

تفسیر کوتاه و مسابغه

با کمک لوح‌های آموزشی

(جزء اول قرآن)

محصولی از

مؤسسه مکتب بشیر

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
ستاد عالی کانونهای فرهنگی هنری مساجد کشور

تفسیر کوتاه و سبقت

شناسنامه کتاب

طرح و اجرا: محمود خیری

پژوهشگران: غلامرضا محسنی / اصغر بهمنی / محمود خیری

ویراستار: تقی متقی

ارزیاب: احمد باقریان ساروی

سال چاپ: ۱۳۸۸

ناشر: دبیرخانه ستاد عالی کانونهای فرهنگی هنری مساجد کشور

فهرست مطالب

۱۰	مقدمه درس اول
۱۸	درس اول سوره حمد
۳۰	درس دوم سوره بقره - آیات ۱ تا ۷
۴۰	درس سوم سوره بقره - آیات ۸ تا ۱۶
۵۰	درس چهارم سوره بقره - آیات ۱۷ تا ۲۲
۶۰	درس پنجم سوره بقره - آیات ۲۳ تا ۲۵
۷۰	درس ششم سوره بقره - آیات ۲۶ تا ۲۸
۸۰	درس هفتم سوره بقره - آیات ۲۹ تا ۳۵
۹۲	درس هشتم سوره بقره - آیات ۳۶ تا ۴۲
۱۰۲	درس نهم سوره بقره - آیات ۴۳ تا ۴۸
۱۱۲	درس دهم سوره بقره - آیات ۴۹ تا ۵۴
۱۲۴	درس یازدهم سوره بقره - آیات ۵۵ تا ۶۰
۱۳۶	درس دوازدهم سوره بقره - آیات ۶۱ تا ۶۴
۱۴۸	درس سیزدهم سوره بقره - آیات ۶۵ تا ۷۱
۱۵۸	درس چهاردهم سوره بقره - آیات ۷۲ تا ۷۵
۱۶۸	درس پانزدهم آزمون اول - خلاصه درس اول تا چهاردهم (سوره حمد و سوره بقره از آیه ۱ تا ۷۳)
۱۷۶	درس شانزدهم سوره بقره - آیات ۷۶ تا ۸۰
۱۸۴	درس هفدهم سوره بقره - آیات ۸۱ تا ۸۴
۱۹۲	درس هجدهم سوره بقره - آیات ۸۵ تا ۸۸
۲۰۲	درس نوزدهم سوره بقره - آیات ۸۹ تا ۹۳
۲۱۲	درس بیستم سوره بقره - آیات ۹۴ تا ۹۸
۲۲۲	درس بیست و یکم سوره بقره - آیات ۹۹ تا ۱۰۳
۲۳۲	درس بیست و دوم سوره بقره - آیات ۱۰۴ تا ۱۰۸
۲۴۲	درس بیست و سوم سوره بقره - آیات ۱۰۹ تا ۱۱۳
۲۵۲	درس بیست و چهارم سوره بقره - آیات ۱۱۴ تا ۱۱۷
۲۶۰	درس بیست و پنجم سوره بقره - آیات ۱۱۸ تا ۱۲۳
۲۷۰	درس بیست و ششم سوره بقره - آیات ۱۲۴ تا ۱۲۹
۲۸۲	درس بیست و هفتم سوره بقره - آیات ۱۳۰ تا ۱۳۵
۲۹۲	درس بیست و هشتم سوره بقره - آیات ۱۳۶ تا ۱۴۱
۳۰۲	درس بیست و نهم آزمون دوم - خلاصه درس شانزدهم تا بیست و هشتم (سوره بقره از آیات ۷۴ - ۱۴۱)
۳۱۰	درس سی ام خلاصه جزء اول قرآن
۳۱۰	آزمون نهایی تفسیر تمام آیات سوره حمد و سوره بقره (از آیه ۱ - ۱۴۱)

شناسنامه طرح

عنوان طرح: روش تدریس تفسیر کوتاه (معانی و مفاهیم) .

موضوع: قرآن

مخاطب: مدرسان قرآن و عموم مردم.

اهداف کلی: آشنایی مخاطبان با روش بیان تفسیر با استفاده از لوح آموزشی.

اهداف جزئی: مخاطبان با موارد زیر آشنایی گردند:

- روش تدریس معانی و مفاهیم قرآن؛

- لوحهای آموزشی؛

- برگزاری مسابقات؛

- بیان نکات مهم برخی آیات؛

اهداف رفتاری : از مخاطبان انتظار می رود بیان

معانی و مفاهیم قرآن را به کمک لوحهای آموزشی،

همراه با مسابقه بتوانند اجرا کنند.

مقدمه :

قرآن کتاب انسان ساز و دستور العمل زندگی است. کتاب گرانقدر خدا دربردارنده دستوراتی است که می‌تواند انسان را در همه ابعاد زندگی مادی و معنوی به سعادت و خوشبختی کامل برساند.

خداوند متعال برای این که انسان بتواند راه سعادت و کمال خود را به سوی نور مطلق طی کند و در ظلمات گمراهی و جهل نماند اساس خوب و بدیهایی را که در سرنوشت انسان مؤثر است در ضمن آیات قرآن بیان فرموده است.^۱

باید ها و نبایدهایی که در این کتاب عظیم آمده است راهنمایی‌هایی است که ما را به خیر می‌رساند و هشدارهایی است که از شر و بدی بر حذر می‌دارد.

قرآن به منزله نقشه راهنمای گنج سعادت است. هر عاقلی که از پست شدن و فرو افتادن در آتش عذاب نگران و به زندگی پر لذت انسانی و الهی علاقه مند است باید این نقشه گرانبها را غنیمت بشمارد. باید توجه داشت که هیچ نقشه‌ای تنها با خواندن، آدمی را به مقصد نمی‌رساند بلکه باید علاوه بر خوب خواندن آن را فهمید و علاوه بر فهمیدن آن را به کار بست و بر طبق آن عمل و حرکت نمود. قرآن مجید نیز حاوی نیازهای درست و واقعی بشر می‌باشد و مترقی‌ترین دیدگاه‌ها و قوانین را در جای ارائه خود داده که اگر فهمیده و اجرا نگردد بشر از ثمرات آن بی بهره می‌ماند.

بنابراین، اگر این نسخه شفابخش را فقط قرائت کنیم و برنامه زندگی و رفتار خود را طبق آن تنظیم ننماییم بیماریهای روحی، اخلاقی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی همچنان ما را عذاب داده و به بدبختی می‌کشاند؛ قرآن نیز در روز قیامت از ما شکایت خواهد کرد که چرا

۱- در نهج البلاغه این حدیث نبوی آمده است که پیامبر ﷺ فرمود: وَ فِي الْقُرْآنِ نَبَأٌ مَا قَبْلَكُمْ، وَ خَيْرٌ مَا بَعْدَكُمْ وَ حُكْمٌ مَا

بَيْنَكُمْ (نهج البلاغه / صبحی الصالح، کلمات قصار، کلمه ۳۱۳)

یعنی: «خبر پیشینیان شما و خوبیهای سرنوشت ساز شما در آینده، و احکام و دستوراتی که وظیفه کنونی شما را تشکیل می‌دهد در قرآن وجود دارد».

تعالیم او را رها کرده و از آن بهره واقعی نبرده ایم. اگر خدای نخواستہ جهت زندگی ما بر ضد اهداف و ارزشهای قرآنی باشد، قرآن ما را لعنت خواهد کرد؛ هر چند آن را با زیباترین صوت و آداب ظاهری قرائت کنیم.^۱

هدف آموزش حاضر آن است مدرسان قرآن بتوانند مردم عزیز را علاوه بر پرداختن به آموزش تجوید و صوت و لحن با مفاهیم قرآنی نیز آشنا سازند.

ما در این روش به تفسیر کوتاه آیات قرآن و مسابقه به کمک لوحهای آموزشی پرداخته ایم. در این روش مخاطبان به مشورت و همفکری با یکدیگر به آموزش مفاهیم می پردازند.

به امید این که ضمن آشنا شدن با فرهنگ حیاتبخش قرآن از توفیق تعمق و تفکر هر چه بیشتر در آیات الهی بهره مند گردیم و زندگی فردی و اجتماعی خویش را بر پایه قرآن بنا کنیم .

در خاتمه لازم می دانیم از تلاشهای مرکز تربیت مربی کودکان و نوجوانان و پژوهشگاه فرهنگ و معارف اسلامی، فرهنگ قرآن، وابسته به فرهنگ و معارف قرآن دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم که در اصلاح و تکمیل مباحث کوشیدند تشکر و قدردانی نماییم.

باتشکر: گروه تفسیر

محمود خیری، اصغر بهمنی، غلامرضا محسنی

۱- علی رضی الله عنه فرمود: وَاعْلَمُوا أَنَّهُ شَافِعٌ مُشَفَّعٌ، وَ قَائِلٌ [مَاحِلٌ] مُصَدِّقٌ ... وَ مَنْ مَحَلَّ بِهِ الْقُرْآنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَدَّقَ عَلَيْهِ (نهج البلاغه، خطبه ۱۸۶)

یعنی: «و بدانید که آن (قرآن) شفاعت کننده ای است که شفاعت او پذیرفته می شود، و گوینده ای [گوینده بدی ها] است که گفتارش (در روز قیامت) تصدیق می شود ... و هرکس که قرآن بدیهای او را در روز قیامت بگوید قرآن بر آن سخشن تصدیق می شود .

۲- پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: رَبُّ تَالِ الْقُرْآنِ وَالْقُرْآنُ يَلْعَنُهُ (بحار الانوار، جلد ۸۹، حدیث ۱۹، ص ۱۸۴)

یعنی: «چه بسا تلاوت کنندگان قرآن را قرآن لعنت می کند»

برخی نکات طرح :

کوتاه بودن زمان سخنرانی اولیه؛

۱. قرآن در دست گرفتن مخاطبان، خواندن آن، آشنایی با ترجمه، مشورت و استفاده از توان علمی دیگران؛
۲. در بخش پاسخ به سؤالات مسابقه بر اثر تکرار جواب ها یادگیری تعمیق می شود؛
۳. اجرای مسابقه برای آشنایی عموم با ترجمه و تفسیر کوتاه قرآن؛
۴. ایجاد روحیه تلاش و فعال شدن ذهن و جستجو گری از طریق مسابقه؛
۵. برای ارزش گذاری به پاسخنامه های پر شده توسط مخاطبان، از کلید پاسخ به سؤالات - که از قبل تهیه شده - استفاده می شود؛
۶. قسمت های عمده پاسخ سؤال ها در متن سخنرانی وجود دارد، پس مخاطبان علاقه مند به گوش دادن می شوند؛
۷. ایجاد ارتباط دو طرفه بین مبلغ و مستمع؛
۸. قابل اجرا بودن در مکانهای مختلف، مانند مساجد، هیئت ها، مدارس، مراکز فرهنگی - آموزشی؛
۹. قابل اجرا بودن برای گروه های سنی مختلف، اعم از خواهران و برادران؛
۱۰. یادداشت نکات مهم توسط مخاطبان؛ لوح در محل مناسب نصب می گردد تا در دید همگان باشد؛
۱۱. جواب سؤالات درس توسط مدرس به صورت شفاهی بیان می شود. از حضار درخواست می گردد در پاسخ دادن به سؤالات شفاهی همکاری کنند. با این روش ابتدا مدرس سؤالات را می خواند و از مردم به صورت عمومی می پرسد و با همکاری مخاطبان خود پاسخ نهایی را بیان می کند؛
۱۲. اهدای جوایز در پایان هر جلسه به حکم قرعه صورت می گیرد. در اکثر موارد از یکی از کودکان مجلس درخواست می شود تا برگه ای را به قید قرعه انتخاب نماید. اهدای جوایز به دست مدرس صورت می گیرد، اما در برخی موارد از افراد مسن جلسه درخواست می گردد جوایز را اهدا کنند؛

توجه: روزهای اول جلسه چند جایزه داده می‌شود و به تدریج مقدار جایزه می‌تواند کم یا زیاد شود؛ چه آن که جایزه اصلی یاد گرفتن مطلب است، از این رو تلاش می‌شود جلسه جایزه محور نشود، حتی می‌توان در برخی روزها اصلاً جایزه نداد بلکه به تشویق و تقدیر در گفتار اکتفا کرد.

مواد جایزه به تناسب مکان و محل و سطح مخاطبان و میزان بودجه تعیین می‌شود؛ البته باید شأن (موقعیت سنی، جنس مخاطب - زن، مرد - و میزان تحصیلات) افراد نیز رعایت گردد. اسامی افرادی که در هر جلسه نمره عالی آورده اند اعلام و بین آن‌ها برای اهدای جایزه قرعه کشی می‌شود.

گاهی اوقات قرعه کشی «تلاش» نیز صورت می‌گیرد، در این قرعه کشی کسانی که نمره لازم را نیاورده اند شرکت داده می‌شوند؛

۱۴- اگر مدرس بالای منبر قرار دارد از چراغ قوه لیزری برای نشان دادن لوح استفاده نماید یا با یک نفر از قبل هماهنگ نماید تا آن شخص نکات مهم را نشان دهد؛

۱۵- مراحل اجرایی :

توزیع قرآن‌ها	۲ دقیقه (می‌توان همزمان با سخنرانی توزیع شود)
روخوانی قرآن	۳ دقیقه (در ابتدا یا در بین درس)
سخنرانی (جلسه ی تفسیر)	۲۰ دقیقه
پاسخ به سؤالات توسط مخاطبان	۱۰ دقیقه
اعلان جوابهای صحیح توسط سخنران	۷ دقیقه
اهدای جوایز	۳ دقیقه
جمعاً	۴۵ دقیقه

۱۶ - ترجمه و تفسیر:

ترجمه قرآن مرحوم الهی قمشه ای به دلیل فراوانی در پاسخ به سؤال‌ها ملاک قرار گرفته است.

به سبب سهولت در فراگیری، «تفسیر نمونه» انتخاب شده است هرچند در برخی موارد از تفسیر المیزان، تسنیم، مجمع البیان و تفاسیر دیگر نیز استفاده‌هایی شده است و برای فراگیری لغات و مفردات تفسیر «نسیم حیات» آقای بهرامپور مورد بهره برداری قرار گرفته است. همچنین در بخش سؤالات از کتاب «گنجینه سؤالات قرآن» چاپ مرکز تربیت مربی دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم استفاده شده است. و در ترجمه متون از قرآن با ترجمه آیه الله العظمی مکارم شیرازی استفاده شده است.

کارهای مقدماتی اجرای هر درس

قبل از اجراء :

- تهیه قرآنه‌های ترجمه دار با خط عثمان طه یا... به تعداد مخاطبان؛
- نصب لوح در محل مناسب؛
- مطالعه دقیق جزوه درس توسط مدرس و خلاصه برداری از آن و همراه داشتن خلاصه؛
- تهیه جوایز به خصوص در روزهای اولیه برگزاری کلاس؛
- تکثیر فرم سؤالات مسابقه به تعداد مخاطبان (پس از مسابقه فرم را از مردم نگیرید)؛
- تکثیر پاسخنامه به تعداد افراد؛
- به کارگیری دست کم یک نفر جهت همکاری به منظور:
  - ۱- پخش قرآن ها؛
  - ۲- پخش پاسخنامه‌ها؛
  - ۳- جمع آوری سؤال‌ها؛
  - ۴- تصحیح پاسخنامه‌ها [در قسمت خواهران یکی از آن‌ها باید این امور را انجام دهد و پاسخنامه‌ها را برای تصحیح به قسمت برادران برساند]؛
- همراه داشتن وسیله نوشتاری در صورت لزوم برای جلسات اولیه تعدادی مداد یا خودکار ارزان قیمت تهیه و بین مخاطبان توزیع شود.

مهم ترین ویژگیهای این روش آموزشی:

اساس این روش بر تعامل دو طرفه معلم و متعلم (استاد و شاگرد) پایه ریزی شده است و با تمرین و تکرار به یادگیری عمق بیشتری داده می‌شود. عنصر مسابقه در این روش نقش بسزایی در یادگیری دارد؛ زیرا مخاطب برای به دست آوردن پاسخهای صحیح باید در هنگام سخنرانی با دقت بیشتری مطالب را پیگیری نماید.

استفاده از قرآن و ترجمه آن از ابزار تکمیل کار است. یکی از روشهای مهم آموزشی که در این برنامه پیش بینی شده تشکیل گروههای ۲ یا ۳ نفره برای به دست آوردن پاسخهای صحیح می‌باشد؛ یعنی با گفتن این جمله که « شما می‌توانید با مشاوره و همفکری سایر دوستان حاضر در جلسه به سؤالیهای مسابقه پاسخ صحیح بدهید»، این کار عملاً مخاطبان را وادار به واکنش می‌نماید و با توجه به این که سطح اطلاعات و سن مخاطبان متفاوت است این روش می‌تواند کارایی مؤثرتری داشته باشد.

در پایان جلسه با تکرار سؤال و جواب و استفاده از پاسخهای مخاطبان یادگیری تکمیل می‌شود و با چاشنی جایزه در برخی موارد این آموزش با خاطره خوشی در ذهن ها باقی می‌ماند.

درس اول

سوره حمد

مقدمه درس اوّل

با سلام خدمت شما حضار محترم!

این جلسه اولین جلسه شروع طرح «تفسیر قرآن به همراه مسابقه» برای همه می باشد. به منظور آشنایی شما حضار محترم با معانی و مفاهیم قرآنی این برنامه اجرا می گردد. ابتدا این روش را برای شما توضیح می دهیم و بعد به کمک شما درس را آغاز می کنیم. در ابتدای جلسه چند آیه از قرآن تلاوت می شود. پس از آن معانی آیه را توضیح می دهیم و نکات تفسیری را بیان می داریم.

در مرحله بعد سؤال هایی از این آیات را که بحث شد در میان شما توزیع می کنیم. شما می توانید با استفاده از قرآن و با مشاوره و همفکری یکدیگر به سؤال ها پاسخ دهید و در فرم پاسخنامه پاسخ های صحیح را علامت بزنید. فرم ها را پس از علامت زدن سریعاً تحویل دهید تا همین جا، تصحیح شود. سپس جواب های صحیح را با کمک و همفکری شما بازگو می کنیم و در پایان به چند نفر از شرکت کنندگان جوایزی اهدا می گردد. صلوات عنایت فرمایید.

قبل از شروع درس مقدمه کوتاهی راجع به قرآن و اهمیت آن عرض می کنیم و بعد وارد بحث سوره حمد می شویم.

قال رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:

﴿ خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ ﴾^۱؛ «بهترین شما کسی است که قرآن را یاد بگیرد و به دیگران

بیاموزد.»

همان طور که در این حدیث آمده است بهترین افراد کسانی هستند که قرآن را یاد بگیرند؛

یعنی با معانی و مفاهیم آن آشنا شوند و سپس آن را به دیگران بیاموزند.

قرآن کتابی است که باید آن را شناخت و معانی و مفاهیم آن را دانست و به آن عمل

نمود؛ چرا که قرآن کتاب هدایت و زندگی است و توسط خالق عالم برای هدایت

تمامی بشر آمده است. وظیفه ما مسلمانان این است که با این کتاب بزرگ الهی آشنا گردیم.

صلوات عنایت فرماید.

درس اول

سوره حمد

نکته ها:

۱. مخصوص بودن ستایش برای خداوند.
۲. رحمان و رحیم بودن و مالک روز قیامت بودن خداوند.
۳. تنها اوست که قابل پرستش و یاری گرفتن است.
۴. درخواست بنده از خدا به منظور هدایت و دور شدن از صف مغضوبین و گمراهان.

لغات درس اول

رَحْمَن: بسیار بخشنده

دین: جزاء^۱

ضَال: گمراه

رَبِّ: مالک، پرورش دهنده، مربی

رَحِيم: مهربان

صِرَاط: شاهراه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلامت علیکم! به یاری خداوند، اولین سوره را برای آموزش مفاهیم قرآنی با کمک لوح آموزشی آغاز می‌کنیم.

در ابتدا خوب است به کلیاتی در باره این سوره اشاره کنیم.

۱. این سوره دارای ۷ آیه.
۲. این سوره از زبان مردم است، در حالی که بقیه سوره‌ها از زبان خداوند است.
۳. سوره‌ی حمد دارای دو بخش است: یک بخش مربوط به ستایش خداوند و توجه به اوست، بخش دوم مربوط به نیازمندی‌های بندگان خداست!

آیه ۱: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ترجمه: به نام خداوند بخشنده بخشایشگر.

جالب است این نکته را بدانیم درباره باء در بِسْمِ اللَّهِ «علی‌علیه‌السلام» فرموده است: «أَنَا نَقْطَةُ تَحْتِ الْبَاءِ» - من نقطه بای بِسْمِ اللَّهِ هستم. برخی مفسران نیز می‌گویند: سوره حمد جامع همه معارف قرآن است و معارف این سوره در آیه بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ آمده و معارف بِسْمِ اللَّهِ نیز در حرف باء جمع شده و امیرالمؤمنین «علیه‌السلام» نیز نقطه بای بِسْمِ اللَّهِ است^۱.

در این جا این سؤال مطرح است که چرا در اول سوره حمد و همه سوره‌های قرآنی به جز سوره توبه «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» آمده است؟ در جواب باید بگوییم که همه موجودات عالم هستی سرانجام نابود می‌شوند؛ حتی خود پیامبر «صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم» با آن همه عظمت از دنیا رفت. پس انسان باید به کسی تکیه کند که فنا ناپذیر است و آن ذات باری تعالی است. وقتی بِسْمِ اللَّهِ می‌گوییم یعنی خودمان را به خداوند سپرده‌ایم که از بین رفتنی نیست تا کار و تلاشمان هم از بین نرود.

وقتی سوره‌ای با بِسْمِ اللَّهِ شروع می‌شود به این معناست که آثار این سوره از جمله هدایت

۱- تفسیر نمونه، ج ۱، ص ۲.

۲- تفسیر تسنیم، ج ۱، ص ۳۲۲.

بخشی آیات آن، دائمی است و از بین رفتنی نیست.

از طرف دیگر، کلامی که با نام خداوند شروع شود به کمال خود می‌رسد، از این رو خداوند دستور داده است که سوره‌های قرآن را با بِسْمِ اللَّهِ آغاز کنیم تا خواننده به سر حد کمال خود برسد. ممکن است کسی بگوید: وجود یک بِسْمِ اللَّهِ در اول قرآن، برای رسیدن به هدف، کافی است، پس چرا هر سوره یک بِسْمِ اللَّهِ دارد؟ می‌گوییم: از آن جا که هر سوره هدف مخصوصی را دنبال می‌کند برای رسیدن به آن هدف مخصوص، احتیاج به بِسْمِ اللَّهِ جداگانه ای است. بنابراین وجود ۱۱۴ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ در قرآن، مشترک لفظی است و از نظر معنی باهم متفاوت هستند.^۱

فرق رحمن و رحیم چیست؟

۱. «رحمن» یکی از اسم‌های مختص خداست، اما «رحیم» را در غیر خدا هم می‌توان استعمال کرد؛ چنانچه در قرآن، پیامبر ﷺ را هم با صفت «رحیم» یاد کرده است.^۲

۲. «رحمن» معنای گسترده‌تری دارد و شامل نیکوکاران و بدکاران می‌شود، مثل نزول باران که خدا بر مؤمن و کافر فرو می‌فرستد. اما رحیمیت خداوند تنها اشاره به رحمت خاصی است که شامل حال بندگان صالح می‌شود.^۳

این نکته را نیز بشنوید که آوردن این دو صفت پس از نام خداوند، روشنگر ارتباط ناگسستی خدا و بندگان است. زیرا «رحمان و رحیم از صفات خداوند هستند که در ارتباط با غیر ذات او معنی پیدا می‌کنند».^۴

«رحمان، رحمت فراوان خداوند و رحیم، رحمت ثابت و باقی خداست»^۵

۱- تفسیر تسنیم، ج ۱، ص ۲۹۰.

۲- تفسیر نمونه، ج ۱، ص ۲۲.

۳- تفسیر نمونه، ج ۱، ص ۲۲ و ۲۳.

۴- المیزان ج ۱، ص ۱۶.

۵- المیزان، ج ۱، ص ۱۶ و ۱۷.

آیه ۲: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾

ترجمه: ستایش مخصوص خداوندی است که پروردگار جهانیان است

«الله» برترین نام خدایی است که دارای همه کمالات وجودی است.^۱

بنابراین نام «الله» نسبت به نام‌های دیگر خداوند اسم اعظم است.^۲

اما رب یعنی چه؟ رب کسی است که شأن او سوق دادن اشیاء به سوی کمال و تربیت آن‌ها باشد و این صفت به صورتی ثابت در او باشد.^۳

ترجمه: ستایش مخصوص خداوندی است که پروردگار جهانیان است.

فرق «شکر» و «حمد»: شکر همیشه در برابر نعمت‌ها ولی حمد ستایش بر صفتی نیکو و بر بخشش و عطا است. «شکر» سپاس در مقابل نعمت با قلب یا زبان یا عمل است: بنابراین هر شکری حمد است، اما هر حمدی شکر نیست.^۴

اما ببینیم «عالمین» (جهانیان) شامل چه چیزهایی می‌شود؟ اصولاً عالمین در قرآن به سه معنا آمده است:

۱. انسان‌های یک دوره و زمان (انبیاء/ ۵۶)

۲. افراد عاقل در تمامی دوران‌ها (انعام/ ۸۶)

۳. تمام موجودات جهان (غاشیه/ ۳۶)

در این آیه معنای سوم مورد نظر است.^۵

۱- تفسیر تسنیم، ج ۱، ص ۲۷۷.

۲- همان، ص ۳۰۷.

۳- تفسیر تسنیم، ج ۱، ص ۳۳۱.

۴- ر.ک: معجم مفردات الفاظ القرآن، ماده «حمد» و «شکر»؛ فرهنگ لغات و اصطلاحات فقهی، دکتر سید محمد حسینی، ماده «حمد» و «شکر».

۵- تفسیر نمونه، ج ۱، ص ۳۰ و ۳۱.

در کتاب وجوه قرآن برای «عالمین» در قرآن، پنج معنا آورده است:

۱. آدمیان و پریان (تکویر/۲۷)
۲. اهل روزگار (بقره/۱۲۲)
۳. از زمان آدم تا روز قیامت (انبیاء/۷۱)
۴. از بعد از روزگار نوح تا آخر زمان (صافات/۷۹)
۵. اهل کتاب (آل عمران/۹۷)

❁ آیه ۳: ﴿الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾

ترجمه: بخشنده و بخشایشگر است.

قبلاً کمی درباره این دو صفت الهی صحبت کردیم. اما بینیم چرا این دو صفت بعد از رَبِّ الْعَالَمِينَ آمده است؟ می‌خواهد بگوید که خداوند با این که دارای قدرت مطلق و پروردگار جهانیان است اما بر بندگان خود لطف و مرحمت دارد و بنده نواز است؛ بر خلاف برخی از بندگانش که وقتی به جایی می‌رسند و قدرتی پیدا می‌کنند در صدد انتقام بر می‌آیند و ضعیف‌کشی می‌کنند!

❁ آیه ۴: ﴿مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ﴾

ترجمه: (خداوندی که) مالک روز جزا است.

برخی مالک را مَلِک می‌خوانند. «مالک» بودن خداوند همان قیمومت او نسبت به موجودات و تقویم موجودات به اوست. «مَلِک» بودن خداوند نیز همان سلطنت، نفوذ و فرمانروایی او بر اشیاء است.^۲

۱- تفسیر نمونه، ج ۱، ص ۳۷.

۲- تفسیر تسنیم، ج ۱، ص ۳۸۶.

حالا ببینیم منظور از این آیه چیست؟

در این جا به انسان می آموزد که به معاد اعتراف می کند؛ زیرا خداوند صاحب اختیار روز قیامت است. این نکته بسیار مهم است که انسان در ابتدا با گفتن رب العالمین توحیدش را درست می کند و سپس با آیه چهارم معادش را قبول می کند.

اما چرا ﴿يَوْمَ الدِّينِ﴾ گفتند؟

برای این که دین به معنی جزا است و قیامت روز جزا (پاداش و کیفر) است. نکته اینجاست که یوم الدین که روز آخرت است، مقصود روز در برابر شب نیست بلکه مراد، ظهور دین است آن هم نه فقط دین به معنی جزا بلکه دین با همه ابعادش ظهور می کند!

در آیه قبل داشتیم که خداوند مالک این جهان است ولی در این آیه می گوئیم مالک روز قیامت است. با توجه به این، یک نکته روشن می شود و آن این که مالکیت خداوند گرچه شامل هر دو جهان است، اما بروز مالکیت در قیامت بیشتر است؛ چرا که در آن روز همه پیوندهای مادی و مالکیت های اعتباری بریده می شود و هیچ کس در آن جا چیزی از خود ندارد!

﴿آیه ۵﴾: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾

ترجمه: (پروردگارا) تنها تو را می پرستیم و تنها از تو یاری می جوئیم.

از این آیه به بعد بنده لحن صحبتش عوض می شود. تا این جا به ستایش خدایش مشغول بوده است، اما از این جا به بعد او را مخاطب قرار می دهد؛ چرا که می خواهد فقط با خدایش صحبت کند و خواسته هایش را بیان کند.

وقتی انسان ستایش را مخصوص مالک روز قیامت دانست و نعمت هایش را سپاس گفت، اینک خود را در برابر چنین پروردگار با عظمتی میبندد؛

۱- تفسیر تسنیم، ج ۱، ص ۳۹۰.

۲- تفسیر تسنیم، ج ۱، ص ۳۸ تا ۴۱.

وقتی خدایش را با عظمت می‌بیند واضح است که دیگران را بی ارزش و نابود شدنی می‌داند و تنها او را قابل عبادت می‌شناسد.

وَأَيُّكَ دَسْتَعِينُ: اما چرا فقط از خداوند کمک می‌خواهد؟ برای این که شیاطین می‌خواهند او را از بندگی و عبادت خدا دور سازند، به همین دلیل در برابر گمراه کنندگان، تنها او را کمک کار خود می‌بیند.

علامه طباطبایی (ره) دلیل جالبی می‌آورد. او می‌گوید: وقتی بنده گفت: خدایا تو را می‌پرستیم، گویا از خود سخنی به میان آورد که من تو را عبادت می‌کنم. برای اینکه استشمام خودیت نشود می‌گوید خدایا در همین عبادتم نیز از تو کمک می‌خواهم!

❁ آیه ۶: ﴿أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾

ترجمه: ما را به راه راست هدایت کن

از خداوند می‌خواهد که او را به راه راست هدایت کند.

شما می‌دانید راه راست چیست؟

بله، نزدیک‌ترین راه به مقصد و مقصود است. فکر می‌کنید از مبدأ تا مقصد چند تا راه راست وجود دارد؟ بله این هم درست است، فقط یک راه راست و مستقیم وجود دارد. برای رسیدن به سعادت هم تنها یک راه راست وجود دارد، می‌دانید چیست؟ درست است، راه خداشناسی و دین است.

البته روایاتی هم وجود دارد که راه راست را همان اهل بیت عَلَيْهِمُ السَّلَامُ و به طور مشخص پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و علی عَلِيٌّ معرفی کرده‌اند^۲ و این بدان جهت است که اهل بیت هم راهنمایان دین هستند.

۱- تفسیر نمونه، ج ۱، ص ۴۵ تا ۴۲.

۲- ر ک: نورالثقلین، ج ۱، ص ۲۲ و ۲۱.

نکته مهم این است که چرا ما باید در هر شبانه روز بارها این درخواست را تکرار کنیم؟ برای این که انسان، در تمام لحظات در معرض لغزش و گمراهی است، پس باید همواره از خدا بخواهد که او را به راه راست هدایت کند تا مبادا به راه‌های انحرافی برود.^۱

هدایتی که در این آیه بیان شده هدایت تکوینی است نه تشریحی چرا که همه مسلمانان این آیه را می‌خوانند پس علاوه بر اینکه این هدایت، هدایت استمراری است، قاری از خداوند می‌خواهد که هر لحظه او را به کمالات بالاتری هدایت کند. انسان به هر مرحله از مراحل کمال که نایل شد گرچه فعلاً نسبت به آن مرحله نورانی و بیناست لکن دوام آن کمال نیازمند به افاضه است، حتی اولیای الهی که بسیاری از مراحل کمال را پیموده‌اند باز ممکن است بسیاری از حقایق را ندیده باشد و طلب کمال بالاتری را داشته باشد.^۲

﴿ آیه ۷: ﴿ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ﴾

ترجمه: راه کسانی که آنان را مشمول نعمت خود ساختی، نه کسانی که بر آنان غضب کردی و نه گمراهان.

مراد از کسانی که مورد نعمت واقع شدند چه کسانی هستند؟ اینان همان پیامبران، صدیقان، شهیدان، صالحان هستند که خداوند نعمت نبوت، صدق، شهادت و صلاح به آنان بخشیده است.^۳ این مطالب مستند است به آیه شریفه:

﴿ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا ﴾ (نساء/۹۶).^۴

خوب است آن‌ها را بشناسیم تا راهشان را پیماییم. این افراد کسانی هستند که به دستور خداوند عمل کرده و راه پیامبران را می‌پیمایند. اما خود پیامبران در چه نقطه‌ای قرار دارند؟

۱- تفسیر نمونه، ج ۱، ص ۴۵ تا ۵۰.

۲- تفسیر تسنیم، ج ۱، ص ۴۶۰.

۳- تفسیر تسنیم، ج ۱، ص ۵۵۱.

۴- تفسیر تسنیم، ج ۱، ص ۵۱۹.

واضح است که آن‌ها هم به سبب عمل به دستورات الهی مورد نعمت هستند. آن‌ها الگوی ما در این کارها هستند و نمونه کامل افرادی که مورد نعمت خدا واقع شده‌اند. البته در کنار پیامبران، اوصیای الهی و ائمه اطهار هم قرار دارند.^۱

شما از خدا می‌خواهید که نه مورد غضب واقع شده و نه گمراه شوید.

فرق «مغضوب علیهم» با «ضالین» چیست؟

طبرسی به نقل از جرجانی می‌نویسد: این دو صفت مربوط به گروه‌های خاصی نیست بلکه خود واژه مد نظر هستند. یعنی هر کسی می‌تواند گمراه یا غضب شده باشد، قاری در این آیه از خداوند می‌خواهد که این صفات را نداشته باشد.^۲

برخی دیگر گفته‌اند: «مراد از غضب شده‌ها، یهود و مراد از گمراهان نصاری هستند». البته هر دو گروه، هر دو صفت را دارند اما هر یک از آن‌ها یکی از این دو صفت را به صورت برجسته و متمایز دارا هستند.^۳

به نظر طبرسی، همه مفسران عقیده دارند، غضب شدگان یهود هستند به استناد آیه ۶۰ از سوره مائده و گمراهان یهود و مسیحیان هستند به استناد آیه ۷۱ مائده.^۴

تا این جا با سوره حمد آشنا شدید.

مالا نوبت مسابقه کتبی است. تقاضا می‌شود یکی از دوستان این سؤالات و پاسفنامه‌ها را سریعاً بین مضار ممتزم توزیع نماید.
شما ۱۰ دقیقه وقت دارید به سؤال‌ها پاسخ دهید؛ البته با قرآن و ترجمه آن و همفکری و راهنمایی یکدیگر.

۱- تفسیر نمونه، ج ۱، ص ۵۲.

۲- برگرفته از تفسیر مجمع البیان، ج ۱، ص ۷۹.

۳- تفسیر مجمع البیان، ج ۱، ص ۷۹ به نقل از حسن بصری.

۴- تفسیر مجمع البیان، ج ۱، ص ۷۸ و ۷۹.

سؤالات مسابقه درس اول

۱. آیه ۱: ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ کدام یک از اسامی خداوند است که جمیع صفات

او را در بر دارد؟

الف - الرحمن   ب - الرحیم   ج - الله   د - الف و ب

۲. آیه ۲: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ طبق آیه کدام گزینه صحیح است؟

الف - پروردگار مؤمنان   ب - پروردگار عالمان

ج - پروردگار دنیا   د - پروردگار جهانیان

۳. آیه ۳: ﴿الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ کدام یک از صفات خداوند در آیه تکرار شده است؟

الف - الرحمن   ب - الرحیم   ج - الله   د - الف و ب

۴. آیه ۴: ﴿مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ﴾ «یوم الدین» در این جا به چه معنی آمده است؟

الف - روز خوب   ب - روز دین داری

ج - روز جزا   د - روز تلاش و کار

۵. آیه ۵: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ آیه ای که نعبد و ایاک نستعین به چه

معناست؟

الف - تو را می پرستم   ب - فقط از تو یاری می خواهیم

ج - تنها تو را می پرستیم   د - ب و ج

۶. آیه ۶: ﴿أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ راه مستقیم راه چه کسانی است؟

الف - کسانی که خدا به آنها نعمت داده   ب - کسانی که گمراه نیستند

ج - کسانی که مورد غضب واقع نشده اند   د - همه موارد

۷. آیه ۷: ﴿صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾

درسوره حمد از خداوند می‌خواهیم که مارا به کدام راه هدایت کند؟

الف - راه راست   ب - راه مردم غضب شده

ج - راه مردم نعمت داده شده   د - الف و ج

۸. ضالین چه گروهی هستند؟

الف - غضب شده‌ها   ب - منافقان   ج - گمراهان   د - بدخواهان

بله سؤال‌ها را خوب پاسخ دادید، الآن تمام پاسخنامه‌های شما ارزیابی می‌شود.
اگر مایلید من جواب‌های صحیح را یک بار با کمک شما می‌گویم. هر سؤالی که
می‌پرسم شما می‌توانید کمک کنید و شفاهی بازگو کنید که از کدام قسمت آیه پاسخ آن
استفاده می‌شود.

در انتهای درس از بین پاسخنامه‌ها، برنده‌های فوش شناس انتخاب می‌گردند.

صلوات بفرستید

درس دوم

سوره بقره - آیات ۱ تا ۷

درس دوم سوره بقره - آیات ۱ تا ۷

نکته ها:

۱. قرآن؛ کتاب هدایت برای متقین.
۲. صفات افراد با تقوا (ایمان به غیب، اقامه نماز، انفاق و ایمان به آخرت).
۳. مژده رستگاری برای افراد با تقوا.
۴. هدایت ناپذیری کافران قریش در مکه.
۵. مهر نهاده شدن بر قلب‌ها و گوش‌ها و افکنده شدن پرده بر چشمان کافران.
۶. آشنایی با یکی از صفات منافقان در این که به دروغ می‌گویند ایمان آورده‌ایم.
۷. نفهمیدن منافقان در این که به خودشان نیرنگ می‌زنند نه به خداوند.
۸. مریض بودن دل‌های منافقان که روز به روز بر بیماری آن افزوده می‌شود.
۹. وعده عذاب دردناک برای منافقان به سبب تکذیبشان.

لغات درس دوم

أَنْذَرْتُ: هشدار بدهی

رَيْبٌ: شک و شبهه

سَمِعَ: گوش (ایزار شنیدن)^۱

غَشَاوَهُ: پرده، حجاب

يُوقِنُونَ: یقین دارند

خَتَمَ: مهر نهاد

سَوَاءٌ: برابر، مساوی

مَفْلُوحٌ: رستگار

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

با سلام خدمت شما برادران و خواهران حاضر در جلسه:

با کمک لوح آموزشی در دومین جلسه تفسیر کوتاه قرآن کریم به نکاتی از آیات ۱ تا ۷ سوره بقره اشاره می‌کنیم.

قبل از شروع بحث سه نکته درباره سوره بقره برای شما بیان می‌کنیم.

۱. این سوره مکی است.

۲. دارای ۲۸۶ آیه است.

۳. بزرگ‌ترین سوره قرآن است.

توجه! درباره سوره‌های مکی و مدنی و ملاک‌های آن می‌توان مقداری توضیح داد.

حال به سراغ آیه اول این سوره می‌رویم؛ یعنی:

﴿ آیه ۱: اَلَمْ ﴾

اَلَمْ از حروف مقطعه است مفسران معانی مختلفی برای آن گفته‌اند. حروف مقطعه بیان‌کننده اسراری است که خداوند به پیامبرش آموخته است. و اما این حروف به ما چه می‌خواهند بگویند؟ می‌خواهند بگویند که قرآن سحر و جادو نیست، بلکه تشکیل یافته از همین حروف الفبا مانند الف - لام - میم است.

﴿ آیه ۲: ذٰلِكَ الْكِتٰبُ لَا رَيْبَ فِيْهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِيْنَ ﴾

ترجمه: آن کتاب با عظمتی است که شک در آن راه ندارد و مایه هدایت پرهیزکاران است. در این آیه خداوند به دو ویژگی قرآن اشاره دارد که با توجه به لوح آن را بیان می‌کنیم. به لوح توجه کنید:

۱. بی شک و شبهه است.

مقصود از نبودن شک و تردید در قرآن این است که در قرآن زمینه‌ای برای

شک و تردید نیست زیرا شک و تردید در آنجاست که حق و باطل به هم آمیخته

باشند و حق نمایی باطل منشأ تردید گردد درحالی که قرآن حق محض است
 ﴿بَلْ هُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا سِجْدَةَ ۳﴾ و در حریم پاک آن باطل راه ندارد
 ﴿لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ - سوره فصلت ۴۲﴾

۲. هدایت برای پرهیزکاران می باشد .

خداوند می فرماید: قرآن هدایت برای پرهیزکاران است. آیا به راستی این چنین است؟ البته قرآن کتابی است برای هدایت تمام جهانیان، اما علت این که آن را راهنمای متقین و پرهیزکاران خوانده این است که آن‌ها به سبب پیروی از خدا و عمل به دستورات و آن مشمول هدایت ویژه الهی نیز می شوند، آن هدایتی که گمراهی در پی ندارد، بر خلاف کافران که پیرو هوس‌های خود هستند پذیرای هدایت عام قرآن نشدند و به همین دلیل از هدایت ویژه قرآن بهره‌مند نمی گردند.

در ادامه خداوند در آیات ۳ و ۴ و ۵ از صفات متقین سخن به میان می آورد با توجه به لوح به تک تک آن صفات اشاره می کنیم و برای هر کدام توضیح کوتاهی می دهیم.

﴿ آیه ۳ ﴾: ﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ﴾

ترجمه: (پرهیزکاران) کسانی هستند که غیب (آنچه از حس پوشیده و پنهان است) ایمان می آورند و نماز پیا می دارند و از تمام نعمت‌ها و مواهبی که به آنان روزی دادیم انفاق می کنند. همان طور که در لوح می بینید اولین صفت ایمان به غیب است. به نظر شما ایمان چیست؟ و امور غیبی کدام است که پرهیزکاران به آن ایمان می آورند؟ عقیده را ایمان می نامند از این جهت که اعتقاد مؤمن را از ریب و اضطراب و شک که آفت اعتقاد است می رهند و آن را ایمن می کند از این رو رسوخ و استقرار عقیده در قلب را ایمان می گویند^۲. امور غیبی همان امور نامحسوس هستند. مؤمنان از مرز امور مادی و حسی گذشته و به امور نامحسوس با اعتقاد راسخ

۱- تفسیر تسنیم، ج ۲، ص ۱۳۶.

۲- تفسیر تسنیم، ج ۲، ص ۱۵۶.

ایمان می آورند، مقصود از ایمان به غیبت، ایمان به خداوند است که ایمان به وحی و قیامت به دنبال آن قرار گرفته است!

دومین صفت در آیه که در لوح نیز آمده همان طور که می بینید مربوط به نماز است؛ یعنی نماز را برای خدا و ارتباط با او برپا می دارند.

حالا بگویید صفات بعدی در آیه با توجه به لوح چه می باشد؟ بله، انفاق نمودن از روزی های خدادادی که پرهیزکاران معتقدند آنچه را دارند خدا روزی آن ها کرده و از خود آن ها نیست، به همین دلیل از آن می گذرند.

نکته ای در اینجا قابل توجه است: ۱- قرآن نمی گوید: من اموالهم ینفقون (از اموال خود انفاق می کنند) بلکه می گوید: مما رزقناهم ... (از آنچه به آن ها عطا کرده ایم انفاق می کنند) به این ترتیب مسئله انفاق را تعمیم داده و به تمامی مواهب مادی و معنوی گسترش می دهد؛ یعنی مردم با ایمان و متقی کسانی هستند که از علم و عقل و دانش و نیروهای جسمی و روحی و سایر مواهبی که خداوند به آن ها داده است به سایر بندگان خدا انفاق می کنند. بعد از انفاق به سراغ صفت بعدی در لوح می رویم.

﴿ آیه ۴: وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَيَأْتُوا خِرَةً هُمْ يُوقِنُونَ ﴾

ترجمه: و آنان که به آنچه به تو نازل شده، و آنچه پیش از تو (بر پیامبران پیشین) نازل گردیده ایمان می آورند و به رستاخیز یقین دارند.

ایمان به قرآن و کتاب های آسمانی دیگر: پرهیزکاران اعتراف می کنند که خداوند در تمام دوران ها به انسان ها لطف داشته و هادیان و راهنمایانی برای آن ها فرستاده تا مردم را به سوی خداوند یکتا دعوت کنند و این هادیان و راهنمایان همه محترم و مورد تعظیم هستند و خداوند کتاب هایی را بر آنان فرود فرستاد تا به وسیله آن کتاب ها مردم را هدایت کننده که آخرین کتاب آسمانی قرآن است.

﴿ آیه ۵: أُولَئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴾

ترجمه: آنان بر طریق هدایت پروردگارشاند و آنان رستگارانند.

در ادامه خداوند به صفت بعدی اشاره می‌نماید؛ یعنی یقین به قیامت که در لوح نیز آمده است. پرهیزکاران معتقد هستند که برای این جهان پایانی است و بی‌هدف آفریده نشده است و سرانجام انسان در جهان دیگر زنده می‌شود برای او حساب و کتابی در کار است. بعد از شمارش این صفات برای پرهیزکاران، قرآن به دو نکته دیگر نیز اشاره می‌کند. آن دو نکته کدامند؟ به لوح توجه کنید، یکی این که خداوند به واسطه این صفات در متقین، آن‌ها را هدایت کرده یعنی پارسایان در میان دو هدایت قرار دارند یک هدایت به قرآن که به آن از معارف و آن بهره‌مند می‌شوند و هدایت دوم هدایت ویژه پروردگار پس از بهره‌مند شدن آنان از قرآن است^۱ و آن که نکته بعدی «پرهیزکاران» رستگارانند. امام صادق علیه السلام در تفسیر آیه فرموده «از آنچه که می‌ترسند رهایی پیدا می‌کنند و آنچه را آرزو دارند می‌رسند»^۲.

﴿ آیه ۶: إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴾

ترجمه: کسانی که کافر شدند برای آنان تفاوت نمی‌کند که آنان را (از عذاب الهی) بترسانی یا نترسانی، ایمان نخواهند آورد.

در ادامه خداوند از کافران سخن می‌گوید. همان طور که در لوح می‌بینید کافران کسانی هستند که ایمان نمی‌آورند، چه از عذاب بترسانی آن‌ها را و چه از عذاب نترسانی. این مطلب در آیه ششم آمده است. فکر می‌کنید چرا این گونه شده‌اند؟ بله در حقیقت آنان کافرانی هستند که در کفر و عناد فرو رفته‌اند که حس تشخیص و قابلیت هدایت را از دست داده‌اند و ظاهراً مقصود خداوند سران کفر قریش در مکه است و نیز آنان که ویژگی‌های آن کافران را داشته باشند.

۱- ر ک : المیزان، ج ۱، ص ۴۲.

۲- تفسیر تسنیم، ج ۲، ص ۲۱۱ - روایت از بحار الانوار، ج ۶۴، ص ۱۸.

﴿ آیه ۷: خَتَمَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَعَلَى سَمْعِهِمْ وَعَلَى أَبْصَارِهِمْ غِشْوَةً وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴾

ترجمه: خدا بر دلها و گوشهای آنان مهر نهاده، و بر چشم هایشان پرده ای افکنده شده، و عذابی بزرگی در انتظار آنهاست.

به لوح توجه نمایید - خداوند بر دلها و گوش هایشان مهر زده و بر چشم هایشان پرده افکنده است. این آیه چه می خواهد بگوید؟ خداوند به واسطه ی اعمال بدشان بر قلبها و گوش هایشان مهر زده و پرده بر چشم آنها انداخته و روشن است که راه دریافت آیات حق، قلب، گوش و چشم می باشد. خداوند فرمود: ختم الله... ختم (مهرزد) به این معناست که آنان هدایت نپذیرند، و چنانچه وقتی نامه ای را مهر کنند به این معناست که کسی چیزی بر آن اضافه نمی کند، این افراد نیز چیزی از هدایت بر آنها افزوده نخواهد شد. مقصر هم خودشان هستند؛ چه آن که لجاجت آنها در برابر حق و تکبر و ظلمشان موجب شده که بر دل هایشان مهر زده شود و شایسته عذاب دوزخ گردند.

تا این جا با هفت آیه از سوره بقره آشنا شدید .

مالا نوبت مسابقه کتبی است. تقاضا می شود یکی از دوستان این سؤالات و

پاسفنامه ها را سریعاً بین مضار ممتزم توزیع نماید.

شما ۱۰ دقیقه وقت دارید به سؤالات پاسخ دهید؛ البته با قرآن و ترجمه آن و

همفکری و راهنمایی یکدیگر.

سوالات مسابقه درس دوم

۱. آیه ۱: ﴿الْم﴾ آیه اول با چه کلمه‌ای آغاز شده است؟
 الف - حم   ب - الر   ج - الم   د - ذلک
۲. آیه ۲: ﴿ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ﴾ هدایت ویژه قرآن برای چه کسانی است؟
 الف - پرهیزکاران   ب - مجاهدان   ج - مسلمانان   د - همه مردم
۳. آیه ۳: ﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ﴾ نکات مطرح شده در این دو آیه (آیه ۲ و ۳) درباره چه کسانی است؟
 الف - انفاق کنندگان   ب - نماز گزاران
 ج - ایمان آورندگان به غیب   د - تقوا پیشگان
۴. آیه ۴: ﴿وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ﴾ معنای کلمه «یوقنون» چیست؟
 الف - تقوا دارند   ب - مجاهدند   ج - حق گریند   د - یقین دارند
۵. آیه ۵: ﴿أُولَئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ معنای کلمه مفلحون چیست؟
 الف - هدایت شده‌ها   ب - رستگاران   ج - آدم‌های خوب   د - هیچ کدام
۶. آیه ۶: ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ کدام ویژگی کافران در این آیه آمده است؟
 الف - تکذیب آیات الهی   ب - اعلام جنگ با خداوند
 ج - عهد و پیمان شکنی   د - تاثیر نداشتن پند و اندرز

۷. با توجه به آیه ۶ و ۷ **إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ** ﴿۶﴾ **حَتَمَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ وَعَلَىٰ أَبْصَارِهِمْ غِشْوَةً وَلَهُمْ**

عَذَابٌ عَظِيمٌ قلب کدام عده مهر خورده است و پند و اندرز در آن‌ها تاثیر نمی‌کند؟

- الف - منافقان دورو
- ب - کافران لجوج
- ج - شیطان‌ها
- د - پیروان شیطان

بله سؤال‌ها را خوب پاسخ دادید، الآن تمام پاسخنامه‌های شما ارزیابی می‌شود.

اگر مایلید من جواب‌های صحیح را یک بار با کمک شما می‌گویم. هر سؤالی که می‌پرسم شما می‌توانید کمک کنید و شفاهی بازگو کنید که از کدام قسمت آیه پاسخ آن استفاده می‌شود.

در انتهای درس از بین پاسخنامه‌ها، برنده‌های فوش شانس انتخاب می‌گردند.

صلوات بفرستید

درس سوم

سوره بقره - آیات ۸ تا ۱۶

درس سوم سوره بقره - آیات ۸ تا ۱۶

نکته ها:

۱. افشای دروغگویی منافقان در ادعای ایمان به خدا.
۲. افشای ادعای بی جای اصلاح‌گری توسط منافقان و مفسد بودن آنان.
۳. سرباز زدن منافقان از ایمان آوردن با این بهانه که افراد نادان، ایمان می‌آورند.
۴. استهزاگری منافقان، هدف از ادعای ایمان آنان در میان مسلمانان.
۵. بازگشت زیان و رسوایی استهزاگری منافقان به سوی خود آنان از سوی خداوند.
۶. سود نبردن منافقان در تجارتشان که گمراهی را به جای هدایت خریده‌اند.
۷. نیرنگ و فریب دادن خداوند منان از اهداف منافقان در تظاهر به ایمان.
۸. بازگشت زیان نیرنگ بازی و فریبکاری منافقان به خودشان.
۹. افشای بیماردلی منافقان از سوی خداوند.

لغات درس سوم

طغیان: تجاوز از حریم‌ها	یخادعون: فریب می‌دهند
مَدَّ: می‌کشد، مدد می‌کند	یشعرون: در نمی‌یابند
یعمهون: سرگردان می‌شوند	زاد: افزود
اِشْتَرُوا: خریدند	سُفَهَاء: کم‌خردان
ما رِيحَت: سود نکرد	لَقُوا: دیدار کردند
مُسْتَهْزِءٌ: مسخره‌کننده	خَلَّوْا: تنها شدند

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

با سلام خدمت شما برادران و خواهران. با کمک هم لوح جلسه سوم را شروع می کنیم.

❁ آیه ۸: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَيَأْتِيهِمُ الْيَوْمَ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ﴾

ترجمه: گروهی از مردم کسانی هستند که گویند: «به خدا و روز رستاخیز ایمان آورده ایم.» درحالی که ایمان ندارند.

در این جلسه به موضوع منافقان می پردازیم. اما قبل از آن ببینیم ریشه ظهور این افراد چه بوده است. قبل از هجرت پیامبر ﷺ به یثرب یهودیان در آن جا مورد احترام اعراب بودند چرا که اهل کتاب نسبتاً با سواد بودند؛ عده ای هم بودند که انگیزه حکومت بر یثرب یا اطراف آن را داشتند که با آمدن اسلام حساب آنها به هم خورد و گروه هایی از اقوام آنها مسلمان شدند.

آنان با ضعیف شدن موضع شان بر سر دو راهی قرار گرفتند، یا باید مسلمان می شدند و یا سر از مخالفت در می آوردند. از آن جا که قدرت برخورد با اسلام را نداشتند ریاکارانه مسلمان شدند اما در باطن شروع به صدمه زدن به اسلام کردند. با این کار، آنها نه مسلمان واقعی شدند و نه به مخالفت رو در رو گرویدند بلکه راه نفاق را در پیش گرفتند.

حالا با کمک لوح ببینیم آیات الهی درباره آنها چه می فرماید :

منظور از «ناس» به تنهایی نمی تواند منافقین باشد بلکه باید گفت «من» در «من الناس» برای تبعیض است و منظور از این «بعض الناس» با توجه به صفاتی که برای آنها در این آیات می آید منافقین است. که به ظاهر ایمان آوردند، اما خداوند آنها را رسوا کرده و فرمود که آنان مؤمن نیستند.

﴿ آیه ۹: تَخَذِعُونَ لِلَّهِ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَمَا تَخَذِعُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴾

ترجمه: می خواهند خدا و مؤمنان را فریب دهند، درحالی که جز خودشان را فریب نمی دهند، (اما) نمی فهمند.

۲- منافقان گمان می کردند که خداوند و مؤمنان را فریب داده اند - با ظاهرسازی - اما خدا می فرماید: آن‌ها خودشان را فریب داده‌اند. می دانید چرا؟ بله به سبب این که با این کارهایشان از هدایت بی بهره ماندند؟ این آیه چنین می فهماند که خدای قدرتمند نیز در حال مبارزه با آن‌هاست آن خدایی که از همه چیز آن‌ها آگاه است و مؤمنان را از نیرنگ و فریبکاری منافقان آگاه کرد. از طرف دیگر، مؤمنان هم دلگرم شدند که در مبارزه با منافقان تنها نیستند بلکه خدا با آنان است.

۳- در قلب هایشان مَرَض است .

﴿ آیه ۱۰: فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ﴾

ترجمه: در دلهای آنان یک نوع بیماری است. خداوند بر بیماری آنان افزوده، و بخاطر دروغ‌هایی که می گفتند، عذاب دردناکی در انتظار آنهاست.

روح و قلب منافقان مریض است. در دلهای آن‌ها یک نوع بیماری است و خداوند بر بیماری آن‌ها می افزاید می دانید چرا؟ زیرا انواع گناه، دورویی، جاسوسی در میان مسلمانان به نفع کافران، کشیدن نقشه‌های شوم و... از آن‌ها سر می زند. آیه می فرماید این بیماری زیادتر نیز می شود.

می توانید بگویید چگونه؟ آری. چون آن‌ها در صدد اصلاح خود نبوده و به نفاق خود استمرار می بخشند و بدون اینکه خود بفهمند زیان‌های نفاق و دروغ و نیرنگ بازی آنان به خودشان باز می گردد.

بیان این نکته نیز جالب است: جسمی که مریض باشد، غذای سالم و لذیذ را نیز بد و تلخ می داند. روح گناهکار، آیات دلنشین و هدایت بخش الهی را نیز باز پس می زند و قبول نمی کند.

به لوح توجه فرمایید. چندمین صفت مورد بحث است؟

۴- ادعای اصلاح‌گری دارند درحالی که مفسد هستند.

﴿ آیه ۱۱: وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا حَنُّ مُصْلِحُونَ ﴾

ترجمه: و هنگامی که به آنان گفته شود: «در زمین فساد نکنید»، می‌گویند: «ما فقط اصلاح‌کننده‌ایم».

مؤمنان به منافقان می‌گفتند: دست از فساد و گناه بردارند. اما آن‌ها جواب می‌دادند: ما اصلاح‌گر هستیم نه فسادکننده.

جالب است که منافقان حتی سر وجدان خود هم کلاه می‌گذاشتند و خود را اصلاح‌گر معرفی می‌کردند!

یک سؤال: مؤمنان از کجا فهمیدند که این عده، منافقند؟ بله، خداوند آن‌ها را رسوا می‌کرد.

آیه بعد یکی از این افشاگری‌های خدا علیه منافقان است. توجه کنید.

۵- دیگران را نادان می‌دانند، درحالی که خود نادان هستند.

﴿ آیه ۱۲: أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِن لَّا يَشْعُرُونَ ﴾

ترجمه: آگاه باشید! این‌ها همان مفسدانند ولی نمی‌فهمند.

این آیه به پندار منافقان که خود را مصلح می‌دانستند جواب داده و چنین رسوایشان ساخته: «آن‌ها فسادگر هستند نه اصلاح‌گر، اما خودشان هم نمی‌فهمند.» اصولاً کسانی که در گمراهی فرو می‌روند، فساد خود را نوعی اصلاح می‌دانند. مثلاً وقتی به مؤمنان می‌گویند: «به جنگ نروید»، چنین توجیه می‌کنند که ما می‌خواهیم شما در جنگ کشته نشوید!

۶- با مؤمنان به دورویی برخورد می‌کنند.

﴿ آیه ۱۳: وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا كَمَا ءَامَنَ النَّاسُ قَالُوا أَنُؤْمِنُ كَمَا ءَامَنَ السُّفَهَاءُ ﴾

﴿ آیه ۱۳: أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَكِن لَّا يَعْلَمُونَ ﴾

ترجمه: و هنگامی که به آن‌ها گفته شود: «همانند (سایر) مردم ایمان بیاورید.» می‌گویند: «آیا همچون ابلهان ایمان بیاوریم؟! بدانید اینها همان ابلهانند ولی نمی‌دانند.

«سفه» و «سفاهت» به معنای اختلال است و سفیه کسی است که عقل او مختل باشد و بر اثر ضعف رأی و سستی معرفت، نفع و ضرر خود را نشناسد، و چون تفسیر نفع و ضرر در مکتب‌های مختلف متفاوت است تفسیر سفاهت و رشد نیز مختلف خواهد بود، از این‌رو دنیاگرایان که نفع و صلاح آدمی را در بهره‌مندی بی‌مرز از لذات دنیا می‌دانند مجاهدان و حق طلبان و آخرت طلبان را سفیه می‌پندارند، چنانکه از دیدگاه توحید ناب دنیاگرایان ریمده از آیین توحید سفیه‌اند.^۱

اسلام می‌خواهد که مسلمانان در برابر فرمان خدا و رسولش، مطیع محض باشند زیرا این اطاعت را موجب رشد و کمال خود می‌دانند. اما منافقان بر اساس صفت خود برترینی و فرورفتگی در گناه و فساد، دیگران را نادان و خود را زیرک به حساب می‌آورند، لذا وقتی به آن‌ها می‌گویند که مثل سایر مردم ایمان واقعی بیاورید شانه خالی کرده و مؤمنان واقعی را نادان معرفی می‌کنند!

اما خداوند به ادامه افشاگری‌اش بر ضد آن‌ها پرداخته و می‌فرماید: بدانید که آن‌ها خود سفیه و نادان هستند اما [به سبب غرق شدن در گناه گمراهیشان از بی‌خردی خود بی‌خبرند].
۷- مؤمنان را مسخره می‌کنند.

❁ **آیه ۱۴:** ﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ ءَامَنُوا قَالُوا ءَامَنُوا وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيْطَانِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِءُونَ﴾

ترجمه: و هنگامی که افراد با ایمان را ملاقات می‌کنند، می‌گویند: «ما ایمان آورده‌ایم.» (ولی) هنگامی که با شیطانهای خود خلوت می‌کنند می‌گویند: ما با شما ایم، ما فقط (آن‌ها را) مسخره می‌کنیم.

۱- تفسیر تسنیم، ج ۲، ص ۲۷۶-۲۷۷.

این آیه باز هم منافقان را رسوا ساخته و پرده از تشکلهای سری منافقان بر می‌دارد که برای شکستن اسلام آن را تشکیل داده بودند.

۸- مورد ریشخند خدا بوده و در طغیانشان از جانب خداوند سرگشته هستند.

❁ آیه ۱۵: ﴿اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾

ترجمه: خداوند آنان را استهزاء می‌کند، و آن‌ها را در طغیانشان نگه می‌دارد، تا سرگردان شوند. در آخر آیه قبل، منافقان چه گفته بودند؟ گفتند ما مؤمنان را مسخره می‌کنیم؛ به خاطر ایمان آوردنشان به امور غیبی، حالا خداوند در این جا به طرفداری از مؤمنان برخاسته و با کوبندگی هر چه تمام‌تر می‌فرماید: خداوند آن‌ها را مسخره می‌کند؛ بدین گونه که ظاهراً آن‌ها را با مؤمنان در یک صف قرار می‌دهد، اما از بین جمعیت مؤمنان آن‌ها را مدد نمی‌کند و سرانجام به عذاب دردناک خویش گرفتارشان می‌سازد.

۹- هدایت را با گمراهی معاوضه می‌کنند.

❁ آیه ۱۶: ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالََةَ بِالْهُدَىٰ فَمَا رَبِحَت تِّجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ﴾

ترجمه: آنان کسانی هستند که «هدایت» را به «گمراهی» فروخته‌اند؛ و (این) تجارت آن‌ها سودی نداده، و هدایت نیافته‌اند.

منافقان با نفاقشان به چند ضرر گرفتار شدند:

۱. نمی‌توانستند در صفوف مسلمین خلی به وجود آورند؛
۲. از ایمان واقعی بی‌بهره بودند؛
۳. از انتخاب کفر محرمانه و سری به جای ایمان هیچگونه بهره‌ای برای دنیای خود نبردند، زیرا خداوند با رسوا کردن منافقان، آن‌ها را از صف مسلمین جدا کرد؛ به همین دلیل دیگر مؤمنان به آنان اطمینان نداشتند و حنایشان پیش آن‌ها رنگی نداشت؛ در نتیجه آن‌ها دیگر نمی‌توانستند از مطالب خصوصی مسلمانان آگاه شوند و در

حقیقت هدایت را با گمراهی معاوضه کرده بودند و این معامله ای است که سودی برای آن‌ها نداشت؛ نه در دنیا به اهدافشان رسیدند و نه از آخرت سودی می‌برند.

خلاصه: آیات مذکور منافقان را این گونه معرفی می‌کند:

۱. برای در هم شکستن اسلام از نقاب ایمان استفاده می‌کردند؛
۲. خود را اصلاح طلب معرفی می‌کردند؛
۳. خود را باشعورتر از مردمی می‌دانستند که اسلام آورده بودند؛
۴. با اظهار دروغین اسلام قصد استهزای مسلمانان و خدا و پیامبر ﷺ و قرآن را داشتند.
۵. در جلسات سری کافران شرکت کرده و کفر واقعی خود را در آنجا ابراز می‌کردند.
۶. خداوند نفاق و کفر واقعی منافقان و خیانت آنان به اسلام و مسلمانان را برای مسلمانان افشا کرد.

تا این جا با آیات ۸ تا ۱۶ سوره بقره آشنا شدید.

مالا نوبت مسابقه کتبی است. تقاضا می‌شود یکی از دوستان این سؤالات و پاسفنامه‌ها را سریعاً بین مضار ممتزم توزیع نماید.
شما ۱۰ دقیقه وقت دارید به سؤال‌ها پاسخ دهید؛ البته با قرآن و ترجمه آن و همفکری و راهنمایی یکدیگر.

سوالات مسابقه‌ی درس سوم

۱. آیه ۸: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَيَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ﴾ از آیه چه

استفاده می‌شود؟

- الف - تنها اظهار ایمان، ایمان واقعی نیست
- ب - هر کس بگوید ایمان آوردم، مؤمن است
- ج - در اظهار ایمان، باید یقین به آخرت هم باشد
- د - ایمان بدون عمل صالح، نجات بخش نیست

۲. آیه ۹: ﴿تَخَذِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَمَا تَخَذِعُونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ﴾ بر

اساس این آیه یکی از کارهای منافقان چه بود؟

- الف - خدعه کردن به خدا
- ب - خدعه کردن به مؤمنان
- ج - خدعه کردن به دوستان
- د - الف و ب

۳. آیه ۱۰: ﴿فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا ۗ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ﴾

آیه چه پیامی درباره منافقان دارد؟

- الف - قلبشان بیمار است
- ب - بر بیماریشان افزوده می‌گردد
- ج - عذاب دردناکی برایشان آماده شد
- د - همه موارد

۴. آیه ۱۱: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ﴾ بر اساس

این آیه منافقان در مقابل دعوت به خودداری از فساد چه می‌گویند؟

- الف - فقط ما اهل اصلاح (کار نیک) هستیم
- ب - به خداوند و معاد ایمان داریم
- ج - سفیه (احمق و کم عقل) نیستیم
- د - از دوستان خود جدا نمی‌شویم

۵. آیه ۱۲: ﴿إِلَّا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِن لَّا يَشْعُرُونَ﴾ لایشعرون به چه معنی می‌باشد؟

- الف - می‌دانند
- ب - فساد نمی‌کنند
- ج - نمی‌فهمند
- د - می‌فهمند

۶. آیه ۱۳: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا كَمَا ءَامَنَ النَّاسُ قَالُوا أَنُؤْمِنُ كَمَا ءَامَنَ السُّفَهَاءُ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ

السُّفَهَاءُ وَلَكِن لَّا يَعْلَمُونَ﴾ بر اساس آیه، واکنش منافقان در مقابل دعوت به ایمان چه بود؟

الف - از آن استقبال نکردند ب - در ظاهر گفتند ایمان آوردیم

ج - رد کردند و گفتند از دوستان خود جدا نمی شویم د - آن را کاری بی خردانه دانستند

۷. آیه ۱۴: ﴿وَإِذَا لُقُوا الَّذِينَ ءَامَنُوا قَالُوا ءَأَمْنَا وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ

إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِءُونَ﴾ آیه کدام صفت و رفتار منافقان را معرفی می کند؟

الف - حيله گری ب - مسخره کردن ج - دورویی د - ب و ج

۸. آیه ۱۵: ﴿اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾ خداوند با منافقان چگونه

برخورد می کند؟

الف - آنان را مسخره می کند ب - به آنان لقب مشرک می دهد

ج - آن ها را در طغیانشان نگه می دارد د - الف و ج

۹. آیه ۱۶: ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ بِالْهَدَىٰ فَمَا رَجَعَتِ خَيْرُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ﴾

بر اساس آیه، تجارت بی سود منافقان در چه زمینه ای بوده است؟

الف - پذیرش دنیا به جای آخرت ب - هدایت را به گمراهی فروختن

ج - پذیرش بدبختی به جای سعادت د - الف و ب

بله سؤال ها را خوب پاسخ دادید، الآن تمام پاسخنامه های شما ارزیابی می شود.

اگر مایلید من جواب های صحیح را یک بار با کمک شما می گویم. هر سؤالی که می پرسم شما می توانید کمک کنید و شفاهی بازگو کنید که از کدام قسمت آیه پاسخ آن استفاده می شود.

در انتهای درس از بین پاسخنامه ها، برنده های فوش شانس انتقاب می گردند.

صلوات بفرستید

درس چهارم

سوره بقره - آیات ۱۷-۲۲

درس چهارم

سوره بقره - آیات ۱۷ تا ۲۲

نکته ها:

۱. شبیه بودن منافقان به افرادی که در تاریکی شب درمانده‌اند.
۲. کر و گنگ و کوردل بودن منافقان [در برابر حقایق].
۳. شبیه بودن منافقان به افرادی که در شب بارانی از ترس صاعقه‌های مرگ‌آور، گوش خود را گرفته باشند.
۴. دستور خداوند به مردم برای پرستش پروردگارشان.
۵. اشاره به نعمت‌های الهی از جمله آفرینش زمین گسترده، آسمان، باران ثمردهنده.

لغات درس چهارم

يَكَادُ: نزدیک است	اِسْتَوْقَدَ: آتش افروخت
يَخْطَفُ: خیره می کند، چشم را می زند	وَقُود: هیزم
مَشَا: راه رفتند	اَضَاءَ (ضوء): روشن نمود
اَظْلَمَ: تاریک کرد	صَيَّبَ: رگبار، باران درشت و تند
فِرَاش: بستر گسترده	اَذَان (جمع اذن): گوش ها
اَنْدَاد (جمع ند): شریکان	حَذَر: دوری، احتیاط، خوف
	صَوَاعِق: جمع صاعقه، رعد

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

جلسه قبل درباره چه گروهی صحبت کردیم؟ بله منافقان. حالا که با برخی صفات منافقان آشنا شدیم، قرآن می‌خواهد درباره‌ی آن‌ها، دو مثال برای ما بیان کند، پس می‌رویم سراغ لوح تا درباره آن توضیح دهیم.

❁ آیه ۱۷: ﴿مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلْمَةٍ لَا يُبْصِرُونَ﴾

ترجمه: آنان (منافقان) همانند کسی هستند که آتشی افروخته (تا در بیابان تاریک، راه خود را پیدا کند)، ولی هنگامی که آتش اطراف او را روشن ساخت، خداوند (طوفانی می‌فرستد و) آن را خاموش می‌کند، و در تاریکی‌های وحشتناکی که چشم کار نمی‌کند، آنها را رها می‌سازد. در این مثال منافقان به شخصی شبیه شده‌اند که در شب ظلمانی، آتشی افروخته است تا در پرتو آن، راه را از بیراهه تشخیص دهد و از افتادن در گودال‌ها در امان بماند و به مقصد خود برسد. اما پس از روشن شدن آتش ناگهان بادی می‌آید و آن آتش را خاموش می‌کند و او همچنان در آن بیابان وحشت‌زا و آن تاریکی مطلق سرگردان باقی می‌ماند و نمی‌داند که چه کند. منافقان همین حال را دارند. آن‌ها راه نفاق را برگزیده‌اند و خیال می‌کنند راه صحیح را انتخاب کرده‌اند و بدین وسیله از هر خطر احتمالی در امان می‌مانند. گمان می‌کنند که با این روش از منفعت‌های مسلمانان و کفار هر دو، بهره می‌برند و هردسته که پیروز شود خود را از آنان می‌دانند. اما قرآن پرده از دروغ‌گویی آنان بر می‌دارد و به پیامبر اعلام می‌کند: اینان که به ظاهر اظهار ایمان می‌کنند، دروغ می‌گویند!

چنین تشبیهی، این واقعیت را می‌رساند که نفاق برای مدت طولانی نمی‌تواند مؤثر باشد و سرانجام آن، رسوایی و گمراهی است.

۱- برای اطلاع بیشتر از رسوایی‌های منافقان می‌توانید به سوره منافقون آیات ۱ تا ۵ و سوره حشر آیه ۱۱ و ۱۲ مراجعه کنید.

آیه ۱۸: ﴿صُمُّ بَكْمٌ عُمَىٰ فَهَمَّ لَا يَرْجِعُونَ﴾

ترجمه: آنها کران، گنگها و کورانند، لذا (از راه خطا) باز نمی گردند.

این آیه سرانجام کار افرادی را بیان می کند که مثل آنها در آیه قبل آورده شد. قرآن می فرماید: آنها همچون افرادی کر، گنگ و نابینا هستند و به سبب ادامه اعمال منافقان کوردل شده و در برابر درک حقایق و معارف همانند کوران و کران و لالها هستند یعنی از درک درست و صحیح حقایق محرومند.

آیه ۱۹ و ۲۰: ﴿أَوْ كَصَيْبٍ مِّنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصْبَعَهُمْ فِي

ءِ إِذْ أَنهَم مِّنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ ۗ وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿٢٠﴾ يَكَادُ الْبَرْقُ تَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ ۖ كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ مَشَوْا فِيهِ وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا ۗ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَرِهِمْ ۗ إِنَّ اللَّهَ عَلِيُّ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢١﴾

ترجمه: یا همچون بارانی از آسمان، که در شب تاریک همراه با رعد و برق و صاعقه (بر سر رهگذران) بیارد. آنها از ترس مرگ، انگشتانشان را در گوش های خود می گذارند؛ تا صدای صاعقه را نشوند. و خداوند به کافران احاطه دارد (و در قبضه قدرت او هستند).

(روشنایی خیره کننده) برق، نزدیک است چشمانشان را برباید. هر زمان که (برق جستن می کند، و صفحه بیابان را) برای آنها روشن می سازد، (چند گامی) در پرتو آن راه می روند؛ و چون خاموش می شود، توقف می کنند. و اگر خدا بخواهد، گوش و چشم آنها را از بین می برد؛ چرا که خداوند بر هر چیز تواناست.

گفتیم که قرآن دو مثل برای منافقان بیان کرده است. حالا با کمک لوح می رویم سراغ مثل دوم آیه ۱۹ آن را این گونه ترسیم می کند: شبی است تاریک و ظلمانی، پر خوف و خطر و باران به شدت می بارد. به تناوب، برق پرنوری می جهد. صدای غرش وحشت زا و مهیب رعد، چنان است که گویی پرده گوش ها را پاره می کند. انسانی در دشتی وسیع حیران و سرگردان مانده و باران او را خیس کرده است. نه پناهگاه مورد اطمینانی دارد که به آن پناه برد و نه ظلمت شب به

او اجازه می‌دهد تا راهی بیابد. هنگام جهیدن برق قدمی چند برمی‌دارد، ولی بلافاصله ظلمت بر بیابان مسلط می‌شود و او را همچنان در تاریکی باقی می‌گذارد. از ترس و وحشتی که از غرش رعد در وجودش پیدا شده، انگشت‌ها را در گوش‌هایش قرار داده تا از مرگ در امان بماند. نور برق به اندازه‌ای قوی است که نزدیک است چشم او را از بین ببرد.

حال منافقان چنین است. آن‌ها در صف مؤمنان قرار نگرفتند تا برای آن‌ها پناهگاهی باشند. جهاد مسلحانه مسلمین در مقابل دشمنان همانند خروش رعد و صاعقه بود. پیشرفت سریع اسلام همچون برق آسمانی چشم آن‌ها را خیره کرده و سراپای وجودشان را در وحشت فروبرده بود. آن‌ها هر دم احتمال می‌دادند آیه‌ای نازل شود و پرده از راز آن‌ها بردارد^۱ و یا دستور جهاد بر ضد آن‌ها صادر شود^۲.

پس می‌بینید که منافقان هم در گمراهی به سر می‌برند و هم از رسوایی و یا جنگ احتمالی، در ترس و وحشتند.

ممکن است کسی این سؤال برایش پیش آید که فرق این دو مثال در چیست؟ باید بگوییم که در مثال اول، منافق آتش توطئه را خود روشن می‌کند و آن‌گاه تلاش می‌کند در پرتو آن راه برود. در مثال دوم، کار، کار او نیست بلکه نشان می‌دهد که او می‌خواهد از هر فرصتی بهره‌برداری کند؛ لذا وقتی در گوشه‌ای برقی زده شد، فرصت طلبانه حرکت می‌کند ولی خداوند آن نور را برای او خاموش می‌کند و زمینه فرصت‌طلبی را از او می‌گیرد.

﴿ آیه ۲۱: ﴿يَتَأْتِيَ النَّاسُ أَعْبُدُوا رَبَّكُمْ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾

ترجمه: ای مردم! پروردگار خود را پرستش کنید؛ آن کس که شما، و کسانی را که پیش از شما بودند آفرید؛ تا پرهیزگار شوید.

۱- این نکته از آیه ۶۴ سوره توبه به خوبی روشن است.

۲- ر.ک: سوره تحریم، آیه ۹.

تا این جا به چند گروه از مردم اشاره کردیم؟ بله ۳ گروه. این گروه‌ها کدامند؟ پرهیزکاران، کافران، منافقان.

حالا خداوند، عموم مردم را مخاطب قرار داده و از آن‌ها می‌خواهد که از راه روشن گروه نخست پیروی کنند.

این آیه همگان را متوجه بزرگ‌ترین موهبت الهی یعنی نعمت آفرینش کرده است؛ چرا؟ که توجه به چنین نعمتی باعث ایجاد علاقه به آفریننده می‌شود و وقتی او را شناخت می‌فهمد که هر چه هست از اوست و خودش هیچ نیست.

وقتی انسان به این درجه برسد که خود را ناتوان محض و خدای آفریننده را توانای بی‌نیاز، او را پروردگار و خود را پرورش یافته او بداند فطرت خداجویی او بیدار شده و بدان اشتیاق پیدا خواهد کرد که در برابر او به خاک بیفتد و او را پرستش کند و به دنبال آن دستورات او را با کمال میل و از روی شوق و رغبت انجام دهد.

خوب است بدانید بیشتر افرادی که در برابر خدا خاضع نیستند به خاطر این است که در آفرینش خود و گذشتگان‌شان اندیشه نمی‌کنند و در نتیجه فطرت خداجویی آنان در پرده غفلت قرار گرفته و پروردگار خود را از یاد برده‌اند.

❁ آیه ۲۲- ﴿الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أُندَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾

ترجمه: آن کس که زمین را بستر شما، و آسمان (= جو زمین) را همچون سقفی بالای سر ما قرار داد؛ و از آسمان آبی فرو فرستاد؛ و بوسیله آن، میوه‌های پرورش داد؛ تا روزی شما باشد. بنابراین، برای خدا همتایانی قرار ندهید، درحالی که می‌دانید (هیچ یک از آنها، نه شما را آفریده اند، و نه شما را روزی می‌دهند).

در آیه قبل به بزرگ‌ترین نعمت الهی اشاره شد، آن چه بود؟ بله، نعمت آفرینش. حالا در آیه ۲۲ به دیگر نعمت‌های خداوند می‌پردازد:

زمین: خداوند زمین را بستر آسایش قرار داد و اگر لرزان بود، آسایش نداشتیم. آسمان: آن را سقفی قرار داد که ساکنان زمین را از آسیب‌های آسمانی مثل رگبار شهاب سنگ‌ها محفوظ دارد. منظور از آسمان، تراکم جو است.

باران: باعث سیراب شدن زمین و رویش گیاهان و درختان و میوه‌ها می‌شود و غیر از آن باعث طراوت هوا و شادابی محیط زیست می‌گردد.

امام زین العابدین علیه السلام در تفسیر «الذی جعل لکم الارض فراشاً» فرمود: «خداوند زمین را با طبیعت شما سازگار و با اجساد شما موافق قرارداد آن را خیلی داغ و گرم نکرد تا شما را بسوزاند و خیلی سرد نکرد تا شما را جامد (یخ‌زده) کند و «والسماء بناء» یعنی آسمان را همانند سقف محفوظی در بالای سر شما قرار داد که آفتاب و ماه و ستارگان آن را در آن برای بهره بردن شما به گردش درمی‌آورد!»

در پایان آیه، خداوند می‌خواهد این پیام را به بندگان بدهد: شما که می‌دانید این نعمت‌هایی که رگ حیات شما را تشکیل می‌دهد در دست کسی جز خدا نیست، پس چرا برای او شریک قرار می‌دهید؟ حالا که می‌دانید حقیقت چیست، برای او شریک قرار ندهید. صلوات عنایت بفرمایید.

تا این جا با آیات ۱۷ تا ۲۲ سوره بقره آشنا شدید.

حالا نوبت مسابقه کتبی است. تقاضا می‌شود یکی از دوستان این سوالات و پاسفنامه‌ها را سریعاً بین مضار ممتزم توزیع نماید.
شما ۱۰ دقیقه وقت دارید به سؤال‌ها پاسخ دهید؛ البته با قرآن و ترجمه آن و همفکری و راهنمایی یکدیگر.

سوالات مسابقه درس چهارم

۱. آیه ۱۷: ﴿مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ﴾ در مثالی که برای منافقان آورده شده، چه کسی نور

آن‌ها را از میان می‌برد؟

الف - مؤمنان ب - خودشان ج - شیطان د - خداوند متعال

۲. آیه ۱۸: ﴿صُمُّ بُكْمٌ عُمَىٰ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ چه صفاتی برای منافقان ذکر شده است؟

الف - کور هستند ب - کر هستند ج - لال هستند د - همه موارد

۳. لغت «بُكْمٌ» به چه معنی است؟

الف - کور ب - کر ج - گنگ د - خطاکار

۴. نتیجه کار منافقان چیست؟

الف - کور و کر می‌شوند ب - از گمراهی به راه راست بر نمی‌گردند

ج - کور و گنگ می‌شوند د - مورد غضب خدا قرار می‌گیرند

۵. آیه ۱۹: ﴿أَوْ كَصَيْبٍ مِّنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ وَنُقُرُّ يُجْعَلُونَ أَصْبَعَهُمْ فِيءِ إِذَانِهِمْ مِّنَ

الصَّوْعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ﴾ منافقان از ترس مرگ چه می‌کنند؟

الف - فرار می‌کنند ب - چشم‌های خود را می‌بندند

ج - دست‌های خود را در گوش می‌کنند د - شروع به فریاد زدن می‌کنند

۶. آیه ۲۰: ﴿يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ مَشَوْا فِيهِ وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ

قَامُوا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ در

آیه به کدام یک از صفات الهی اشاره شده است؟

الف - چشایی ب - بینایی ج - دانایی د - توانایی

۷. آیه ۲۱: ﴿يَتَأْتِيَ النَّاسُ أَعْبُدُوا رَبَّكُمْ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ در

آیه به کدام نعمت الهی اشاره شده است؟

- الف - امامت ب - نزول قرآن ج - آفرینش انسان د - ب و ج

۸. بر اساس آیه ۲۱ نتیجه عبادت خداوند چیست؟

- الف - جلب محبت الهی ب - جلب رضایت الهی
ج - نورانی شدن دلها د - امید به پرهیزکاری

۹. فرمان مهم خداوند در آیه ۲۱ چیست؟

- الف - خدا را یاد کنید ب - خدا را اطاعت کنید
ج - خدا را پرستش کنید د - خدا را فراموش نکنید

۱۰. آیه ۲۲: ﴿الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ

بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أُنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ در آیه به کدام

نعمت الهی اشاره نشده است؟

- الف - برافراشتن آسمان ب - زمین گسترده
ج - بارش باران د - همه موارد

بله سؤالها را خوب پاسخ دادید، الآن تمام پاسخنامه‌های شما ارزیابی می‌شود.

اگر مایلید من جواب‌های صحیح را یک بار با کمک شما می‌گویم. هر سؤالی که می‌پرسم شما می‌توانید کمک کنید و شفاهی بازگو کنید که از کدام قسمت آیه پاسخ آن استفاده می‌شود.

در انتهای درس از بین پاسخنامه‌ها، برنده‌های فوش شانس انتقاب می‌گردند.

صلوات بفرستید

درس پنجم

سوره بقره - آیات ۲۳-۲۵

درس پنجم سوره بقره - آیات ۲۳ تا ۲۵

❁ نکته ها:

۱. دعوت خداوند از کافران برای آوردن یک سوره مثل قرآن.
۲. هشدار خداوند به کفار شک کننده به قرآن مبنی بر این که بهشت از آن ایمان آورندگان است.
۳. معرفی میوه های بهشتی به عنوان نعمت های بهشت.

لغات درس پنجم

لَمْ تَفْعَلُوا: انجام ندادید	لَنْ تَفْعَلُوا: هرگز نمی توانید انجام دهید
فَاتَّقُوا: پس بترسید	وَقُود: هیزم، آتش گیره
اِسْتَوْقَدَ: از این ماده است	حِجَارَه: جمع حجر، سنگ ها
اُعِدَّتْ (عَد): مهیا شده	بَشْرٌ: بشارت بده
كَلِمًا: هر دفعه، هر بار	رُزِقُوا: روزی مند شدند
هَذَا الَّذِي: این همان است که	رُزِقْنَا: روزی مند شدیم
اِتَّوَابَه: داده شد به آنها	مِثْلَهُ (شبه): مثل هم مانند یکدیگر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلام علیکم! ان شاء الله حالتان خوب است.

❁ آیه ۲۳: ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ ۚ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِمَّنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾

توجه: و اگر درباره آنچه بر بنده خود (پیامبر) نازل کردیم شک و تردید دارید، (دست کم) یک سوره همانند آن بیاورید؛ و گواهان خود را- غیر خدا- (برای این کار) فراخوانید اگر راست می گوئید.

در جلسه قبل دیدیم که قرآن مردم را به بندگی و اطاعت از آفریدگار فرا خواند. این آیه مرحله دیگری را آغاز کرده و دو چیز را اعلام می کند:

اول:

این که قرآن از طرف خداوند جهانیان نازل شده است.

دوم:

هر کس تردیدی دارد که قرآن از طرف خداست اگر می تواند مانند آن، یک سوره بیاورد؛ حتی در این کار می تواند از یارانشان - یعنی همانها که در نفی رسالت کمک کننده بودند - هم کمک بگیرند.

إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ؛ «اگر راستگو هستید» این جمله برای تحریک آنهاست تا این مبارزه را قبول کنند تا در نهایت، عجزشان آشکار شود.

چرا «عبدنا» گفته است و نام پیامبر ﷺ را نبرد؟ برای اینکه به ما بفهماند آنچه پیامبر ﷺ را به درجه ای رسانده است که شایستگی دریافت کامل ترین کتاب الهی را پیدا کرده است بندگی کامل او در برابر خدا بود، او رسم عبودیت را کاملاً انجام داد، تا آنجا که خدا او را برای بندگی خود شایسته دید.

این آیه به ما می فهماند که قرآن، معجزه جاوید پیامبر ﷺ و سند حقایق اوست.

به نظر شما به چه دلیل قرآن می تواند معجزه باشد؟ جواب ساده است؛ زیرا کسی نمی تواند حتی یک سوره همانند قرآن بیاورد. مگر نه این است که معجزه به معنی عاجز کننده دیگران است؟

حالا اجازه دهید کمی درباره معجزه بودن قرآن سخن بگوییم، اجازه هست؟ قرآن یک معجزه گویا، جاودانی، جهانی و روحانی است.

اما «گویا است» یعنی چه؟ بر سایر پیامبران لازم بود در کنار معجزات خود حضور می داشتند؛ حتی سایر معجزات پیامبر اسلام ﷺ نیز همین طور بود، اما قرآن معجزه ای است که نیاز به معرفی ندارد؛ خودش به سوی خود دعوت می کند؛ مخالفان را به مبارزه فرا می خواند و محکوم می سازد و پیروز بیرون می آید.

«جاودان» است یعنی چه؟ یعنی قرآن فراتر از زمان خاصی است و همواره و حتی تا امروز و پس از ۱۴۰۰ سال از نزولش همانند روز اول بر ما تجلی می کند. ولی معجزات پیامبران سابق به زمان خاصی تعلق داشت.

«جهانی» است یعنی چه؟ یعنی فراتر از مکان خاصی و هدایت برای همه جهان است در هر منطقه جغرافیایی و برای هر نژاد انسانی. در حالی که معجزات سایر پیامبران مربوط به مکان معینی بوده است.

«روحانی» است یعنی چه؟ کارهای خارق العاده سایر پیامبران بیشتر جنبه جسمانی داشته است مانند شفای بیماران، زنده کردن مردگان و... ولی الفاظ قرآن که از همین حروف و کلمات معمولی ترکیب یافته در اعماق دل و جان انسان نفوذ می کند و روح را با نشاط می سازد؛ افکار و عقول را در برابر خود وادار به تعظیم می نماید؛ معجزه ای است که با اندیشه ها و ارواح انسانها سروکار دارد و واضح است که چنین معجزه ای بر سایر معجزات برتری دارد.

حالا یک سؤال مطرح می کنیم: چرا پیامبران نیازمند معجزه هستند؟

از آن جا که پیامبری یک منصب معنوی و نوعی حکومت بر دل هاست، برخی نیز درصددند تا از این منصب به نفع خود سوء استفاده کنند. روشن است که اگر قرار باشد مردم، همه مدعیان

نبوت را بپذیرند، راه راست الهی گم می‌شود، و اگر به هیچ یک نیز ایمان نیاورند، باز هم راه راست بی‌رهر و می‌ماند. پس چه باید کرد؟ لازم است پیامبران راستین صاحب معجزه باشند، یعنی کاری انجام دهند که تمام مردم عادی از انجام آن عاجز باشند. حالا دقت فرمایید تا سؤال دیگری را مطرح کنیم: از کجا معلوم که مثل قرآن را نیاورده باشند؟

در جواب می‌گوییم، با آن همه دشمنان متعصب چگونه می‌شود که مثل قرآن را آورده باشند اما تا امروز به دست ما نرسیده باشد؟! اگر آورده بودند با آب و تاب تا امروز آن را نقل می‌کردند. وانگهی اگر آورده بودند، دیگر قرآن مثل امروز خارق العاده و تأثیرگذار نبود.

﴿ آیه ۲۴: ﴿فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾

ترجمه: پس اگر چنین نکنید - که هرگز نخواهید کرد - از آتشی بترسید که هیزم آن، (بدنهای) مردم (گنجهار) و سنگ‌ها (=بتها) است؛ و برای کافران، آماده شده است!

این آیه نتیجه مبارزه طلبی آیه قبل را بیان می‌کند و می‌فهماند که کسی نتوانسته سوره‌ای مثل قرآن بیاورد. آن‌گاه در ادامه، نتیجه انکار حقانیت و الهی بودن قرآن به رغم دعوت قرآن به آوردن سوره‌ای مانند آن را بیان فرموده که سقوط در آتش است؛ آن آتش برای چه کسی؟ آتشی که «اعدت للکافرین؛ برای کافران مهیا شده است» یعنی این آتش جنبه نسبی ندارد بلکه هم اکنون هم آماده است. ضمن این که این آتش چنان حرارت و سوزاندگی دارد که سنگها (بت‌ها) و انسان‌ها را همانند هیزم شعله‌ور می‌سازد. خداوند ما را از این آتش محفوظ بدارد. آمین.

﴿ آیه ۲۵: وَبَشِّرِ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ هُمْ جَنَّاتٍ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا قَالُوا هَذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأُتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا وَلَهُمْ فِيهَا أَنْجُمٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴾

ترجمه: به کسانی که ایمان آورده، و کارهای شایسته انجام داده اند، بشارت ده که باغ هایی از بهشت برای آنهاست که نهرها از زیر درختانش جاری است. هر زمان که میوه ای از آن، به آنان داده شود، می گویند: «این همان است که قبلاً به ما روزی داده شده بود. (ولی اینها چقدر از آنها بهتر و عالی تر است)» و میوه هایی که برای آنها آورده می شود، همه (از نظر خوبی و زیبایی) یکسانند. و برای آنان همسرانی پاک و پاکیزه است، و جاودانه در آن خواهند بود.

در آخر آیه قبلی، سخن از عذاب کافران به میان آمد. درست است؟ بله. اما حالا بشنوید از مؤمنان و سرنوشت زیبای آنها. قرآن می فرماید ایمان و عمل صالح تضمین کننده بهشت برای مؤمنان است؛ بهشتی که نهرها از زیر درختانش جاری است. بهشتیان هر گاه میوه ای می خورند طعم جدیدی احساس می کنند و میوه هایش همیشه تازگی دارد با این که شبیه هم هستند. یکی از ویژگی های نعمت های بهشتی این است که میوه هایش از نظر خوبی و زیبایی مثل هم هستند و از این جهت یکی بر دیگری برتری ندارد.

در پایان آیه به نعمت دیگری از بهشت اشاره کرد و آن، همسران پاک است. آیه اشاره به پاک بودن همسر دارد و این نشان می دهد که پاکي همسر خیلی مهم است. یکی از ویژگی های نعمت های بهشتی این است که همیشگی هستند، چنان که می فرماید: «هم فیها خالدون؛ آنان در آن بهشت جاویدان هستند» در حالی که نعمت های دنیایی محدود و موقت است و انسان همیشه منتظر زوال آنهاست. اما مؤمنان برای همیشه در بهشت هستند و در نتیجه نعمت ها برای آنها دائمی است.

اما اجازه بدهید درباره «ایمان و عمل صالح» که آیه به آن پرداخته این نکته را بگویم که بدون ایمان، عمل صالح اگر هم باشد، دوام ندارد و ایمانی که عمل صالح نداشته باشد مانند درخت بی ثمر است.

تا این جا با آیات ۲۳-۲۵ سوره بقره آشنا شدید.

حالا نوبت مسابقه کتبی است. تقاضا می‌شود یکی از دوستان این سوالات و پاسفنامه‌ها را سریعاً بین مضار ممتزم توزیع نماید.

شما ۱۰ دقیقه وقت دارید به سؤال‌ها پاسخ دهید؛ البته با قرآن و ترجمه آن و همفکری و راهنمایی یکدیگر.

سوالات مسابقه درس پنجم

۱. آیه ۲۳: ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَيَّ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ در آیه، خداوند به کدام یک از دلایل

معجزه بودن قرآن، اشاره کرده است؟

الف - هیچ کس توان آوردن یک سوره مثل قرآن را ندارد

ب - قرآن از غیب خبر می‌دهد

ج - قرآن بر بنده خدا نازل شده است.

د - الف و ج

۲. خداوند در این آیه، از پیامبر اسلام ﷺ با چه عنوانی یاد کرده است؟

الف - محمد ﷺ ب - رسول خدا ﷺ ج - بنده ما د - احمد

۳. در این آیه خداوند از مخالفان قرآن می‌خواهد که چه کسانی را به کمک فراخوانند؟

الف - دوستانشان را ب - کافران را ج - دانشمندان را د - شاهدانشان را

۴. آیه ۲۴: ﴿فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ

أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾ هیزم مخصوص آتش جهنم چیست؟

الف - سنگ‌ها ب - جنیان ج - انسان‌ها د - الف و ج

۵. چه نتیجه‌ای در انتظار کسانی است که در مبارزه با قرآن شکست می‌خورند؟

الف - ذلت و خواری ب - آتش مهیا ج - رسوایی د - کشته شدن

۶. آیه ۲۵: ﴿وَبَشِّرِ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ هُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ

كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا قَالُوا هَذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأُتُوا بِهِ مُتَشَبِهًا وَلَهُمْ

فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ به چه کسانی مژده بهشت داده شده است؟

الف - مؤمنان ب - عالمان دینی ج - انجام دهندگان عمل صالح د - الف و ج

۷. از آیه چه استفاده می‌شود؟

- الف - ایمان و عمل صالح، سبب رفتن به بهشت است
- ب - برای رفتن به بهشت، تنها ایمان کافی است
- ج - تنها قلب پاک داشتن برای رفتن به بهشت کافی است
- د - برای رفتن به بهشت، عمل صالح کفایت می‌کند

بله سؤال‌ها را خوب پاسخ دادید، الآن تمام پاسخنامه‌های شما ارزیابی می‌شود. اگر مایلید من جواب‌های صحیح را یک بار با کمک شما می‌گویم. هر سؤالی که می‌پرسد شما می‌توانید کمک کنید و شفاهی بازگو کنید که از کدام قسمت آیه پاسخ آن استفاده می‌شود.

در انتهای درس از بین پاسخنامه‌ها، برنده‌های فوش شانس انتفاع می‌گردند.

صلوات بفرستید

درس ششم

سوره بقره - آیات ۲۶ تا ۲۸

درس ششم سوره بقره - آیات ۲۶ تا ۲۸

❁ نکته ها:

۱. بی باکی خداوند در مثال زدن به پشه و بزرگ تر از آن.
۲. دو گروه شدن مردم در برابر مثال پشه؛ گروهی تسلیم حق و گروهی سرکش.
۳. زیانکار بودن کسانی که پیمان می شکنند و قطع رحم می کنند و در زمین فساد می ورزند.
۴. تعجب از کفر کافران به خدا در حالی که مرگ و زندگی آن ها دست خداوند است.

لغات درس ششم

بَعُوضَه: پشه	مَا آتَرَ: آنچه امر کرد
أَرَادَ: اراده کرد	مَا يُضِلُّ: گمراه نمی کند
يَهْدِي: هدایت می کند	يَنْقُضُونَ: می شکنند، می گسلند
مِيثَاق (وِثْق): پیمان محکم، تعهد	يَقْطَعُونَ: می بُرنند
خَاسِر: بازنده، زیانکار	أَحْيَا: زنده کرد
أَنْ يُوْصَلَ (وِصْل): که پیوند خورد وصل گردد	
يَمِيت: می میراند	
يَسْتَحْيِي (حَي): حیا می کند، ملاحظه و شرم می کند	

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلام علیکم! حال شما خوب است؟ ان شاء الله به برکت قرآن همیشه سالم باشید. با

توجه به لوح درس ششم را با قرائت آیات ۲۶ تا ۲۸ شروع می‌کنیم.

﴿ آیه ۲۶: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهِندًا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ﴾

ترجمه: خداوند از این که به (موجودات ظاهراً کوچکی مانند) پشه، و حتی کمتر از آن، مثال بزند شرم نمی‌کند. (در این میان) آنان که ایمان آورده‌اند، می‌دانند که آن، حقیقتی است از طرف پروردگارشان؛ و اما آنها که راه کفر را پیموده‌اند، (این موضوع را بهانه کرده) می‌گویند: «منظور خداوند از این مثل چه بوده است؟!» (آری)، خدا جمع زیادی را با آن گمراه، و گروه بسیاری را هدایت می‌کند؛ ولی تنها فاسقان را با آن گمراه می‌سازد.

آیا یادتان هست که در آیات قبل، قرآن دو مَثَل برای نشان دادن راه و روش کافران و فاسقان بیان کرد؟ کافران برای این که و حیانی بودن آیات قرآن را زیر سؤال ببرند به آن دو مثل اشاره کرده، می‌گفتند: خداوند بالاتر از آن است که چنین مثل‌هایی بزند.

این آیه در جواب کافران نازل شده و می‌فرماید: خداوند باکی ندارد که به موجودات ضعیفی مثل پشه و مانند آن مثل بزند [تا حقیقت آشکار شود].

یک سؤال: چرا خداوند بزرگ به موجودات ضعیف مثل زده است؟ آیا این کار در شأن اوست؟ اول بگذارید بگوییم که «مثل» برای این است که حقیقت مجسم شود. گاهی گوینده برای تحقیر مخاطب، از موجودی ضعیف برای مثل استفاده می‌کند و این از فصاحت و بلاغت گوینده است. خداوند برای این که ضعف منافقان و کافران را نشان دهد به موجودات ضعیفی مانند عنکبوت و مگس مثال زده است. در این آیه نیز می‌فرماید: خداوند شرم ندارد که پشه و بزرگ‌تر از آن را مثال قرار دهد. حال اگر خداوند به موجودات بزرگ مثل کواکب و آسمان

پهناور، مثل می‌زد مسلماً با فصاحت و بلاغت تناسبی نداشت؛ چرا که مخاطب را در جایگاه بالایی قرار می‌داد.

خداوند در ادامه آیه، به دو گروه مؤمنان و منافقان در واکنش به این گونه مثل‌ها اشاره کرده و به ما می‌فهماند که مؤمنان تسلیم و کافران گریزانند؛ چه آن‌که: مؤمنان از لجاجت و کینه‌توزی به دور هستند و منطقی مثل‌های خداوند را درک می‌کنند. اما کافران چون لجبازند و چشم حق بین ندارند، این مثل‌ها را باعث اختلاف بین مردم می‌دانند؛ چرا که گروهی را هدایت و گروهی را گمراه می‌کند.

خداوند در جواب این سخن کافران می‌فرماید: درست است که عده‌ای گمراه می‌شوند به وسیله این مثل‌ها اما آن‌ها، همان گناهکاران هستند.

سؤال دیگری را می‌خواهم مطرح کنم. بگوییم؟ بله، منافقان گفتند که خدا با این مثل‌ها گروهی را هدایت و گروهی را گمراه می‌کند، آیا خدا انسان‌ها را گمراه و هدایت می‌کند؟

هدایت یعنی فراهم کردن وسایل سعادت، و گمراهی یعنی از بین بردن زمینه‌های مساعد بدون این که در این دو، اجباری از طرف خدا باشد. هر عملی بازتاب و نتایجی دارد، چه خوب، چه بد. هدایت و گمراهی نتیجه عادلانه این گونه رفتارهاست که خود انسان انتخاب کرده است، در نتیجه هدایت و گمراهی به انتخاب خود انسان است.

❁ آیه ۲۷: ﴿الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ هُمُ الْخٰسِرُونَ﴾

ترجمه: (فاسقان) کسانی (هستند) که پیمان خدا را، پس از محکم ساختن آن، می‌شکنند؛ و پیوندهایی را که خدا دستور داده برقرار سازند، قطع نموده، و در روی زمین فساد می‌کنند؛ اینها زیانکارانند.

در آیه قبل، سخن از فاسقان به میان آمد و این آیه می‌خواهد به سه ویژگی آن‌ها و نتیجه کارهایشان پردازد. با توجه به لوح به توضیح سه ویژگی و پایان کارشان می‌پردازیم.

اما ویژگی اول: پیمان شکن هستند

خوب است یک سؤال مطرح کنیم. فاسقان کی پیمان بستند و کی آن را شکستند؟ در جواب می‌گوییم، وقتی خداوند فطرت خداشناسی و خداخواهی را در وجود انسان‌ها قرار داد، این به منزله پیمان بستن است. مواد این پیمان این است که راه صحیح را پیمایند و از شیطان پیروی نکنند. حال اگر کسی راه شهوت‌ها و هوای نفس و شیطان را پیمود و خدا را در زندگی‌اش کنار گذاشت، به معنای این است که پیمان خود را شکسته است.

وقتی شما وارد مغازه‌ای می‌شوید و پولی را روی میز قرار داده و جنسی را طلب می‌کنید و مغازه‌دار هم بدون هیچ کلامی، آن جنس را تحویل شما می‌دهد، درحقیقت شما یک معامله کرده‌اید بدون این که قراردادی بر زبان شما یا کاغذ جاری شده باشد.

انسانی که دارای عقل است در آغاز خلقتش در یک داد و ستد با خدا همراه عقل فطرت خداجویی و حق‌جویی را دریافت کرد، قابلیت انسان از یک طرف و دریافت فطرت توحیدی از سوی خدا از طرف دیگر به منزله داد و ستد و پیمان انسان با خداست.

ویژگی دوم: قطع رحم می‌کنند

بسیاری از مفسران آیه را ناظر به قطع رحم دانسته‌اند پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پس از شرک به خدا، قطع رحم^۱ (قطع رابطه خویشاوندی) را مبعوض‌ترین عمل در پیشگاه خداوند برشمرده است. برخی مفسران آن را قطع رابطه با خدا و رسول و اهل بیت می‌دانند.

۱- مدرس محترم بر روی، صله رحم تأکید بیشتر نماید. به عنوان نمونه:

۱. صله رحم با پدر و مادر: خدا فرمود: ﴿وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا﴾ یعنی: با پدر و مادر رفتار عرف پسند داشته باشید. (لقمان / ۱۵/۳۱)

۲. صله رحم با خویشاوندان: ﴿وَعَاشِرُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ یعنی: با آنان معاشرت عرف پسند داشته باشید. (النساء / ۱۹/۴)

۳. صله رحم با دوستان مؤمن: امام، صادق علیه السلام فرمود: کسی که ۲۰ سال با دیگری دوست باشد حرمت این دوستی به سرحد رحم و خویشاوندی می‌رسد. (تفسیر تسنیم ج ۲، ص ۵۶۱ نقل از بحار الانوار ج ۷۱، ص ۱۵۷).

ویژگی سوم: روی زمین فساد می کنند

فاسقان برای تأمین منافع خود، دست به هر کاری می زنند؛ حتی اگر به قیمت تباہ کردن منابع و ثروت های طبیعی - که همه در آن سهیمند- باشد.

پایان آیه، فاسقان را زیان کار معرفی می کند؛ چرا؟ زیرا از تمام نیروهای خدادادی هیچ ذخیره ای برای آخرت خود نمی اندوزند و این همان زیان واقعی است.

﴿ آیة ۲۸: كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمَيِّتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴾

ترجمه: چگونه به خداوند کافر می شوید؟! درحالی که شما مردگان (واجسام بی روحی) بودید، و او شما را زنده کرد؛ سپس شما را می میراند، و بار دیگر شمارا زنده می کند؛ سپس به سوی او بازگردانده می شوید. (بنابراین، نه حیات و زندگی شما از شماست، و نه مرگتان؛ آنچه دارید از خداست).

اگر خاطر شریفتان باشد در آیه ۲۱ و ۲۲ همین سوره، سخن از یک سری نعمت های الهی و دلایل خداشناسی بود، یادتان هست؟ حالا در این آیه بار دیگر به سراغ برخی نعمت ها رفته و دلایل خداشناسی را بیان می کند. اما چه طور؟ به لوح توجه کنید تا توضیح دهم.

این آیه برای اثبات خدا به مسئله اعطای حیات و زندگی می پردازد و چنین می فهماند که قبل از حیات، شما مانند همین سنگ ها و چوب ها و... بی جان بودید و در دل مواد زمین و در دل میوه ها و ریشه گیاهان قرار داشتید. اما اکنون به شما نعمت حیات عطا کرده و اعضا و دستگاه های مختلف در اختیار شما قرار داده است؛ پس چرا به خدایی که به شما نعمت حیات بخشیده کفر می ورزید و به او ایمان نمی آورید؟

پس سخن از نعمت حیات است. خوب، چه ربطی به خداشناسی دارد؟ برای این که این حیات را خدا به انسان ارزانی داشته نه خود ما یا کس دیگر.

حالا دلیل دیگر برای اثبات خدا مسئله مرگ است. چه طور؟ وقتی می بینید مردم یکی پس از

دیگری حیات خود را از دست می دهند، با خود باید فکر کنید که چه کسی این هستی را از آنان گرفته است؟ اگر خودتان به خودتان حیات داده بودید، آیا حاضر بودید آن را پس بگیرید؟ خیر. بنابراین، آیه تعلیم می دهد که همان کسی که بار اول حیات داد، پس از مدتی آن را پس گرفت. پس چرا به چنین خدای عالم و قادری کفر می ورزید؟!

«ثم یحییکم؛ پس شما را زنده می کند» در این جا به مسئله حیات مجدد در قیامت می پردازد که باز توسط خداوند توانا صورت می گیرد.

«ثم الیه ترجعون؛ پس به سوی خدا باز گردانده می شوید» یعنی چه؟ یعنی در قیامت به نعمت های خداوند بازگشت می کنید.

پرستش خدا در آیه با لفظ «کیف» برای سرزنش و یا برای تعجب است، مقصود از تعجب این است که انکار و کفر به خدا شگفت آور است.

به وسیله این آیه تناسخ و عود ارواح^۱ نیز نفی می شود. این حیات همان حیات رستاخیز و قیامت است. اگر ارواح به طور مکرر به این دنیا باز می گشتند و سپس می مردند تعداد حیات انسان بیش از این دو حیات بود. بنابراین عقیده تناسخ که گاهی آن را عود ارواح می نامند و معتقدند که روح پس از جدایی از این بدن در نطفه دیگری که در عالم جنین است قرار می گیرد و بار دیگر به این دنیا باز می گردد از نظر قرآن باطل و بی اساس است.

حالا با یک صلوات خودتان را برای مسابقه این درس آماده کنید.

تا این جا با آیات ۲۶ تا ۲۸ سوره بقره آشنا شدید.

حالا نوبت مسابقه کتبی است. تقاضا می شود یکی از دوستان این سوالات و پاسخنامه ها را

سریعاً بین مضاف ممتزم توزیع نماید.

شما ۱۰ دقیقه وقت دارید به سؤالها پاسخ دهید؛ البته با قرآن و ترجمه آن و همفکری و

راهنمایی یکدیگر.

۱- برخی افراد سودجو و اکثراً با اهداف مادی جلسات گوناگونی تحت این عناوین برپا می کنند باید تذکر داد و مراقب بود که در دام افراد سودجو گرفتار نشویم.

سؤالات مسابقه درس ششم

۱. آیه ۲۶: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ﴾

خداوند برای هدایت انسان به چه موجودی مثل زده است؟

الف - عنكبوت   ب - پشه   ج - هدهد   د - کلاغ

۲. چه گروهی محروم از هدایت خداوند معرفی شده‌اند؟

الف - منافقان   ب - کافران   ج - فاسقان   د - مشرکان

۳. چه کسانی از مثل‌های قرآنی به حقیقت پی می‌برند؟

الف - مسلمانان   ب - مؤمنان   ج - عالمان   د - عابدان

۴. آیه ۲۷: ﴿الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ چه کسانی زیانکار

معرفی شده‌اند؟

الف - خائنان   ب - مشرکان   ج - منافقان   د - فاسقان

۵. کدام ویژگی مربوط به فاسقان است؟

الف - پیمان شکنی   ب - قطع کردن پیوند خویشاوندی
ج - فساد در روی زمین   د - همه موارد

۶. آیه ۲۸: ﴿كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ در این آیه چند بار سخن از زنده شدن به میان آمده است؟

الف - یک بار   ب - دو بار   ج - سه بار   د - هیچکدام

۷. پایان آیه به چه چیز اشاره دارد؟

- الف - ورود به بهشت   ب - ورود به جهنم
 ج - بازگشت به سوی خدا   د - بازگشت به زندگی

۸. در این آیه خداوند با چه سؤال فاسقان را سرزنش کرده است؟

- الف - چرا معاد را قبول ندارید؟
 ب - چرا ایمان نمی آورید؟
 ج - چگونه جرئت می کنید خدا را تکذیب کنید؟
 د - چگونه به خدا کفر می ورزید؟

۹. در آیه ۲۸ کلمه «مواتاً» یعنی چه؟

- الف - عالمان   ب - عاقلان
 ج - زندگان   د - مردگان

بله سؤال‌ها را خوب پاسخ دادید، الآن تمام پاسخنامه‌های شما ارزیابی می‌شود.
 اگر مایلید من جواب‌های صحیح را یک بار با کمک شما می‌گویم. هر سؤال‌ی که
 می‌پرسم شما می‌توانید کمک کنید و شفاهی بازگو کنید که از کدام قسمت آیه پاسخ آن
 استفاده می‌شود.

در انتهای درس از بین پاسخنامه‌ها، برنده‌های فوش شانس انتساب می‌گردند.

صلوات بفرستید

درس هفتم

سوره بقره - آیات ۲۹ تا ۳۵

درس هفتم
سوره بقره - آیات ۲۹ تا ۳۵

نکته ها:

۱. ارزش و عظمت انسان در نظام هستی.
۲. هدف نهایی در آفرینش زمین و آسمان ها ، بهره‌وری علمی و عملی انسان از آنها.
۳. معرفی شدن انسان به عنوان جانشین (خلیفه) خداوند.
۴. فروتنی فرشتگان در برابر عظمت آدم.
۵. مأمور شدن فرشتگان برای سجده بر آدم.
۶. سکونت اولیه آدم و حوا در بهشت.

لغات درس هفتم

رَعْدًا: گوارا، فراوان

أَسْكُنُ: ساکن شو

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلام علیکم. به یاری حق در این جلسه درباره آیات

۲۹ تا ۳۵ صحبت خواهیم کرد. با صلوات بر محمد و آل محمد.

﴿ آیه ۲۹ - هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ أَسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴾

ترجمه: او (خدایی) است که همه آنچه را (از نعمت‌ها) در زمین وجود دارد، برای شما آفرید؛ سپس به آسمان پرداخت؛ و آن‌ها را به صورت هفت آسمان مرتب نمود؛ و او به هر چیز آگاه است. آیه قبل، از مرگ و زندگی انسان بر ایمان گفت و این آیه به عظمت انسان اشاره می‌کند؛ برای این که می‌فرماید: همه چیز برای او آفریده و آسمان‌ها برای او برافراشته شده است. پس انسان از تمام موجودات این جهان، ارزشمندتر است.

السَّمَاءُ: به چند معنا در قرآن آمده است، اما در همه آن‌ها «جهت بالا» منظور است. راستی، مقصود از آسمان‌های هفت‌گانه چیست؟ چند معنا دارد، ولی مهم‌ترین آن، اشاره به هفت آسمان واقعی می‌باشد. توجه داشته باشید که همه آن چه ما می‌بینیم، آسمان اول است و آنچه از دید ما بیرون است، شامل شش عالم دیگر است که قرآن از آن‌ها به آسمان تعبیر کرده است.

﴿ آیه ۳۰ - وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴾

ترجمه: (به خاطر بیاور) هنگامی را که پروردگارت به فرشتگان گفت: «من در روی زمین، جانشینی (=نماینده ای) قرار خواهم داد. «فرشتگان» گفتند: «پروردگارا! آیا کسی را در آن قرار می‌دهی که فساد و خونریزی کند؟! (زیرا موجودات زمینی دیگر، که قبل از این آدم وجود داشتند نیز، به فساد و خونریزی آلوده شدند. اگر هدف از آفرینش این انسان، عبادت است، ما تسبیح و حمد تو را بجا می‌آوریم، و تو را تقدیس می‌کنیم.» پروردگار فرمود:

«من حقایقی را می دانم که شما نمی دانید.»

در آیه قبل فرمود: همه چیز برای انسان خلق شده، و در این آیه، خداوند رسماً انسان را خلیفه خود معرفی می کند، یعنی انسان در مقام جانشین خداوند می تواند بر اساس حکمت و مصلحت هرگونه تصرفی در زمین بکند. چنین انسانی باید از شعور و درک مخصوصی برخوردار باشد تا لیاقت رهبری و خلافت را داشته باشد.

اما فرشتگان دانستند که این موجود، سر به راه نیست و خرابی و فساد به بار می آورد. شما فکر می کنید آن‌ها از کجا دانستند؟

بعضی می گویند: خودشان این مطلب را درک کرده بودند. از این جهت که خلیفه خدا باید عاقل باشد و در میان عاقلان زندگی کند، همراه بودن عقل با طبیعت و ماده منشأ هواها و امراض نفسانی و سرانجام موجب جنگ و نزاع می شود و تعیین خلیفه از سوی خدا برای از بین بردن این هواهای نفسانی و جنگ و نزاع‌ها است، از این رو به خدا اعتراض کردند و بهتر است از آغاز چنین موجودی آفریده نشود ولی خداوند در یک جمله سر بسته به آن‌ها فرمود: آنچه من می دانم شما نمی دانید. مقصود خدا این است که شما فرشتگان تنها یک روی سکه را می بینید و از پاکان و نیکانی که از چنین ترکیبی (عقل و طبیعت) نشأت می گیرد بی خبرید و برای شما فرشتگان تسلیم پروردگار بیان تفصیلی حکمت آفرینش انسان ضرورت ندارد.

و سپس خدا در آیه بعدی آن روی دیگر سکه در آفرینش انسان را آشکار می کند.

در مورد خلافت احتمالاتی گفته‌اند یک احتمال این است که مقصود خلافت همه انسان‌ها در روی زمین است به این گونه که هر انسانی استعداد خلافت الهی را دارد، در بعضی مثل انبیا را همان خلافت به فعلیت می رسد و در بقیه انسان‌ها به صورت استعداد و آمادگی است و هر انسانی به هر اندازه که از آفرینش خود و جهان بهره صحیح نبرد به همان اندازه از خلافت الهی بهره‌مند می شود.^۱

۱- با استفاده از تفسیر تسنیم، ج ۳، ص ۴۰.

و در این باره که آدم و فرزندانش خلیفه و جانشین چه کسی هستند اقوالی وجود دارد که قول صحیح این است که جانشین خدا در روی زمین اند یعنی انسان کامل جانشین خدا است نه جانشین انسان‌های منقرض شده و نه جانشین جن و فرشتگان^۱.

﴿ آیه ۳۱ - وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴾

ترجمه: سپس علم اسماء (= علم اسرار آفرینش و نامگذاری موجودات) را همگی به آدم آموخت. بعد آنها را به فرشتگان عرضه داشت و فرمود: «اگر راست می‌گویید، اسامی اینها را به من خبر دهید.»

خداوند برای روشن شدن حقیقت برای فرشتگان، دست به یک آزمایش زد. حال دقت کنید ببینید این چه آزمایشی بود؟ همان طور که در لوح آمده است، خداوند به آدم، علم اسرار آفرینش را آموخت تا آدم، موجودات و نام آنها و خواص آنها را بشناسد و از اسرار آفرینش آنها مطلع شود. این آگاهی نعمتی بزرگ برای آدم محسوب می‌شد. اما وقتی از فرشتگان از چنین علومی سؤال شد، آنها از جواب عاجز شدند.

﴿ آیه ۳۲ - قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴾

ترجمه: (فرشتگان) عرض کردند: «منزهی تو! ما چیزی جز آنچه به ما تعلیم داده‌ای، نمی‌دانیم؛ تو دانا و حکیمی.»

وقتی فرشته‌ها به ناتوانی خود پی بردند، به نادانی خود و دانش و حکمت خدا اعتراف کرده و خطاب به خداوند گفتند: غیر از آنچه تو به ما تعلیم دادی، چیزی نمی‌دانیم حقیقت دانش در تو است و تو حکمت هر چیزی را می‌دانی.

درس‌هایی از گفتگوی خدا با فرشتگان:

۱. بزرگی و برتری کسی نباید مانع از مشورت با کوچکتر بشود.

۲. نباید خیر فراوان را فدای شرّ اندک کرد.

۳. به جامعه بشری می فهماند که انسان به هر درجه‌ای از علم و قدرت و تقوا بهره‌مند باشد از انتقادات نباید رویگردان باشد.

شما سخن فرشتگان را در لوح به خوبی می‌توانید ببینید.

❁ آیه ۳۳ - ﴿ قَالَ يَتَّبِعُكُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ الْغَيْبَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴾

ترجمه: فرمود: «ای آدم! آنان را از اسامی (واسرار) این موجودات آگاه کن.» هنگامی که آنان را آگاه کرد، (خداوند) فرمود: «آیا به شما نگفتم که من، غیب آسمان‌ها و زمین را می‌دانم؟! و نیز می‌دانم آنچه را شما آشکار می‌کنید، و آنچه را پنهان می‌داشتید.»

پس از سؤال از فرشتگان، خداوند همان سؤال را در حضور فرشتگان از آدم پرسید. فکر می‌کنید آدم موفق به پاسخ شد یا خیر؟ بله، او سرافراز از پاسخ بیرون آمد و فرشتگان با دیدن این صحنه سر خضوع خم کردند و برایشان آشکار گردید که آدم لیاقت خلافت خداوند روی زمین را دارد.

پس از پایان این آزمایش و آشکار شدن حقیقت برای فرشتگان، خداوند به آن‌ها خطاب کرده، فرمود: مگر نگفتم که من به پنهان آسمان‌ها و زمین و آنچه را که آشکار و مخفی می‌کنید آگاهم؟! از این آیات یک مطلب مهم دانسته می‌شود. آن چیست؟ این است که آدم بر فرشتگان برتری دارد؛ زیرا مورد تعلیم خداوند قرار گرفت.

❁ آیه ۳۴ - ﴿ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَأَسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴾

ترجمه: و (یاد کن) هنگامی را که به فرشتگان گفتیم: «برای آدم سجده و خضوع کنید.» همگی سجده کردند؛ جز ابلیس که سرباز زد، و تکبر ورزید، و (بخاطر نافرمانی و تکبرش) از کافران شد.

این از شرافت آدم است که پس از خلقت بلافاصله به ملائکه دستور می‌رسد که بر آدم سجده کنند. پس از دستور سجده، مسئله خلافت آدم بر روی زمین مطرح شده است. «فَسَجَدُوا لِأَلِ إِبْلِيسَ» همان طور که در لوح مشاهده می‌کنید، همه ملائکه سجده کردند جز یک نفر. چه کسی سجده نکرد؟ ابلیس. اما چرا سجده نکرد؟ ابلیس از طایفه جن بود به همین دلیل خود را بالاتر از این موجود خاکی می‌دانست. او در حقیقت تکبر ورزید و این تکبر ریشه در کفر پنهان ابلیس داشت که پس از دستور سجده بر آدم بروز کند، یعنی هزاران سال عبادت او از روی اخلاص نبود.

یک سؤال: آیا این سجده حقیقتاً بر آدم بود یا بر خداوند؟ چون سجده به معنی پرستش است و پرستش مخصوص خداست، پس در حقیقت فرشتگان به سبب آفرینش چنین موجودی برای خدا سجده کردند.

می‌توانیم این را هم بگوییم که سجده «بر» آدم بود اما «برای» خدا. درست مثل آن که ما «بر» مَهر سجده می‌کنیم، اما «برای» خدا و به منظور خضوع در برابر خدا.

در روایتی از امام حسن عسکری علیه السلام نقل شد که فرمود سجده فرشتگان برای آدم نبود، بلکه آدم قبله آنان بود آنان برای خدا به آدم رو کرده و سجده می‌کردند!

﴿ آیه ۳۵ - ﴿ وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴾

ترجمه: و گفتیم: «ای آدم! تو با همسرت در بهشت سکونت کن؛ و از (نعمت های) آن، از هر جا می‌خواهید، گوارا بخورید؛ (اما) نزدیک این درخت نشوید؛ که از ستمگران خواهید شد. بهشت آدم و حوا بهشت آخرت نبود زیرا در بهشت آخرت هر کس برود همیشه می‌ماند و در آنجا شیطان داخل نمی‌شود، بلکه بهشتی بود که در آن تشنگی و گرسنگی نبود یعنی هر چه

می خواستند بدون رنج و زحمت فراهم می شد، این بهشت در زمین نیز نبود زیرا آدم به زمین نیامده بود، بلکه بهشتی بین دنیا و آخرت بود!

همان طور که در لوح می بینید، خداوند حضرت آدم و همسرش را برای مدتی در یکی از باغ های سرسبز بهشت سکونت داد. اما این سؤال مطرح می شود که خداوند آدم را خلق کرد تا خلیفه وی روی زمین باشد، پس چرا اول آدم و همسرش را در بهشت سکونت داد؟ در پاسخ می گوییم: خداوند می خواست آن دو، در آنجا راه و روش زندگی در زمین را بیاموزند. حضرت آدم می باید می آموخت که در زمین باید سر به فرمان خدا داشته باشد و این که شیطان دشمن شماره یک آنان است و بعضی کارها را انجام ندهند. می باید می آموخت که اگر خطا و لغزشی کرد می تواند بازگشت کند و راه سعادت را بییابد. پس می توانیم بگوییم: در این مدت کوتاه که در بهشت (باغ سرسبز) ساکن بودند، در یک محیط آموزشی به سر می بردند. در هر صورت خداوند دستور خود را صادر می کند و به آنها می گوید: فقط از این درخت مخصوص نخورید و دیگر هر چه خواستید بخورید.

در این درس با آیات ۲۹ تا ۳۵ سوره بقره آشنایی پیدا کردید.

مالا نوبت مسابقه کتبی است. تقاضا می شود یکی از دوستان این سؤالات و پاسفنامه ها را سریعاً بین مضار ممتزم توزیع نماید.
شما ۱۰ دقیقه وقت دارید به سؤال ها پاسخ دهید؛ البته با قرآن و ترجمه آن و همفکری و راهنمایی یکدیگر.

سوالات مسابقه درس هفتم

۱. آیه ۲۹: ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ أَسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ کدام یک از ویژگی‌های الهی در آیه آمده است؟

الف - دانای بر هر چیز ب - روزی دهنده همه مخلوقات

ج - آفریننده همه چیز برای انسان د - الف و ج

۲. آیه ۳۰: ﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ خداوند متعال چه موضوعی را با ملائکه در میان گذاشت؟

الف - تسبیح و تقدیس خود را ب - خونریزی و فساد انسان در زمین را

ج - جانیشی انسان در زمین را د - نازل شدن قرآن را

۳. آیه ۳۱: ﴿وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَٰؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ خداوند متعال «علم اسماء» را به چه کسی آموخت؟

الف - حضرت موسی ب - حضرت جبرئیل

ج - حضرت آدم د - تمام ملائکه

۴. آیه ۳۲: ﴿قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾ بعد از

اینکه خداوند علم اسماء را به آدم عرضه داشت فرشتگان چه گفتند؟

الف - ما تسبیح و حمد تو را بجا می‌آوریم

ب - ما جز آنچه تو به ما تعلیم داده‌ای نمی‌دانیم

ج - آیا کسی را در زمین قرار می‌دهی که فساد و خونریزی کند

د - ما می‌دانیم آنچه را که آدم نمی‌داند

۵. در آیه ۳۲: کدام یک از صفات خداوند آمده است؟

الف - دانا و حکیم ب - دانا و قادر ج - حکیم و توانا د - حکیم و بینا

۶. آیه ۳۳: ﴿ قَالَ يَتَقَدَّمُ أُنْعِيَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴾ خداوند از آدم

خواست فرشتگان را از چه چیزی آگاه کند؟

الف - خلقت آسمانها و زمین ب - اسرار کهکشانها

ج - اسامی موجودات د - اخبار آینده

۷. بعد از آگاه نمودن آدم اسماء موجودات را به فرشتگان خداوند به فرشتگان چه فرمود؟

الف - من غیب آسمانها و زمین را می دانم ب - من می دانم آنچه را که شما نمی دانید

ج - من می دانم آشکار و پنهان شما د - الف و ج

۸. آیه ۳۴: ﴿ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴾ خداوند در آیه، دلیل سجده نکردن شیطان را چه چیزی می داند؟

الف - حسد ب - تکبر ج - کفر د - ب و ج

۹. آیه ۳۵: ﴿ وَقُلْنَا يَتَقَدَّمُ أَسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴾ از آنان که از دستورهای الهی سرپیچی

می کنند با چه تعبیری یاد شده است؟

الف - کافر ب - خائن ج - ظالم د - فاسد

۱۰. سه مورد از نیازهای انسان که آیه به آن اشاره کرده کدام است؟

الف - مسکن، غذا، همسر ب - مسکن، خواب، خوراک

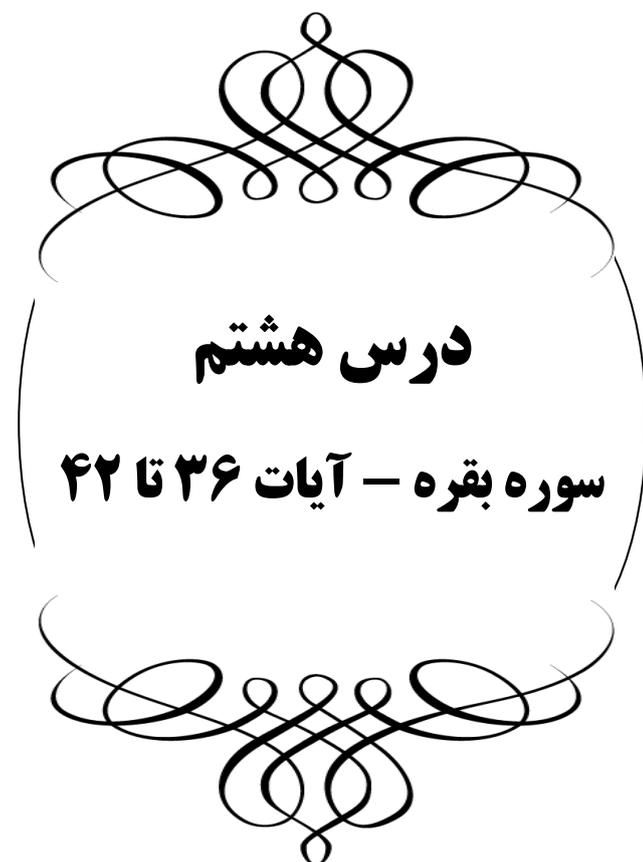
ج - پوشاک، خوراک، مسکن د - خوراک، همسر، خواب

بله سؤال‌ها را خوب پاسخ دادید، الآن تمام پاسخنامه‌های شما ارزیابی می‌شود. اگر مایلید من جواب‌های صحیح را یک بار با کمک شما می‌گویم. هر سؤالی که می‌پرسم شما می‌توانید کمک کنید و شفاهی بازگو کنید که از کدام قسمت آیه پاسخ آن استفاده می‌شود.

در انتهای درس از بین پاسخنامه‌ها، برنده‌های خوش‌شانس انتخاب می‌گردند.

صلوات بفرستید

درس هشتم

سوره بقره - آیات ۳۶ تا ۴۲

درس هشتم
سوره بقره - آیات ۳۶ تا ۴۲

❁ نکته ها:

۱. لغزش آدم در بهشت توسط شیطان.
۲. فرود و خروج آدم و حوا و شیطان از بهشت.
۳. دریافت کلماتی توسط آدم از پروردگار عالم.
۴. تذکر خداوند به بنی اسرائیل برای وفا کردن به پیمان.
۵. کتمان حق توسط علمای یهود.

لغات درس هشتم

اِهْبِطُوا: فرود آید	اَزَلَّ: لغزانید
تَّبِعَ: پیروی کرد	مُسْتَقَرًّا: قرارگاه
اِیَّایَ: مرا، از من	اَوْفُوا: وفا کنید
ثَمَنَ: بها، قیمت	اِرْهَبُوا: بترسید
	لَا تَلْبَسُوا: نپوشانید

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلام علیکم. با یاری خداوند در این جلسه به تفسیر آیات ۳۶ تا ۴۲ سوره بقره می‌پردازیم.

❁ آیه ۳۶ - ﴿فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ

لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَعٌ إِلَىٰ حِينٍ﴾

ترجمه: پس شیطان موجب لغزش آنها از بهشت شد؛ و آنان را از آنچه در آن بودند، بیرون کرد. و (در این هنگام) به آنها گفتیم: «همگی (به زمین) فرود آید، در حالی که بعضی دشمن دیگری خواهید بود. و برای شما در زمین، تا مدت معینی قرارگاه و وسیله بهره برداری خواهد بود.»

همان گونه که در لوح مشاهده می‌کنید، شیطان سرانجام آن دو را لغزاند و از درختی خوردند که خداوند از آن نهی کرده بود. فکر می‌کنید پس از آن چه اتفاقی افتاد؟ آری. خداوند حضرت آدم و همسرش و همچنین شیطان را از بهشت خارج کرد در حالی که بر سر این قضیه با هم دشمن شده بودند و حالا که از بهشت بیرون آمده بودند، با چشم دشمنی به هم نگاه می‌کردند. این دشمنی هنوز هم میان شیطان و فرزندان آدم وجود دارد تا زمانی که خداوند معین کرده است.

بعضی از مفسران گفته‌اند مقصود خدا از «اهبطوا» خطاب به آدم و حوا و فرزندان و نسل آن دو در آینده است که به سبب خطای آن دو فرزندان و نسل آن دو نیز از آن بهشت بیرون رانده شدند تا در روی زمین با رنج و تلاش و دشمنی میان یکدیگر چند روزی از دنیا را بگذرانند.^۱ و بعضی دیگر گفته‌اند که مقصود آدم و حوا و فرزندان و نسل آن دو و ابلیس است.^۲

❁ آیه ۳۷ - ﴿فَتَلَقَىٰ آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾

ترجمه: سپس آدم از پروردگارش کلماتی دریافت داشت؛ (و با آنها توبه کرد.) و خداوند توبه او را پذیرفت؛ چرا که خداوند توبه‌پذیر و مهربان است.

۱- تفسیر تسنیم، ج ۳، ص ۳۷۳.

۲- المیزان، ج ۱، ص ۱۳۳.

این جا بود که آدم متوجه شد به خود ستم کرده و باید از محیط آرام و پر نعمت، پا در محیطی پر زحمت و مشقت گذارد. تا این که خداوند سخنان مؤثری به او آموخت و آدم به وسیله آن سخنان توبه کرد؛ چه آن که خداوند بسیار توبه پذیر و مهربان است. آن سخنی که آدم علیه السلام از خدا یاد گرفت و به وسیله آن توبه کرد در روایات مختلف سوگند دادن خدا به محمد، علی، فاطمه، حسن و حسین ذکر شده است^۱.

❁ آیه ۳۸ - ﴿قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا ۖ فَاِذَا مَا يَأْتِيَنَّكُمْ مِّنِّي هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾

ترجمه: گفتیم: «همگی از آن، فرود آیید! هر گاه هدایتی از طرف من برای شما آمد، کسانی که از آن پیروی کنند، نه ترسی بر آنهاست، و نه غمگین شوند.»

این آیه به ما می گوید که خداوند آدم و همسرش و شیطان را از بهشت بیرون کرد. این مطلب در لوح به خوبی نمایانگر است. پس از آن خداوند به آدم سفارش کرد که از جانب حضرتش، پیامبران برای هدایت فرزندان او خواهند آمد و هر کس از آنها پیروی کند، ترس و اندوهی (از غیر خدا) در دل او راه نخواهد داشت.

❁ آیه ۳۹ - ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا ۖ اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾

ترجمه: و کسانی که کافر شدند، و آیات ما را دروغ پنداشتند اهل دوزخند؛ و همیشه در آن خواهند بود.

آیه مذکور، اشاره به کسانی دارد که در طول تاریخ با دوری از دستورات پیامبران راه کفر را پیموده و می پیمایند. خداوند به آنها وعده ماندگاری در آتش داده است.

❁ آیه ۴۰ - ﴿يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اذْكُرُوْا نِعْمَتِيَ الَّتِيْ اَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ ۗ وَاَوْفُوْا بِعَهْدِيْ ۙ اَوْفٍ بِعَهْدِكُمْ ۗ وَاِيْتِيْ فَاَرْهَبُوْنَ﴾

^۱ - تفسیر نورالثقلین، ج ۱، ص ۴۷ و تفسیر تسنیم، ج ۳، ص ۴۵۲-۴۵۵ و المیزان، ج ۱، ص ۱۴۹.

ترجمه: ای فرزندان اسرائیل! نعمت مرا، که به شما ارزانی داشتم به یاد آورید؛ و به پیمانی که با من بسته اید وفا کنید، تا من نیز به پیمان شما وفا کنم. و (در راه انجام وظیفه، و عمل به پیمان ها) تنها از من بترسید!

خوب است اول بفهمیم «اسرائیل» یعنی چه؟ «اسر» یعنی بنده و «ئیل» یعنی خدا. روی هم می شود: بنده خدا. اسرائیل، لقب حضرت یعقوب^۱، پسر اسحاق است. بنابراین «بنی اسرائیل» یعنی فرزندان و نوادگان حضرت یعقوب^{علیه السلام}.

این آیه یهودیان را خطاب کرده و نکاتی را به آنها تذکر می دهد. و راز اهمیت دادن به جریان یهود در قرآن این است که یهودیان در مدینه فراوان بودند و از نظر اقتصادی موقعیت خوبی داشتند اما اسلام راه های به دست آوردن منافع نامشروع را بر روی آنها بست و به همین دلیل در آشکار و پنهان برضد اسلام توطئه می کردند و با مشرکان مکه در دشمنی با پیامبر^{صلی الله علیه و آله} در ارتباط بودند.

در این آیه خداوند در آغاز به بنی اسرائیل تذکر می دهد که نعمت های الهی بر خود را به پا آورند، آن نعمت ها چه بود؟ در تفسیر این آیه از امام حسن عسکری^{علیه السلام} نقل شد که خداوند به یهود فرمود: «آنگاه که محمد^{صلی الله علیه و آله} را به پیامبری برگزیده و در شهر شما او را قرار دادم و نشانه و دلیل های درستی ادعای او را واضح نمودم.^۲ بنابراین مهم ترین نعمت: رسالت پیامبر^{صلی الله علیه و آله} بود.

همان طور که در لوح آمده است، آیه اشاره به یک پیمان دارد. این سؤال مطرح است که منظور از پیمان یهود با خداوند چه بوده است؟ باید بگوییم که این پیمان، همان پرستش خداوند و شرک نوزیدن به خدا و نیکی به پدر و مادر و بستگان و اقوام و ایتم و بیچارگان و خوش رفتاری با مردم و به یاد داشتن نماز و ادای زکات و دوری از خونریزی می باشد^۳.

اگر بنی اسرائیل به عهد خود با خدا وفا می کردند خداوند نیز به عهد خود با آنان وفا می کرد و آنان را در دنیا به ذلت و خواری و شکست و در آخرت به عذاب جهنم گرفتار نمی کرد.

۱- نورالثقلین، ج ۱، ص ۷۱.

۲- بحار الانوار، ج ۹، ص ۱۷۸ و تفسیر برهان، ج ۱، ص ۹۰.

۳- شاهد این گفته آیه ۸۳ و ۸۴ سوره بقره است.

در پایان این آیه خداوند می فرماید: «إِيَّايَ فَارْهَبُونَ»؛ فقط از من بترسید. یعنی در راه انجام عهد و پیمان خود و دستوراتی که داده‌ایم بدون هیچ گونه ترسی کوشا باشید و از کسی وحشت نکنید و تنها از معجزات من بترسید.

این جمله از آیه هرچند در ظاهر بنی اسرائیل را خطاب می کند ولی به آنان اختصاص ندارد بلکه در واقع به همه انسان‌ها می گوید از خدا بترسید.

﴿ آیه ۴۱ - ﴾ **وَأَمِنُوا بِمَا أَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا أُولَٰ كَافِرٍ بِهِ ۗ وَلَا تَشْتَرُوا بِعَاقِبَتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِنِّي فَاتَّقُونَ ﴿**

ترجمه: و به آنچه نازل کرده ام (= قرآن) ایمان بیاورید؛ که نشانه های آن با آنچه در کتاب های شماست، مطابقت دارد؛ و نخستین کافر به آن نباشید؛ و آیات مرا به بهای ناچیزی نفروشید؛ (و بخاطر درآمد مختصری، نشانه های قرآن و پیامبر اسلام را، که در کتب شما موجود است، پنهان نکنید) و تنها از من (و مخالفت دستورهایم) بترسید (نه از مردم)!

خداوند در این آیه ایمان به قرآن را به پیروان حضرت موسی عليه السلام گوشزد می کند. قرآنی که تصدیق کننده تورات است که در آن صفات پیامبر اسلام صلى الله عليه وآله و اعتقادات صحیح بیان شده است. چنان که در لوح آمده است، خداوند می فرماید: شما یهودیان اولین کافر به قرآن نباشید؛ چرا که این قرآن، تورات شما را تأیید و تصدیق می کند.

شاید پرسید خداوند به چه منظور چنین فرموده است؟

احتمالاً به این جهت که می خواهد به آن‌ها بفهماند اگر شما به چنین قرآنی کافر شوید، از دیگران دیگر چه توقعی خواهد بود!

اما بشنوید درباره فروش آیات خدا. راستی یهودیان زمان پیامبر، چگونه آیات خدا را می فروختند؟ این فروش به این معناست که علما و دیگر آگاهان یهود برای این که موقعیت ریاستی و اقتصادی خود را از دست ندهند، زیر بار حقیقت نمی رفتند آنچه را که در تورات درباره پیامبر صلى الله عليه وآله و بشارت به آمدن او نازل شده بود کتمان می کردند و از ترس این که پیروانشان به

قرآن و پیامبر ﷺ ایمان بیاورند آن بشارت‌ها را بیان نمی‌کردند و مقصودشان از این حق پوشی و تحریف و پنهان کردن آیات تورات و ایمان نیاوردن به قرآن. ریاست دنیایی و پیشرفت اقتصادی بوده است، در حالی که قرآن، چنین بهایی را در برابر تحریف و انکار آیات الهی و حق پوشی، ناچیز می‌داند.

﴿ آیه ۴۲- وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْمُونَ ﴾

ترجمه: و حق را با باطل نیامیزید؛ و حقیقت را با اینکه می‌دانید کتمان نکنید.

به لوح توجه کنید. چنین می‌خوانیم که: حق را با باطل در نیامیزید و حقیقت را کتمان نکنید. این آیه خطاب به اهل کتاب (مسیحیان و یهودیان) است که آگاهانه: حق را با باطل مخلوط می‌کردند و مردم را به اشتباه می‌انداختند به اینگونه که در کتاب تورات و انجیل مردم از گرایش به مدعیان دروغین نبوت برحذر داشته شده بودند، و به ظهور پیامبری از فرزندان اسماعیل با بیان علائم و ویژگی‌هایش بشارت داده شده بود. دانشمندان اهل کتاب پس از ظهور اسلام وانمود می‌کردند که پیامبر ﷺ - العیاذ بالله - از همان مدعیان دروغین است به جای اینکه اعلام کنند که آن حضرت همان فرزند اسماعیل با آن نشانه‌ها است^۱.

در این درس با آیات ۳۶ تا ۴۲ آشنایی پیدا کردید.

مالا نوبت مسابقه کتبی است. تقاضا می‌شود یکی از دوستان این سوالات و پاسفنامه‌ها را سریعاً بین مضار ممتزم توزیع نماید.
شما ۱۰ دقیقه وقت دارید به سؤال‌ها پاسخ دهید؛ البته با قرآن و ترجمه آن و همفکری و راهنمایی یکدیگر.

سوالات مسابقه درس هشتم

۱. آیه ۳۶: ﴿فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ﴾ حوادثی که در این آیه برای

آدم و همسرش بیان شد کدام است؟

- الف - شیطان آن‌ها را لغزاند   ب - از بهشت اخراج شدند
ج - توبه کردند   د - الف و ب

۲. آیه ۳۷: ﴿فَتَلَقَىٰ آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ کدام

عبارت از آیه استفاده می‌شود؟

- الف - خداوند دانا و تواناست   ب - خداوند توبه پذیر و مهربان است
ج - خداوند رحمان و رحیم است   د - خداوند دانا و حکیم است

۳. آیه ۳۸: ﴿قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ فَلَا

خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ چه کسانی بدون ترس و اندوه معرفی شده‌اند؟

- الف - پیروی کنندگان از رهنمودهای الهی   ب - سرپیچی کنندگان از فرمان‌های شیطان
ج - ایمان آورندگان به کتاب‌های آسمانی   د - دل بریده‌ها از دنیا و مادیات

۴. آیه ۳۹: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾

چه کسانی همیشه در آتش جهنم خواهند بود؟

- الف - کسانی که بسیار گناه می‌کنند   ب - کسانی که کافر شدند
ج - کسانی که آیات الهی را تکذیب کردند   د - ب و ج

۵. آیه ۴۰: ﴿يٰۤاَيُّهَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي اَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَاَوْفُوا بِعَهْدِي اُوْفٍ

بِعَهْدِكُمْ وَاِيُنِي فَاَرْهَبُونَ﴾ چه کارهایی را خداوند از قوم بنی اسرائیل خواست؟

- الف - یاد نعمت ها ، وفای به عهد و خداترسی
- ب - شکر گذاری، توجه به مسئولیت ها و نهراسیدن از غیر خدا
- ج - شکر نعمت، عمل به پیمان ها و خداترسی
- د - جنگ با فرعون، وفای به عهد و خداترسی

۶. آیه ۴۱: ﴿وَأَمِنُوا بِمَا أَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا أُولَٰ كَافِرِينَ ۗ وَلَا تَشْتَرُوا بِعَاقِبَتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِنِّي فَاتِّقُونَ﴾ خداوند از آن ها (بنی اسرائیل) درباره آنچه نازل کرده است چه دستوری می دهد؟

- الف - ایمان به آن آورید
- ب - نخستین کافر به آن نباشید
- ج - نفروختن آیات به بهای کم
- د - همه موارد
۷. آیه ۴۲: ﴿وَلَا تَلْبَسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْمُونَ﴾ از آیه چه پیامی استفاده می شود؟

- الف - انسان باید قدرت تشخیص حق از باطل را داشته باشد
- ب - حق را با باطل مخلوط نکنید
- ج - حق را ناحق نکنید
- د - ب و ج

بله سؤال ها را خوب پاسخ دادید، الان تمام پاسخنامه های شما ارزیابی می شود. اگر مایلید من جواب های صحیح را یک بار با کمک شما می گویم. هر سؤالی که می پرسم شما می توانید کمک کنید و شفاهی باز گو کنید که از کدام قسمت آیه پاسخ آن استفاده می شود.

در انتهای درس از بین پاسخنامه ها، برنده های فوش شناس انتخاب می گردند.

صلوات بفرستید

درس نهم

سوره بقره - آیات ۴۳ تا ۴۸

درس نهم سوره بقره - آیات ۴۳ تا ۴۸

نکته ها:

۱. توجه دادن خداوند به انسان درباره نماز.
۲. پند دهنده دیگران نخست باید خود عمل کند.
۳. دستور خداوند برای یاری گرفتن از صبر و نماز.
۴. ایمان به ملاقات با پروردگار.
۵. توجه دادن انسان به نعمت‌های الهی.
۶. مسئله شفاعت در روز قیامت و ترس حاکم بر آن روز.

لغات درس نهم

یُرِّ: نیکی	آتُوا: بدهید
خَاشِع: فروتن	تَنَسَّوْنَ: فراموش می کنید
فَضَّلْتُ: برتری دادم	يُظَنُّونَ: یقین پیدا کنند
	مُلاقَى: ملاقات کنندگان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلام علیکم. با یاری حق در این جلسه پیرامون آیات ۴۳ تا ۴۸ صحبت خواهیم کرد. با صلوات بر محمد و آل محمد.

﴿ آیه ۴۳ - وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ ﴾

ترجمه: و نماز را به پا دارید، و زکات را بپردازید، و همراه رکوع کنندگان رکوع کنید (و نماز را با جماعت بگزارید).

در این آیه قرآن اهل تورات را امر به کارهایی کرده است که در میان مسلمانان رایج است تا هماهنگی و وحدت میان آنها برقرار شده، اختلافات برطرف گردد. همان گونه که در لوح می بینید به آنها دستور نماز و زکات داده و در پایان می فرماید همراه رکوع کنندگان رکوع کنید. پیامبر ﷺ و علی علیه السلام از نماز به عمود (ستون) دین تعبیر فرموده اند^۱. تعبیر «اقیموا الصلوه» (نماز را بر پای دارید) ممکن است اشاره ای باشد به برپا داشتن و احیاء نماز در جامعه و به جای آوردن حق نماز از راه رعایت شرایط ظاهری و باطنی آن به ویژه حضور قلب و خشوع دل که روح نماز است^۲.

قرآن اشاره به رکوع کرده است تا بگوید نمازی را بخوانید که رکوع دارد و آن همان نمازی است که مسلمانان می خوانند نه نماز دیگر. همچنین این آیه اشاره به نماز جماعت دارد^۳ که روح اجتماعی نماز عالی ترین صورت نماز است.

از ابن عباس درباره «و ارکعوا مع الراکعین» نقل شده که گفت درباره پیامبر خدا ﷺ و علی بن ابی طالب علیه السلام نازل شد، این دو تن نخستین کسانی بودند نماز خوانده و رکوع به جا آوردند^۴.

۱- نهج الفصاحه، ج ۲، ص ۳۹۶ و نهج البلاغه، نامه ۴۷.

۲- تفسیر تسنیم، ج ۴، ص ۱۱۵.

۳- ر ک: تفسیر تسنیم، ج ۴، ص ۱۱۹.

۴- بحار، ج ۳۵، ص ۳۴۷.

﴿ آیه ۴۴ - أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴾

ترجمه: آیا مردم را به نیکی (و ایمان به پیامبری که صفات او آشکارا در تورات آمده) دعوت می کنید؛ اما خودتان را فراموش می نمایید؛ باینکه شما کتاب (آسمانی) را می خوانید؟! آیا نمی اندیشید؟!

آیه به دو مطلب اشاره دارد :

۱. علمای یهود به بستگان خود که به پیامبر ﷺ ایمان آورده بودند، می گفتند: بر ایمان خود باقی بمانید، اما خود آنها حاضر به ایمان آوردن نبودند؛
۲. دانشمندان یهود قبل از بعثت پیامبر ﷺ، مردم عرب را دعوت می کردند که پس از بعثت آخرین پیامبر، به او ایمان آورید. اما پس از بعثت پیامبر ﷺ آنها خودشان از پذیرش اسلام سرباز زدند.

ولی مطلب ذکر شده در آیه به اهل کتاب اختصاص ندارد بلکه پیام آیه این است که هر کس به دیگری پند بدهد و خود به آن عمل نکند نشانه بی عقلی او است، از این رو پیامبر ﷺ در وصف منافق فرمود: دیگران را از زشتی باز می دارد ولی خود از زشتی دوری نمی کند، دیگران را به نیکی فرمان می دهد و خود آن را انجام نمی دهد!

﴿ آیه ۴۵ - وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ ﴾

ترجمه: از صبر و نماز یاری جوئید؛ (و با استقامت و مهار هوس های درونی و توجه به پروردگار، نیرو بگیرید)؛ و این کار، جز برای خاشعان، گران است.

این آیه به دو وسیله مطمئن برای درخواست کمک اشاره دارد. آیا می دانید آن دو کدامند؟ بله. همان طور که در لوح آمده است یکی از آن دو صبر است که در آیاتی دیگر از قرآن خداوند ما را به آن فرمان داده است. در روایتی از امام باقر علیه السلام نقل شد که مقصود از صبر در آیه

«روزه» است^۱ که از آن به «صبر» تعبیر شده و دیگری نماز می‌باشد. نقل شده است که پیامبر ﷺ وقتی با مسئله مشکلی روبه رو می‌شد از نماز^۲ کمک می‌گرفت. در این آیه خداوند به علمای یهود که صفات پیامبر ﷺ در تورات را تحریف می‌کردند دستور می‌دهد از نماز و صبر کمک بگیرند تا بر هوای نفس‌شان پیروز شوند، ولی در آخر آیه می‌فرماید این کار از دست هر کسی ساخته نیست بلکه افراد فروتن و خاشع در پیشگاه خدا این کار را می‌کنند.

﴿ آیه ۴۶ - الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلْتَقُونَ رَبَّهُمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴾

ترجمه: آنها کسانی هستند که می‌دانند که دیدارکننده پروردگار خویشند، و به سوی او باز می‌گردند. در پایان آیه قبل، سخن از خاشعان (خداترسان) به میان آمد. در این آیه به صفات این افراد پرداخته است. همان طور که در لوح مشاهده می‌کنید، قرآن می‌فرماید: آن‌ها کسانی هستند که به ملاقات پروردگارشان یقین داشته و می‌دانند که به سوی او بازگشت خواهند کرد. و به خدا و روز قیامت ایمان دارند.

اما منظور از ملاقات پروردگار چیست؟ یعنی یقین دارند که پس از مرگ در جهانی دیگر زنده می‌شوند و در دادگاه عدل خداوند حضور پیدا می‌کنند، و گرنه ملاقات انسان با ذات خداوند عقلاً محال است چون خدا را نمی‌توان دید.

﴿ آیه ۴۷ - يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴾

ترجمه: ای بنی اسرائیل! نعمت مرا، که به شما ارزانی داشتم به خاطر بیاورید؛ و (نیز به یاد آورید که) من، شما را بر جهانیان، برتری بخشیدم. از این جا به بعد خداوند نعمت‌هایش را بر بنی اسرائیل یادآوری می‌کند. ببینیم در این آیه به چه نعمتی اشاره دارد. نعمت «فضیلت و برتری». خداوند آن‌ها را بر مردم دوران‌شان برتری داد،

۱- تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۴۲.

۲- الدر المنثور، ج ۱، ص ۱۶۳.

آن هم پس از سال‌ها ذلت و خواری تحت حکومت فرعونیان. منظور از «عالمین» در آیه، فقط مردم همان دوران است نه همه جهانیان.

خداوند بنی‌اسرائیل را به نعمت هدایت در دنیای گمراهی و نعمت توحید در دنیای شرک و نور ایمان در دنیای جهل و تاریکی و قوانین و شرایع در جهان بی‌بندوباری و توحش و... برتری داد، این خلاصه بعثت و دعوت پیامبران است که بیشتر آنان از میان بنی‌اسرائیل برخاستند، بنی‌اسرائیل این برتری را قدردانی نکردند، توحید را به شرک و ایمان را به کفر و به جای عمل صالح و اجرای شریعت به تشریفات غرورانگیز سرگرم شدند و آیین عمومی خدا را به صورت امتیازات قومی درآوردند... و به جای تقوا به پروراندن آمال و امیدهای بی‌پایه پرداختند تا آنکه عقیده عمومی آن‌ها این شد که مردم دنیا هرچه باشند اهل جهنم و عذابند و ما هرچه باشیم اهل نجات و بهشتیم^۱.

❁ آیه ۴۸ - ﴿وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ﴾

ترجمه: و از روزی بترسید که کسی مجازات دیگری را نمی‌پذیرد و نه از او شفاعت پذیرفته می‌شود؛ و نه غرامت از او قبول خواهد شد؛ و نه یاری می‌شوند.

این آیه خط بطلانی است بر خیال‌های یهود. آن‌ها گمان می‌کردند چون نیاکانشان پیامبران خدا بوده‌اند، پس روز قیامت آن‌ها را مورد شفاعت خود قرار می‌دهند. بدون این که اعتقادات و اعمال صحیحی داشته باشند. و چیز یا کسان دیگر بدل از گناهان آن‌ها واقع می‌شوند و خودشان نجات پیدا می‌کنند. آیا واقعاً چنین فکری صحیح است؟ مسلماً خیر. آن‌ها غافل بودند که صاحب آن روز کسی است که تنها عمل را می‌پذیرد نه شفاعت دیگران را و اگر کسی هم مورد شفاعت واقع شود در پرتو عمل خود اوست. در حقیقت شفاعت یک روزنه امید است تا گناه کاران بیشتر غرق گناه نشوند و راه نجاتی پیش پای خود ببینند. در روز قیامت بدون اذن

۱- پرتوی از قرآن، ج ۱، ص ۱۴۸.

خدا نه دوستی دنیا تأثیر دارد و نه کفالت و شفاعت پذیرفته می‌شود، بلکه هر کس از هر طبقه و نژادی مسئول نفس خود و عمل خویش است و کسی به جای دیگری و از طرف او نمی‌تواند حقی را (چه حق خدا و چه حق مردم) ادا کند. باید توجه داشته باشیم که این آیه شفاعت را در مورد کسانی رد می‌کند که قابلیت ندارند و در بعضی از آیات دیگر قرآن شفاعت را با اذن خداوند در مورد کسانی که قابلیت داشته باشند تایید می‌کند.

در این درس با آیات ۴۳ تا ۴۸ سوره بقره آشنایی پیدا کرده‌اید.

حالا نوبت مسابقه کتبی است. تقاضا می‌شود یکی از دوستان این سوالات و پاسفنامه‌ها را سریعاً بین مضار ممتزم توزیع نماید.
شما ۱۰ دقیقه وقت دارید به سؤال‌ها پاسخ دهید؛ البته با قرآن و ترجمه آن و همفکری و راهنمایی یکدیگر.

سوالات مسابقه درس نهم

۱. آیه ۴۳: ﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ﴾ خداوند متعال

به چه چیز امر فرموده است؟

- الف - پرداخت زکات
- ب - جهاد در راه خدا
- ج - برپایی نماز
- د - الف و ج

۲. آیه ۴۴: ﴿أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ از آیه چه استفاده می شود؟

- الف - اگر دیگران را به کار نیک دعوت می کنیم ، خودمان هم انجام دهیم
- ب - کتاب های آسمانی به گفتار نیک دعوت کنند
- ج - اگر کسی از سفارش بر کار نیک می ترسد، پنهان کاری کند
- د - فراموشی خود ، نشانه بی عقلی انسان است

۳. آیه ۴۵: ﴿وَأَسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ﴾ دو راه

پیروزی بر مشکلات چیست؟

- الف - انجام کار نیک و امر کردن دیگران به انجام آن
- ب - ایمان و اندیشه درباره قیامت و مرگ
- ج - صبر در همه جا و برپایی نماز
- د - دوری از خودخواهی و اخلاص داشتن در کارها

۴. چه کسانی از صبر و نماز یاری می جویند؟

- الف - خدا ترسان
- ب - درماندگان
- ج - فقرا
- د - ب و ج

۵. آیه ۴۶: ﴿الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلْقُوا رَبَّهُمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ کدام گزینه از صفات خاشعان (خداترسان) است؟

- الف - پیروی از امامان   ب - اخلاق خوب داشتن
ج - یقین داشتن به ملاقات پروردگار   د - دوری از گناه

۶. آیه ۴۷: ﴿يَذَرْنِي إِسْرَائِيلَ أَذْكَرُوا نِعْمَتِي الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ نعمت خداوند به قوم بنی اسرائیل چه بود؟

- الف - نجات از ستم فرعون   ب - پیامبری حضرت موسی
ج - برتری یافتن بر جهانیان زمان خود   د - شکافته شدن دریا جهت عبور از آن

۷. آیه ۴۸: ﴿وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ﴾ از آیه چه استفاده‌ای می‌کنیم؟

- الف - شفاعت برای افراد نالایق پذیرفته نمی‌شود
ب - در قیامت انسان‌ها (در صورت عمل صالح نداشتن) فریادرس ندارند
ج - در قیامت دوستی دنیا و کفالت نجات بخش انسان نیست
د - همه موارد

بله سؤال‌ها را خوب پاسخ دادید، الآن تمام پاسخنامه‌های شما ارزیابی می‌شود.

اگر مایلید من جواب‌های صحیح را یک بار با کمک شما می‌گویم. هر سؤالی که می‌پرسم شما می‌توانید کمک کنید و شفاهی بازگو کنید که از کدام قسمت آیه پاسخ آن استفاده می‌شود.

در انتهای درس از بین پاسخنامه‌ها، برنده‌های فوش شانس انتخاب می‌گردند.

صلوات بفرستید

درس دهم

سوره بقره - آیات ۴۹ تا ۵۴

درس دهم سوره بقره - آیات ۴۹ تا ۵۴

نکته ها:

۱. نجات یافتن بنی اسرائیل از فرعونیان.
۲. غرق شدن فرعونیان در آب.
۳. ماندگاری موسی در کوه طور به مدت چهل شب.
۴. اعطای کتاب (تورات) به موسی برای هدایت بنی اسرائیل.
۵. گوساله پرستی بنی اسرائیل و توبه کردن آن‌ها.

لغات درس دهم

فَرَقْنَا: شکافتیم

فُرْقَان: جداکننده

بَارِي: آفریدگار

يَسُومُ: تعقیب و جستجو می کند

عَجَل: گوساله

تَوَاب: بسیار توبه پذیر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلام علیکم. با یاری حق در این جلسه درباره آیات ۴۹ تا ۵۴ صحبت خواهیم کرد. با صلوات بر محمد و آل محمد.

❁ **آیه ۴۹-** ﴿وَإِذْ جَعَلْنَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ يُدَبِّحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ﴾

ترجمه: و (نیز به یاد آورید) آن زمان که شما را از چنگال فرعونیان رهایی بخشیدیم؛ که همواره شما را به بدترین صورت آزار می دادند: پسران شما را سر می بریدند، و زنان شما را (برای کنیزی) زنده نگه می داشتند. و در اینها، آزمایش بزرگی از طرف پروردگارتان برای شما بود.

به لوح نگاه کنید. این آیه به نعمت دیگری اشاره کرده است. فکر می کنید این نعمت چیست؟ آری نعمت «آزادی از دست ستمکاران». اهمیت این آزادی برای بنی اسرائیل آنجا آشکارتر می گردد که بدانیم آنها این آزادی را در پی عذاب شدیدی به دست آوردند که فرعونیان در مورد آنها اعمال می کردند. آنان پسران بنی اسرائیل را می کشتند و دخترانشان را برای کنیزی زنده نگه می داشتند. قبطی ها که دار و دسته فرعونیان بودند، مردان بنی اسرائیل را نیز شکنجه می دادند.

نجات از این همه آزار و شکنجه و ذلت واقعاً یک نعمت بزرگ است؛ چنان که آن آزارها، عذابی سخت و عظیم بود که آیه به آن اشاره دارد: **بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ**. نخستین کسی که از بنی اسرائیل به مصر آمد یوسف پیامبر فرزند یعقوب عليه السلام بود آنگاه پدر و برادرانش به وی پیوستند فرزندان یعقوب که دارای خون پاک و بدن های سالم و پرورده بیابان بودند همین که در مصر آسایش و خوشی به آنها روی آورد نسلشان فزونی یافت چنانکه در مدت ۴۰۰ سال از روز ورود تا روز خروج از مصر می گویند آمارشان به ۶۰۰ هزار رسید افزایش این اقلیت متحد و متعصب و نیرومند فرعون را نگران کرد چنانکه

برای زبون ساختن و از میان بردن نسل آن‌ها به کارهای سخت و ادارشان کرد از آنجا که بنی اسرائیل خود را طایفه خدا می‌دانستند و همیشه امید نجات داشتند و نگهدار عادات و قومیت خود بودند این فشارها نتوانست آنان را از پای درآورد، فرعونیان چون این بردباری و پایداری را از بنی اسرائیل دیدند به کشتن پسرهای نوزاد آن‌ها پرداختند.^۱

برخی درباره کشتن فرزندان پسران بنی اسرائیل به وسیله فرعونیان گفته‌اند: کاهنان فرعون اخطار داده بودند که فرزندی به دنیا می‌آید که تو را به هلاکت می‌رساند، ولی تلاش آنان (در کشتن نوزادان پسر) بی‌ثمر شد^۲ و موسی به دنیا آمد.

﴿ ۵۰ - وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمْ الْبَحْرَ فَأَنْجَيْنَاكُمْ وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ ﴾

ترجمه: و (به خاطر بیاورید) هنگامیکه دریا را برای شما شکافتیم؛ و شما را نجات دادیم؛ و فرعونیان را غرق ساختیم؛ درحالی که شما تماشا می‌کردید.

همان طور که در لوح مشاهده می‌کنید این آیه به دو حادثه اشاره دارد که هر دو مورد از نعمت‌های خداوند بر بنی اسرائیل است.

اول: نجات آنان از چنگال فرعون. دوم: غرق شدن فرعونیان در دریا به گونه‌ای که نجات یافتگان (بنی اسرائیل)، جسد‌های غرق شده فرعونیان را بر روی آب مشاهده می‌کردند.

اگر لطف و نعمت خدا بنی اسرائیل زمان موسی را شامل نمی‌شد، بنی اسرائیل و یهود زمان پیامبر ﷺ نیز معلوم نبود که وجود پیدا می‌کردند و اگر وجود پیدا می‌کردند اسیر ظلم فرعونیان بودند.

خداوند با بیان این نعمت‌ها می‌خواهد به یهودیان زمان پیامبر ﷺ بگوید که چرا با این همه لطفی که به شما (هم کیشانان) کردیم، حالا حاضر نیستید به اسلام بگروید، در حالی که می‌دانید بر حق است؟!

۱- پرتوی از قرآن، ج ۱، ص ۱۵۳-۱۵۴.

۲- الکشاف، ج ۱، ص ۱۳۸.

❁ آیه ۵۱ - ﴿وَإِذْ وَعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ أَخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ﴾

ترجمه: و (به یاد آورید) هنگامی را که با موسی چهل شب وعده گذاردیم؛ (و او، برای گرفتن فرمان های الهی، به میعادگاه آمد؛) سپس شما گوساله را بعد از او (معبود خود) انتخاب نمودید؛ درحالی که ستمکار بودید.

این آیه تا آیه ۵۴ برخی از اعمال بنی اسرائیل را توضیح می دهد و یادآوری می کند که آن ها حتی با پیامبر خود حضرت موسی علیه السلام نیز با آن همه خدمتی که به آنان کرده بود به مخالفت برخاستند. تویخ بنی اسرائیل از آن روست که وقتی حضرت موسی علیه السلام به کوه طور رفت و عبادت او در آن جا چهل شبانه روز به درازا کشید، ولی: محیط شرک و گاوپرستی مصر اثر ریشه داری در نفوس یهود باقی گذارده بود چنانکه ... آن همه آیات و معجزات جز درحواس ظاهر آنان تأثیری نداشت و همین که قدرت ظاهر موسی علیه السلام از بالای سر آن ها چند روزی دور شد و آن آیات فراموش گردید کشش ارتجاعی اوهام مصر و دیدن قبایل گاوپرست میان راه و عقلمندی سامری سبب شد که بنی اسرائیل به گوساله پرستی روی آوردند. این گوساله را شخصی به نام «سامری» با طلا و جواهرات مردم درست کرده بود که صدای مخصوصی از آن بیرون می آمد.

❁ آیه ۵۲ - ﴿ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾

ترجمه: سپس شما را بعد از آن بخشیدیم؛ شاید شکر (این نعمت را) به جا آورید. فکر می کنید خداوند با آن ها چه کرد؟ خداوند کریم آنان را بخشید؛ اما پس از آن که توبه کردند. البته توبه آنان یک توبه مخصوصی و با دستور خدا بود. این توبه مخصوص را در آیه ۵۴ توضیح خواهیم داد.

❁ آیه ۵۳ - ﴿وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَىٰ الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾

ترجمه: و (نیز به خاطر آورد) هنگامی را که به موسی، کتاب و وسیله تشخیص (حق از باطل) را دادیم؛ تا هدایت شوید.

با توجه به لوح می‌خوانیم که حضرت موسی علیه السلام پس از چهل شبانه‌روز از کوه طور باز می‌گردد درحالی که در این سفر خداوند کتاب هدایت خود «تورات» را به او عطا کرده بود تا به وسیله این کتاب، بنی‌اسرائیل را هدایت کند. اما پس از بازگشت با واقعه گوساله‌پرستی مردم خود مواجه می‌شود. لازم به ذکر است که مقصود از «فرقان» همان همه دستورات الهی تورات با بخشی از آن است که مایه هدایت است، البته مقصود از تورات، تورات واقعی است نه تورات تحریف شده‌ای که اکنون در دست یهود و نصارا قرار دارد.

موسی علیه السلام پسر عمران پسر یصهر پسر قاهت پسر لاوی پسر یعقوب پسر اسحاق پسر ابراهیم علیه السلام است. اسم «موسی» از دو کلمه عبری یکی «مو» به معنای آب و دوم «سی» به معنای درخت، پس موسی یعنی «آب درخت» و علت این نامگذاری این نبود که وقتی مادرش او را در تابوت نهاد و در دریا رها کرد امواج آب تابوت را حرکت داد تا اینکه آن را نزدیک کاخ فرعون در میان درختان قرارداد کنیزان آسیه که به تابوت دست یافتند او را «موسی» (آب درخت) نامیدند^۱.

﴿ آیه ۵۴ - ﴿ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ ۖ يَنْقُومِ إِلَيْكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمْ الْعَجَلِ فَتُوبُوا إِلَىٰ بَارِيكُمْ فَاقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ عِنْدَ بَارِيكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ ۚ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿

ترجمه: و زمانی را که موسی به قوم خود گفت: «ای قوم من! شما با انتخاب گوساله (برای پرستش) به خود ستم کردید، پس توبه کنید؛ و به سوی خالق خود بازگردید؛ و خود را

۱- تسنیم، ج ۴، ص ۳۸۸.

(=یکدیگر را) به قتل برسانید؛ این کار، برای شما در پیشگاه پروردگارتان بهتر است.» سپس خداوند توبه شما را پذیرفت؛ زیرا که او توبه پذیر و رحیم است.

وقتی موسی علیه السلام قوم خود را گوساله پرست یافت به آنان گفت: با این کار، شما به خودتان ستم کرده اید و باید توبه کنید، آن هم یک توبه مخصوص. راستی این توبه مخصوص چه بود؟ بله. می بایست شمشیر به دست بگیرند و یکدیگر را بکشند. آن‌ها چنین کردند و خداوند هم توبه ایشان را قبول کرد. البته همه مردم گوساله پرست نشدند. اما چون خداپرستان در برابر این کار خلاف سکوت کردند، حضرت موسی خطاب به همه گفت: شما به خودتان ستم کردید.

در بعضی از تفاسیر آمده است: روایت شده است که حضرت موسی علیه السلام آنان را امر کرد که در دو صف قرار گیرند آنان غسل کردند و کفن پوشیدند و در دو صف قرار گرفتند. سپس هارون با دوازده هزار نفر از کسانی که در پی گوساله پرستی نرفته بودند درحالی که خنجرهای تیزی در دست داشتند به آن‌ها حمله کردند و هنگامی که شمار کشته‌ها به هفتاد هزار رسید خداوند بقیه را بخشید و به کشته شدگان اجر شهید عطا کرد^۱.

سؤال: چرا خداوند خواستار چنین توبه سختی شد؟ جواب: زیرا بنی اسرائیل با این که معجزات بسیاری در همراهی با موسی علیه السلام دیده بودند اما در غیبت کوتاه او همه چیز را فراموش کرده، دست از توحید برداشته و بت پرست شدند. حال اگر شدت عمل به خرج داده نمی شد، آینده اعتقادی آنان در معرض خطر قرار می گرفت و هر زمان ممکن بود به بت پرستی روی آورند، لذا خداوند ضمن دستور به بازگشت، کشتن یکدیگر را هم صادر می کند تا برای همیشه چنین انحراف بزرگی را فراموش نکنند. البته پس از ساعت‌ها کشتار یکدیگر خداوند دستور توقف می دهد.

۱- مجمع البیان، ج ۱، ص ۲۳۸.

استفاده از آیه ۵۴: نفس از نَفَاسَت یعنی گرانترین کالا است که در فارسی آن را جان گویند... انسان یا اسیر نفس است یا اجیر و یا امیر، اگر انسان طالب دنیا باشد اسیر نفس است اگر طالب آخرت باشد اجیر و مزدور نفس است و اگر همه تلاش تنها خدا باشد و تنها از خدا بترسد و به خدا امیدوار باشد اسیر نفس خود است این آیه به ما پیام می‌دهد^۱ که اسیر نفس نباشیم.

در این درس با آیات ۴۹ تا ۵۴ سوره بقره آشنا شده‌اید.

حالا نوبت مسابقه کتبی است. تقاضا می‌شود یکی از دوستان این سوالات و پاسخنامه‌ها را سریعاً بین مضار محترم توزیع نماید.
شما ۱۰ دقیقه وقت دارید به سؤال‌ها پاسخ دهید؛ البته با قرآن و ترجمه آن و همفکری و راهنمایی یکدیگر.

۱- با استفاده از تفسیر تسنیم، ج ۵، ص ۴۳۴-۴۳۶.

سوالات مسابقه درس دهم

۱. آیه ۴۹: ﴿وَإِذْ نَجَّيْنَاكَ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكَ سُوءَ الْعَذَابِ يُدَبِّحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَٰلِكُمْ بَلَاءٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ﴾ کدام یک از

ظلم‌های فرعون در آیه آمده است؟

- الف - سربریدن پسرها
- ب - کنیز گرفتن دخترها
- ج - شکنجه مردان
- د - همه موارد

۲. آیه ۵۰: ﴿وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمْ الْبَحْرَ فَأَنْجَيْنَاكُمْ وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ﴾

آیه به کدام مورد اشاره می‌کند؟

- الف - شکافته شدن دریا و غرق شدن فرعونیان
- ب - نابودی فرعونیان با صاعقه آسمانی
- ج - گرفتار شدن فرعونیان به وبا و طاعون
- د - نابود شدن فرعونیان به وسیله زلزله

۳. آیه ۵۱: ﴿وَإِذْ وَعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ أَخَذْنَا الْعَجَلَ مِنَ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ﴾

آیه به کدام انحراف بنی‌اسرائیل اشاره دارد؟

- الف - سرپیچی از دستورات هارون
- ب - یاری نکردن حضرت موسی
- ج - بت (گوساله) پرستی
- د - کشتن انبیای الهی

۴. زمینه انحراف بنی‌اسرائیل چه بود؟

- الف - وعده‌های فریبنده فرعون
- ب - محبت و دل بستگی به دنیا
- ج - بهانه جویی
- د - غیبت موسی

۵. آیه ۵۲: ﴿ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِّنْ بَعْدِ ذَلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ از آیه چه استفاده می‌شود؟

- الف - شکرگذاری موجب رستگاری بشر است
- ب - عفو و گذشت از دیگران زمینه تشکر آنان را به وجود می‌آورد
- ج - نماز وسیله‌ای برای جلب عفو و گذشت خداوند است
- د - عفو و گذشت نشانه رضایت است
- آیه ۵۳: ﴿وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ خداوند برای هدایت بنی‌اسرائیل چه کرد؟

- الف - حضرت موسی را فرستاد
- ب - به حضرت موسی عصا عطا کرد
- ج - به موسی کتاب آسمانی عطا کرد
- د - حضرت هارون را به کمک حضرت موسی فرستاد

۶. آیه ۵۴: ﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَفْقَهُمْ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجَلِ

فَتُوبُوا إِلَىٰ بَارِيكُمْ فَاقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ عِنْدَ بَارِيكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ حضرت موسی به قومش چه فرمانی داد؟

- الف - توبه کنند
- ب - به بیت المقدس هجرت کنند
- ج - برضد فرعونیان شورش کنند
- د - از هارون در غیبت او فرمان برند
۷. چرا حضرت موسی قوم خود را ستمگر نامید؟

- الف - چون گوساله پرست شدند
- ب - چون انبیای الهی را کشتند
- ج - چون با فرعون مبارزه نکردند
- د - چون درخواست کردند خدا را ببینند

۸. کدام یک از نام‌های خدا در آیه آمده است؟

- الف - باری (خالق)
- ب - توّاب (بسیار توبه‌پذیر)
- ج - رحیم (مهربان)
- د - همه موارد

۹. توبه‌پذیری خداوند متعال نشانه چیست؟

- الف - مهربانی خدا
- ب - حکمت خدا
- ج - بی‌نیازی خدا
- د - عظمت خدا

بله سؤال‌ها را خوب پاسخ دادید، الآن تمام پاسخنامه‌های شما ارزیابی می‌شود. اگر مایلید من جواب‌های صحیح را یک بار با کمک شما می‌گویم. هر سؤالی که می‌پرسم شما می‌توانید کمک کنید و شفاهی بازگو کنید که از کدام قسمت آیه پاسخ آن استفاده می‌شود.

در انتهای درس از بین پاسخنامه‌ها، برنده‌های فوش‌شانس انتخاب می‌گردند.

صلوات بفرستید

درس یازدهم

سوره بقره - آیات ۵۵-۶۰

درس یازدهم

سوره بقره - آیات ۵۵ تا ۶۰

❁ نکته ها:

۱. گرفتار شدن اصحاب موسی به صاعقه، در پی تقاضای دیدن خداوند.
۲. سایه افکندن ابر و پذیرایی بنی اسرائیل بوسیله مَن و سلوی.
۳. دستور به بنی اسرائیل برای وارد شدن به شهر (بیت المقدس) با حالت خشوع و خضوع.
۴. نافرمانی گروهی از بنی اسرائیل از دستورات الهی.
۵. زدن عصا توسط موسی علیه السلام به سنگ و جوشش ۱۲ چشمه آب.

لغات درس یازدهم

جَهْرَه: کاملاً آشکارا	غَمَام: ابر
مَن: چیزی شبیه ترنجبین به شیرینی عسل	لَا تَعْتَوَا: سرکشی و فساد نکنید
سَلْوٰی: بلدرچین، مرغ بریان	رَجَز: عذاب، اضطراب
حِطَّة: ریزش، پایین آوردن	اِنْفَجَرَ: جوشید، روان شد
اِسْتَسْقٰی: طلب آب کرد، طلب باران کرد	مَن: ترنجبین (نوعی شیر عسل گونه که از درخت گرمی چکد)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلام علیکم. با یاری حق در این جلسه درباره آیات ۵۵ تا ۶۰ سخن خواهیم گفت. با صلوات بر محمد و آل محمد.

﴿آیه ۵۵ - وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَىٰ اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ الصَّاعِقَةُ وَأَنتُمْ تَنْظُرُونَ﴾

ترجمه: و (نیز به یاد آورید) هنگامی را که گفتید: «ای موسی! ما هرگز به تو ایمان نخواهیم آورد؛ مگر اینکه خدا را آشکارا (با چشم خود) ببینیم؛» پس صاعقه شما را گرفت، در حالی که تماشا می کردید.

وقتی به لوح نگاه می کنیم می بینیم که بنی اسرائیل چه سابقه بدی از خود به جای گذاشته اند. یکی از این سابقه های بد، درخواست آنان برای «دیدن خدا» بود. درخواست کنندگان دیدن خدا همان ۷۰ نفری بودند که با حضرت موسی علیه السلام به کوه طور رفته و ایمان آوردن به نبوت حضرت موسی علیه السلام را به آشکارا دیدن خدا مشروط کردند. حتماً می دانید که چه شد. بله صاعقه ای آن ها را فراگرفت و حیات خود را از دست دادند و بدینوسیله خدا هم به آنان پس از زنده شدنشان و هم به دیگران بفهماند که شما تحمل دیدن صاعقه را ندارید چگونه می توانید نور خدا که از طبیعت و ماده نیست را با چشم مشاهده کنید!؟

﴿آیه ۵۶ - ثُمَّ بَعَثْنَاكَ مِنْ بَيْنِ أُمَّةٍ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾

ترجمه: سپس شما را پس از مرگتان، حیات بخشیدیم؛ شاید شکر (نعمت او را) به جا آورید. به دنبال وقوع صاعقه و مرگ آن ۷۰ نفری که همراه موسی علیه السلام بودند، این آیه به بازگشت آن ها به زندگی اشاره دارد. حضرت موسی علیه السلام از خدا درخواست کرد که آنان را به زندگی برگرداند و خداوند نیز درخواست پیامبرش را پذیرفت.

سؤال: تقاضای دیدن خدا از سوی هفتاد نفر بوده و نیز مردن و زنده شدن آنان پس چرا خدا همه بنی اسرائیل را خطاب می‌کند؟ پاسخ: یهودیان دیگر و نیز نسل‌های بعدی آنان غالباً با آن هفتاد نفر همفکری داشتند و یهودیان نسل‌های بعدی بسیاری از نسل آن هفتاد نفر بوده‌اند.

﴿ آیه ۵۷ - وَظَلَلْنَا عَلَيْكُمُ الظُّلُمَاتِ وَأَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّانَ وَالسَّلْوَىٰ كُلُّوْا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُوْنَا وَلٰكِن كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴾

ترجمه: و ابر را بر شما سایبان قرار دادیم؛ «وَمَنْ» (= شیره مخصوص و لذیذ درختان) و «سلوی» (= مرغان مخصوص شبیه به کبوتر) را بر شما فرستادیم؛ (و گفتیم): «از نعمت‌های پاکیزه‌ای که به شما روزی داده ایم بخورید؛» (ولی شما کفران کردید). آنها به ما ستم نکردند؛ بلکه به خود ستم می‌نمودند.

داستان این آیه این است: با شکایت بنی اسرائیل از گرمای شدید (در بیابان سینا) و تقاضای حضرت موسی علیه السلام خدای منان ابری را سایبان آنان قرار داد که از آن نسیم خنکی می‌وزید و در پی شکوای از گرسنگی مَنْ و سلوی را بر آنان فرو فرستاد. ابر مزبور مانع حرارت بود اما مانع نور و روشنایی آفتاب نبود و آنچه از مخزن غیب و یا از فضای بالا بر بنی اسرائیل نازل می‌شد مَنْ و سلوی، دو نعمت مادی بوده است. «مَنْ» چیزی شبیه ترنجبین و به شیرینی عسل بوده که خدا بدون رنج و زراعت به بنی اسرائیل ارزانی کرده است سلوی نیز ... پرنده‌ای شبیه کبوتر و اندکی خردتر از آن بود!

ولی آنان ناسپاسی کردند و ناسپاسی آنان در آیه ۶۱ بیان می‌شود.

بله آن‌ها با این ناسپاسی به خودشان ستم کردند نه به خداوند. این مطلب در لوح هم آمده است.

﴿ آیه ۵۸ - وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَاَدْخُلُوا
الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةً نَّغْفِرْ لَكُمْ خَطِيئَتَكُمْ وَسَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ ﴾

ترجمه: و (به خاطر بیاورید) زمانی را که گفتیم: «در این شهر (بیت المقدس) وارد شوید؛ و از نعمت های فراوان آن، از هر جا می خواهید بخورید؛ و از در (معبد بیت المقدس) باخضوع و خشوع وارد گردید؛ و بگویید: «خداوند! گناهان ما را بریز.» تا خطاهای شما را ببخشیم؛ و به نیکوکاران پاداش بیشتری خواهیم داد.»

این آیه نیز یهودیان زمان پیامبر ﷺ را متوجه جریان دیگری در باره اجدادشان می نماید. همان طور که در لوح آمده، خداوند اذن دخول به بیت المقدس را صادر می کند. «قریه» در آیه همان بیت المقدس است و در بعضی از تفاسیر آمده است که آن قریه شهر اریحا از شهرهای شام بوده است^۱. که هم اکنون از شهرهای فلسطین امروز و بخشی از مجموعه سرزمین مقدس است^۲. قرآن به یهود خطاب می کند: به گذشتگان شما فرمان دادیم وارد آن محیط پر نعمت شده و از نعمت های آن جا بهره برند و به نحو دلخواه از هر چه می خواهند استفاده کنند. اما در عین حال می فرماید وقتی داخل آن مکان مقدس می شوید بگویید: «حِطَّةً»، این کلمه، مختصر شده این جمله است: «خدایا! از تو تقاضای ریزش گناهان خود را می نمایم» - مثل کلمه «العفو» که یعنی خدایا ما را ببخش -

با این بیان قرآن اشاره می کند که از آن ها خواسته شده که هنگام ورود به قریه نام برده با حالت خضوع و خشوع باشند و از گناهان گذشته خود استغفار کنند. گفتن کلمه حِطَّةً برای این است که همگی به طور آشکار در این استغفار شرکت جویند.

خداوند به آن ها دستور داد که برای توبه از گناهانشان این جمله را از صمیم قلب بر زبان جاری سازند و صورت عمل به این دستور از خطاهای آن ها صرف نظر خواهد شد. راستی شما می دانید که نام یکی از درهای بیت المقدس «باب الحِطَّة» است؟ شاید به همین مناسبتی

۱- الکشاف، ج ۱، ص ۱۴۲.

۲- تسنیم، ج ۴، ص ۵۶۰.

که ذکر کردیم نام این در، باب الحطه گذاشته شده است. این نام گذاری را ابو حیان اندلسی بیان کرده است.

در پایان، آیه اضافه می کند: «وَسَزَيْدُ الْمُحْسِنِينَ»؛ «به نیکو کاران پاداش بیشتری نیز خواهیم داد» شما این قسمت از آیه را به خوبی در لوح در کنار دیگر مفاهیم، مشاهده می کنید. این قسمت از آیه می خواهد بفرماید که در عین حال برای افراد پاک و نیکو کار علاوه بر مغفرت و بخشش گناهان، اجر دیگری نیز اضافه خواهیم داد.

خوب، آیا فکر می کنید بنی اسرائیل به این فرمان؛ یعنی وارد شدن به بیت المقدس و گفتن کلمه «حِطَّة» همگی عمل کردند؟ پرواضح است که مانند گذشته، عده ای سست ایمان از این فرمان سرباز زدند. آیه بعدی به این نکته اشاره دارد.

❁ آیه ۵۹ - ﴿فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا رِجْزًا مِّنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ﴾

ترجمه: اما افراد ستمگر، این سخن را که به آنها گفته شده بود، تغییر دادند؛ (و به جای آن، جمله استهزا آمیزی گفتند؛) لذا بر ستمگران، در برابر این نافرمانی، عذابی از آسمان فرستادیم. اما بشنوید از دیگر خلافاکاری های قوم یهود. این آیه می فهماند که عده ای از بنی اسرائیل نه تنها این کلمه را نمی گفتند و استغفار نکردند و تواضع نشان ندادند، بلکه مسخره هم می کردند کلمه «حِطَّة» (گندم) یا کلمه ای که معنای گندم سرخ را دارد جایگزین کردند^۱. فکر می کنید چه اتفاقی افتاد؟ آیه می گوید: ما هم بر این عده سست عنصر و ستمگر به واسطه گناه و سرپیچی آن ها، عذاب خویش را فرو فرستادیم. طبق بعضی از روایات، این عذاب آسمانی یک نوع طاعون بود که به سرعت در میان آن ها شیوع یافت و عده ای را کشت. روایت شد که در یک ساعت بیست و چهار هزار نفر و بنابر قولی هفتاد هزار نفر را طاعون کشت^۲.

۱- الکشاف، ج ۱، ص ۱۴۳.

۲- همان.

﴿ آیة ۶۰ - ﴿ وَإِذْ أَسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ ۖ فَانفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ ۖ كُلُوا وَاشْرَبُوا مِن رِّزْقِ اللَّهِ وَلَا تَعَثُّوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ۖ﴾

ترجمه: و (به یاد آورید) زمانی را که موسی برای قوم خویش، آب طلبید؛ به او دستور دادیم: «عصای خود را بر آن سنگ مخصوص بزن!» ناگاه دوازده چشمه آب از آن جوشید؛ آنگونه که هر یک (از طوایف دوازده گانه بنی اسرائیل)، چشمه مخصوص خود را می شناختند. (و گفتیم): «از روزی های الهی بخورید و بیاشامید؛ و در زمین فساد نکنید.»

بنی اسرائیل که در آن بیابان خشک و سوزان به سر می بردند از جهت آب، سخت در مضیقه بودند. بنابراین حضرت موسی برای آن ها طلب آب کرد. خداوند نیز این تقاضا را قبول کرد و به آن حضرت دستور داد که عصایش را به سنگ مخصوصی که آنجا بود بزند.

وقتی عصایش را فرود آورد، دوازده چشمه آب جوشید، این در حالی بود که بنی اسرائیل دوازده قبیله بودند و هر قبیله به سراغ یک چشمه رفتند. جوشش آب و دستیابی آن ها به آب یکی دیگر از نعمت ها و معجزات الهی بر بنی اسرائیل بود که این آیه به آن اشاره کرده است.

خداوند در پایان آیه، از آن ها می خواهد که از این رزق های الهی بخورند و بیاشامند و روی زمین فساد نکنند. منظور، همان سایه افکندن ابر بر سر آنان و «مَن و سلوی» و آب جاری است که خداوند بدون رنج و زحمت به آن ها ارزانی داشته بود. گویا این آیه به آن ها گوشزد می کند که به عنوان سپاسگزاری از این نعمت ها هم که شده، لجاجت و خرابکاری و آزار پیامبران و بهانه گیری را کنار بگذارید.

خوب است در این جا به یک نکته اشاره کنیم و آن این که این گونه اتفاقات معجزه آسا که در زندگی بنی اسرائیل بارها اتفاق افتاد، بر چه مبنایی بوده است؟

این گونه مسائل که با موازین اسباب و علل ظاهری سازگار نیست و قسمت مهمی از معجزات انبیاء را تشکیل می دهد، امر محالی با استثناء در قانون «علت و معلول» نیست که ما با آن خو گرفته ایم. بدیهی است، آفریدگار دانا و توانا می توانست از روز اول ما را به

«علت و معلول» به گونه دیگری خو دهد. در هر صورت در زندگانی روزمره ما هم، موارد استثنایی در برابر وضع موجود بسیار است.

در این درس با آیات ۵۵ تا ۶۰ سوره بقره آشنا شدید.

مالا نوبت مسابقه کتبی است. تقاضا می‌شود یکی از دوستان این سؤالات و پاسفنامه‌ها را سریعاً بین مضار ممتزم توزیع نماید.
شما ۱۰ دقیقه وقت دارید به سؤال‌ها پاسخ دهید؛ البته با قرآن و ترجمه آن و همفکری و راهنمایی یکدیگر.

سوالات مسابقه درس یازدهم

۱. آیه ۵۵: ﴿وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَىٰ اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ الصَّاعِقَةُ

وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ﴾ بنی اسرائیل حضرت موسی علیه السلام را با چه واژه‌ای خطاب می‌کردند؟

- الف - ای آقای ما!   ب - ای مولای ما!
ج - ای موسی!   د - ای رهبر عزیز ما!

۲. بنی اسرائیل چه شرطی برای ایمان آوردن به موسی علیه السلام مطرح کردند؟

- الف - مرغ بریان شده و انگبین از آسمان برای ما بیاید
ب - دوازده چشمه، آب جدا گانه برای ما جاری گردد
ج - دریا شکافته شود و ما نجات یابیم
د - خدا را با چشم بینیم

۳. در خواست بی‌جای بنی اسرائیل از حضرت موسی علیه السلام باعث نزول چه عذابی شد؟

- الف - زلزله   ب - صاعقه
ج - سیل   د - غرق شدن در دریا

۴. آیه ۵۶: ﴿ثُمَّ بَعَثْنَاكَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ از آیه چه استفاده می‌کنیم؟

- الف - زنده شدن مردگان در دنیا امکان دارد
ب - بنی اسرائیل قومی بهانه جو بودند
ج - زنده شدن مردگان، ممکن نیست
د - بنی اسرائیل کلام خدا را تحریف می‌کردند

۵. بر اساس آیه، خداوند متعال به چه جهت عده‌ای از بنی اسرائیل را بعد از مرگ زنده کرد؟

- الف - به حضرت موسی علیه السلام ایمان بیاورند   ب - سپاسگذار باشند
ج - هدایت شوند   د - گوساله پرستی را ترک کنند

۱۰. در آیه به کدام یک از معجزه‌های حضرت موسی علیه السلام اشاره شده است؟

- الف - شکافته شدن دریا
- ب - تبدیل عصا به مار
- ج - جوشیدن آب از سنگ با زدن عصا
- د - بالارفتن نور از دست حضرت موسی علیه السلام

بله سؤال‌ها را خوب پاسخ دادید، الآن تمام پاسخنامه‌های شما ارزیابی می‌شود.
اگر مایلید من جواب‌های صحیح را یک بار با کمک شما می‌گویم. هر سؤالی که
می‌پرسم شما می‌توانید کمک کنید و شفاهی بازگو کنید که از کدام قسمت آیه پاسخ آن
استفاده می‌شود.

در انتهای درس از بین پاسخنامه‌ها، برنده‌های فوش شانس انتفاع می‌گردند.

صلوات بفرستید

درس دوازدهم

سوره بقره - آیات ۶۱ تا ۶۴

درس دوازدهم

سوره بقره - آیات ۶۱ تا ۶۴

❁ نکته ها:

۱. تقاضای سبزیجات و خیار و سیر و عدس و پیاز توسط بنی اسرائیل و کافر شدن به آیات الهی.
۲. خوردن مهر ذلت و نیازمندی بر پیشانی یهود به سبب نافرمانی های مکرر و کشتن پیامبران.
۳. ایمان و عمل صالح ملاک قبولی عمل است.
۴. قرار گرفتن کوه طور بالای سر بنی اسرائیل برای پیمان بستن.

لغات درس دوازدهم

قَتَاءُ : خیار	تُنْبِتُ : می رویاند
بَصَلٌ : پیاز	بَقْلٌ : سبزی
أَدْنَى : نزدیک تر	فُومٌ : گندم ، سیر ، نخود و هردانه ای که نان شود .
مَسْكَنَةٌ : بینوایی ، مستمندی	أَتَسْتَبِدُّونَ : آیا جانشین می کنید
عَصَوًا : معصیت کردند	مِصْرٌ : شهر
هَادُوا : یهودی شدند	بَاؤُوا : برگشتند
تَوَلَّيْتُمْ : روگردان شدید	يَعْتَدِي : تجاوز می کند
	نَصَارَى : جمع نصرانی ، پیروان حضرت مسیح

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلام عليكم. با یاری حق در این جلسه درباره آیات ۶۱ تا ۶۴ صحبت خواهیم کرد. با صلوات بر محمد و آل محمد.

❁ آیه ۶۱ - ﴿وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نَصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِيهَا وَبَصَلَهَا ۗ قَالَ أَلَسْتَبَدِّلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ أَهْبِطُوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُمْ مِمَّا سَأَلْتُمْ ۗ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ ۗ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيَّيْنَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ۗ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ﴾

ترجمه: و (نیز به خاطر بیاورید) زمانی را که گفتید: «ای موسی! هرگز حاضر نیستیم به یک نوع غذا اکتفا کنیم. از خدای خود بخواه که از آنچه زمین می‌رویاند، از سبزیجات و خیار و سیر و عدس و پیازش، برای ما فراهم سازد.» (موسی) گفت: «آیا غذای پست‌تر را به جای غذای بهتر انتخاب می‌کنید؟! (اکنون که چنین است، بکوشید از این بیابان) در شهری فرود آید؛ زیرا هر چه خواستید، در آنجا برای شما هست.» و (مهر) ذلت و نیاز، بر پیشانی آنها زده شد؛ و باز گرفتار خشم خدایی شدند؛ چرا که آنان نسبت به آیات الهی، کفر می‌ورزیدند، و پیامبران را به ناحق می‌کشتند. اینها بخاطر آن بود که گناهکار و متجاوز بودند. این آیه شریفه به گوشه‌ای از لجاجت بنی‌اسرائیل اشاره دارد. آن‌ها که همواره از نعمت‌های الهی بهره‌مند بودند حالا درخواست جدیدی داشتند. درخواست آن‌ها چه بود؟ می‌گفتند: ما به یک نوع غذا قناعت نمی‌کنیم بلکه غذاهای متنوع می‌خواهیم. آن‌ها، سبزی و خیار و سیر و عدس و پیاز طلب کردند.

از آیه بر می‌آید که غذاهای «مَنْ و سَلْوَى» برای آنان بهتر از غذاهایی بود که درخواست می‌کردند. ممکن است چنین درخواست و بهانه‌ای از جهت خستگی از «مَنْ و سَلْوَى» نبوده بلکه می‌خواستند پیامبر خدا را ناراحت سازند و به مصر جایگاه اولشان برگردند.

اما پاسخ موسی چه بود؟ اگر به لوح توجه نمایید می بینید که موسی در جواب فرمود: اکنون که چنین است پس از این بیابان بیرون روید و کوشش کنید وارد شهر شوید که آنچه می خواهید آن جا هست. شما فداکاری نمایید و با دشمن نبرد کنید، وارد شهر شوید، آن وقت هر چه بخواهید فراهم است. البته برای به دست آوردن این نوع غذاها باید به کار و تلاش رو آورید.

مقصود از شهر در آیه که به «مصر» تعبیر شده است چهار احتمال است:

۱- بیت المقدس ۲- شهر نامعلوم از شام و غیر شام ۳- شهر نامعلوم از شهرهای شام ۴- مصر سرزمین فرعون!

قسمت دیگر آیه چنان که در لوح می بینیم گواهی می دهد که خداوند آنها را مستحق خواری و ذلت گردانید: ﴿وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ﴾ و تاریخ یهود تا امروز شاهد این مدعاست.

آیا می دانید چرا دچار این ذلت شده اند؟ برای دو جهت است:

اول این که آنها کفر می ورزیدند و از دستورات پیامبران خود سرپیچی می کردند. دوم این که مردان حق و پیامبران الهی را می کشتند. اصولاً این ذلت، نتیجه قطعی قساوت قلب و بی اعتنایی آنها به قوانین الهی بود.

خوب است این حدیث نورانی را هم بشنوید: یکی از اصحاب رسول خدا ﷺ از ایشان پرسید: کدام دسته از مردم عذابشان در روز رستاخیز از همه بیشتر است؟ پیامبر ﷺ فرمود: کسی که پیامبر یا امر کننده به نیکی ها را بکشد. سپس حضرت فرمود: یهود در یک ساعت ۴۳ نفر از پیامبران خدا را کشتند. آنها ۱۱۲ نفر از مردم صالح را که از این پیامبران حمایت می کردند نیز به قتل رساندند.

❁ آیه ۶۲- ❁ إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّٰئِرِينَ وَالصَّنَئِيثَ مِنَ ءَامَنَ
بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلْ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ
يَحْزَنُونَ ❁

ترجمه: کسانی که (به پیامبر اسلام) ایمان آورده اند، و کسانی که به آیین یهود گرویدند و نصاری و صابئان (= پیروان یحیی) هر گاه به خدا و روز رستاخیز ایمان آورند، و عمل صالح انجام دهند، پاداششان نزد پروردگارشان مسلم است؛ و هیچگونه ترس و اندوهی برای آنها نیست. (هر کدام از پیروان ادیان الهی، که در عصر و زمان خود، برطبق وظایف و فرمان دین عمل کرده اند، مأجور و رستگارند).

از این آیه و آیات دیگر قرآنی برمی آید که گروه یهود و نصاری و حتی برخی از مسلمانان به خود می بالیدند که دینشان بهتر از دیگران است. اما آیه مذکور به یک حقیقت و قانون عمومی پرداخته می فرماید: آنچه ارزش دارد، ایمان خالص و عمل نیک است نه ظاهر سازی و اعمال ریاکارانه.

همان طور که در لوح مشاهده می کنید براساس این آیه، کسانی که ایمان خالص و عمل صالح داشته باشند نباید از صحنه آخرت ترسی به خود راه دهند.

علاوه بر آن که اگر اهل تورات و انجیل واقعاً به خدا و قیامت ایمان بیاورند به ناچار باید به اسلام بگروند؛ زیرا کتاب های آسمانی آن ها بشارت آمدن پیامبر اسلام را داده است. این سخن می تواند جواب این سؤال باشد که اگر یهود و نصاری پیرو ادیان الهی هستند و به کتاب های آسمانی خود عمل می کنند و به روز رستاخیز ایمان دارند، چه ضرورتی دارد که به دین اسلام بگروند و چه نیازی بود که خداوند بفرماید: غیر از اسلام دینی قبول نخواهد بود؟!

آیه به این مطلب اشاره دارد: آن ها که به ادیان حقی ایمان حقیقی داشته اند و پیامبر اسلام را درک نکرده اند دارای اجر خواهند بود.

سؤال: «صابان» چه کسانی هستند؟ در این مورد اختلاف فراوان است. برخی می گویند آنان از دین توحیدی دست برداشته و به ستاره پرستی^۱ و یا به پرستش ملائکه^۲ روی آوردند. و برخی می گویند آنها پیروان راستین حضرت نوح بوده اند^۳. برخی هم نوشته اند آنها پس از نوح به سلسله پیامبران ایمان آورده و نهایتاً پیرو حضرت یحیی بن زکریا شده اند و در صدر اسلام گروهی از آنها موافق مشرکان و گروهی موافق مسلمانان گردیدند.

در هر صورت خداوند در این آیه می گوید: راه نجات به روی هیچ کس بسته نیست چه یهود و چه نصرانی و چه صابئی و چه مشرک و چه مسلمانان به ظاهر مؤمن اگر واقعاً به خدا و روز قیامت ایمان بیاورند از پاداش خدا بهره مند گردیده و نسبت به آینده و روز آخرت خوف ندارند و بر گذشته محزون و غمگین نمی شوند.

❁ **آیه ۶۳** - ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ
وَأَذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ ❁

ترجمه: و (به یاد آورید) زمانی را که از شما پیمان گرفتیم؛ و کوه طور را بالای سر شما قرار دادیم؛ (و به شما گفتیم): «آنچه را (از آیات و دستورهای خداوند) به شما داده ایم، با قدرت بگیرید؛ و آنچه را در آن است به یاد داشته باشید (و به آن عمل کنید)؛ شاید پرهیزکار شوید.»

قضیه از این قرار است که وقتی حضرت موسی علیه السلام با کتاب تورات از کوه طور بازگشت، آنها از پذیرش دستورات این کتاب مقدس، سرباز زدند. خداوند هم فرشتگان را مأمور کرد تا قطعه سنگی عظیم از کوه را بالای سر آنها قرار دهند همان خدایی که با زدن عصای موسی به آب دریا آب را شکافت و بنی اسرائیل را از آن عبور داد و فرعون را با

۱- مجمع البیان، ج ۱-۲، ص ۱۲۶.

۲- الکشاف، ج ۱، ص ۱۴۶.

۳- مجمع البیان، ج ۱-۲، ص ۱۲۶.

لشکرش در آن غرق کرد: ﴿وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ﴾ در این موقع موسی علیه السلام اعلام فرمود چنان که پیمان ببندید که به تورات عمل کنید و بدانید در اثر عمل به آن متقی و پرهیزکار خواهید شد و از نافرمانی خود هم توبه کنید، عذاب از شما برطرف خواهد شد. سرانجام در حالی که هر لحظه انتظار سقوط کوه را می کشیدند، تسلیم شدند و خدا را سجده کردند.

یک اشکال:

چنین پیمان گرفتنی که کوه بالای سر قرار گیرد، از روی اجبار است درحالی که در تکلیف نمی بایست اکراه و اجبار باشد.

جواب:

۱) گرچه آن‌ها پیمان را از ترس قبول کردند ولی اعمالی را که بعداً انجام دادند از روی اختیار بوده است از اینرو در آیه بعدی می خوانید که از این پیمان روی برتافتند.

﴿آیه ۶۴ - ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِّنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾

ترجمه: سپس شما پس از این، رویگردان شدید؛ و اگر فضل و رحمت خداوند بر شما نبود، از زیانکاران بودید.

در آیه قبل خواندیم که خداوند از بنی اسرائیل پیمان گرفت که به دستورات تورات عمل کنند و آنان نیز با دیدن کوه طور بالای سرشان این پیمان را قبول کردند. آیا فکر می کنید بر سر پیمان خود ماندند؟ گروهی - همان طور که در لوح آمده است - مثل همیشه پیمان خود را نقض کرده و سر بر نافرمانی گذاشتند. آن‌ها عهد خود را شکستند و به دستورات تورات عمل نکردند و به همین دلیل قرآن خطاب به آن‌ها می گوید: اگر لطف و رحمت پروردگار عالم شامل حال شما نشده بود و توبه شما را نمی پذیرفت هر آینه از زیانکاران بودید. با در نظر گرفتن طبع یهود که بارها به نافرمانی روی آورده بودند، اگر خداوند به آن‌ها لطف

نمی‌نمود باید آن‌ها را قبلاً هلاک کرده بود و فرصت اصلاح برخی از آنان از دست می‌رفت چنانکه خداوند به بسیاری از مسلمانان گناهکار فرصت توبه می‌دهد و این لطف و رحمت خداوند بر گناهکاران است و شکرگزاری در برابر این لطف خدا توبه و اصلاح است.

در این درس با آیات ۶۱ تا ۶۴ سوره بقره آشنا شدید.

مالا نوبت مسابقه کتبی است. تقاضا می‌شود یکی از دوستان این سؤالات و پاسفنامه‌ها را سریعاً بین مضار ممتزم توزیع نماید.
شما ۱۰ دقیقه وقت دارید به سؤال‌ها پاسخ دهید؛ البته با قرآن و ترجمه آن و همفکری و راهنمایی یکدیگر.

- الف - يوم التغابن
- ب - اليوم الاخر
- ج - يوم الحسره
- د - يوم الفصل

۶. خداوند به چه کسانی پاداش نیک می‌دهد؟

- الف - ایمان آوردندگان به خداوند
- ب - ایمان آوردندگان به روز قیامت
- ج - نیکوکاران
- د - همه موارد

۷. عمل نیک همراه با ایمان چه اثری در قیامت دارد؟

- الف - رفاه ابدی
- ب - نداشتن ترس و اندوه
- ج - رسیدن به پاداش الهی
- د - ب و ج

۸. کدام مورد، از اصول مشترک بین ادیان الهی است؟

- الف - زیر بار ذلت نرفتن
- ب - کمک به هم نوع
- ج - ایمان به خدا و قیامت و عمل صالح
- د - زندگی با صلح و آرامش در کنار یکدیگر

۹. آیه ۶۳: ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ بعد از آن که خداوند از بنی اسرائیل پیمان گرفت، چه دستوری به آن‌ها داد؟

- الف - پیروی بدون چون و چرا از حضرت موسی
- ب - پیروی با قوت از آنچه به آن‌ها داده شده است (تورات)
- ج - دوری از شرک (گوساله پرستی)
- د - دوری از تکرار سؤالات بیجا

۱۰. آیه ۶۴: ﴿ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِّنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ خداوند در آیه‌های ۶۳ و ۶۴ یکی از عوامل زیان‌کاری را چه می‌داند؟

- الف - روی گردانی از حق و پیمان شکنی
- ب - دروغ گویی
- ج - گوساله پرستی
- د - فساد در روی زمین

بله سؤال‌ها را خوب پاسخ دادید، الآن تمام پاسخنامه‌های شما ارزیابی می‌شود. اگر مایلید من جواب‌های صحیح را یک بار با کمک شما می‌گویم. هر سؤالی که می‌پرسد شما می‌توانید کمک کنید و شفاهی بازگو کنید که از کدام قسمت آیه پاسخ آن استفاده می‌شود.

در انتهای درس از بین پاسخنامه‌ها، برنده‌های فوش شانس انتصاب می‌گردند.

صلوات بفرستید

درس سیزدهم

سوره بقره - آیات ۶۵ تا ۷۱

درس سیزدهم

سوره بقره - آیات ۶۵ تا ۷۱

❁ نکته ها:

۱. نافرمانی گروهی از بنی اسرائیل در واقعه روز شنبه (اصحاب سبت) و مسخ شدنشان.
۲. توجه دادن به این نکته که مجازات آن‌ها درس عبرتی است برای مردم.
۳. دستور حضرت موسی به ذبح گاو.
۴. بهانه‌های پی در پی بنی اسرائیل درباره گاو.

لغات درس سیزدهم

سَبْت: روز شنبه	نَكَال: عقوبت، مایه عبرت
قِرْدَه: جمع قِرْد، میمون‌ها	هُزُو: استهزاء
خَاسِئِن: جمع خَاسِی، رانده شدگان	عَوَان: متوسط
بقره: گاو ماده	صَفْرَاء: زرد
فَارِض: پیر، گاوی که بسیار زاییده است	بَقَل: سبزی
تُؤْمِرُ: مامور می‌شوی	فَاقِع: تند و یک دست، پرننگ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلام علیکم. با یاری حق در این جلسه درباره آیات ۶۵ تا ۷۱ صحبت خواهیم کرد. با صلوات بر محمد و آل محمد.

﴿وَلَقَدْ عَلَّمْتُمُ الَّذِينَ آَعْتَدُوا مِنْكُمْ فِي آلَسَّبَتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ﴾

ترجمه: بطور قطع از حال کسانی از شما، که در روز شنبه نافرمانی و گناه کردند، آگاه شده اید؛ ما به آنها گفتیم: «به صورت بوزینه هایی طرد شده در آید!»

این آیه نیز مانند آیات گذشته به نافرمانی و روح عصیانگری و ماده گرایی یهود اشاره می کند. خدا در این آیه یهودیان زمان پیامبر مورد خطاب قرار گرفته و خلافتکاری گذشتگانشان را به آنان گوشزد کرده و می گوید عده ای از شما، از فرمان تعطیلی روز شنبه، سرپیچی کردند، قرار بود در این روز ماهی صید نکنند اما آن ها دست به حیل زدن.

فکر می کنید خداوند چه مجازاتی برای آن ها قرار داد؟ قرآن می گوید بر اثر این نافرمانی دستور مسخ آن ها را صادر کردیم و آن ها به صورت بوزینه در آمدند.

حالا که آیه به این گروه به نام «اصحاب سبت» اشاره کرده است خلاصه ای از داستان آن ها را برایتان بیان می کنیم. موافق هستید؟ از امام صادق علیه السلام نقل شد که فرمود: در ابتدا قرار بود بنی اسرائیل روز جمعه را به عبادت خدا بپردازند، اما آن ها درخواست کردند که روز شنبه مشغول عبادت شوند. خداوند پذیرفت! سال ها بعد در زمان داود علیه السلام در دهکده ای نزدیک دریای احمر (به نام ایله)^۱، در قسمتی از ساحل ماهی ها بواسطه ای احساس امنیتی که از صید داشتند، در آن جا جمع شدند. برخی از اهالی روستا ضمن مشورتی که با یکدیگر داشتند به این نتیجه رسیدند که روز شنبه هم به صید ماهی بپردازند. اما مؤمنان دهکده که کار آن ها را گناه می دیدند از ورود آن ها به دهکده جلوگیری کردند ولی گناهکاران گفتند: پس بیاید روستا را

۱- نورالثقلین، ج ۱، ص ۷۸.

۲- تفسیر مجمع البیان، ج ۱، ذیل آیه و روح المعانی، ج ۱، ص ۴۴۶.

دو بخش تقسیم کنیم و هر کس در بخش خود مشغول کار خود باشد، و بالاخره چنین هم شد. گناهکاران با حفر چاه‌های کوچک، ماهی‌های روز شنبه را به راحتی گرفتار می‌کردند. کار تا آنجا پیش رفت که داود پیامبر از خداوند برای آن‌ها درخواست عذاب کرده تنها افرادی که نهی از منکر می‌کردند نجات یافتند. اما گروهی که گناهکار نبودند ولی نهی هم نمی‌کردند به هلاکت رسیدند، ولی افراد گناهکار به صورت میمون درآمدند. این میمون‌ها پس از چند روز از دنیا رفتند و نسلی از آن‌ها باقی نماند.^۱ و اما حیواناتی که هم اکنون به عنوان میمون و بوزینه باقی هستند از آنان و نسل آنان نیستند، بلکه این حیوانات در اصل نیز حیوان بوده‌اند.

ظاهر آیه این است که آنان واقعاً مسخ شدند یعنی ظاهر آنان نیز همانند باطنشان به صورت میمون درآمده بود و ظاهر لفظ (کُونُوا) این است که مسخ آنان با اراده خداوند پس از نهی ناهیان منکر و گوش ندادن به سخن آنان فوراً انجام گرفته است نه به صورت تدریجی.

﴿فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ﴾ آیه ۶۶

توجه: ما این کيفر را درس عبرتی برای مردم آن زمان و نسل‌های بعد از آنان، و پند و اندرزی برای پرهیزگاران قرار دادیم.

به لوح نگاه کنید. قرآن می‌فرماید: مسخ و عقوبت آنان را وسیله عبرت برای افراد هم عصر آن‌ها و همچنین برای نسل‌های آینده قرار دادیم.^۲ امام باقر علیه السلام در معنی این آیه می‌فرماید: مقصود از «ما بین آیدیه‌هم» نسل آن زمان و مراد از «ما خَلْفَهَا» ما مسلمانان؛ یعنی نسل موجود می‌باشیم.^۳ که برای ما نیز پند و اندرز است.

این آیه دلیل بر این است که هر کس اعمال (نافرمانی) آنان را داشته باشد شایسته است که خدا آنان را همانند اصحاب سبت عذاب کند و دل و ظاهر آنان را به شکل میمون درآورده سپس از بین ببرد.

۱- تفصیل این بحث را در تفسیر نمونه، ج ۶، ذیل آیه ۱۶۳ تا ۱۶۶ سوره اعراف مطالعه کنید.

۲- شرح مفصل این آیه را ذیل آیه ۱۶۳ سوره بقره خواهید خواند.

۳- مجمع البیان، ج ۱-۲ ذیل آیه.

❁ آیه ۶۷ - ﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا بَقْرَةً قَالُوا أَتَتَّخِذُنَا هُزُؤًا قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ﴾

ترجمه: و (به یاد آورید) هنگامی را که موسی به قوم خود گفت: «خداوند به شما دستور می دهد ماده گاوی را ذبح کنید (و قطعه ای از بدن آن را به مقتولی که قاتل آن شناخته نشده بزنید، تا زنده شود و قاتل خویش را معرفی کند؛ و غوغا خاموش گردد). گفتند: «آیا ما را مسخره می کنی؟» (موسی) گفت: «به خدا پناه می برم از اینکه از جاهلان باشم!»

در این آیه به داستان «گاو بنی اسرائیل» اشاره شده است. این داستان فقط در این جا به طور مفصل آمده و در جای دیگر قرآن ذکر نشده است. از این داستان می توانیم به بهانه جویی یهودیان، قدرت خداوند در زنده کردن مردگان و قساوت قلب بنی اسرائیل پی ببریم.

بیان داستان: یکی از بنی اسرائیل در پنهانی به دست دیگری کشته می شود. و چون قاتل معلوم نبود. بین قبایل نزاع می شود و هر قبیله ای قتل را برگردن دیگری می اندازد. برای حل نزاع نزد حضرت موسی علیه السلام می آیند. وقتی آن حضرت از راه عادی از یافتن قاتل مأیوس می شود به فکر اعجاز می افتد. بر این اساس فرمان خداوند را به بنی اسرائیل ابلاغ می کند که گاو ماده ای را سر ببرند و یکی از اعضایش را به پیکر مقتول بزنند تا او زنده گردد و قاتل خویش را معرفی کند.

وقتی موسی علیه السلام این دستور را به آنان ابلاغ کرد آن ها این سخن را شوخی و مسخره پنداشتند و گفتند: ما را به مسخره گرفته ای؟! موسی علیه السلام در پاسخ به این نکته اخلاقی اشاره کرده و می فهماند که تمسخر و استهزاء عمل افراد نادان است و من از نادانان نیستم. او این حقیقت را با جمله ﴿أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ﴾ به آنان گوشزد می کند. وقتی قومی پیامبر خود را اهل استهزاء و مسخره بدانند، نشانگر ضعف ایمان آن ها به آن پیامبر و دین اوست. راستی مگر آن ها موسی را همانند خود، جاهل و نادان تصور کردند که به وی نسبت مسخره نمودن دیگران را می دادند؟! باید بدانیم که یک انسان تکامل یافته و فرستاده خدا از هر گونه اعمال نابجا پیراسته است.

باشد که نه برای شخم زدن رام شده؛ و نه برای زراعت آبکشی کند؛ از هر عیبی برکنار باشد، و حتی هیچگونه رنگ دیگری در آن نباشد.» گفتند: «الان حق (مطلب) را آوردی.» سپس (چنان گاوی را پیدا کردند و) آن را سربریدند؛ ولی مایل نبودند این کار را انجام دهند.

باز هم ادامه سؤال درباره آن گاو، حضرت موسی هم از جانب خداوند درباره گاو نظر می دهد و آن‌ها بالاخره به کشتن گاو راضی می شوند و می گویند: ﴿الْفَن جِئْتَ بِالْحَقِّ﴾؛ «حالا حق مطلب را ادا کردی»، گویا گفته‌های قبلی، حق نبوده است. که حالا پس از این همه وقت کشتی، حق را بیان کرده است. در صورتی که ظاهر آیات نشان می دهد که اگر بنی اسرائیل، به همان دستور اول عمل می کردند و یک گاو سر می بریدند کافی بود و به زحمت نمی افتادند.

در بعضی از تفسیرها آمده است که: اگر بنی اسرائیل (در همان ابتدا) یک گاو ماده‌ای را می کشتند کافی بود ولی آنان (با پرسش‌های مکرر) سخت گرفتند، خدا نیز با آنان سخت گرفت... بنی اسرائیل آن گاو را نزد یک جوانی یافتند گفت من نمی فروشم مگر که بهای آن پوست پر از طلا باشد!

در این درس با آیات ۶۵ تا ۷۱ سوره بقره آشنا شدید.

حالا نوبت مسابقه کتبی است. تقاضا می شود یکی از دوستان این سؤالات و پاسخنامه‌ها را سریعاً بین مضاف ممتزم توزیع نماید.

شما ۱۰ دقیقه وقت دارید به سؤال‌ها پاسخ دهید؛ البته با قرآن و ترجمه آن و همفکری و (اهتمایی یکدیگر).

سوالات مسابقه درس سیزدهم

۱. آیه ۶۵: ﴿وَلَقَدْ عَامَتْهُمُ الَّذِينَ اعْتَدَوْا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ﴾

به فرمان چه کسی، عهد شکنان روز شنبه، چهره‌شان تغییر کرد؟

- الف - حضرت موسی علیه السلام   ب - خداوند
ج - ملائکه   د - هارون

۲. به چه علت برخی از قوم بنی اسرائیل مجازات شدند؟

- الف - نگاه نداشتن حرمت روز شنبه   ب - کشتن بسیاری از انبیاء
ج - مخالفت با فرمان‌های الهی   د - سرپیچی از فرمان هارون

۳. آیه ۶۷: ﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذَنُخُوا بَقَرَةً قَالُوا أَتَتَّخِذُنَا

هُزُؤًا قَالِ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ﴾ چه کسی فرمان خداوند متعال را

به بنی اسرائیل رساند؟

- الف - حضرت هارون علیه السلام   ب - حضرت موسی علیه السلام
ج - حضرت عیسی علیه السلام   د - حضرت خضر علیه السلام

۴. بنی اسرائیل کدام حیوان را باید ذبح می کردند؟

- الف - شتر   ب - گاو   ج - گوسفند   د - بره

۵. بنی اسرائیل سخن حضرت موسی را چه پنداشتند؟

- الف - شوخی   ب - دروغ   ج - مسخره   د - وحی

۶. آیه ۶۸: ﴿قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ قَالِ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا فَارِضٌ

وَلَا بِكُرْ عَوَانٌ بَيْنَ ذَلِكَ فَاَفْعَلُوا مَا تُؤْمَرُونَ﴾ کدام یک از نشانه‌های گاو

بنی اسرائیل در آیه آمده است؟

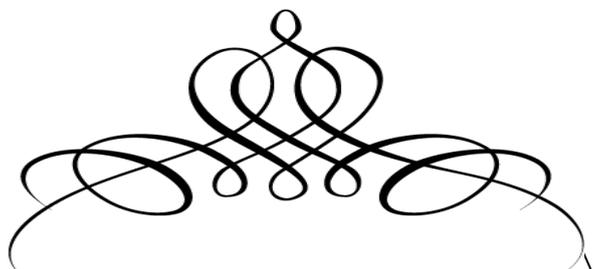
- الف - پیر نباشد   ب - جوان باشد

- ج - میان پیر و جوان باشد
- د - همه موارد
۷. آیه ۶۹: ﴿ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا لَوْثُهَا قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفَرَاءُ فَاقْعُ لَوْثُهَا تَسُرُّ النَّظِيرِينَ ﴾ کدام رنگ، مسرت بخش معرفی شده است؟
- الف - زرد ب - سرخ ج - آبی د - نارنجی
۸. آیه ۷۰: ﴿ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ إِنَّ الْبَقَرَ تَشَبَهَ عَلَيْنَا وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ ﴾ بنی اسرائیل نسبت به چه چیزی اظهار سر درگمی می کردند؟
- الف - جهاد با فرعون ب - گاو که باید ذبح کنند
- ج - جانیشی هارون د - دستورهی حضرت موسی
۹. آیه ۷۱: ﴿ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا ذَلُولٌ تُثِيرُ الْأَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ مُسَلَّمَةٌ لَا شِيَةَ فِيهَا قَالُوا الْكَيْنَ جِئْتَ بِالْحَقِّ فَذَخُّوْهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ ﴾
۱۰. در آیه به کدام ویژگی گاو که بنی اسرائیل مأمور به ذبح آن شدند، اشاره شده است؟
- الف - برای شخم زدن، رام نشده باشد ب - برای زراعت آبکشی نکرده باشد
- ج - تندرست و یکرنگ باشد د - همه موارد
۱۱. سرانجام، بنی اسرائیل بعد از آن همه بهانه جویی، درباره کشتن گاو، چه رفتاری کردند؟
- الف - از کشتن سرپیچی کردند ب - آن را کشتند
- ج - بهانه آوردند و آن را رها ساختند د - آن را پرستیدند

بله سؤالها را خوب پاسخ دادید، الآن تمام پاسخنامه‌های شما ارزیابی می‌شود. اگر مایلید من جواب‌های صحیح را یک بار با کمک شما می‌گویم. هر سؤالی که می‌پرسم شما می‌توانید کمک کنید و شفاهی بازگو کنید که از کدام قسمت آیه پاسخ آن استفاده می‌شود. در انتهای درس از بین پاسخنامه‌ها، برنده‌های فوش تئانس انتخاب می‌گردند.

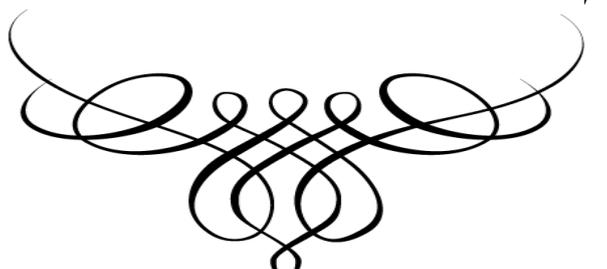
صلوات بفرستید

درس چهاردهم

سوره بقره - آیات ۷۲-۷۵

درس چهاردهم سوره بقره - آیات ۷۲ تا ۷۵

نکته ها:

۱. نزاع بنی اسرائیل به خاطر شخص مقتول.
۲. زنده شدن شخص مقتول با زدن قسمتی از گاو مذبوح به آن.
۳. آشکار شدن راز قتل.
۴. توجه دادن به سنگدلی بنی اسرائیل.
۵. تحریف سخنان خداوند به وسیله عده‌ای از یهود با علم و اطلاع.

لغات درس چهاردهم

اِدَارَاتُمْ: (درء) اختلاف نمودید	يُرِيكُمْ: نشان می دهد شمارا
قَسَتْ: سخت شد، قساوت گرفت	قَسَوْه: سنگدلی
يَتَفَجَّرُ: می جوشد، جاری می شود	يَشَقُّ: می شکافد
عَقَلُوا: درک نمودند	

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلام علیکم. با یاری حق در این جلسه درباره آیات ۷۲ تا ۷۵ صحبت خواهیم کرد. با صلوات بر محمد و آل محمد.

❁ آیه ۷۲ - ﴿وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادَّارَأْتُمْ فِيهَا ۗ وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَّا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ﴾

ترجمه: و (به یاد آورید) هنگامی را که فردی را به قتل رساندید؛ سپس درباره (قاتل) او به نزاع پرداختند؛ و خداوند آنچه را مخفی می داشتید، آشکار می سازد.

بالاخره گاو را پیدا کردند و کشتند تا نزاعی که میان آن‌ها پیش آمده بود برطرف گردد. اما انتهای این آیه می تواند پرده از چهره حقیقت بردارد و آن این که عده‌ای از جریان قتل آن شخص بنی اسرائیلی باخبر بودند و قاتل را می شناختند و شاید هم طبق یک توطئه او را کشته بودند و از شناخته شدن قاتل هراس داشتند. به همین دلیل خداوند در آیه قبل فرمود: گاو را ذبح کردند ولی نمی خواستند این کار را انجام دهند. و آخر این آیه نیز چنان که در لوح آمده می فرماید: خداوند آشکار کننده چیزی است که شما آن را پنهان نگه می دارید.

❁ آیه ۷۳ - ﴿فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بَعْضَهَا كَذَلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَىٰ وَيُرِيكُمْ ءَايَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾

ترجمه: سپس گفتیم: «قسمتی از گاو را به مقتول بزنید (تا زنده شود، و قاتل را معرفی کند). خداوند اینگونه مردگان را زنده می کند؛ و آیات خود را به شما نشان می دهد؛ شاید اندیشه کنید.»

بنی اسرائیل گاو را پیدا کردند (از جوان نیکی کننده به پدر و مادر به بهای بسیار گران خریدند) و کشتند و خداوند هم فرمان داد قسمتی از آن گاو را به بدن مقتول بزنند. وقتی چنین کردند، شخص مرده زنده شد. حالا در این آیه خداوند یک پیام مهم به همه انسان‌ها می دهد. این پیام چیست؟ خداوند می فرماید همین طور که در این جا مرده‌ای را زنده کردیم در قیامت هم مردگان را زنده می کنیم. خداوند این معجزه را به عنوان یک آیت و نشانه معرفی کرده و می فرماید: این‌ها، نشانه‌های شناسایی حق است که به شما ارائه می شود.

اما ببینیم هدف از ارائه این نشانه‌ها و معجزات چیست؟ همان طور که در لوح می‌بینید هدف این است که مردم از دیدن این آیات، بیندیشند و به معاد و زنده شدن مردگان در قیامت ایمان کامل پیدا کنند.

حالا می‌توانیم ادعا کنیم که جریان بازگویی داستان گاو بنی‌اسرائیل تنها برای نقل زنده کردن یک مرده نبوده، بلکه هدف مهم‌تر این است که صحنه‌ای از قیامت به نمایش در آید تا مردم بهتر قیامت را باور کنند.

✽ **آیه ۷۴** - ﴿ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشْقُقُ فَيُخْرِجُ مِنْهُ الْمَاءَ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَفِيلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾

ترجمه: سپس دل‌های شما بعد از این واقعه سخت شد؛ همچون سنگ، یا سخت‌تر! چرا که پاره‌ای از سنگ‌ها می‌شکافد، و از آن نهرها جاری می‌شود؛ و پاره‌ای از آنها شکاف بر می‌دارد، و آب از آن تراوش می‌کند؛ و پاره‌ای از خوف خدا (از فراز کوه) به زیر می‌افتد؛ (اما دل‌های شما نه از خوف خدا می‌تپد، و نه سرچشمه علم و دانش و عواطف انسانی است). و خداوند از اعمال شما غافل نیست.

این آیه خطاب به بنی‌اسرائیل می‌گوید: با دیدن این همه معجزات و آیات به جای این که قلب شما حساس و نرم و خاشع و با تقوا گردد و موعظه بپذیرد، به عکس، مثل سنگ سخت، بلکه سخت‌تر از آن شد و به اصطلاح قساوت قلب پیدا کردید.

قسمتی از آیه به اوصاف سنگ‌ها پرداخته، می‌فرماید: پاره‌ای از سنگ‌ها مرکز جریان چشمه‌ها می‌شود و پاره‌ای از آنها می‌شکافد و آب از آن تراوش می‌کند و سرزمین‌ها را آباد می‌سازد و پاره‌ای هم از خوف پروردگار از بالای کوه به زیر می‌افتد؛ درحالی که قلب شما نه به خدا توجهی دارد و نه علم و ایمان از آن تراوش می‌کند. در پایان آیه اعلام خطر می‌کند. به لوح توجه کنید، می‌فرماید: خداوند از کردار شما غافل نیست و همه را دقیقاً می‌بیند.

چند نکته جالب:

۱. چرا خداوند دستور ذبح گاو را داد تا مرده با آن زنده شود؟ زیرا پس از گوساله پرستی بنی اسرائیل، هنوز رسوبات آن در ذهن شان وجود داشت، به همین دلیل خداوند خواست تا با بریدن سر گاو، اهمیت و تقدس گاو را از دل آن‌ها بیرون کند.
۲. گاوی که ذبح شد منحصر به فرد بود و سود فراوانی را نصیب صاحبش کرد. صاحب گاو مردی بود که به پدر و پدر خود احترام فراوان قایل بود که قبلاً این گاو از طرف پدرش به او بخشیده شده بود. پیامبر ﷺ در این مورد فرموده است: **أَنْظِرُوا إِلَيَّ الْبِرَّ مَا بَلَغَ بَاهِلِهِ** (نیکی را بنگرید که با نیکوکار چه می کند؟)
۳. درباره انگیزه قتل دو نظر وجود دارد: یکی این که کسی عموی ثروتمند خود را کشت تا خودش که تنها وارث او بود، مال او را به ارث برد.
دوم این که کسی از دختری خواستگاری کرد اما دختر را به مرد پاکی از بنی اسرائیل تزویج کردند از این رو جوان شکست خورده، پدر دختر را کشت و نزد موسی ﷺ آمد و خواست که قاتل را پیدا کند.
داستان اول سرچشمه برخی مفاسد را ثروت می داند و داستان دوم سرچشمه بعضی از مفاسد را جاذبه‌های جنسی می داند.

آیه ۷۵ ﴿أَفَتَطْمَعُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلِمَ اللَّهِ ثُمَّ تُحَرَّفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾

ترجمه: آیا انتظار دارید به (آیین) شما ایمان بیاورند، با این که عده ای از آنان، سخنان خدا را می شنیدند و پس از فهمیدن، آن را تحریف می کردند، درحالی که علم و اطلاع داشتند؟!
خطاب این آیه به مسلمانان است که از یهودیان مدینه و اطراف آن انتظار داشتند که ایمان آورند و حق را بپذیرند. اما راستی چرا انتظار مسلمانان نا به جا بود؟ زیرا یهودیان مدینه فرزندان

همان‌هایی بودند که سخنان خداوند را شنیدند و می‌دانستند سخن خدا است و آن را دانسته، تحریف کردند. فرزندان آنها هم همان روش پدران خود را داشتند و بعید بود به راه حق قدم نهند و با (بنابر یک احتمال) کيفر تحریف کتاب خدا را می‌دانستند و با این حال آن را تحریف کردند: یعنی تحریف کتاب از سوی آنان از روی اشتباه و فراموشی نبود بلکه از روی لجاجت و دشمنی با حق و پرده پوشی آن این کار را می‌کردند.

انتهای آیه اشاره به آن ۷۰ نفری دارد که همراه موسی علیه السلام به کوه طور رفتند و کلام خدا خطاب به موسی علیه السلام را شنیدند. گروهی از آنها آنچه را دیده و شنیده بودند برای مردم خود نقل کردند اما برخی از آنها، چنان که قرآن می‌فرماید و ما در لوح آورده‌ایم، سخنان خدا را شنیدند و پس از فهمیدن، آن را تحریف کردند^۱.

در این درس با آیات ۷۲ تا ۷۵ سوره بقره آشنا شدید.

مالا نوبت مسابقه کتبی است. تقاضا می‌شود یکی از دوستان این سوالات و پاسفنامه‌ها را سریعاً بین مضار ممتزم توزیع نماید.
شما ۱۰ دقیقه وقت دارید به سؤال‌ها پاسخ دهید؛ البته با قرآن و ترجمه آن و همفکری و راهنمایی یکدیگر.

۱- ر ک: تفسیر تسنیم، روایت از امام عسکری علیه السلام، ص ۲۷۰-۲۷۱.

سوالات مسابقه درس چهاردهم

۱. آیه ۷۲: ﴿وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادَّارَأْتُمْ فِيهَا وَاللَّهُ خُرَجٌ مَّا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ﴾ چه چیز

موجب نزاع بنی اسرائیل شده است؟

- الف - کشته شدن یک فرد
- ب - رنگ گاو
- ج - خریدن گاو
- د - چگونه کشتن گاو

۲. آیه ۷۳: ﴿فَقُلْنَا أَصْرُبُوهُ بَعْضُهَا كَذَلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَى وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ

تَعْقِلُونَ﴾ کدام یک از نکته‌های زیر در مورد گاو بنی اسرائیل، در آیه بیان شده است؟

- الف - یکی از معجزات حضرت موسی شد
- ب - آن را کشتند
- ج - قسمتی از بدن آن را به شخص مقتول زدند
- د - یکی از نشانه‌های قدرت خداوند شد

۳. خداوند متعال هدف از یادآوری داستان گاو بنی اسرائیل را چه می‌داند؟

- الف - تعقل
- ب - تشکر
- ج - تدبیر
- د - تذکر

۴. آیه ۷۴: ﴿ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ

لَمَّا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَّا يَشَقُّ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَّا يَنْبَطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ

وَمَا اللَّهُ بِغَفِيلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ بنی اسرائیل با دیدن آن همه معجزه‌ها، چه واکنشی نشان دادند؟

- الف - به موسی ایمان آوردند
- ب - باز هم بهانه جویی را ادامه دادند
- ج - سنگدل تر شدند
- د - دلشان نرم شد

۵. قرآن، قلب انسانی را که قساوت دارد، به چه تشبیه کرده است؟

- الف - سنگ
- ب - فولاد
- ج - آهن
- د - صخره‌ای سخت

۶. ترجمه صحیح: ﴿وَمَا اللَّهُ بِغَفِيلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ کدام یک از موارد زیر است؟

- الف - خداوند از آنچه خواهی کرد هرگز غافل نیست
- ب - خداوند تمام کردار بندگان را می‌داند
- ج - خداوند تمام کردار بندگان را می‌بیند
- د - خداوند از آنچه انجام می‌دهید غافل نیست

۷. چرا خداوند بعضی دل‌ها را از سنگ سخت‌تر می‌داند؟

- الف - زیرا برخی از سنگ‌ها می‌شکافند و از آن‌ها نهر جاری می‌شود
- ب - زیرا برخی از سنگ‌ها، از ترس خدا، از فراز کوه فرو می‌افتند
- ج - زیرا بعضی از سنگ‌ها می‌شکنند و آب از آن بیرون می‌زند
- د - همه موارد

۸. آیه ۷۵: ﴿أَفَتَطْمَعُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلِمَ اللَّهِ ثُمَّ

تُحَرِّفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ کدام مورد بیانگر کارهای زشت عده‌ای

از بنی اسرائیل است؟

- الف - طمع
- ب - حسد
- ج - تحریف کلام خدا
- د - نادانی

۹. انتظار چه عملی از بنی اسرائیل، برای مسلمانان بیجا است؟

- الف - این که سخن خدا را بشنوند
- ب - این که کلام خدا را تحریف نکنند
- ج - این که به پیامبر ﷺ و اسلام ایمان بیاورند
- د - این که تفکر و تعقل نمایند

۱۰. بنی اسرائیل در چه شرایطی دست به تحریف کلام خدا زدند؟

الف - با علم و اطلاع از آیات خداوند

ب - پس از تعقل کردن در کلام خداوند

ج - پس از شنیدن کلام خدا

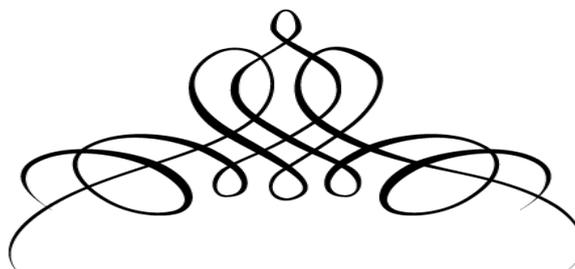
د - همه موارد

بله سؤال‌ها را خوب پاسخ دادید، الآن تمام پاسخنامه‌های شما ارزیابی می‌شود. اگر مایلید من جواب‌های صحیح را یک بار با کمک شما می‌گویم. هر سؤالی که می‌پرسم شما می‌توانید کمک کنید و شفاهی بازگو کنید که از کدام قسمت آیه پاسخ آن استفاده می‌شود.

در انتهای درس از بین پاسخنامه‌ها، برنده‌های فوش‌شانس انتساب می‌گردند.

صلوات بفرستید

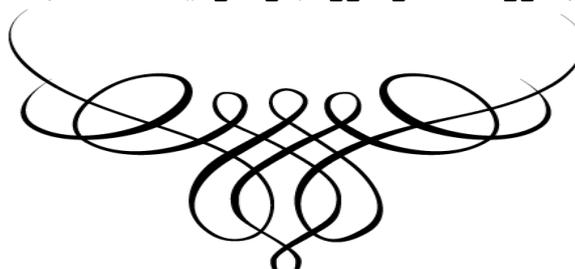

درس پانزدهم

آزمون اول – خلاصه درس اول تا

چهاردهم

(سوره حمد و سوره بقره از آیه ۱ تا ۷۳)

درس پانزدهم
آزمون اول – خلاصه درس اول تا چهاردهم
(سوره حمد و سوره بقره از آیه ۱ تا ۷۳)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

خدا را سپاسگزاریم که به نیمه جزء اول قرآن رسیدیم و از فیوضات این کتاب الهی بهره‌مند شدیم. خلاصه‌ای از مطالب گذشته را خدمتتان عرض می‌نمایم.

همان طور که در سوره حمد اشاره کردیم بسم الله الرحمن الرحيم در بردارنده دو صفت از صفت‌های خداوند است: «رحمن = بخشنده» و «رحیم = مهربان».

این سوره خداوند را پروردگار جهانیان و صاحب روز قیامت معرفی نموده و تنها او را لایق پرستش و مطمئن در یآوری دانسته است. در این سوره، بنده از خداوند راه راست را طلب می‌کند نه راه غضب شده‌ها و گمراهان را.

خداوند در اوایل سوره بقره، قرآن را کتاب هدایت برای متقین برشمرده و آنان را مؤمن به غیب، اقامه کننده نماز، انفاق کننده، مؤمن به قرآن و کتاب‌های آسمانی پیش از آن و مؤمن به آخرت و بهره‌مند از هدایت خاص الهی و رستگار دانسته است.

❁ **آیه ۶ و ۷** درباره کافران سخن گفته، آن کافرانی که به واسطه لجاجت و حق‌ستیزی و گناهانشان خداوند بر دل‌ها و گوش‌هایشان مُهر نهاده و بر دیدگانشان پرده افکنده است و از این‌رو تبلیغ و انذار در آنان فایده‌ای ندارد و ایمان نمی‌آورند.

❁ **از آیه ۸ به بعد** گروه منافقان را مورد ارزیابی قرار داده است. اینان به ظاهر می‌گویند به خدا و آخرت ایمان آورده‌ایم درحالی که دروغ می‌گویند و می‌خواهند به مؤمنان نیرنگ

بزنند، درحالی که جز به خودشان به کسی نیرنگ نمی‌زنند. خداوند دل‌های ایشان را «مریض» دانسته و آنان را مورد نفرین خود قرار داده است.

❁ **آیه ۱۱** آن‌ها را از مدعیان دروغین اصلاح‌طلبی معرفی نموده و درآیه بعد فسادگر معرفی شده‌اند که فسادگری خود را درک نمی‌کنند.

❁ **آیه ۱۷ تا ۲۰** به ذکر دو مثال از منافقان پرداخته و آنان را چونان افراد سرگشته، گم‌گشته، حیران، مضطرب و... معرفی نموده که هرگز به راه راست و روشنایی دست نمی‌یابند.

❁ **در آیات ۲۳ و ۲۴** مبارزه طلبی قرآن عنوان گردیده و از مدعیان می‌خواهد سوره‌ای همانند قرآن بیاورند و اگر نیاورند باید منتظر عذاب الهی باشند.

❁ **آیه ۲۵** به مؤمنان نیکوکار مژده بهشت و نعمت‌های بهشتی داده است.

❁ **آیه ۲۶**، بی‌پروایی خداوند را در مثال زدن برای هدایت بشر بیان کرده است.

❁ **آیه ۲۸**، به قدرت‌نمایی خداوند در میراندن و زنده کردن انسان‌ها اشاره دارد و می‌خواهد به ما بفهماند که حیات و مرگ شما دست خداست، پس هم اوست که باید مورد پرستش واقعی قرار گیرد.

❁ **در آیه ۲۹** ارزش انسان را متذکر گردیده؛ چه آن که همه چیز برای او خلق شده است.

❁ **آیه ۳۰** به طور رسمی انسان را خلیفه و جانشین خداوند در زمین معرفی می‌کند.

❁ **آیات ۳۱ و ۳۲** بیانگر آزمایشی است که براساس آن فرشتگان به حقیقت آفرینش انسان پی می‌برند.

خداوند به آدم علم اسرار آفرینش را آموخت و آنگاه از فرشتگان خواست که این اسرار را بیان کنند، اما آنان از جواب عاجز شدند و سر تسلیم فرود آوردند. اما وقتی از آدم سؤال شد، سرافرازانه پاسخ گفت.

❁ **آیه ۳۴** دستور سجده خداوند بر آدم را بیان می‌کند که ابلیس مغرورانه از آن سرباز زد.

❁ آیه ۳۵ به بعد داستان سکونت آدم و حوا در بهشت را بیان می‌کند و این که چه گونه به واسطه وسوسه‌گری ابلیس از میوه درخت ممنوع خوردند و از بهشت بیرون رانده شدند و حضرت آدم چگونه با کلماتی مخصوص، توبه کرد.

❁ آیه ۴۰ اشاره به پیمان بنی اسرائیل دارد که قرار بود به خدا شرک نورزند و با پدر و مادر و اقوام و ایتام و بیچارگان، خوش رفتاری کنند، نماز اقامه کنند و زکات پردازند و از خونریزی دوری کنند.

❁ در آیات ۵۵ و ۵۶ این مطلب یادآوری شده که برخی از یاران حضرت موسی درخواست دیدن خدا را داشتند که صاعقه‌ای در گرفت و همگی از دنیا رفتند، اما با دعای موسی (ع) دوباره زنده شدند.

❁ آیه ۵۸ اشاره به دستور خدا به بنی اسرائیل دارد که به آن‌ها فرمود: «حِطَّة» داخل بیت المقدس شوید. اما گروهی از آن‌ها این کلمه را به استهزا گرفتند و خداوند هم آن‌ها را به عذاب گرفتار ساخت.

❁ آیه ۶۰، اشاره به دوازده چشمه آبی دارد که موسی (ع) به اذن الهی با زدن عصایش به سنگ باعث جاری شدن آن‌ها شد.

❁ آیه ۶۱، درخواست بنی اسرائیل برای تنوع در غذا برای خوردن و دستور موسی (ع) برای ورود آنان به بیت المقدس و اطاعت نکردن آنان را بیان می‌کند.

❁ آیه ۶۲ بیان می‌کند هر کس به خدا و روز قیامت ایمان بیاورد و عمل صالح انجام بدهد از پاداش الهی بهره‌مند می‌شود.

❁ آیه ۶۳، بالا رفتن از کوه طور برای گرفتن پیمان از بنی اسرائیل را بیان می‌کند و آیه بعد به پیمان شکنی برخی از آن‌ها اشاره دارد.

❁ آیه ۶۵ به اصحاب سبت (شنبه) اشاره کوتاهی کرده است از اینکه نهی از تعطیلی روز شنبه را رعایت نکردند و به میمون تبدیل شدند و سپس به هلاکت رسیدند.

❁ از آیه ۶۷ به بعد به داستان گاو بنی اسرائیل پرداخته است. بنی اسرائیل در جریان این قضیه بهانه گیری‌های فراوان کردند و نشان دادند که مؤمن حقیقی به موسی و کتاب تورات نیستند و به دنبال بهانه‌ای بودند تا از فرمان کشتن گاو صرف نظر شود. گویا برخی از آن‌ها نمی‌خواستند نامشان فاش شود و یا کشتن گاو برای آنان دشوار بود چون سابقه گوساله پرستی داشتند و تحت تأثیر مصریان گاو پرست بودند. اما سرانجام با کشتن گاو و زدن قسمتی از آن به بدن مقتول، شخص مرده با قدرت خدا زنده شد و قاتل خود را معرفی کرد و این جریان دلیلی برای زنده شدن انسان‌ها در قیامت است.

این بود خلاصه‌ای از درس‌های گذشته (از سوره حمد تا آیه ۷۵ سوره بقره).
ملا آماده شوید برای آزمون این دوره. صلوات .

سؤالات مسابقه آزمون نیمه اول جزء اول

۱. آیه ۱۴: ﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ ءَامَنُوا قَالُوا ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيْطَانِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ

إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِءُونَ﴾ کدام صفت و رفتار منافقان را معرفی می کند؟

الف - ظلم به نفس ب - مسخره کردن

ج - دورویی د - ب و ج

۲. آیه ۲۴: ﴿فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ

أُعدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾ هیزم مخصوص آتش جهنم چیست؟

الف - سنگها ب - جنیان

ج - انسانها د - الف و ج

۳. آیه ۳۱: ﴿وَعَلَّمَ ءَادَمَ ءالْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ

هَٰؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ خداوند متعال «علم اسماء» را به چه کسی آموخت؟

الف - حضرت موسی ب - حضرت جبرئیل

ج - حضرت آدم د - تمام ملائکه

۴. آیه ۴۰: ﴿يَبْنَئِي إِسْرَائِيلَ أَذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ

بِعَهْدِكُمْ وَإِيَّايَ فَارْهَبُون﴾ چه کارهایی را خداوند از قوم بنی اسرائیل خواست؟

الف - یاد کردن نعمت‌ها، وفای به عهد و خداترسی

ب - شکر گذاری، عمل به مسئولیت‌ها و نهراسیدن از غیر خدا

ج - شکر نعمت، عمل به پیمان‌ها و خداترسی

د - جنگ با فرعون، وفای به عهد و خداترسی

۵. آیه ۴۳: ﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَءَاتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّكْعِينَ﴾ خداوند متعال به

چه چیز امر فرموده است؟

- الف - پرداخت زکات   ب - جهاد در راه خدا
- ج - برپایی نماز   د - الف و ج

۶. آیه ۴۹: ﴿وَإِذْ نَجَّيْنَاكَ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكَ سُوءَ الْعَذَابِ يُدَبِّقُونَ أَتْنَاءَكَ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكَ وَفِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكَ عَظِيمٌ﴾ کدام یک از ظلم‌های فرعون در آیه آمده است؟

- الف - سربردن پسرها   ب - کنیز گرفتن دخترها
- ج - شکنجه مردان   د - همه موارد

۷. آیه ۵۱: ﴿وَإِذْ وَاَعَدْنَا ...﴾ زمینه انحراف بنی اسرائیل چه بود؟

- الف - وعده‌های فریبنده فرعون
- ب - محبت و دل بستگی به دنیا
- ج - بهانه جویی
- د - غیبت موسی عليه السلام به مدت چهل شبانه روز

۸. آیه ۶۰: ﴿وَإِذْ أَسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَشْرِبَهُمْ كُلُوا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللَّهِ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ در آیه به کدام یک از معجزه‌های حضرت موسی عليه السلام اشاره شده است؟

- الف - شکافته شدن دریا   ب - تبدیل عصا به مار
- ج - جوشیدن آب از سنگ   د - درخشش دست حضرت موسی عليه السلام

۹. آیه ۶۲: ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصْرَىٰ وَالصَّيِّئِينَ مِنَ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ یکی از نام‌های قیامت که در آیه آمده کدام است؟

- الف - يوم التغابن   ب - اليوم الاخر

ج - يوم الحسرة د - يوم الفصل

۱۰. آیه ۷۴: ﴿ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِّنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَفِيلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ چرا خداوند بعضی دل‌ها را از

سنگ سخت‌تر می‌داند؟

الف- زیرا برخی از سنگ‌ها می‌شکافند و از آن‌ها نهر جاری می‌شود ب- زیرا برخی از سنگ‌ها، از ترس خدا، از فراز کوه فرو می‌افتند ج- زیرا بعضی از سنگ‌ها می‌شکنند و آب از آن بیرون می‌زند د - همه موارد.

درس شانزدهم

سوره بقره - آیات ۷۶ تا ۸۰

درس شانزدهم سوره بقره - آیات ۷۶ تا ۸۰

نکته ها: ❁

۱. تظاهر یهود به ایمان در میان مسلمانان.
۲. دانایی خداوند از اسرار درون و برون یهود [و همه منافق صفت ها].
۳. توجه به این نکته که افراد عامی، کتاب خدا را یک مشت خیال و آرزو می دانند.
۴. فروش آیات الهی به بهای اندک.
۵. ادعای بیهوده بنی اسرائیل مبنی بر این که آتش دوزخ جز چند روز به آنها نمی رسد.

لغات درس شانزدهم

لَقُوا: ملاقات کردند	تُحَدَّثُ: سخن می گویی
يُحَاجُّ: حجت و دلیل می آورد	يُسِرُّ: پنهان می دارد
يُعَلِّنُ: علنی می کند	أَمَانِيَّ: (جمع اَمِيَّة)، آرزوهای بیهوده
أُمِّيُونَ: (جمع اُمِّي)، درس ناخوانده ها، عوام	
مَعْدُودَةٌ: شمرده شده، کنایه از محدود و قلیل بودن آن	

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلام علیکم. با یاری حق در این جلسه درباره آیات ۷۶ تا ۸۰ صحبت خواهیم کرد. با صلوات بر محمد و آل محمد.

﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ ءَامَنُوا قَالُوا ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَا بِعَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ قَالُوا أَتُحَدِّثُونَهُمْ بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَاجُّوكُمْ بِهِ ۖ عِنْدَ رَبِّكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾

ترجمه: و هنگامی که مؤمنان را ملاقات کنند، می گویند: «ایمان آورده ایم.» ولی هنگامی که با یکدیگر خلوت می کنند، (بعضی به بعضی دیگر اعتراض کرده)، می گویند: «چرا مطالبی را که خداوند (درباره صفات پیامبر اسلام) برای شما بیان کرد، به مسلمانان بازگو می کنید تا (روز رستاخیز) در پیشگاه خدا، برضد شما به آن استدلال کنند؟! آیا نمی فهمید؟!»

این آیه پرده از روی حقیقت دیگری برداشته و یهود را مردمی دورو و حيله گر معرفی می کند. چه طور؟ این طور که گروهی از یهود به مسلمانان می گفتند که صفات پیامبر اسلام در تورات آمده، اما وقتی باهم خلوت می کردند عده ای (عالمان آنان) از آن ها به این گروه (عامه یهود) می گفتند که چرا چنین مطلبی را به مسلمان ها می گویند و افشا می کنید؟ چرا به مسلمانان می گویند که خداوند در تورات از شما پیمان گرفته و حکم نموده که محمد ﷺ حق است و به او ایمان آورید؟ اگر چنین کنید مسلمان ها در رستاخیز نزد پروردگار برضد شما اقامه دلیل می کنند. این گفته قرآن از زبان یهود می رساند که آنان خدا و علم او را محدود به ظاهر می پنداشتند و او را از باطن ناآگاه می دانستند، خدا در آیه بعد به این پندار آنان پاسخ می دهد.

﴿أُولَٰئِكَ يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسْرُونَ ۚ وَمَا يُعْلِنُونَ﴾

ترجمه: آیا اینها نمی دانند خداوند آنچه را پنهان می دارند یا آشکار می کند می داند؟! توجه کنید! این آیه گواه است بر آنچه در تفسیر آیه قبل بیان شد؛ زیرا می فرماید: کتمان حقیقت تورات از مسلمانان بی اثر است، چه این که خداوند از اسرار درون و برون آگاه است در دنیا رسوایشان خواهد کرد و در آخرت آنان را به جرم حق پوشی به کیفر می رساند.

﴿ آیه ۷۸ - وَمِمَّنْ أَمِيُونٌ لَا يَعْلَمُونَ أَلَكْتَبَ إِلَّا أَمَانِي وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُونَ ﴾

ترجمه: و پاره ای از آنان عواملی هستند که کتاب خدا را جز یک مشت خیالات و آرزوها نمی دانند؛ و تنها به پندارهایشان دل بسته اند.

این آیه و آیه بعد به معرفی دو دسته از یهود پرداخته است. دسته اول گروهی از عوام بودند که آنچه را از عالمان خود می شنیدند می پذیرفتند و همان را تکرار می کردند، درحالی که می دانستند که علما شان در بیان آیات خدا امین نیستند و آن‌ها را تحریف می کنند.

همان طور که در لوح آمده است، آن‌ها آیات خدا در تورات را یک مشت آرزو و خیالات می پنداشتند و جالب این است که به همین پندارها دل خود را خوش کرده بودند. مثلاً می گفتند: «ما فرزندان خدا هستیم- آیه ۱۸، سوره مائده» و یا می گفتند: «هرگز آتش دوزخ جز چند روزی اگر گنه کار باشیم به ما نخواهد رسید».

﴿ آیه ۷۹ - فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُبُونَ أَلَكْتَبَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لَيْسَتْ رُؤْيَا بِيءَ ثَمَنًا قَلِيلًا فَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ ﴾

ترجمه: پس وای بر آنها که نوشته ای را با دست خود می نویسند، سپس می گویند: «این، از طرف خداست.» تا آن را به بهای کمی بفروشند. پس وای بر آن‌ها از آنچه با دست خود نوشتند؛ و وای بر آنان از آنچه از این راه به دست می آورند!

در تفسیر علی بن ابراهیم آمده است «وویل» نام چاهی در جهنم است^۱.

این آیه به معرفی دسته دوم از یهود می پردازد. دسته دوم، علما و دانشمندان آنان هستند. کار زشتی که آن‌ها می کردند این بود که آیات مربوط به اوصاف پیامبر را تغییر می دادند و به جای آن صفات ضد آن را می نوشتند و به خداوند نسبت می دادند تا عوام را بفریبند و از گرویدن به اسلام باز دارند؛ چرا که این گروه، هر سال از طرف عوام منافعی به آن‌ها می رسید. این همان

۱- بحار الانوار، ج ۸، ص ۲۹۵.

فروش آیات است؛ یعنی کتمان کردن آیات حقیقی و تحریف آن برای به دست آوردن منافع از عوام یهود.

در پایان آیه، قرآن عمل آن‌ها را شدیداً مورد نکوهش قرار داده است.

این آیه گرچه درباره یهود است اما شامل همه دانشمندانی می‌شود که دست به کتمان حقایق می‌زنند و منافع خود را بر بیان حقایق دین مقدم می‌دارند. یعنی حقایق دین را برای مردم بازگو نمی‌کنند، بلکه به جای حقایق، خرافه‌های ساختگی که نه در قرآن و تورات واقعی آمده و نه در روایات تحویل برخی از مردم می‌دهند.

﴿ آیه ۸۰ - وَقَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَّعْدُودَةً قُلْ أَلَا أُنذِرُكُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا فَلَنْ تُخْلَفَ اللَّهُ عَهْدَهُ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴾

ترجمه: و گفتند: «هرگز آتش دوزخ، جز چند روزی، به ما نخواهد رسید.» بگو: «آیا پیمانی از خدا گرفته‌اید؟! - و خداوند هرگز از پیمان‌ش تخلف نمی‌ورزد - یا چیزی را که نمی‌دانید به خدا نسبت می‌دهید؟!»

این آیه بیانگر روحیه نژادپرستی یهود است که براساس این روحیه در عصر ما کشور اسرائیل تشکیل شده است. خوب حالا ببینیم آن‌ها چه می‌گفتند؟ به لوح توجه کنید. آن‌ها ادعا می‌کردند که گنهکاران ما فقط چند روزی در آتش دوزخ می‌مانند و پس از آن وارد بهشت می‌شوند. یهود با این ادعا می‌خواستند بگویند که گل سرسبد بشریت و تافته جدا بافته هستند. خداوند به پیامبرش می‌فرماید که از آن‌ها مدرکی بر ادعایشان بخواه. ادعای آن‌ها از دو حال خارج نیست:

۱. از خداوند بر این ادعا پیمان گرفته باشند، که در این صورت باید مطمئن باشند که خداوند خلف وعده نمی‌کند ولی این ادعا بدون دلیل است.
۲. پیمانی در کار نیست بلکه چنین مطلبی را به خدا نسبت داده‌اند.

در حقیقت خداوند با بیان این دو حالت، جواب قاطعی به یهود داده که خودشان را از قانون کلی مجازات الهی استثناء کرده‌اند. اما بینیم قانون کلی مجازات چیست؟

در این درس با آیات ۷۶ تا ۸۰ سوره بقره آشنا شدید.

حالا نوبت مسابقه کتبی است. تقاضا می‌شود یکی از دوستان این سوالات و پاسفنامه‌ها را سریعاً بین مضار ممتزم توزیع نماید.
شما ۱۰ دقیقه وقت دارید به سؤال‌ها پاسخ دهید؛ البته با قرآن و ترجمه آن و همفکری و راهنمایی یکدیگر.

سوالات مسابقه درس شانزدهم

۱. آیه ۷۶: ﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ ءَامَنُوا قَالُوا ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَا بِعَضُوبِهِمْ إِلَىٰ بَعْضِ قَالُوا أَتُحَدِّثُونَهُم بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَاجُّوكُمْ بِهِ عِنْدَ رَبِّكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ برخورد

یهودیان با مسلمان‌ها چگونه بود؟

الف - منافقانه ب - کینه توزانه ج - مسالمت آمیز د - حيله گرانه

۲. کدام یک از اسماء الهی در آیه ۷۶ آمده است؟

الف - فاطر و خبیر ب - الله و رب ج - علیم و رحیم د - فاطر و غفور

۳. آیه ۷۷: ﴿أُولَٰئِكَ يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسْرُونَ وَمَا يُعْلِنُونَ﴾ از اسماء و صفات

الهی که در آیه به آن اشاره شده کدام مورد است؟

الف - الله و عالم به آشکار و نهان ب - الله و خالق جهان

ج - رب و انتقام گیرنده از کفار د - رب و آمرزنده گناهان

۴. آیه ۷۸: ﴿وَمِنْهُمْ أُمِّيُونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِي وَإِنَّهُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ﴾

منظور از «امیون» کیست؟

الف - علمای بنی اسرائیل ب - عوام و بی سوادان بنی اسرائیل

ج - منافقان بنی اسرائیل د - اهل کتاب

۵. در آیه ۷۸ با چه نامی از کتاب آسمانی بنی اسرائیل یاد شده است؟

الف - کتاب ب - تورات ج - صحف د - وحی الهی

۶. آیه ۷۹: ﴿فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُوبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ﴾

چه کسانی مورد تهدید این آیه قرار گرفته‌اند؟

الف - آنان که نوشته خود را به خدا نسبت می‌دهند

ب - مردم آزاری می کنند

ج - سست ایمانان

د - کوتاه فکران

آیه ۸۰: ﴿ وَقَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَةً ۚ قُلْ أَتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا فَلَنْ

تُخْلَفَ اللَّهُ عَهْدَهُ ۗ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ۗ ﴾ پاسخ خداوند به این باور یهود

که «مدت کمی در جهنم می مانند»، کدام مورد است؟

الف - در این زمینه باید از خدا پیمان مخصوص گرفته باشید، که نگرفته اید

ب - دروغ و تهمت به خدا می بندید

ج - با این سخنان می خواهید به خود آرامش دهید

د - الف و ب

بله سؤالها را خوب پاسخ دادید، الآن تمام پاسخنامه های شما ارزیابی می شود.

اگر مایلید من جواب های صحیح را یک بار با کمک شما می گویم. هر سؤالی که می پرسیم شما می توانید کمک کنید و شفاهی بازگو کنید که از کدام قسمت آیه پاسخ آن استفاده می شود.

در انتهای درس از بین پاسخنامه ها، برنده های فوش شناس انتساب می گردند.

صلوات بفرستید

درس هفدهم

سوره بقره - آیات ۸۱ تا ۸۴

درس هفدهم
سوره بقره - آیات ۸۱ تا ۸۴

نکته ها:

۱. گناه کردن دلیل دوزخی شدن.
۲. ایمان و عمل صالح دلیل بهشتی شدن.
۳. پیمان‌های بنی اسرائیل در خصوص: پرستش خدا، نیکی به پدر و مادر و نزدیکان، اقامه نماز، نریختن خون یکدیگر.
۴. سرپیچی یهود از پیمان‌های خود.

لغات درس هفدهم

سَيِّئَةٌ (سوء): بدی، گناه	أَحَاطَتْ: احاطه کرد
مِيثَاقٌ: پیمان محکم	آتُوا: بدهید، پردازید
تَوَلَّيْتُمْ: روی گردانید	دِمَاء (جمع دم): خون‌ها

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلام علیکم. با یاری حق در این جلسه درباره آیات ۸۱ تا ۸۴ صحبت خواهیم کرد. با صلوات بر محمد و آل محمد.

﴿ آیه ۸۱ - بَلَىٰ مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴾

ترجمه: آری، کسانی که مرتکب گناه شوند، و آثار گناه، سراسر وجودشان را پوشانند، آنها اهل آتشند؛ و جاودانه در آن خواهند بود.

چنان که در لوح آمده است این آیه اندیشه نادرست یهود را پاسخ می‌دهد که می‌گفتند ما جز چند روزی در جهنم باقی نمی‌مانیم و سپس نجات پیدا می‌کنیم [خدا در پاسخ می‌فرماید: گناه کاران همیشه در آتشند. آری کسانی که سراسر عمر خود را به گناه سپری کرده‌اند، خود را در زندان گناه محبوس ساخته و راه گریز ندارند.

«كَسَبَ سَيِّئَةً» سیئه، یعنی آن گناهی که موجب ماندن همیشگی در جهنم است که همه وجود گناهکار را فرا بگیرد و آن شامل گناهایی است که به شرک یا کفر یا تکذیب آیات خدا منتهی شود، نه هر سیئه‌ای... خلاصه این که هر گناهی سبب جاودانگی در جهنم نمی‌شود زیرا مؤمن فاسق پس از تطهیر به وسیله دوزخ، وارد بهشت می‌شود.^۱ «أَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ» یعنی خطیئه دام گستر، یعنی: انجام گناه تدریجاً وجود انسان را فرا می‌گیرد تا جایی که همه چیزش به رنگ گناه در می‌آید و ماهیتش عوض می‌شود.

﴿ آیه ۸۲ - وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴾

ترجمه: و آن‌ها که ایمان آورده، و کارهای شایسته انجام داده‌اند، آنها اهل بهشتند؛ و همیشه در آن خواهند ماند.

در مقابل، دسته‌ای از انسان‌ها که آیه قبل به معرفی آن‌ها پرداخت، کسانی هستند با ایمان و

^۱ - تسنیم، ج ۵، ص ۳۳۲.

دارای روح و قلبی مملو از ایمان که عمل صالح از آن سرچشمه می‌گیرد و بهشت ابدی مسکن این گروه است. این دو آیه می‌خواهد بگوید که خداوند نسبت به احدی کینه و عداوت ندارد؛ چه آن که بهشت جایگاه مؤمنان نیکوکار است از هر طایفه و قبیله‌ای که باشند و دوزخ مخصوص کافران و بدکاران است از هر گروه که باشند و به هیچ نژاد و طایفه‌ای قول بهشت نداده است مگر اینکه ایمان بیاورند و عمل صالح داشته باشند.

❁ آیه ۸۳ و ۸۴ - ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهََ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْكُمْ وَأَنْتُمْ مُّعْرِضُونَ﴾ ﴿٨٣﴾ ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ أَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنْتُمْ كَاذِبُونَ﴾

ترجمه: و (به یاد آورید) زمانی را که از بنی اسرائیل پیمان گرفتیم که جز خداوند یگانه را پرستش نکنید؛ و به پدر و مادر و نزدیکان و یتیمان و بینوایان نیکی کنید؛ و به مردم نیک بگویید؛ و نماز را بر پا دارید؛ و زکات بدهید. سپس (با اینکه پیمان بسته بودید) همه شما - جز عده کمی - سرپیچی کردید؛ و (از وفای به پیمان خود) رویگردان شدید. و هنگامی را که از شما پیمان گرفتیم که خون هم را نریزید؛ و یکدیگر را از سرزمین خود، بیرون نکنید. سپس شما اقرار کردید؛ و (بر این پیمان) گواه بودید.

اگر خاطر شریفتان باشد در آیات قبل، سخن از پیمان بنی اسرائیل به میان آمد و در این آیه و آیات بعدی مفاد این پیمان ذکر شده و شما در لوح می‌توانید مشاهده کنید. مواد این پیمان نامه از این قرار است:

۱. به جز خداوند (الله) را پرستش نکنید.
۲. نسبت به پدر و مادر احسان و نیکی روا دارید.
۳. نسبت به خویشاوندان و ایتام و فقرا و محرومان نیز به نیکی رفتار نمایید.
۴. رفتار اجتماعی خویش را نیک گردانید و با مردم به نیکی سخن بگویید.

۵. نماز را به جای آرید.
  ۶. در دادن زکات کوتاهی نکنید.
  ۷. خون یکدیگر را نریزید و برضد هم جنگ به راه نیندازید.
  ۸. کسی را از خانه و وطن خود آواره نکنید.
  ۹. چنان که کسی از بنی اسرائیل در ضمن جنگ اسیر شد همه برای آزادی او کمک کنید (یعنی فدیة دهید و او را آزاد کنید).
- امام صادق علیه السلام فرمود: اگر خواستی که خدا بر عمر تو بیفزاید پدر و مادر خود را شاد کن نیکی به پدر و مادر روزی را افزایش می دهد.^۱
- پدران امت اسلامی:** پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: من و علی دو پدر این امت هستیم.^۲
- امام صادق علیه السلام در باره آیه «و قولوا للناس حسناً» فرمود: با همه مردم به نیکی سخن بگویید چه مؤمن باشند و چه مخالف (از اهل سنت) باشند.^۳
- در پایان، آیه مذکور اشاره دارد که بنی اسرائیل از این پیمان روی گرداندند، مگر عده کمی از آنها. مواد این پیمان، فقط مربوط به گروه بنی اسرائیل نیست بلکه یک سری دستورات اساسی برای زنده ماندن ملت هاست. یک بار دیگر این دستورات را مرور کنید تا ببیند که آنها، عوامل زنده ماندن و بقاء ملت ها و جوامع هست یا نه.

مالا نوبت مسابقه کتبی است. تقاضا می شود یکی از دوستان این سؤالات و پاسخنامه ها را سریعاً بین مضار ممتزم توزیع نماید.

شما ۱۰ دقیقه وقت دارید به سؤالها پاسخ دهید؛ البته با قرآن و ترجمه آن و همفکری و راهنمایی یکدیگر.

۱- بحار الانوار، ج ۷۱، ص ۸۱

۲- بحار، ج ۲۳، ص ۲۶۰

۳- تفسیر برهان، ج ۱، ص ۱۲۲

سوالات مسابقه درس هفدهم

۱. آیه ۸۱: ﴿بَلَىٰ مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ

فِيهَا خَالِدُونَ﴾ از گناه با چه واژه‌ای یاد شده است؟

الف - جناح   ب - سیئه   ج - خطیئه   د - ب و ج

۲. آیه ۸۲: ﴿وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا

خَالِدُونَ﴾ شرایطی که در این آیه عامل جاودانه بودن در بهشت است، چیست؟

الف - اعتقاد به پیامبر ﷺ و علی   ب - توسل و توکل به خدا

ج - ایمان و عمل صالح   د - همه موارد

۳. آیه ۸۳: ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَذِي

الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ

ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْكُمْ وَأَنْتُمْ مُّعْرِضُونَ﴾ کدام یک از موارد زیر، برای ادیان

دیگر هم لازم بود؟

الف - نماز و زکات   ب - نیکی به پدر و مادر

ج - نیکو سخن گفتن با دیگران   د - همه موارد

۴. مهم‌ترین پیمانی که خداوند از بنی اسرائیل گرفت، چه بود؟

الف - دوستی با پیامبران   ب - خدا پرستی

ج - یاری مظلومان   د - جنگ با ظالمان

۵. از ویژگی‌های بنی اسرائیل کدام مورد است؟

الف - نداشتن خلق نیکو   ب - پیمان شکن بودن

ج - زورگو بودن   د - بی منطق بودن

۶. درباره اهمیت احسان به دیگران، چه ترتیبی در آیه رعایت شده است؟

- الف - پدر، مادر، یتیمان، خویشان، مساکین
- ب - مساکین، پدر و مادر، خویشان، یتیمان
- ج - پدر و مادر، خویشان، مساکین، یتیمان
- د - پدر و مادر، مساکین، یتیمان، خویشان

۷. در آیه ۸۳ چه کسانی به پیمان‌ها عمل نکردند؟

- الف - تمام بنی اسرائیل
- ب - هیچ یک از بنی اسرائیل
- ج - یک تن از بنی اسرائیل
- د - بیشتر بنی اسرائیل

۸. در آیه ۸۳ کدام یک از آداب سخن آمده است؟

- الف - با نام خدا آغاز کردن
- ب - نیکو سخن گفتن
- ج - استفاده از کلمات زیبا
- د - آهسته سخن گفتن
۹. آیه ۸۴: ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ أَنْفُسَكُمْ مِنْ دَيْرِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنْتُمْ تَشَاهِدُونَ﴾ بنی اسرائیل به کدام پیمان الهی اقرار کردند؟

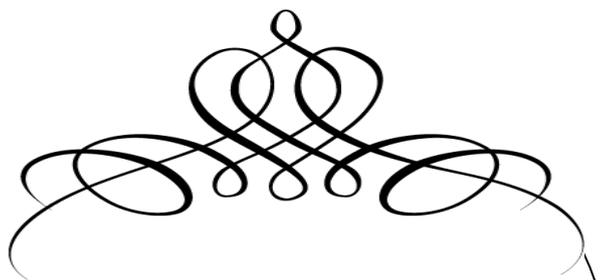
- الف - نریختن خون دیگران
- ب - ظلم نکردن به دیگران
- ج - بیرون نکردن یکدیگر از سرزمین خود
- د - الف و ج

بله سؤال‌ها را خوب پاسخ دادید، الآن تمام پاسخنامه‌های شما ارزیابی می‌شود. اگر مایلید من جواب‌های صحیح را یک بار با کمک شما می‌گویم. هر سؤالی که می‌پرسد شما می‌توانید کمک کنید و شفاهی بازگو کنید که از کدام قسمت آیه پاسخ آن استفاده می‌شود.

در انتهای درس از بین پاسخنامه‌ها، برنده‌های فوش شانس انتصاب می‌گردند.

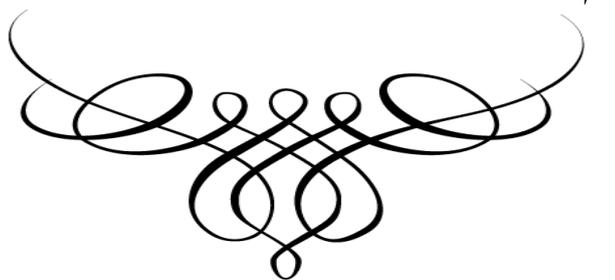
صلوات بفرستید

درس هجدهم

سوره بقره - آیات ۸۵ تا ۸۸

درس هجدهم

سوره بقره - آیات ۸۵ تا ۸۸

❁ نکته ها:

۱. عمل نکردن یهود به برخی از مفاد پیمان‌ها و عمل کردن به آن موادی که به نفع آن‌هاست.
۲. تبعیض در عمل کردن به مواد پیمان، رسوایی دنیا و عذاب سخت آخرت را برای یهود به دنبال دارد.
۳. دادن کتاب (تورات) به موسی علیه السلام.
۴. ارسال رسولان پیاپی برای هدایت بنی اسرائیل.
۵. واکنش یهود در برابر پیامبران الهی که عده‌ای را تکذیب و عده‌ای را می‌کشند.
۶. دور ماندن یهود از رحمت خداوند به سبب کفرشان.

لغات درس هجدهم

عُدوان: دشمنی، ستم و تجاوز	تُفَادُو: فدیة می دهند
أَسَارِي (جمع اسیر): اسیران	قَقَيْنَا: از پشت سر و پی در پی فرستادیم.
خِزِي: ننگ، ذلت و رسوایی	لَا تَهْوِي (هَوِي): میل نمی کند
بَيِّنَات: روشنگری‌ها	
تَظَاهِرُونَ (ظَهَر): هم پستی می کنید، همدستی می کنید	

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلام عليكم. با یاری حق در این جلسه درباره آیات ۸۵ تا ۸۸ صحبت خواهیم کرد. با صلوات بر محمد و آل محمد.

آیه ۸۵ و ۸۶ - ﴿ثُمَّ أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِّنْكُمْ مِّن دِيَارِهِمْ تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِم بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَإِن يَأْتُوكُمْ أُسْرَىٰ تَفْدُوهُمْ وَهُوَ حَرْمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَن يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِغَفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٨٥﴾ ﴿٨٦﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ فَلَا يَخَفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ﴾

ترجمه: اما این شما هستید که یکدیگر را می کشید و جمعی از خودتان را از سرزمینشان بیرون می کنید؛ و در این گناه و تجاوز، به یکدیگر کمک می نماید؛ (و اینها همه نقض پیمانی است که با خدا بسته اید). درحالی که اگر بعضی از آنها به صورت اسیران نزد شما آیند، فدیة می دهید و آنان را آزاد می سازید؛ با اینکه بیرون ساختن آنان بر شما حرام بود. آیا به بعضی از دستورات کتاب آسمانی ایمان می آورید، و به بعضی کافر می شوید؟! برای کسی از شما که این عمل (تبعیض در میان احکام و قوانین الهی) را انجام دهد، جز رسوایی در این جهان، چیزی نخواهد بود، و روز رستاخیز به شدیدترین عذاب ها گرفتار می شوند. و خداوند از آنچه انجام می دهید غافل نیست. اینها همان کسانی که آخرت را به زندگی دنیا فروخته اند؛ از این رو عذاب آنها تخفیف داده نمی شود؛ و کسی آنها را یاری نخواهد کرد.

جریان از این قرار است که یهود بنی قریظه با طایفه اوس از اهل مدینه هم پیمان بودند و یهود بنی نضیر با قبیله خزرج پیمان نظامی داشتند. پیش از اسلام اوس و خزرج هنگامی که در میان آن دو طایفه در مدینه جنگی در می گرفت دو طایفه یهودی هم پیمان آنها هم وارد جنگ می شدند و در نتیجه تعدادی از یهودیان به دست یکدیگر کشته و تعدادی نیز اسیر می شدند و آن گاه یهودی های دوطرف با پرداخت فدیة، یهودیان اسیر را آزاد می کردند. یهودیان با این کار

به برخی از مواد پیمان (دستورات خدا در کتاب تورات) عمل می کردند، اما قرآن می فرماید: ﴿اَفْتَوٰمُنُوْنَ بِبَعْضِ الْكِتٰبِ وَ يَكْفُرُوْنَ بِبَعْضٍ﴾. راستی چرا یهودی ها بین مواد پیمان، تبعیض قایل بودند؟ روشن است؛ زیرا آن ها فقط به جنبه های مادی هر چیز توجه داشتند و آخرت خود را به دنیای مادی خود می فروختند. به تعبیر واضح تر انتقاد قرآن از رفتار آن ها از آن روست که آن ها به پیمان های مادی و منفعت آور عمل می کردند اما به پیمان های بسیار مهم تر مثل عدم خونریزی، پرداخت زکات و ... عمل نمی کردند.

در قسمت بعدی آیه که می فرماید: ﴿فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ﴾ می خواهد نتیجه تبعیض قایل شدن در دستورات الهی را بیان کند. به لوح توجه کنید: نتیجه، رسوایی و ذلت و نابودی است. ملتی که می تواند با عمل به دستورات الهی به اوج عزت برسد، با تبعیض و دوری از دستورات الهی به اوج ذلت سقوط می کند. تازه این مربوط به دنیاست اما در آخرت به آن ها چه خواهد گذشت؟ مجازاتی شدید و دردناک در انتظار آنان است.

همان طور که گفتیم این دستورات مربوط به همه ملت هاست از جمله ما مسلمانان که وظیفه داریم همه دستورات قرآن را عمل کنیم نه فقط آن دستوراتی را که عمل به آن ها ساده و برای دنیای ما فایده ای دارد، بلکه دستورات دیگر قرآن را که برای دنیای ما سودی ندارد بلکه برای آخرت ما سودبخش است نیز عمل کنیم مثل انفاق، زکات، خمس، عفو و بخشش، صله رحم و ...

❁ آیه ۸۷ - ﴿وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى الْكِتٰبَ وَقَفَّيْنَا مِنْۢ بَعْدِهِۦ بِالرُّسُلِ ۗ وَاَتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنٰتِ وَاَيَّدْنَاهُ بِرُوْحِ الْقُدُسِ ۗ اَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُوْلٌۭ بِمَا لَا تَهْوٰى اَنْفُسَكُمْ اَسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِقًا كَذَبْتُمْ وَّفَرِقًا تَقْتُلُوْنَ﴾

ترجمه: ما به موسی کتاب (تورات) دادیم؛ و بعد از او، پیامبرانی پشت سرهم فرستادیم؛ و به عیسی بن مریم دلایل روشن دادیم؛ و او را به وسیله روح القدس تأیید کردیم. آیا چنین نیست

که هر زمان، پیامبری چیزی برخلاف هوای نفس شما آورد، در برابر او تکبر کردید (و از ایمان آوردن به او خودداری نمودید)؛ پس عده ای را تکذیب کرده و جمعی را به قتل رساندید؟! همان طور که جهان آفرینش دارای برنامه خاصی است تا به نابودی کشیده نشود، زندگی افراد بشر نیز باید طبق برنامه صحیحی اداره شود. هدف از بعثت پیامبران نیز مشخص کردن این برنامه‌ها و اجرای آنهاست. اما بسیاری از این برنامه‌ها برخلاف امیال و هواهای نفسانی مردم است. به همین دلیل افرادی مخالف برنامه‌های اصلاحی پیامبران بودند و آنها را تکذیب می‌کردند و گاهی هم آنان را به قتل می‌رساندند و اینکه در این آیه یهود عصر نزول قرآن مخاطب واقع شده‌اند نشانه همراهی و هم عقیده بودن آنها با پیشینیانشان در این عمل ناروا است، یا به این جهت است که آنان نیز در صدد این کار زشت و ناپسند بودند و برای کشتن رسول اکرم ﷺ به وسیله سحر و گوشت زهر آلود سعی بلیغ داشتند.

تعبیر به «استکبرتم» نیز دلیل بر این است که علت قتل و تکذیب پیامبران، هوی و هوس و هوای نفسانی اسرائیلی‌ها بوده است.^۱

به لوح توجه کنید، ابتدای آیه اشاره به ارسال پیامبران به صورت پی در پی دارد. چه نیازی به این کار است؟ در جواب می‌گوییم، چون مردم از هوای نفس خود پیروی می‌کردند، با گذشت زمان، تبلیغات صحیح پیامبران را از یاد می‌بردند روی همین جهت لازم بود که همواره پیامبران یا فرستادگانی از سوی پیامبران، تبلیغات کنند تا برنامه‌های صحیح و سعادت بخش به فراموشی سپرده نشوند.^۲ اما چرا پس از پیامبر خاتم، به پیامبری احتیاج نیست، ذیل آیه ۴۰ سوره احزاب، بحث خواهیم کرد.

اما روح القدس کیست؟ برخی مفسران گویند که او جبرئیل است و وقتی در این آیه می‌فرماید که خدا عیسی را با روح القدس تأیید کرد به معنی این است که خداوند جبرئیل را

۱- تفسیر تسنیم، ج ۵، ص ۴۵۷.

۲- توضیح بیشتر را در آیه ۴۰ سوره مؤمنون و خطبه اول نهج البلاغه پیگیری نمایید.

یاور او قرار داد برخی گفته‌اند یعنی روح خدایی^۱ و بعضی گفته‌اند فرشته‌ای برتر از جبرئیل و میکائیل که تایید شدن به وسیله آن از ویژگی‌های برترین انسان‌های کامل یعنی رسول اکرم ﷺ است.^۲ برخی نیز معتقدند که روح القدس همان نیروی غیبی الهی است که هر مؤمنی نسبت به درجه ایمانش می‌تواند از آن برخوردار باشد و به وسیله آن گناهان را ترک و به اعمال صالح پردازد.

نقل شده است که: پیامبر ﷺ برای حَسَّان ابن ثابت (شاعر صدر اسلام) منبری نهاد و او پیوسته از حضرت دفاع می‌کرد سپس پیامبر ﷺ فرمود: خدایا حسان را با روح القدس تایید فرما^۳.

﴿ آیه ۸۸ - وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ ﴾

ترجمه: (آنها از روی استهزا) گفتند: دل‌های ما در غلاف است؛ (و ما از گفته تو چیزی نمی‌فهمیم. آری، همین طور است؛) خداوند آنها را بخاطر کفرشان، از رحمت خود دور ساخته، (به همین دلیل چیزی درک نمی‌کنند؛) و کمتر ایمان می‌آورند.

یهودی‌های مدینه که هرگاه با بهانه‌هایی از پذیرفتن حق و آیات الهی، شانه خالی می‌کردند این بار در برابر سخنان برحق و دعوت پیامبر اسلام ﷺ بهانه آورده و گفتند: دل‌های ما در حجاب و غلاف و بسته است و آنچه می‌گویی نمی‌فهمیم. شما این سخن را در لوح می‌بینید، اما بدانید که آن‌ها از روی استهزاء و تمسخر این حرف را می‌گفتند. قرآن نیز ریشه تکذیب‌گری و ایمان نیاوردن آنان به پیامبران را این گونه بیان می‌کند: ﴿بَلْ لَعَنَهُمُ ...﴾ مطلب همان است که آن‌ها می‌گویند؛ زیرا به واسطه کفر و نفاق، دل‌های آن‌ها در حجاب و بی‌خبری و گناه و کفر قرار گرفته و خداوند آن‌ها را از رحمت خود دور کرده است. آیه ۱۵۵ سوره نساء هم همین مطلب را یاد آور شده است.

۱- تسنیم، ج ۵، ص ۴۴۶.

۲- همان، ص ۴۵۳.

۳- تفسیر تسنیم، ج ۵، ص ۴۸۰ - نقل از تفسیر ابن کثیر، ج ۱، ص ۱۲۷.

و تنها تعداد اندکی از یهود ایمان می‌آورند مثل عبدالله بن سلام و یارانش^۱. این پیش‌بینی قرآن نیز واقعیت پیدا کرد زیرا مشرکان و مسیحیان جزیره العرب همه ایمان آوردند ولی یهودیان حاضر شدند از آنجا کوچ کنند ولی تعداد اندکی از آنان ایمان آوردند.

در این درس با آیات ۸۵ تا ۸۸ سوره بقره آشنا شدید.

مالا نوبت مسابقه کتبی است. تقاضا می‌شود یکی از دوستان این سؤالات و پاسخنامه‌ها را سریعاً بین مضاف ممتزم توزیع نماید.
شما ۱۰ دقیقه وقت دارید به سؤال‌ها پاسخ دهید؛ البته با قرآن و ترجمه آن و همفکری و راهنمایی یکدیگر.

۱- تفسیر تسنیم، ج ۵، ص ۴۶۲.

سوالات مسابقه درس هجدهم

۱. آیه ۸۵: ﴿ثُمَّ أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ وَتُخْرَجُونَ مِنْكُمْ مِنْ دِينِهِمْ تَبْظَاهِرُونَ عَلَيْهِم بِالْآيَاتِ وَالْعُدُوانِ وَإِنْ يَأْتُوكُمْ أُسْرَىٰ تَفْندُوهُمْ وَهُمْ مَحْرَمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ أَفْئُوتٌ مُنُونٌ بِبَعْضِ الْكُتُبِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضِ مَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِغَفِيلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ کدام یک از اسامی آخرت در آیه آمده است؟

- الف - یوم الحسره (روز حسرت)   ب - یوم القیامه (روز قیامت)
 ج - یوم الفصل (روز جدایی)   د - یوم الجمع (روز جمع شدن انسانها)

۲. در روز قیامت، خداوند، شدیدترین عذاب را برای چه کسانی از بنی اسرائیل قرار می دهد؟

- الف - ایمان آورندگان به پاره ای از کتاب [تورات]   ب - آواره کنندگان مردم
 ج - قاتلان پیامبران   د - همه موارد

۳. کسانی که آخرت خود را به زندگی چند روزه دنیا می فروشند، در آخرت چه

سرنوشتی دارند؟

- الف - عذاب هولناک در انتظارشان است   ب - عذاب آنها کم شدنی نیست
 ج - یاری کننده ای ندارند   د - ب و ج

۴. کدام مورد از عواملی است که خداوند آن را در آیه های ۸۴ و ۸۵ سبب شکست

ملت ها می داند؟

- الف - جنگ داخلی
 ب - آواره کردن عده ای به دست عده ای دیگر
 ج - رواج ظلم و ستم و بی عدالتی
 د - الف و ب

۵. آیه ۸۶: ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ فَلَا تَحْزَنُوا عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ﴾ با توجه به آیه‌های قبل، چه قومی در آیه دنیاپرست معرفی شده‌اند؟

الف - عاد □   ب - ثمود □   ج - یهود □   د - لوط □

۶. چه کسانی در آخرت یآوری ندارند؟

الف - قاتلان انبیای الهی از قوم بنی اسرائیل □
 ب - انکار کنندگان آیه‌های الهی در قرآن □
 ج - فروشندگان زندگی ابدی آخرت به دنیا □
 د - الف و ب □

۷. آیه ۸۷: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَى أَنْفُسُكُمْ أَسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ﴾ خداوند متعال، حضرت عیسی علیه السلام را چگونه تأیید کرد؟

الف - با معجزه و ادله روشن □   ب - با حواریون □
 ج - با روح القدس □   د - الف و ج □

۸. کدام ویژگی بنی اسرائیل در آیه ۷۸ آمده است؟

الف - استکبار □   ب - استعمار □   ج - استعمار □   د - استبداد □

۹. از آثار استکبار بنی اسرائیل کدام مورد است؟

الف - کشتار انبیای الهی □   ب - نژاد پرستی □
 ج - تکذیب انبیای الهی □   د - الف و ج □

۱۰. آیه ۸۸: ﴿وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ﴾

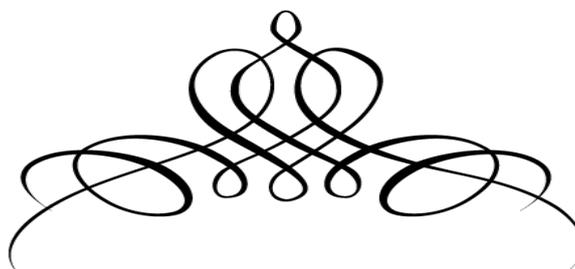
بنی اسرائیل به چه بهانه‌ای در مقابل رسولان الهی سرکشی می‌کردند؟

- الف - می گفتند گوش ما سنگین است
- ب - می گفتند سخنان انبیا سنگین است
- ج - می گفتند دل‌های ما در [غلاف] است
- د - می گفتند سخنان انبیا به درد مؤمنان می خورد

بله سؤال‌ها را خوب پاسخ دادید، الآن تمام پاسخنامه‌های شما ارزیابی می‌شود. اگر مایلید من جواب‌های صحیح را یک بار با کمک شما می‌گویم. هر سؤالی که می‌پرسد شما می‌توانید کمک کنید و شفاهی بازگو کنید که از کدام قسمت آیه پاسخ آن استفاده می‌شود.

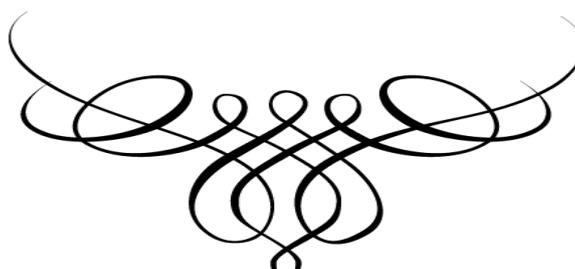
در انتهای درس از بین پاسخنامه‌ها، برنده‌های فوش شانس انتخاب می‌گردند.

صلوات بفرستید

درس نوزدهم

سوره بقره - آیات ۸۹ تا ۹۳

درس نوزدهم

سوره بقره - آیات ۸۹ تا ۹۳

❁ نکته ها:

۱. کفر ورزیدن بنی اسرائیل به پیامبری که منتظرش بودند.
۲. بهانه گیری در ایمان آوردن به پیامبر اسلام ﷺ.
۳. مؤاخذه بنی اسرائیل به سبب کشتن پیامبرانشان.
۴. توجه دادن به گوساله پرستی بنی اسرائیل با آن که معجزات فراوانی دیده بودند.
۵. یادآوری پیمان بنی اسرائیل و مخالفت آن‌ها.
۶. آمیخته شدن وجود بنی اسرائیل به محبت گوساله به واسطه کفرشان.

لغات درس نوزدهم

<p>یَسْتَفْتِحُ: طلب پیروزی می کند</p> <p>بَغِي: تجاوز از حد، ظلم، حسد</p> <p>مَهِين: خوارکننده</p> <p>رَفَعْنَا: بلند کردیم</p>	<p>مُصَدِّق: تصدیق کننده</p> <p>بِئْسَمَا: چه بد است آنچه</p> <p>بَاؤُوا: بازگشتند، دچار شدند</p> <p>عَجَل: گوساله</p> <p>عَصِينَا: نافرمانی کردیم</p>
--	--

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلام علیکم. با یاری حق در این جلسه درباره آیات ۸۹ تا ۹۳ صحبت خواهیم کرد. با صلوات بر محمد و آل محمد.

﴿ آیه ۸۹ - ﴿وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾

ترجمه: و هنگامی که از طرف خداوند، کتابی برای آنها آمد که موافق نشانه‌هایی بود که باخود داشتند، و پیش از این، به خود نوید پیروزی بر کافران می‌دادند (که با کمک آن، بر دشمنان پیروز گردند). با این همه هنگامی که این (کتاب، و پیامبری را که (از قبل) شناخته بودند نزد آنها آمد، به او کافر شدند؛ لعنت خدا بر کافران باد.

یهود که از دور دست‌ها به مدینه و اطراف آن آمده بودند تا پس از بعثت پیامبر اسلام، به او ایمان آورند. زیرا در کتاب‌شان خبر وی آمده بود یعنی در تورات آمده بود که هجرت گاه پیامبر اسلام ﷺ بین دو کوه «عیر» و «أحد» (دو کوه دوطرفه مدینه) است. به سوی آن مکان هجرت کردند ولی با تهدید سلطانی به نام «تبع» روبه‌رو شدند که می‌خواست در آن‌جا هم حکمرانی کند. اما یهودیان مستقر در آن‌جا به او گوشزد کردند که این‌جا، جای حکومت یکی از پیامبران خداوند است. او هم قبول کرد اما دو قبیله اوس و خزرج را از طرف خود آن‌جا مستقر کرد تا پیامبر را یاری دهند. این قبیله وقتی جمعیتشان فراوان شد، دست به تجاوز اموال یهود زدند. آیه می‌فرماید: ﴿وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ...﴾ یعنی یهودیان به آن دو قبیله می‌گفتند: هنگامی که محمد ﷺ مبعوث گردد، شما را از سرزمین ما بیرون کرده و دست شما را از اموال ما قطع خواهد کرد. اما فکر می‌کنید با بعثت پیامبر چه اتفاقی افتاد؟ آری، اوس و خزرج به پیامبر ایمان آوردند اما یهود در برابر او مقاومت کردند در حالی که بنا به فرمایش همین آیه، پیامبر را به خوبی می‌شناختند.^۱

۱- تسنیم، ج ۵، ص ۴۹۳-۴۹۴ و ۵۱۱-۵۱۲ نقل از تفسیر عباسی، ج ۱، ص ۴۹-۵۰.

می گویند علت پیشی گرفتن مردم مشرک یثرب به اسلام و پذیرفتن آن همان پیشگویی یهودیانی بودند که پیوسته با آنها در حال جنگ و گریز بودند!

اگر به لوح توجه کنید می بینید که لعنت و نفرین خداوند به چنین قوم کافری نازل شده است، چنین مردم کفر پیشه‌ای باید رانده خدا و خلق شوند و دستشان از هر خیر و سعادت کوتاه باشد.

❁ آیه ۹۰- ﴿يَسْمَا أَشْتَرُوا بِهِ أَنْفُسَهُمْ أَنْ يَكْفُرُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ بَغِيًّا أَنْ يُنَزِّلَ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ فَبَاءُوا بِغَضَبٍ عَلَىٰ غَضَبٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ﴾

ترجمه: ولی آنها در مقابل بهای بدی، خود را فروختند؛ که به ناروا، به آیاتی که خدا فرستاده بود، کافر شدند. و معترض بودند چرا خداوند به فضل خویش، بر هر کس از بندگان بخواهد، آیات خود را نازل می کند؟ از این رو به خشمی بعد از خشمی (از سوی خدا) گرفتار شدند. و برای کافران مجازاتی خوارکننده است.

این آیه به معامله زیان آور بنی اسرائیل اشاره دارد. اما چه معامله‌ای؟ آنها با سختی فراوان از سرزمین خود به یثرب آمدند تا با مبعوث شدن حضرت محمد ﷺ به او ایمان آورند، اما وقتی پیامبر مبعوث شد و فهمیدند که او از بنی اسرائیل نیست به او ایمان نیاوردند. سرمایه معامله آنها اصل وجودشان بود که بنا به فرموده علی ﷺ بهای آن بهشت است اما آنها و کافران، آن را به هیچ می فروشند.

آیه می فرماید: ﴿فَبَاؤُوا بَغَضٍ...﴾ یعنی آنها به غضب دیگری دچار شدند. غضب اول مربوط به سرگردانی آنها در بیابان تیه بود، و بازماندگان آنها چون به پیامبر اسلام ایمان نیاوردند برای بار دوم گرفتار خشم الهی شدند.

❁ آیه ۹۱- ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا نُوْمِنُ بِمَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾

ترجمه: و هنگامی که به آنها گفته شود: «به آنچه خداوند نازل فرموده، ایمان بیاورید.» می گویند: «ما به چیزی ایمان می آوریم که بر خود ما نازل شده است.» و به غیر آن، کافر می شوند؛ درحالی که حق است؛ و آیاتی را که بر آنها نازل شده، تصدیق می کند. بگو: «اگر (راست می گوید، و به آیاتی که بر خودتان نازل شده) ایمان دارید، پس چرا پیامبران خدا را پیش از این، به قتل می رساندید؟!»

این آیه به جنبه نژادپرستی آنها اشاره دارد؛ چرا که می گویند ما به پیامبر و کتابی که بر ما یهود نازل شده باشد ایمان می آوریم نه غیر آن. هر چند قرآن، تصدیق کننده پیامبران آنها نیز هست. تا این جای آیه، قرآن به تعصبات نژادی یهود اشاره کرده و حالا می خواهد پرده از روی بی ایمانی و دروغ آنان بردارد. اما چه طور؟ چنان که در آیه آمده ﴿قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ...﴾ و در لوح مورد اشاره قرار گرفته، قرآن اعلام می کند که اینها دروغ می گویند و به کتاب خودشان هم ایمان ندارند، زیرا در کتابشان، از خونریزی و به ویژه کشتن پیامبران منع شده اند در صورتی که بنی اسرائیل دست خود را به خون بسیاری از پیامبران از جمله زکریا علیه السلام و یحیی علیه السلام آلوده ساختند. قرآن با این آیه آنها را نکوهش کرده، می فرماید: ای پیامبر صلی الله علیه و آله! از آنها پرس اگر به دستورات کتاب آسمانی خودتان ایمان داشتید، پس چرا پیامبران خدا را که از نژاد خودتان (بنی اسرائیل) بودند در گذشته می کشتید؟

﴿ آیه ۹۲ - ﴾ ﴿وَلَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ أَخَذْتُمُ الْعِجَلَٰلَ مِن بَعْدِهِ ۖ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ﴾

ترجمه: و (نیز) موسی آن همه معجزات را برای شما آورد، و شما پس از (غیبت) او، گوساله را انتخاب کردید؛ درحالی که ستمگر بودید.

این آیه در صدد روشن تر ساختن دروغ بنی اسرائیل است. آنها ادعا کرده بودند که ما فقط به پیامبران و کتاب خودمان ایمان می آوریم، این آیه چنان که در لوح آورده شده به آنها گوشزد می کند که شما حتی به حضرت موسی علیه السلام نیز ایمان نیاوردید؛ چرا که پس از رفتن او به کوه

طور، شما گوساله (مجسمه گوساله) سامری را پرستش کردید با این که موسی علیه السلام با معجزه به طرف شما آمده بود.

﴿ آیه ۹۳ - وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ
وَأَسْمَعُوا قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأُشْرِبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ قُلْ بِئْسَمَا
يَأْمُرُكُمْ بِهِ إِيمَانُكُمْ إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴾

ترجمه: و (به یاد آورید) زمانی را که از شما پیمان گرفتیم و کوه طور را بالای سر شما برافراشتیم؛ (و گفتیم:) «این دستوراتی را که به شما داده ایم محکم بگیرید، و درست بشنوید.» آنها گفتند: «شنیدیم؛ ولی مخالفت کردیم.» و دل های آنها، بر اثر کفرشان، با محبت گوساله آمیخته شد. بگو: «ایمان شما، چه فرمان بدی به شما می دهد، اگر ایمان دارید!» این آیه دروغ دیگر آنان را گوشزد می کند. آنها پس از آن که کوه طور بالای سرشان قرار گرفت قول دادند که به دستورات الهی عمل کنند اما چنین نکردند. آنان بر اثر کفر و نافرمانی خدا را فراموش کردند و مهر گوساله در دل شان سرشته شد. این آیه به آنها گوشزد می کند که اگر شما ایمان دارید، ایمانتان دستورات بدی به شما می دهد که نمونه ای از آنها، کشتن پیامبران و ایمان نیاوردن به پیامبر اسلام است درحالی که آمدن او در تورات بیان شده بود و شما در جستجوی او به مدینه آمده بودید.

در این درس با آیات ۸۹ تا ۹۳ سوره بقره آشنا شدید.

مالا نوبت مسابقه کتبی است. تقاضا می شود یکی از دوستان این سؤالات و پاسفنامه ها را سریعاً بین مضار ممتزم توزیع نماید.
شما ۱۰ دقیقه وقت دارید به سؤالات پاسخ دهید؛ البته با قرآن و ترجمه آن و همفکری و راهنمایی یکدیگر.

سوالات مسابقه درس نوزدهم

۱. آیه ۸۹: ﴿وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِن قَبْلُ

يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى

الْكٰفِرِينَ ﴿قرآن چگونه معرفی شده است؟

الف - کتاب هدایت ب - کتابی از طرف خداوند

ج - کتابی که تحریف نشده د - کتاب آسمانی

۲. آیه ۹۰: ﴿بِئْسَمَا أَشْرَكُوا بِهِ أَنفُسَهُمْ أَن يَكْفُرُوا بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ بَعِيًّا أَن يُنَزَّلَ اللَّهُ مِن

فَضْلِهِ عَلَىٰ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ فَبَاءُوا بِغَضَبٍ عَلَىٰ غَضَبٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ

مُهَيَّبٌ ﴿قرآن، تجارت زیان آور یهود را چه می داند؟

الف - کفر به آیات الهی ب - اعتراض به کار خداوند

ج - تکذیب پیامبر اکرم ﷺ د - الف و ب

۳. آیه عذاب کافران را چگونه معرفی می نماید؟

الف - بسیار سخت و ناگوار ب - خوار کننده

ج - جاودانی د - پی در پی

۴. آیه ۹۱: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا تُوْمِنُ بِمَا أَنزَلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ

بِمَا وَرَاءَهُ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِن قَبْلُ إِن كُنْتُمْ

مُؤْمِنِينَ ﴿علت این که یهود گفتند: «ما به قرآن ایمان نمی آوریم»، چه بود؟

الف - چون قرآن از طرف خدا نازل شده بود

ب - زیرا قرآن به یهود وعده بهشت نداده بود

ج - چون قرآن بر آنان (یهود) نازل نشده بود

د - زیرا قرآن یهود را تحریف کننده تورات می دانست

۵. آیه ۹۱: به کدام یک از کارهای زشت یهود اشاره دارد؟

- الف - کشتن پیامبران   ب - گوساله پرستی
ج - برادر کشی   د - خیانت

۶. آیه ۹۲: ﴿وَلَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ أَخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ﴾

یکی از نشانه‌های انحرافات بنی اسرائیل در زمان حضرت موسی عليه السلام چه بود؟

- الف - کشتن یکدیگر   ب - گوساله پرستی
ج - ربا خواری   د - کشتن پیامبران

۷. در آیه ۹۲: به کدام یک از صفات یهود اشاره شده است؟

- الف - تکبر   ب - عناد   ج - ستم   د - بخل

۸. آیه ۹۳: ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ

وَأَسْمَعُوا قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأُشْرِبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ قُلْ بئْسَمَا

يَأْمُرُكُمْ بِهِ إِيمَانُكُمْ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ میزان علاقه یهود به گوساله پرستی تا

چه اندازه بود؟

- الف - تا آن جا که مانع از شنیدن سخن حق شد و با آن مخالفت کردند
ب - تا آن جا که به استکبار روی آوردند
ج - تا آن جا که پرستش گوساله در تار و پود جانشان نفوذ کرد
د - تا جایی که فرزندان خود را به پای آن قربانی کردند

۹. کدام گزینه در مورد بنی اسرائیل صحیح است؟

- الف - خداوند از آنان پیمان گرفت   ب - کوه طور بالای سر آنان قرار گرفت
ج - فرمان الهی را مسخره کردند   د - الف و ب

۱۰. یهود به صراحت به چه چیزی اعتراف کرد؟

- الف - گوساله پرستی   ب - نافرمانی   ج - بی ایمانی   د - استکبار

بله سؤال‌ها را خوب پاسخ دادید، الآن تمام پاسخنامه‌های شما ارزیابی می‌شود. اگر مایلید من جواب‌های صحیح را یک بار با کمک شما می‌گویم. هر سؤالی که می‌پرسم شما می‌توانید کمک کنید و شفاهی بازگو کنید که از کدام قسمت آیه پاسخ آن استفاده می‌شود.

در انتهای درس از بین پاسخنامه‌ها، برنده‌های فوش شانس انتخاب می‌گردند.

صلوات بفرستید

درس بیستم

سوره بقره - آیات ۹۴ تا ۹۸

درس بیستم سوره بقره - آیات ۹۴ تا ۹۸

نکته ها:

۱. عدم تقاضای مرگ توسط بنی اسرائیل به سبب انحراف اعتقادی.
۲. دنیا پرستی بنی اسرائیل تا جایی که دوست دارند عمر هزارساله داشته باشند.
۳. دشمنی یهود با جبرئیل، به سبب واسطه بودن او در وحی به حضرت محمد ﷺ از سوی خدا.
۴. دشمنی با پیامبران و فرشتگان دشمنی با خداست.

لغات درس بیستم

تَمَنَّا: آرزو کنید
لَوِیَعَمَّرُ: کاش عمر داده شود
مُؤَحِّح: مانع شونده، دورکننده
أَحْرَص: آزمندترین، حریص ترین

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلام علیکم. با یاری حق در این جلسه درباره آیات ۹۴ تا ۹۸ سخن خواهیم گفت. با صلوات بر محمد و آل محمد.

﴿ آیه ۹۴ - قُلْ إِنْ كَانَتْ لَكُمْ أَلْدَارُ الْأُخْرَىٰ عِنْدَ اللَّهِ خَالِصَةً مِّنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴾

ترجمه: بگو: «اگر (آن چنان که مدعی هستید) سرای آخرت در نزد خدا، مخصوص شماست نه سایر مردم، پس آرزوی مرگ کنید اگر راست می گوئید.»

یهود در آیه ۸۰ چنین ادعا کرده بودند که جز چند روزی در دوزخ نمی مانند، اما در این جا چنان که در لوح می بیند ادعایشان فراتر رفته و می گویند: اصلاً سرای زندگی آخرت مخصوص ملت یهود است و دیگران در آن سهمی ندارند.

و راز این تفکر این بود که آنان (یهود) از این جهت که پیامبران بسیاری از میان آنان مبعوث شده اند پس اگر هر کس به سنت و دین نژاد معتقد باشد از فرزندان و دوستان خدا شمرده می شود و خدا دوستان و فرزندان خود را به بهشت می برد. اما ببینیم خداوند به آن ها چه جوابی داده است. خداوند می فرماید: اگر راست می گوئید که از دوستان خدا هستید و فقط شما در بهشت جای می گیرید پس تقاضای مرگ کنید تا به سوی زندگی پر نعمت آن جهان بروید. فکر می کنید آن ها چرا این ادعاها را می کردند؟ آری، آن ها می خواستند مسلمانان را سرد کنند تا از دینشان دست بکشند.

﴿ آیه ۹۵ - وَ لَنْ يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴾

ترجمه: ولی آنها، بخاطر اعمال بدی که پیش از خود فرستاده اند، هرگز آرزوی مرگ نخواهند کرد؛ و خداوند از ستمگران آگاه است.

این آیه می فرماید آنان هرگز تقاضای مرگ نمی کنند؛ زیرا از کارهای خلاف خود مطلع هستند و حقانیت پیامبر ﷺ و دین اسلام را که در تورات آمده است در واقع قبول دارند هر چند

به آن ایمان نمی آورند و با پیامبر ﷺ دشمنی و ستم می کنند و خداوند نیز به اعمال زشت این ستمگران آگاه است. بنابراین سرای آخرت برای آن‌ها سرای شکنجه و رسوایی است.

﴿ آیه ۹۶ - وَلَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَى حَيَاتِهِمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُزَحَّزِحٍ مِنْهُ مِنَ الْعَذَابِ أَنْ يُعَمَّرَ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴾

ترجمه: و آنها را حریص‌ترین مردم - حتی حریص‌تر از مشرکان - بر زندگی (این دنیا، و اندوختن ثروت) خواهی یافت؛ (تا آنجا) که یکی از آنها آرزو دارد هزار سال عمر به او داده شود؛ درحالی که این عمر طولانی، او را از کیفر (الهی) باز نخواهد داشت. و خداوند به اعمال آنها بیناست.

این آیه پرده از حرص یهود به دنیا برمی‌دارد که از هر طریقی - چه حلال، چه حرام - به جمع‌آوری آن مشغول هستند. آنان حتی از مشرکان نیز به دنیا حریص‌ترند و بدتر از آنان هستند، زیرا مشرکان به قیامت و بهشت و جهنم اعتقاد ندارند از این رو طبیعی است که خواهان بقای در دنیا باشند و تنها برای دنیا تلاش کنند ولی یهود به خدا و قیامت و بهشت و جهنم معتقدند ولی با این حال برای آخرت اصلاً گامی بر نمی‌دارند بلکه حریص بر دنیا هستند تا آن جا که دوست دارند هزار سال زنده بمانند و مشغول ثروت اندوزی باشند یا این که دوست دارند زنده بمانند تا وارد سرای دیگر که شکنجه گاه آن‌ها است نشوند.

انتهای آیه می‌فرماید: ﴿ وَ مَا هُوَ بِمُزَحَّزِحٍ ... ﴾ طولانی شدن عمر به حال آن‌ها نفعی ندارند - به لوح توجه شود - . چرا؟ زیرا بالاخره باید تسلیم مرگ شوند.

شیخ طوسی و شیخ طبرسی فرموده‌اند: این قصه (فرمان خداوند به یهود که آرزوی مرگ بکنند) شبیه قصه مباحله است^۱. در روایت آمده است اگر یهود آرزوی مرگ می‌کردند می‌مردند^۱.

۱- تفسیر تبیان، ج ۱، ص ۳۵۷ و تفسیر مجمع البیان، ج ۱، ص ۳۲۰.

در روایتی آمده است که امام موسی کاظم علیه السلام شنید که مردی آرزوی مرگ می کند به آن مرد فرمود: آیا بین تو و خدا خویشاوندی وجود دارد که به وسیله آن از تو حمایت کند؟ گفت: نه، امام پرسید آیا حسنات تو بیش از بدی های تو است؟ گفت: نه، امام علیه السلام فرمود: پس تو (با آرزوی مرگ) هلاکت همیشگی را می خواهی^۱.

﴿ آیه ۹۷ - قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلٰی قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴾

ترجمه: (آنها می گویند: چون فرشته ای که وحی را بر تو نازل می کند، جبرئیل است، و ما با جبرئیل دشمن هستیم، به تو ایمان نمی آوریم.) بگو: «کسی که دشمن جبرئیل باشد (درحقیقت دشمن خداست؛ چرا که) او به فرمان خدا، قرآن را بر قلب تو نازل کرده است؛ درحالی که کتب آسمانی پیشین را تصدیق می کند؛ و هدایت و بشارت است برای مؤمنان.»

گویند روزی یکی از بزرگان یهود به نام ابن صوریا نزد پیامبر صلی الله علیه و آله آمد و از وی سؤالاتی کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسش های او را پاسخ گفت و او تمام جواب ها را تصدیق کرد. در آخر گفت سؤالی می کنم که اگر درست جواب دهی به تو ایمان می آورم و آن این است که نام فرشته ای که به تو وحی می کند چیست؟ پیامبر فرمود: نامش جبرئیل است. آن بزرگ یهودی با این که جواب را صحیح یافت، گفت: جبرئیل دشمن ماست، او همیشه دستور جهاد و سختی می آورد ولی میکائیل دستورات آسان می آورد، اگر فرشته وحی، میکائیل بود ما به تو ایمان می آوردیم.

به نظر شما سخن این یهودی چه نام دارد؟ آری، بهانه جویی است برای این که از پذیرفتن حقیقت امتناع ورزد. خداوند هم همان طور که در لوح آمده به آن ها جواب می دهد که جبرئیلی

۱- تفسیر تسنیم، ج ۵، ص ۵۷۶.

۲- بحار، ج ۶ حدیث ۷۵، ص ۳۲۷.

که شما او را دشمن خود می‌دانید فقط به دستور خدا عمل می‌کند و اگر میکائیل هم بود همین دستورات را به پیامبر ابلاغ می‌کرد.

﴿ آیه ۹۸ - مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ ﴾

ترجمه: کسی که دشمن خدا و فرشتگان و رسولان او و جبرئیل و میکائیل باشید (کافر است؛ و) خداوند دشمن کافران است.

یهود که می‌خواستند با تفرقه انداختن بین جبرئیل و میکائیل یکی را خوب و دیگری را بد جلوه دهند و به این بهانه از اطاعت حق سرباز زنند، با این آیه مواجه می‌شوند که می‌فرماید: بین فرشتگان خداوند فرقی نیست. اگر کسی یکی از آنها را دشمن بداند با همه فرشتگان و پیامبران و از همه مهم‌تر با خدا دشمنی کرده است؛ زیرا همه در یک طریق هستند و خداوند هر دسته از فرشتگان را مأمور کاری کرده که در تضاد با هم نیستند. در انتهای آیه خداوند خود را دشمن کسانی می‌داند که با آنها دشمنی کند.

تا اینجا با آیات ۹۴ تا ۹۸ سوره بقره آشنا شدید.

مالا نوبت مسابقه کتبی است. تقاضا می‌شود یکی از دوستان این سؤالات و پاسخنامه‌ها را سریعاً بین مزار ممتزم توزیع نماید.
شما ۱۰ دقیقه وقت دارید به سؤال‌ها پاسخ دهید؛ البته با قرآن و ترجمه آن و همفکری و راهنمایی یکدیگر.

سؤالات مسابقه درس بیستم

۱. آیه ۹۴: ﴿قُلْ إِنْ كَانَتْ لَكُمْ أَلْدَارُ الْأَخِرَةُ عِنْدَ اللَّهِ خَالِصَةً مِّنْ دُونِ النَّاسِ

فَتَمَتُّوا أَلْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ یهود به چه چیزی عقیده دارند؟

الف - این که خداوند سرای آخرت (بهشت) را برای همیشه به آنان داده است

ب - این که خداوند بهشت را چهل روز از آنان دور نگاه می‌دارد

ج - این که خداوند آخرت را با تمام نعمت‌هایش به آنان اختصاص داده است

د - این که خداوند گناهکاران را چهار روز عذاب می‌کند

۲. در برابر این دیدگاه یهودیان که سرای آخرت را ملک اختصاصی خود می‌دانند،

خداوند چه می‌فرماید؟

الف - اگر راست می‌گویند، آرزوی جنگ در راه خدا کنند

ب - اگر راست می‌گویند، آرزوی مرگ کنند

ج - اگر راست می‌گویند، به قرآن ایمان بیاورند

د - اگر راست می‌گویند، گوساله پرستی را کنار بگذارند

۳. این آیه یهود را در زمره کدام گروه قرار می‌دهد؟

الف - ستمگران ب - مشرکان ج - کافران د - دروغگویان

۴. آیه ۹۵: ﴿وَلَنْ يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ﴾ علت ترس

یهود از مرگ چه بود؟

الف - نشناختن راه ب - نشناختن مرگ ج - نداشتن توشه د - کردار بد

۵. آیه ۹۶: ﴿وَلَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَى حَيَاتِهِ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا يَوَدُّ

أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُرَحِّزٍ لَهُ مِنَ الْعَذَابِ أَنْ يُعَمَّرَ ۗ وَاللَّهُ بَصِيرٌ

بِمَا يَعْمَلُونَ﴾ خداوند به یهود و دنیا طلبانی که دوست دارند عمر طولانی در دنیا

داشته باشند چه جوابی می‌دهد؟

- الف - اگر عمر طولانی هم داشته باشید، صالح نخواهید شد
- ب - اگر عمر طولانی هم داشته باشید، باز بهانه‌جویی می‌کنید
- ج - اگر عمر طولانی هم داشته باشید، اسلام نخواهید آورد
- د - اگر عمر طولانی هم داشته باشید، از عذاب رهایی نمی‌یابید

۶. علت آرزوی عمر هزار ساله که یهود داشتند، چه بود؟

- الف - حکومت بر تمام دنیا
- ب - نابودی مسیحیان
- ج - حرص شدید به زندگی دنیا
- د - علاقه به ثروت زیاد
۷. آیه ۹۷: ﴿قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلٰی قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ قرآن چگونه معرفی شده است؟
- الف - تصدیق کننده کتاب های پیشین
- ب - هدایت کننده تقوا پیشگان
- ج - هدایت کننده و بشارت دهنده مؤمنان
- د - الف و ج

۸. مأموریت جبرئیل چه بود؟

- الف - نازل کردن باران رحمت
- ب - هدایت مسلمانان
- ج - نازل کردن قرآن بر قلب پیامبر ﷺ
- د - یاری مؤمنان
۹. آیه ۹۸: ﴿مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَائِيلَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ﴾ معیار کفر یهود چیست؟

- الف - دشمنی با جبرئیل
- ب - دشمنی با خداوند متعال
- ج - دشمنی با پیامبران الهی و فرشتگان
- د - همه موارد
۱۰. دشمنی با چه کسانی مثل دشمنی با خداوند شمرده می‌شود؟
- الف - جبرئیل و میکائیل
- ب - ملائکه الهی
- ج - انبیای الهی
- د - همه موارد

بله سؤال‌ها را خوب پاسخ دادید، الآن تمام پاسخنامه‌های شما ارزیابی می‌شود. اگر مایلید من جواب‌های صحیح را یک بار با کمک شما می‌گویم. هر سؤالی که می‌پرسم شما می‌توانید کمک کنید و شفاهی بازگو کنید که از کدام قسمت آیه پاسخ آن استفاده می‌شود.

در انتهای درس از بین پاسخنامه‌ها، برنده‌های فوش شانس انتخاب می‌گردند.

صلوات بفرستید

درس بیست و یکم

سوره بقره - آیات ۹۹ تا ۱۰۳

درس بیست و یکم

سوره بقره – آیات ۹۹ تا ۱۰۳

نکته ها:

۱. فقط مگر فاسقان به پیامبر اسلام ﷺ کفر می‌ورزند.
۲. پشت سر انداختن کتاب خدا توسط گروهی از بنی اسرائیل.
۳. نفی عقیده به کفر حضرت سلیمان علیه السلام.
۴. پیروی بنی اسرائیل از ساحران و شیطان‌ها.
۵. نازل شدن هاروت و ماروت (دو فرشته الهی) برای مبارزه با ساحران.
۶. تویخ بنی اسرائیل به سبب فرو رفتن در ورطه سحر و جادوگری.

لغات درس بیست و یکم

<p>فَاسِقٌ: نافرمان ، خارج شده از طاعت خدا</p> <p>نَبَذَ: دور افکند</p> <p>مُلْكٌ: فرمانروایی</p> <p>فِتْنَةٌ: امتحان</p> <p>مَرءٌ: مرد</p> <p>ضَارٌّ: ضرر رساننده</p> <p>خَلَاقٌ: بهره، نصیب</p> <p>لَيْسَ: راستی چه بد است</p> <p>مَثْوَبَةٌ (ثُوبٌ): ثواب، پاداش</p> <p>مَتَابٌ: محل بازگشت، پناهگاه</p>	
---	--

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلام علیکم. با یاری حق در این جلسه درباره آیات ۹۹ تا ۱۰۳ صحبت خواهیم کرد. با صلوات بر محمد و آل محمد.

﴿ آیه ۹۹ - ﴿وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ﴾

ترجمه: و ما نشانه های روشن برای تو فرستادیم؛ و جز فاسقان کسی به آنها کفر نمی ورزد. ابن صوری که از بزرگان یهود بود در پایان سؤالانش از رسول خدا ﷺ می گوید: چیزی که ما بفهمیم نیاورده ای و خداوند نشانه روشنی به تو نداده تا از تو پیروی کنیم^۱. قرآن، همان طور که در لوح آمده، پاسخ می دهد که ما آیات روشنی فرو فرستاده ایم، ولی حقیقت آن را کسانی درک می کنند که فاسق نبوده و دلشان از گناه تیره نشده باشد.

﴿ آیه ۱۰۰ - ﴿أَوْ كَلِمًا عَاهَدُوا عَهْدًا نَبَذَهُ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾

ترجمه: آیا چنین نیست که هر بار آنها (= یهود) پیمانی (با خدا و پیامبر) بستند، جمعی از ایشان آن را دورافکندند (و مخالفت کردند)؟! آری بیشتر آنان ایمان نمی آورند. این آیه به پیمان شکنی پی در پی یهود اشاره دارد که در آیات قبل به آن اشاره شد. بنی اسرائیل در برابر نعمت هایی که خدا بر آنان ارزانی داشت دست به نقض عهد زدند، هرگاه پیمان بستند گروهی از آنان آن پیمان را شکستند، به گونه ای که پیمان شکنی آنان به صورت عادت و سنت درآمد.

بر اساس اطلاق آیه این نقض عهد، اختصاص به عهدی که با خدا بستند ندارد، بلکه شامل پیمان هایی که با یکدیگر می بستند و پیمان هایی که با رسول گرامی ﷺ برقرار کرده بودند نیز می شود. چنان که یهودیان بنی نضیر و بنی قریظه نیز هنگام ورود پیامبر ﷺ به مدینه با آن حضرت پیمان بستند که به دشمنانش کمک نکنند ولی پیمان خود را شکستند و در جنگ خندق با مشرکان مکه بر ضد اسلام همکاری کردند.

۱- مجمع البیان، ج ۱، ذیل آیه.

از پیامبر ﷺ نقل شد که فرمود: «لَا دِينَ لِمَنْ لَاعَهَدَ لَهُ»^۱ یعنی هر کس به عهد و پیمان خود وفا نکند دین ندارد.

❁ آیه ۱۰۱ - ﴿وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيقٌ مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ كِتَابَ اللَّهِ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾

ترجمه: و هنگامی که فرستاده ای از سوی خدا به سراغشان آمد، و با نشانه هایی که نزد آنها بود مطابقت داشت، جعی از آنان که به آنها کتاب (آسمانی) داده شده بود، کتاب خدا را پشت سر افکندند؛ گویی هیچ از آن خبر ندارند!

عده ای از دانشمندان یهود بر اثر روحیه نژاد پرستی و تعصبات نابه جا، هنگامی که پیامبر ﷺ مبعوث شد و کتاب تورات را تصدیق کرد و آن را کتاب خدا دانست، با آن که نشانه های آن حضرت را در تورات خوانده بودند، به او ایمان نیاوردند و از دستورات تورات روی برتافتند، گویا تورات را اصلاً نخوانده بودند و گویا اصلاً صفات این پیامبر ﷺ را در کتاب خود ندیده بودند. مقصود این است که آن قسمت از کتاب تورات را که در آن بشارت آمدن پیامبر اسلام ﷺ داده شده بود را پنهان نگه داشتند و از عوام خود و مسلمانان مخفی نگه داشتند، بدیهی است که کسی که بعضی از کتاب خدا را ایمان نیاورد در واقع به همه آن ایمان نیاورد، پس آنان در واقع نه تنها به قرآن ایمان نیاوردند بلکه به تورات نیز ایمان نیاوردند و ایمان نیاوردن به کتاب خدا در واقع پیروی نکردن از خدا و پیروی کردن از شیطان است که در آیه بعدی آمده است.

❁ آیه ۱۰۲ - ﴿وَاتَّبَعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيْطَانُ عَلَىٰ مُلْكِ سُلَيْمَانَ ۖ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ وَلَٰكِنَّ الشَّيْطَانَ كَفُرًا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا أُنزِلَ عَلَى الْمَلَائِكَةِ بِبَابِ هَرُونَ وَمَرُوتَ ۖ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ ۖ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ ۖ وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ۖ

^۱ - بحار، ج ۶۹، ص ۱۹۸.

وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ ۚ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿۱۰۰﴾

ترجمه: و (یهود) از آنچه شیاطین در عصر سلیمان بر مردم می خواندند پیروی کردند. سلیمان هرگز (دست به سحر نیالود؛ و) کافر نشد؛ ولی شیاطین کفر ورزیدند؛ و به مردم سحر آموختند. و (نیز یهود) از آنچه بر دو فرشته بابل «هاروت» و «ماروت»، نازل شد پیروی کردند. (آن دو، راه سحر کردن را، برای آشنایی با طرز ابطال آن، به مردم یاد می دادند.) و به هیچ کس چیزی یاد نمی دادند، مگر اینکه از پیش به او می گفتند: «ما وسیله آزمایشیم کافر نشو (و از این تعلیمات، سوء استفاده نکن.)» ولی آنها از آن دو فرشته، مطالبی را می آموختند که بتوانند بوسیله آن، میان زن و شوهر جدائی بیفکنند؛ ولی هیچگاه نمی توانند بدون اجازه خداوند، به انسانی زیان برسانند. آنها قسمت هایی را فرامی گرفتند که به آنان زیان می رسانید و نفعی نمی داد. و مسلماً می دانستند هر کسی خریدار این گونه متاع باشد، در آخرت بهره ای نخواهد داشت. و چه زشت و ناپسند بود آنچه خود را به آن فروختند، اگر می دانستند!

آن طور که در احادیث آمده، در زمان سلیمان پیامبر ﷺ، عده ای مشغول سحر و جادو بودند. سلیمان ﷺ تمام اوراق آن ها را جمع و در محلی نگهداری می کرد. پس از رحلت سلیمان ﷺ جمعی آن اوراق را بیرون آوردند و شروع به ترویج سحر نمودند و در ضمن اعلام کردند سلیمان ﷺ پیغمبر نبوده بلکه به وسیله سحر و جادو بر کشور و انجام امور خارق العاده مسلط شده است. گروهی از بنی اسرائیل هم از آن ها پیروی کرده وسخت به جادوگری دل بستند تا جایی که به خاطر سحر، دست از تورات کشیدند. جالب آن که وقتی پیامبر اسلام ﷺ اعلام کرد که سلیمان، پیامبر خدا بود، برخی از بزرگان یهود گفتند: آیا از محمد ﷺ تعجب نمی کنید که می گوید سلیمان پیغمبر است در صورتی که او ساحر بوده است. اما قرآن پاسخ می دهد که ﴿ مَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ ﴾؛ سلیمان کافر نشد بلکه شیاطین و همان ها که به مردم تعلیم سحر می دادند کافر شدند.

یهود سلیمان علیه السلام را ساحر می دانستند نه کافر، پس چرا خدا می فرماید سلیمان کافر نشد، برای اینکه سحر و جادو به هر صورتی که در آید با کفر عملی همراه است چنانکه اگر با انحراف فکری و عقیدتی همراه باشد با کفر اعتقادی همراه است، پس سحر سبب کفر است و سلیمان علیه السلام از سبب کفر استفاده نکرد، بلکه این شیاطین جن بودند که با آموزش سحر به مردم کفر عملی داشتند. اما قضیه هاروت و ماروت چه بوده است؟ جریان از این قرار است که در سرزمین بابل جادوگری به اوج خود رسیده بود و مردم احساس امنیت نداشتند، خداوند این دو فرشته را به صورت انسان میان آن مردم فرستاد تا طریقه باطل ساختن سحر را به آن‌ها بیاموزد. اما همان مردم مورد تعلیم با استفاده از این فنون، به آزار دیگران می پرداختند و میان زن و شوهر جدایی می انداختند. آن دو فرشته قبلاً به مردم گوشزد می کردند که مبادا از این تعالیم، سوء استفاده کنید؛ چرا که ما با آموختن سحر و طریق ابطال آن، موجب آزمایش شما هستیم و کسی که سوء استفاده کند کافر می شود.

این را بدانید، چنان که در لوح آورده ایم، یهود این مطلب را می دانستند که هر کس از سحر پیروی کند و به منافع ظاهری روی آورد، از نعمت‌های آخرت بی بهره می ماند. آن‌ها با این کار، بد معامله ای انجام دادند؛ زیرا سرمایه وجودی خدا را در راه انجام سحر برای لذت این جهان به کار انداختند و خود را از سعادت آخرت محروم ساختند ﴿وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ﴾ اشاره به یک قانون کلی دارد و آن این است که درست است که هر چیزی اثر مخصوص به خود را دارد اما تا خدا اجازه ندهد آن اثر به ظهور نمی رسد.

یک نکته: خداوند در این آیه از یک طرف علم را برای شیاطین ثابت کرد و فرمود (لَقَدْ عَلِمُوا لِمَنِ اشترایه) و از آنان نفی کرد و فرمود (لو كانوا يعملون) در تفسیر این آیه گفته اند: «علم اول راجع به زیان ظاهری مشهود و علم دوم راجع به زیان باطنی معقول می باشد^۱ پس «لقد علموا» یعنی زیان بخش بودن پیروی از سحر را می دانند و «لو كانوا يعملون» مقصود این است که زیان

۱- پرتوی از قرآن، ج ۱، ص ۲۵۰.

نفسانی پیروی از سحر را نمی‌دانند. علامه طباطبایی (ره) در تفسیر این آیه می‌فرماید اجمالاً یک میلیون و دویست و شصت هزار احتمال در آن وجود دارد^۱.

آیه ۱۰۳ - ﴿ وَلَوْ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا وَاتَّقَوْا لَمَثُوبَةٌ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ خَيْرٌ لَّوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴾
ترجمه: و اگر آن‌ها ایمان می‌آوردند و پرهیزگاری پیشه می‌کردند، پاداشی که نزد خداست، برای آنان بهتر بود، اگر آگاهی داشتند.

می‌فرماید اگر یهود به پیامبر اسلام و قرآن کریم ایمان می‌آوردند و از جادوگری و سایر زشتی‌ها پرهیز می‌نمودند به پاداش الهی می‌رسیدند و صد البته که پاداش الهی بهتر از منافع دنیوی است. می‌دانید چرا؟ زیرا آنچه نزد خداست باقی است اما آنچه مادی و دنیوی است هر چند زیاد باشد، بالاخره فانی می‌شود؛ البته این مطلب نیاز به درک و دانش دارد.

حکم سحر: در روایات متعدد از ائمه طاهرين علیهم‌السلام سحر را کفر دانسته‌اند^۲ و در روایتی از علی علیه‌السلام نقل شد که زنی نزد پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم آمد و گفت: ای پیامبر خدا من همسری دارم که با من سخت‌گیر است و من با او کاری (سحر) کردم تا با من مهربان شود. پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرمودند: وای بر تو دین خود را تیره کردی (سه بار فرمود) فرشتگان نیکو تو را لعنت کنند فرشتگان آسمان تو را لعنت کنند فرشتگان زمین تو را لعنت کنند^۳.

در این درس با آیات ۹۹ تا ۱۰۳ سوره بقره آشنا شدید.

مالا نوبت مسابقه کتبی است. تقاضا می‌شود یکی از دوستان این سؤالات و پاسخنامه‌ها را سریعاً بین مضار ممتزم توزیع نماید.
 شما ۱۰ دقیقه وقت دارید به سؤال‌ها پاسخ دهید؛ البته با قرآن و ترجمه آن و همفکری و راهنمایی یکدیگر.

۱- المیزان، ج ۱، ص ۲۳۶.

۲- رجوع کنید به تفسیر تسنیم، ج ۵، ص ۸۲۸-۸۲۷.

۳- همان، ص ۷۲۷.

سوالات مسابقه درس بیست و یکم

۱. آیه ۹۹: ﴿وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ﴾ مخاطب

آیه چه کسی است؟

- الف - حضرت موسی علیه السلام   ب - حضرت عیسی علیه السلام
 ج - حضرت محمد صلی الله علیه و آله   د - حضرت ابراهیم

۲. علامت فاسق چیست؟

- الف - انکار نبوت   ب - انکار دلیل های روشن
 ج - انکار معاد   د - انکار توحید

۳. آیه ۱۰۰: ﴿أَوْكُلَمَا عَاهَدُوا عَهْدًا نَبَذَهُ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾

کدام یک از صفات یهود در آیه آمده است؟

- الف - پیمان شکستن گروهی از آنان   ب - مخالفت با انبیاء
 ج - بی ایمانی بیشتر آنان   د - الف و ج

۴. آیه ۱۰۱: ﴿وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيقٌ مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ كِتَابَ اللَّهِ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ كَانَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ برخورد اهل کتاب

با پیامبرانی که از جانب خدا برای آنان فرستاده می شد چگونه بود؟

- الف - گروهی از آنان به تمسخر او می پرداختند
 ب - عده ای از آنان به او اعلان جنگ می کردند
 ج - گروهی از آنان که به کتاب خدا بی اعتنا بودند، آن را پشت سر می افکندند
 د - عده ای بر ضد او با مشرکان پیمان دوستی می بستند

۵. آیه ۱۰۲: ﴿وَاتَّبِعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيْطِينُ عَلَىٰ مُلْكٍ سَلِيمٍ وَمَا كَفَرَ سَلِيمًا وَلَٰكِنَّ

الشَّيْطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا أُنزِلَ عَلَى الْمَلَائِكَةِ بِبَابِلَ هَدْرُوتَ

وَمَرْوَتٌ^ع وَمَا يُعْلِمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ^ط فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ^ع وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ^ع وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ^ع وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ^ع لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿

هاروت و ماروت چه کسانی بودند؟

الف - انسان مؤمن و صالح در زمان داوود بودند

ب - جن و در خدمت سلیمان بودند

ج - دو فرشته که به شهر بابل نازل شدند

د - مأموران نزول عذاب بر قوم لوط بودند

۶. از ویژگی‌های شیطان‌های عصر سلیمان کدام است؟

الف - کفر ورزی ب - ایجاد وسوسه در دل‌ها

ج - آموزش سحر به مردم د - الف و ج

۷. کدام پیامبر صاحب فرمانروایی است؟

الف - یوسف ب - داوود

ج - سلیمان د - شعیب

۸. هاروت و ماروت قبل از آموختن سحر به مردم چه می‌گفتند؟

الف - باید کافر شوید تا سحر را بیاموزید

ب - سحر وسیله خوبی است

ج - کار ما آزمایش است مبادا کافر شوید

د - الف و ب

۹. مردم بابل چگونه آزمایش شدند؟

- الف - با یاد گرفتن سحر از دو فرشته
- ب - با خودداری با دوستی مصریان
- ج - با ننوشیدن آب از نهر
- د - الف و ج

۱۰. آیه ۱۰۳: ﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا وَاتَّقَوْا لَمَثُوبَةٌ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ خَيْرٌ لَّوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾

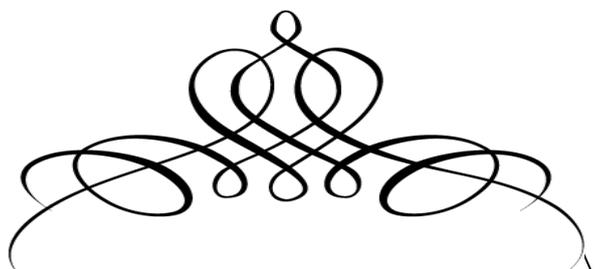
دو راه رسیدن به ثواب الهی چیست؟

- الف - ایمان و عمل صالح
- ب - پرهیزکاری و عمل صالح
- ج - ایمان و پرهیزکاری
- د - صبر و نماز

بله سؤال‌ها را خوب پاسخ دادید، الآن تمام پاسخنامه‌های شما ارزیابی می‌شود. اگر مایلید من جواب‌های صحیح را یک بار با کمک شما می‌گویم. هر سؤالی که می‌پرسم شما می‌توانید کمک کنید و شفاهی بازگو کنید که از کدام قسمت آیه پاسخ آن استفاده می‌شود.

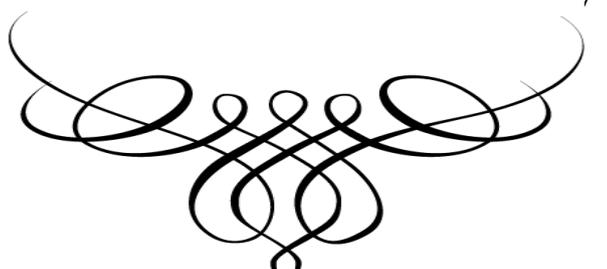
در انتهای درس از بین پاسخنامه‌ها، برنده‌های فوش شانس انتفاع می‌گردند.

صلوات بفرستید

درس بیست و دوم

سوره بقره - آیات ۱۰۴ تا ۱۰۸

درس بیست و دوم

سوره بقره - آیات ۱۰۴ تا ۱۰۸

نکته ها:

۱. دستور خدا به مسلمانان برای گفتن کلمه «انظرنا» به جای کلمه «راعنا» هنگام سخن گفتن با پیامبر ﷺ.
۲. عدم تمایل اهل کتاب و مشرکان برای نزول خیر و برکت به مسلمانان.
۳. توانایی خدا بر نسخ آیات و نازل کردن آیاتی بهتر از آیات قبل.
۴. هشدار خداوند به مسلمانان مبنی بر این که تقاضای نامعقول از پیامبرشان نکنند.

نغات درس بیست و دوم

راعنا (رعی): رعایت کن حال ما را   ضَلَّ: گم کرد، از دست داد
ننس: متروک می کنیم، به فراموشی می سپاریم   ود: دوست داشت
نأت: می آییم   سواء: وسط، یکسان
اصفحوا: گذشت کنید، چشم پوشی کنید

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلام علیکم. با یاری حق در این جلسه درباره آیات ۱۰۴ تا ۱۰۸ صحبت خواهیم کرد. با صلوات بر محمد و آل محمد.

﴿ آیه ۱۰۴ - يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا وَقُولُوا انظُرْنَا وَاَسْمَعُوا وَلَلْكَافِرِينَ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴾

ترجمه: ای افراد باایمان! (هنگامی که از پیغمبر تقاضای مهلت برای درک آیات قرآن می کنید) نگوید: «راعنا» بلکه بگوئید: «انظُرنا». (زیرا کلمه اول، هم به معنی «ما را مهلت بده» و هم به معنی «ما را تحمیق کن» می باشد؛ و دستاویزی برای دشمنان است.) و (آنچه به شما دستور داده می شود) بشنوید. و برای کافران (و استهزا کنندگان) عذاب دردناکی است.

ابن عباس نقل می کند: مسلمانان صدر اسلام هنگامی که پیامبر ﷺ مشغول سخن گفتن و بیان آیات و احکام الهی بود، از او می خواستند که کمی با تأنی سخن بگوید تا بتوانند مطالب را خوب درک کنند. آنان برای درخواست این مهلت و تأنی از کلمه «راعنا» که از ماده «ارعی» به معنی مهلت دادن (حال ما را رعایت کن) است، استفاده می کردند ولی یهودی ها این کلمه را می گفتند و آن را از ماده «الرعه» به معنی کودنی و خبیث اراده می کردند و گاهی «راعینا» یعنی «چوپان ما» می گفتند؛ به همین جهت خداوند در این آیه به مؤمنان دستور می دهد که کلمه «راعنا» را به کار نبرید و به جای آن از کلمه «انظُرنا» که به همان معنای مهلت است استفاده کنید تا یهود نتواند علیه پیامبر ﷺ سوء استفاده و استهزاگری کند.

یهود با بیان این کلمه (راعنا) قصد استهزاء رسول خدا ﷺ را داشت که خداوند با این دستور راه استهزاگری آن ها را بست. این آیه فرهنگ ادب سخن گفتن با پیامبر ﷺ بلکه با امام معصوم ﷺ را به ما می آموزد، از اینکه به گونه ای سخن نگوئیم که مورد سوء استفاده بیگانگان قرار بگیرد. در قرآن حدود ۸۹ بار خطاب ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ﴾ آمده و این افتخاری است که در

مدینه به مسلمانان بخشیده شده است.^۱

﴿ آیه ۱۰۵ - مَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَاللَّهُ تَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴾

ترجمه: کافران اهل کتاب، و (همچنین) مشرکان، دوست ندارند که از سوی خداوند، خیر و برکتی بر شما نازل گردد؛ درحالی که خداوند، رحمت خود را به هر کس بخواهد، اختصاص می‌دهد؛ و خداوند، صاحب فضل بزرگ است.

در این آیه خداوند پرده از روی کینه و دشمنی دو گروه برداشته است. این دو گروه، همان طور که در آیه آمده و در لوح می‌بینید، «اهل کتاب» و «مشرکان» هستند. اینان نبوت رسول گرامی اسلام ﷺ را انکار می‌کردند و از رسیدن هرگونه نعمت و خیر به مسلمانان ناراحت می‌شدند. آنان دوست نداشتند مسلمانان آسایش داشته باشند. اما خداوند نعمت خود را به هر کس بخواهد ارزانی می‌دارد. آن‌ها هرگز دوست نداشتند مسلمانان نیز دارای کتاب آسمانی و نعمتی همانند وجود پیامبر گرامی ﷺ برخوردار باشند اما خداوند آن را انجام داد.

﴿ آیه ۱۰۶ - مَا نَنْسَخْ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِمَّا أَوْ مِثْلَهَا أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴾

ترجمه: هر حکمی را که نسخ کنیم، و با (نسخ) آن را به تأخیر اندازیم، بهتر از آن، یا همانند آن را می‌آوریم. آیا نمی‌دانستی که خداوند بر هر چیز تواناست؟!.

یهود گاهی به مسلمانان می‌گفتند: دین، دین یهود است و قبله، قبله یهود است و به همین جهت پیامبر شما نیز ناچار است به سوی قبله ما نماز بخواند. وقتی دستور تغییر قبله رسید یعنی

۱- از امیر مؤمنان و امام سجاد علیه السلام نقل شده است که فرمودند: هر جا که در قرآن «یا ایها الذین آمنوا» دارد در تورات آمده است «یا ایها المساکین» (تفسیر صافی ج ۱، ص ۱۶۰)، بنابراین خدا برای اینکه مسلمانان خوب از پیامبر صلی الله علیه و آله اطاعت کردند آنان را با کلمه مؤمن خطاب کرد که بیانگر ایمان واقعی آنان است برخلاف یهود که جز اندکی از آنان بقیه ایمان درست نداشتند و با ایمان نیاوردن به پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله کفر پنهان آنان ظاهر شد.

قبله بودن بیت المقدس نسخ شد، این دستاویز از آن‌ها گرفته شد. پس از آن یهود نقشه دیگر اجرا کردند و گفتند: اگر قبله اولی صحیح بود پس دستور دوم چیست؟ و اگر دستور دوم صحیح باشد پس اعمال گذشته شما باطل است. یهودیان براساس این گمان هم در برابر اصل اسلام موضع گرفتند و هم نسخ احکام اسلامی را نشان خدایی نبودن اسلام دانستند. قرآن در این آیات به این گونه ایرادها پاسخ می‌دهد و می‌فرماید اگر ما دستوری را نسخ کنیم یعنی آن دستور و تکلیف را از مسلمانان برداریم و یا به جای آن دستور دیگر بگذاریم چنانکه اگر پیغمبر یا امامی از دنیا برود پیغمبر یا امامی دیگر به جای او قرار می‌دهیم و یا آن را از خاطر مسلمانان محو کنیم، بهتر از آن و یا همانند آن را جانشین آن خواهیم ساخت و چنین کاری از خداوند قادر ساخته است.

❁ آیه ۱۰۷ - ﴿الْمَ تَعْلَمَ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾

ترجمه: آیا نمی‌دانستی حکومت آسمان‌ها و زمین، از آن خداست (و حق دارد هر گونه تغییر و تبدیلی در احکام خود طبق مصالح بدهد)؟! و جز خدا، ولی و یاورى برای شما نیست. (و اوست که مصلحت شما را می‌داند و تعیین می‌کند).

در پایان آیه قبل سخن از قدرت خداوند به میان آمد، و در این آیه می‌فرماید خداوندی که به هر چیزی قادر است و مالک آسمان‌ها و زمین است، می‌تواند تعیین کننده وظیفه باشد و دستور صادر کند و تنها خداوند است که سرپرستی ما را بر عهده دارد و راه مستقیم را به ما نشان می‌دهد و تنها او است که یاری کننده واقعی است و همواره ما را در حمایت خود دارد. مسلمانانی که از چنین پشتیبانی برخوردارند نباید به حرف‌های نابجای دشمنان، گوش دهند.

❁ آیه ۱۰۸ - ﴿أَمْ تُرِيدُونَ أَنْ تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا سَأَلَ مُوسَىٰ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَتَّبِعِ الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ﴾

ترجمه: آیا می‌خواهید از پیامبر خود، همان تقاضا (ی نامعقولی) را بکنید که پیش از این، از موسی کردند؟! (و با این بهانه جویی‌ها، از ایمان آوردن سر باز زدند.) کسی که کفر را به جای ایمان بپذیرد، از راه مستقیم (عقل و فطرت) گمراه شده است.

مسلمانان نیز پس از تغییر قبله و وسوسه‌های یهود نزد پیامبر می‌آمدند و همانند یهودی‌ها که سؤال‌های محال و بی‌اساس و نامعقول از پیامبر خود حضرت موسی داشتند، سؤال می‌کردند. خداوند به وسیله این آیه مسلمانان را از چنین سؤال‌هایی که تنها از سر بهانه‌جویی است منع کرده است. برخی مفسران گفته‌اند که این افراد یهود بودند، یعنی یهود عصر نزول قرآن، همانند اجداد بهانه‌گیر و لجوج خود، برخی بهانه‌گیری‌ها را از زبان بعضی از مسلمانان ضعیف‌الایمان مطرح می‌کردند. نظیر آنچه در سوره اسراء (آیات ۹۰-۹۳) و سوره فرقان (آیه ۲۱) آمده است و شرح آن خواهد آمد^۱ به عنوان نمونه: کافران قریش در مکه از پیامبر ﷺ خواستند کوه صفا را به طلا تبدیل کنند^۲.

کسانی که دست به چنین حرکاتی می‌زنند در حقیقت «يَتَّبِعُوا الْكُفْرَ» کفر را به جای ایمان برگزیده‌اند و این همان معامله زیانبار است.

در این درس با آیات ۱۰۴ تا ۱۰۸ سوره بقره آشنا شدید.

مالا نوبت مسابقه کتبی است. تقاضا می‌شود یکی از دوستان این سؤالات و پاسفنامه‌ها را سریعاً بین مضار ممتزم توزیع نماید.
شما ۱۰ دقیقه وقت دارید به سؤال‌ها پاسخ دهید؛ البته با قرآن و ترجمه آن و همفکری و راهنمایی یکدیگر.

۱- تسنیم، ج ۶، ص ۱۲۹ و ۱۳۰.

۲- الدر المنثور، ج ۱، ص ۲۶۱.

سوالات مسابقه درس بیست و دوم

۱. آیه ۱۰۴: ﴿يَتَّبِعُهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا وَقُولُوا انظُرْنَا وَاسْمَعُوا وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ خداوند به چه کسانی دستور داد به جای واژه «راعنا» کلمه دیگری

بگویند؟

- الف - یهود   ب - نصارا
ج - مؤمنان   د - مشرکان

۲. آیه ۱۰۵: ﴿مَا يُوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَاللَّهُ تَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ﴾

کافران (اهل کتاب و مشرکان) برای مؤمنان چه چیزی را نمی‌پسندند؟

- الف - هر آنچه خیر باشد   ب - پشرفت
ج - پیروزی   د - حکومت

۳. در آیه خداوند صاحب چه چیزی معرفی شده است؟

- الف - زمین و آسمان   ب - بخشش (فضل) بزرگ
ج - بهشت و جهنم   د - همه موارد

۴. دشمن مسلمانان چه کسانی‌اند؟

- الف - کافران از اهل کتاب   ب - منافقان از اهل کتاب
ج - مشرکان   د - الف و ج

۵. آیه ۱۰۶: ﴿مَا نَنْسَخْ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِمَّا أَوْ مِثْلَهَا أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾

اگر حکم خداوند در آیه‌ای از قرآن تغییر کند (نسخ)، چه روی می‌دهد؟

- الف - اگر همه عالم جمع شوند، مثل آن را نمی‌توانند بیاورند
ب - اگر همه عالم جمع شوند، بهتر از آن را نمی‌توانند بیاورند

ج - حکم دیگری جایگزین آن نمی شود

د - مثل آن یا بهتر از آن را خدا می آورد

۶. آیه ۱۰۷: ﴿أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ

اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾ از جمله «مالکم من دون الله من ولی ولا نصیر» چه

استفاده‌ای می شود؟

الف - جز خدا را نپرستید

ب - خدا تکیه گاه همه است

ج - خدا فقط سرپرست و یاور مؤمنان است

د - خدا آگاه و توانا بر هر چیزی است

۷. زمین و آسمان متعلق به چه کسی است؟

الف - بندگان صالح

ب - انبیای الهی

ج - خداوند

د - مستضعفان

۸. تنها سرپرست و یاور انسان‌ها که در آیه معرفی شده، چه کسی است؟

الف - رسول الله

ب - امام معصوم

ج - خداوند متعال

د - خضر پیامبر

۹. آیه ۱۰۸: ﴿أَمْ تَرِيدُونَ أَنْ نَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا سُئِلَ مُوسَىٰ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَتَّبِعِ

الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ﴾ در آیه چه کسی گمراه شده‌ی از راه

راست، معرفی شده است؟

الف - کسی که از پیامبر تقاضای معجزه کند

ب - کسی که کفر را به جای ایمان بپذیرد

ج - کسی که دین اسلام را رها کند و دین یهود را بپذیرد

د - کسی که از پیامبر

۱۰. نتیجه عوض کردن کفر با ایمان چیست؟

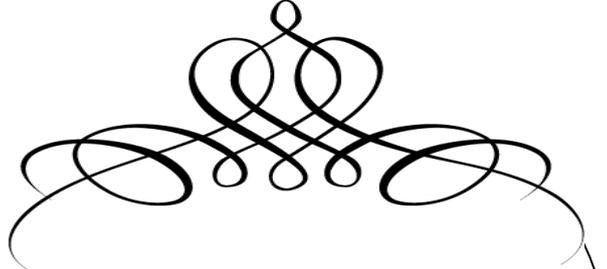
- الف - گمراه کردن انبیاء
- ب - بت پرستی
- ج - گمراهی از راه راست
- د - مشرک بودن

بله سؤال‌ها را خوب پاسخ دادید، الآن تمام پاسخنامه‌های شما ارزیابی می‌شود. اگر مایلید من جواب‌های صحیح را یک بار با کمک شما می‌گویم. هر سؤالی که می‌پرسد شما می‌توانید کمک کنید و شفاهی بازگو کنید که از کدام قسمت آیه پاسخ آن استفاده می‌شود.

در انتهای درس از بین پاسخنامه‌ها، برنده‌های فوش شانس انتفاع می‌گردند.

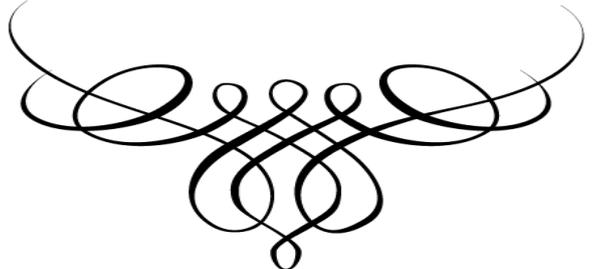
صلوات بفرستید

درس بیست و سوم

سوره بقره - آیات ۱۰۹ تا ۱۱۳

درس بیست و سوم سوره بقره - آیات ۱۰۹ تا ۱۱۳

نکته ها:

۱. آروزی اهل کتاب مبنی بر کافر شدن مسلمان‌ها.
۲. دستور خدا به مسلمان‌ها برای اقامه نماز، اداء زکات و انجام کار خیر.
۳. عدم وجود ترس و غم برای نیکوکاران و افراد تسلیم شده به خدا.
۴. اختلاف یهود و نصاری و مشرکان بر سر حقانیت راه خود.

لغات درس بیست و سوم

بُرْهَان : حِجَّت ، دَلِيل

يَحْكُمُ : حَكْم مِي كَنْد

أَمَانِي : آرزوها ، پندارها

وَجْه : صورت ، ذات ، وجود

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلام علیکم. با یاری حق در این جلسه درباره آیات ۱۰۹ تا ۱۱۳ صحبت خواهیم کرد. با صلوات بر محمد و آل محمد.

﴿ آیه ۱۰۹ - وَدَكْثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِّنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهَ بِأَمْرِهِ ۗ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴾

ترجمه: بسیاری از اهل کتاب، از روی حسد - که در وجود آنها ریشه دوانده - آرزو می کردند شما را بعد از اسلام و ایمان، به حال کفر باز گردانند؛ با اینکه حق برای آنها کاملاً روشن شده است. شما آنها را عفو کنید و گذشت نمایید؛ تا خداوند فرمان خودش (فرمان جهاد) را بفرستد؛ خداوند بر هر چیزی تواناست.

همان طور که در لوح آورده شده بسیاری از اهل کتاب به واسطه کینه و حسادت دوست داشتند که مسلمانان از طریق مستقیم ایمان بیرون روند در حالی که خودشان حق را می دانستند. درباره شأن نزول آیه روایت شد که تعدادی از یهود بعد از جنگ احد به حذیفه بن یمان و عمار یاسر گفتند مگر ندیدید چه به سر شما آمده اگر شما برحق بودید تارومار نمی شدید، پس به دین ما رجوع کنید... عمار گفت: شکستن عهد و پیمان در میان شما چگونه است؟ گفتند شدید است، عمار گفت: من عهد کرده ام تا زمانی که زنده ام به دین محمد کافر نشوم ... حذیفه گفت: اما خدا را پروردگار و محمد را پیامبر و اسلام را دین و قرآن را امام خود و کعبه را قبله راضی شدم...^۱ خداوند از مسلمانان می خواهد که فعلاً از اسلحه عفو و گذشت استفاده کنند و نقشه های آنان را نادیده بگیرند تا خداوند دستوراتش را در این مورد بعداً نازل کند. آیه ﴿ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴾ اشاره به این حقیقت دارد که خداوند در هر زمان قادر است فرمان جهاد

^۱ - الکشاف، ج ۱، ص ۱۷۶.

دهد و آنان را نابود کند اما طبع زندگی بشر و عالم آفرینش این است که هر کاری تدریجاً و با فراهم شدن مقدمات انجام گیرد.

بنابراین، این عفو و گذشت دستور و تکلیف همیشگی مؤمنان نسبت به کافران نیست بلکه تا آنجا است که عفو شدگان به خود آیند و از کید و نیرنگ علیه مسلمانان و آزار رساندن به آنان دست بردارند و مسلمانان خود را آماده تأییدات و امدادهای خدا کنند... مفسرین یکی از موارد واضح نسخ حکم قرآن، همین آیه دستور عفو را می‌دانند. می‌گویند: آیات دستور جهاد این حکم عفو را برداشته است^۱.

❁ آیه ۱۱۰ - ﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾

ترجمه: و نماز برپا دارید و زکات را ادا کنید؛ و هر کار خیری را برای خود از پیش می‌فرستید، آن را نزد خدا (در سرای دیگر) خواهید یافت؛ خداوند به اعمال شما بیناست. این آیه دو دستور به مؤمنان داده است؛ لطفاً به لوح نگاه کنید: یکی نماز خواندن و دیگری زکات دادن. نماز برای ایجاد ارتباط آنان با خداوند لازم است و زکات برای سیر کردن شکم گرسنگان و رفع نیازهای جامعه و ایجاد همبستگی‌های اجتماعی ضروری است و هردوی این‌ها برای پیروزی بر دشمن لازم است.

و سپس این مطلب را گوشزد می‌کند که هر عمل نیکی که انجام دهید، پاداش آن از بین نمی‌رود. این مطلب در استحکام ایمان مسلمانان، اثر به‌سزایی دارد. پایان آیه نیز می‌خواهد بفهماند که خداوند به‌طور دقیق می‌داند کدام عمل را به نیت او انجام داده‌اید و کدام یک را به نیت غیر او.

❁ آیه ۱۱۱ - ﴿وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصْرِيًّا تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ ۗ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ۗ﴾

۱ - پرتوی از قرآن، ج ۱، ص ۲۶۶.

ترجمه: آنها گفتند: «هیچ کس، جز یهود یا نصاری، هرگز داخل بهشت نخواهد شد.» این آرزوی آنهاست. بگو: «اگر راست می گویند، دلیل خود را (بر این موضوع) بیاورید!» این آیه، دو دسته را به عنوان مدعی معرفی کرده است. فکر می کنید چه کسانی هستند؟ بله، همان طور که در لوح می بینید، آن‌ها یهودیان و مسیحیان هستند. یهود به پیروان حضرت موسی علیه السلام و نصاری به پیروان حضرت عیسی علیه السلام گفته می شود. اما بینیم چه ادعایی کرده اند؟ همان طور که در ترجمه آیه خواندیم آن‌ها ادعا می کنند که تنها آنان به بهشت داخل می شوند و بهشت مخصوص آنان آفریده شده است. یعنی یهود می گفتند ملائک بهشت رفتن یهودی بودن است و نصارا می گفتند ملائک بهشت رفتن مسیحی شدن است آنان با تورات تحریف شده و اینان با انجیل تحریف شده.

﴿تِلْكَ آيَاتُهُمْ...﴾ این قسمت از آیه جواب آن ادعایی است که یهودیان و مسیحیان در آیه قبل بیان کرده بودند. قرآن در ابتدا می فرماید: این فقط یک آرزوست که در سر می پروراند که هرگز به آن نخواهند رسید. تورات و انجیل تحریف شده نمی تواند انسان را به بهشت هدایت کند. پس از آن به پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم دستور می دهد که از آنان در مورد این ادعا دلیل بخواهد اگر واقعاً راست می گویند.

﴿آیه ۱۱۲ - ﴿بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾﴾

ترجمه: آری، کسی که روی خود را تسلیم خدا کند و نیکوکار باشد، پاداش او نزد پروردگارش ثابت است؛ نه ترسی بر آنها و نه غمگین می شوند. (بنابراین، بهشت خدا در انحصار هیچ گروهی نیست).

این آیه به یک قانون کلی اشاره می کند و آن این که بهشت برای خداپرستان و نیکوکاران است و دوزخ برای بد سیرتان و گنهکاران؛ از هر طایفه و نژادی که باشند. همان طور که در لوح آمده این آیه پاداش بهشت را مشروط به دو شرط کرده است: در مرحله اول در برابر حق تسلیم

محض بودن، یعنی همه کارها و گفتارها و اندیشه‌های او برای خدا و درجهت خوشنودی او باشد. در مرحله دوم نیکو کار بودن. در نیکو کاری و احسان به دیگران پایدار باشد همواره کار نیک انجام دهد پس هر مسلمانی به هر اندازه که تسلیم خدا باشد و نیکو کاری پیشه کند به همان اندازه نزد خدا پاداش می‌گیرد، پس نگران آینده نبوده و برگزیده اندوهگین نمی‌شود. بر این اساس، قانون کلی در اعطای بهشت را بیان کرده است.

❁ آیه ۱۱۳ - ﴿ وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ الْنَّصْرَىٰ عَلَىٰ شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصْرَىٰ لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَىٰ شَيْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ ۗ كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ ۗ فَاللَّهُ تَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۗ ﴾

ترجمه: یهودیان گفتند: « مسیحیان هیچ موقعیتی (نزد خدا) ندارند». و مسیحیان نیز می‌گفتند: « یهودیان هیچ موقعیتی ندارند (و بر باطلند)؛ درحالی که هر دو دسته، کتاب آسمانی را می‌خوانند (و باید از این گونه تعصب‌ها بر کنار باشند). افراد نادان (دیگر، همچون مشرکان) نیز، سخنی همانند سخن آنها داشتند! خداوند، روز قیامت، درباره آنچه در آن اختلاف داشتند، داوری می‌کند.

ابن عباس در شأن نزول این آیه گوید: هنگامی که گروهی از مسیحیان نجران نزد پیامبر ﷺ آمدند، عده‌ای از یهود نیز حاضر بودند. آن دو گروه به نزاع پرداختند و در ضمن آن عالمی از یهود، نبوت عیسی و کتابش را انکار کرد. متقابلاً مسیحیان نجران هم نبوت موسی و کتابش را انکار کردند و در این هنگام این آیه نازل شد^۱ و هر دو دسته را بر گفتار نادرستشان ملامت کرد. ﴿ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ ﴾ این قسمت از آیه اشاره به این است که این دو گروه نمی‌بایست از طریق تعصب و لجاجت، با هم نزاع کنند؛ زیرا هر کدام، مدرکی همانند کتاب‌های الهی در اختیار دارند که در پرتو آن می‌توانند حقایق را دریابند. یهود می‌تواند با توجه به تورات که به آمدن مسیح بشارت داده نبوت عیسی ﷺ را بپذیرد و مسیحیان نیز می‌توانند با توجه به دستورات انجیل

۱ - مجمع البیان، ج ۱-۲ ذیل آیه.

و گفتار عیسی که برای تکمیل شریعت موسی آمده است، حقانیت آن پیامبر را بپذیرند. در این درس با آیات ۱۰۹ تا ۱۱۳ سوره بقره آشنا شدید.

حالا به این نکته مهم توجه کنید. اگر آن‌ها با تکیه بر کتاب‌های خود، نبوت پیامبران دیگر را تأیید کنند پس با توجه به همان کتاب‌ها باید نبوت پیامبر گرامی اسلام را هم بپذیرند.

فکر می‌کنید سرچشمه تعصب در کجاست؟ در حدیثی از امام عسگری علیه السلام روایت شد که فرمود: پیامبر به آنان (یهود و نصارا) فرمود: همه شما اهل باطل و خطا کار و فاسق هستید... شما ای یهود و نصارا با کتاب خدا مخالفت کردید و به آن عمل نکردید، اگر شما به دو کتاب (تورات و انجیل) عمل می‌کردید برخی از شما برخی دیگر را بدون دلیل کافر نمی‌خواندید...^۱

بنابراین ریشه سخنان یهود و نصارا در تکفیر یکدیگر عمل نکردن به کتاب خدا بوده است، چنانکه لغزش‌های دیگر آنان برخاسته از عمل نکردن به کتاب خدا (تورات و انجیل) بوده است. در پایان آیه چنان که در لوح نیز مشاهده می‌شود، قرآن، داوری در این اختلاف را در قیامت بر عهده خداوند می‌داند. آن‌جا است که انکار کنندگان نبوت پیامبر صلی الله علیه و آله محکوم می‌شوند؛ چرا که با این همه ادله روشن به راه خطا قدم گذاشتند.

در این درس با آیات ۱۰۹ تا ۱۱۳ سوره بقره آشنا شده‌اید.

مالا نوبت مسابقه کتبی است. تقاضا می‌شود یکی از دوستان این سؤالات و پاسفنامه‌ها را سریعاً بین مضار ممتزم توزیع نماید.

شما ۱۰ دقیقه وقت دارید به سؤال‌ها پاسخ دهید؛ البته با قرآن و ترجمه آن و همفکری و راهنمایی یکدیگر.

^۱ - تفسیر برهان، ج ۱، ص ۱۴۳-۱۴۴.

سوالات مسابقه درس بیست و سوم

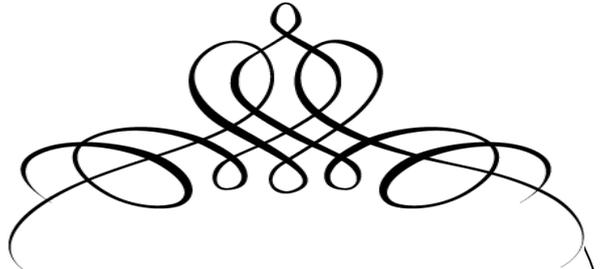
۱. آیه ۱۰۹: ﴿ وَذَكَرْهُمْ مِمَّ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِمَّنْ عِنْدَ أَنْفُسِهِمْ مِمَّنْ بَعَدَ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ فَأَعْفُوا وَأَصْفَحُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ ۗ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴾ آرزوی اهل کتاب چه بود؟
  - الف - عمر طولانی
  - ب - روشن شدن حق برای آن‌ها
  - ج - کافر شدن مسلمانان
  - د - مرگ مسلمانان
۲. منشأ آرزوی اهل کتاب برای کافر شدن مسلمانان چه بود؟
  - الف - عداوت
  - ب - حسادت
  - ج - ضلالت
  - د - خیانت
۳. آیه ۱۱۰: ﴿ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ جَدُّهُ عِنْدَ اللَّهِ ۗ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴾ در آیه توشه آدمی برای آخرت چه معرفی شده است؟
  - الف - نماز
  - ب - جهاد
  - ج - زکات
  - د - الف و ج
۴. کدام یک از صفات الهی در آیه آمده است؟
  - الف - آفریننده آسمان و زمین
  - ب - آگاه به تمام اعمال انسان
  - ج - انتقام گیرنده از ظالمان
  - د - نابود کننده مستکبران
۵. معنای جمله «آنچه را پیش بفرستید، نزد خدا خواهید یافت»، چیست؟
  - الف - آن را در قیامت پیدا می‌کنید
  - ب - خداوند آن را به شما بر خواهد گردانید
  - ج - خداوند پاداش اعمال خوب شما را خواهد داد
  - د - خداوند شما را بدون حساب وارد بهشت می‌کند
۶. آیه ۱۱۱: ﴿ وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَن كَانَ هُودًا أَوْ نَصْرَىٰ ۗ تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ ۗ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ۗ ﴾ سخن یهود و نصارا بر کدام صفت زشت آن‌ها دلالت می‌کند؟

- الف - انحصار طلبی ب - حسادت ج - لجاجت د - نفاق
۷. عقیده اهل کتاب (یهود و نصارا) برای ورود به بهشت چگونه بیان شده است؟
- الف - فقط یهود به بهشت می‌روند ب - بعد از چهل روز به بهشت می‌روند
- ج - فقط نصارا به بهشت می‌روند د - مورد الف و ج
۸. آیه ۱۱۲: ﴿بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ شرط برخورداری از پاداش الهی (در دنیا و آخرت) چیست؟
- الف - ایمان و پیروی از حق ب - نداشتن غم و اندوه
- ج - نداشتن ترس و دلهره د - تسلیم حق شدن و نیکوکار بودن
۹. آیه ۱۱۳: ﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصْرَىٰ عَلَىٰ شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصْرَىٰ لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَىٰ شَيْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ کدام یک از گروه‌های زیر، یکدیگر را به «ناحق بودن» متهم می‌کنند؟
- الف - یهود و مسلمانان ب - یهود و عرب
- ج - یهود و نصارا د - یهود و صابئین (ستاره پرستان)
۱۰. کدام یک از اسامی آخرت در آیه آمده است؟
- الف - روز جدایی ب - روز عمل ج - روز قیامت د - روز حساب

بله سؤال‌ها را خوب پاسخ دادید، الآن تمام پاسخنامه‌های شما ارزیابی می‌شود.
اگر مایلید من جواب‌های صحیح را یک بار با کمک شما می‌گویم. هر سؤالی که می‌پرسم شما می‌توانید کمک کنید و شفاهی بازگو کنید که از کدام قسمت آیه پاسخ آن استفاده می‌شود.
در انتهای درس از بین پاسخنامه‌ها، برنده‌های فوش شانس انتخاب می‌گردند.

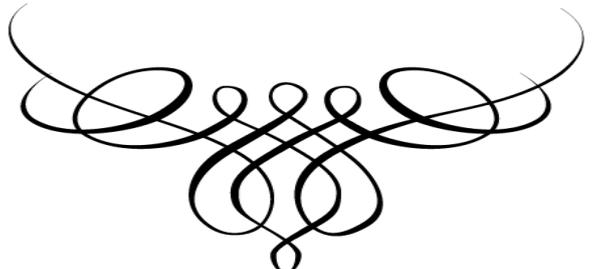
صلوات بفرستید

درس بیست و چهارم

سوره بقره - آیات ۱۱۷-۱۱۴

درس بیست و چهارم سوره بقره - آیات ۱۱۴ تا ۱۱۷

❁ نکته ها:

۱. دنیایی ذلت بار و آخرتی عذاب آور برای کسانی که مانع ذکر خدا در مسجد شوند و در خرابی آن بکوشند.
۲. حضور خداوند در هر جایی که انسان رو کند.
۳. منزله بودن خداوند از داشتن فرزند؛ آن گونه که اهل کتاب و مشرکان فکر می کردند.
۴. مالکیت خداوند بر آنچه در آسمانها و زمین است درحالی که همه در برابر او خاضع اند.
۵. همه چیز تحت اراده خداوند است.

لغات درس بیست و چهارم

سَعَى : کوشید	آن یُدکّرَ : که یاد شود
خِزَى : ننگ و خواری	خَائِف (خَوْف) : ترسان
ثَمَّ : آن جا	تُوَلُّوا : رو کنید
قَضَى : فرمان داد ، حکم داد	قَانِت : فرمانبردار
بَدِيع : نوآفرین ، خالق بدون نقشه قبلی و بدون نمونه داشتن	

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلام علیکم. با یاری حق در این جلسه درباره آیات ۱۱۴ تا ۱۱۷ صحبت خواهیم کرد. با صلوات بر محمد و آل محمد.

آیه ۱۱۴ - ﴿ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسْجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ، وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهَا أُولَٰئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ ۗ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ۗ ﴾

ترجمه: کیست ستمکارتر از آن کس که از بردن نام خدا در مساجد او جلوگیری کرد و سعی در ویرانی آنها نمود؟! شایسته نیست آنان، جز با ترس و وحشت، وارد این (کانون های عبادت) شوند. بهره آنها در دنیا (فقط) رسوایی است و در آخرت، عذاب عظیم (الهی)!

در شأن نزول این آیه وارد شده است: رومیان (که مسیحی بودند)، بیت المقدس را ویران ساختند تا زمانی که مسلمانان آن جا را فتح کردند و پس از آن مسیحیان با ترس وارد آن مسجد می شدند. همچنین طبق روایتی از امام صادق علیه السلام این آیه هنگامی نازل شد که قریش (مشرکان) از ورود پیامبر صلی الله علیه و آله به مکه و مسجد الحرام جلوگیری کردند^۱.

برخی نیز گفته اند مراد از این مساجد، مسجدهایی است که مسلمانان در مکه داشتند و پس از هجرت به مدینه، مشرکان اقدام به خراب کردن آنها نمودند^۲.

این آیه همانند آیه ۱۱۲ بقره، سه گروه را شامل شده است: مشرکان، یهودیان و مسیحیان. این گروه ها، هر کدام به نوبه خود در تخریب مساجد و مکان های توحیدی، نقش داشتند: قریش نسبت به مساجد مکه و از همه مهم تر مسجد الحرام نقش داشت؛ زیرا با جلوگیری از ورود پیامبر صلی الله علیه و آله به آن مسجد سعی در متروک گذاشتن آن مکان مقدس داشت. یهود با تحریکات خود

۱- مجمع البیان، ج ۱-۲ ذیل آیه.

۲- همان.

سعی داشتند، قبله مسلمانان فقط بیت المقدس باشد تا مسجد الحرام از یادها برود. مسیحیان نیز که با تعرض به بیت المقدس تخریب خود را عملی می کردند.

قرآن، هر سه گروه را به سبب اعمالشان در تخریب پایگاه‌های توحیدی، بزرگ‌ترین ستمگر معرفی می کند. چرا؟ زیرا آن‌ها با این کارشان، شرک و فساد را توسعه می دهند. کسانی که نمی گذارند مراکز عبادی یا یاد خدا آباد شود و در خرابی معابد و مساجد تلاش می کنند حق ورود با آن مراکز را ندارند و مسلمانان باید از ورود آن ظالمان جلوگیری کنند و چنانکه از روی غفلت وارد شدند مسلمانان آنان را بیرون برانند.

این آیه هر چند در آن زمان نازل شده اما حکم آن در همه قرون ثابت است؛ ضمن این که تخریب مساجد ظاهری نیست بلکه هرکاری که مساجد را از رونق بیندازد، مشمول حکم تخریب است؛ به عکس، آباد کردن مساجد که در آیه ۱۸ سوره توبه آمده، فقط در ساختمان سازی خلاصه نمی شود، بلکه هر کاری که باعث رونق یافتن و توجه مردم به سوی مساجد باشد، حکم آبادانی آن را دارد.

این آیه مشخصاً ورود مشرکان و مسیحیان و یهود را به مسجد الحرام ممنوع کرده است و این حکم نوعی رسوایی در دنیا برای آن‌هاست؛ چرا که می فرماید: ﴿لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ﴾ و عذاب آخرت رسوایی بیشتری را برای آنان در پی دارد.

اهمیت مسجد: امام باقر علیه السلام فرمود: پیامبر صلی الله علیه و آله به جبرئیل گفت: ای جبرئیل کدام مکان نزد خدا از همه محبوب تر است؟ جبرئیل گفت: مساجد (محبوب ترین مکان نزد خدا) است، و محبوب ترین اهل مسجد کسی است که از همه زودتر وارد آن شده و از همه دیرتر از آن بیرون برود!

﴿ آیه ۱۱۵ - وَ لِلّٰهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللّٰهِ إِنَّ اللّٰهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴾

ترجمه: مشرق و مغرب، ار آن خداست. و به هر سو روی کنید، خدا آنجاست. خداوند بی نیاز و داناست.

اگر خاطر شریفتان باشد، گفتیم وقتی قبله تغییر کرد - در آینده مفصل در این مورد بحث خواهیم کرد، یهودیان ایراد گرفتند که: مگر می شود قبله را تغییر داد پس یا عبادت‌های سابق مسلمانان باطل است یا عبادت‌های بعدی آنان؟ این آیه پاسخ می دهد که: تمام جهات متعلق به خدا و در پیشگاه او یکسان است ولیکن مناسبت‌های خاصی - از قبیل مرکزیت توحید - باعث می شود که جهت معینی برای قبله تعیین گردد. از این آیه می توانیم این حکم را به دست آوریم که: «اگر در نماز قیام معتبر نبود در درون کعبه نماز گزاردن در حال به پشت خوابیده و به پهلو نیز روا بود، زیرا در آنجا انسان به هر سو حتی بالا و پایین رو کند رو به قبله است. نماز واجب به هنگام اضطراب، نمازهای نافله و دعا نیز مشمول (فاینما تولوا فتم وجه الله) است».

﴿ آیه ۱۱۶ - وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحٰنَهُۥٓ ۗ بَل لَّهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ كُلُّۙ لَهٗ قٰنِیْنُوْنَ ۗ ﴾

ترجمه: و (یهود و نصاری و مشرکان) گفتند: «خداوند، فرزندی برای خود انتخاب کرده است». - منزه است او - بلکه آنچه در آسمان‌ها و زمین است، از آن اوست؛ و همه در برابر او خاضعند.

این عقیده خرافی که خداوند دارای فرزند است مورد قبول هر سه دسته مشرکان و یهودیان و مسیحیان است. طبق آیه ۲۰ سوره توبه، یهود می گفتند عزیر فرزند خداست و باز در ادامه همان آیه آمده است که نصاری می گفتند مسیح فرزند خداست و در سوره یونس آیه ۶۸ هم می فرماید مشرکان عقیده داشتند که خداوند برای خود فرزندی انتخاب کرده است و این آیه در ادامه (به عنوان نخستین دلیل بر فرزند نداشتن خدا) می فرماید که خداوند نیازی به فرزند ندارد؛ چرا که همه موجودات آسمان‌ها و زمین در ملک او هستند و در برابر او خاضع‌اند.

✽ آیه ۱۱۷ - بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿﴾
ترجمه: هستی بخش آسمان‌ها و زمین است؛ و هنگامی که فرمان وجود چیزی را صادر کند، تنها می‌گوید: «موجود باش!» و آن، فوری موجود می‌شود.

هیچ فکر کرده‌اید چرا قرآن اصرار دارد که بفهماند خداوند صاحب فرزند نیست؟ زیرا اگر گفته شود او فرزند دارد قدرت و حکومت او را محدود کرده‌ایم؛ چه آن که این انسان ضعیف است که می‌خواهد با تولید مثل، نوع خود را استمرار دهد. این آیه چنان که در لوح هم آمده (به عنوان دومین دلیل بر فرزند نداشتن خدا)، می‌فرماید خداوند پدید آورنده آسمان‌ها و زمین است؛ یعنی قدرتش نامحدود است، پس چگونه بگوییم که او با اختیار فرزند، احتیاج و ضعف خود را بروز داده است؟

اما منظور از ﴿كُنْ فَيَكُونُ﴾؛ باش، پس می‌شود ﴿﴾ (سومین دلیل بر فرزند نداشتن خدا) چیست؟ مسلماً به معنای لفظی نیست که مثلاً خدا بگوید: موجود باش، آنگاه چیزی موجود شود. بلکه منظور این است که هر گاه اراده خداوند به وجود چیزی - چه کوچک مثل اتم و چه بزرگ به اندازه آسمان‌ها و زمین - تعلق گیرد بدون نیاز به علت دیگر، به وجود می‌آید، آن هم بلافاصله و فوراً، یعنی اراده خداوند برای آفرینش چیزی کافی است نیاز به زاد و ولد و تولید مثل و فرزند ندارد.

در این درس با آیات ۱۱۴ تا ۱۱۷ سوره بقره آشنا شدید.

مالا نوبت مسابقه کتبی است. تقاضا می‌شود یکی از دوستان این سؤالات و پاسخنامه‌ها را سریعاً بین مضار ممتزم توزیع نماید.
 شما ۱۰ دقیقه وقت دارید به سؤال‌ها پاسخ دهید؛ البته با قرآن و ترجمه آن و همفکری و راهنمایی یکدیگر.

سوالات مسابقه درس بیست و چهارم

۱. آیه ۱۱۴: ﴿ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسْجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهَا أُولَٰئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَافِيَةً لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴾ آیه چه کسی را ظالم ترین فرد معرفی می کند؟

الف - آن ها که مسجد نمی سازند

ب - کسانی که به مسجد نمی روند

ج - آن ها که مانع بردن نام خدا در مسجد می شوند

د - آن ها که برای نفع شخصی از مسجد استفاده می کنند

۲. کسانی که به هر طریقی سعی در خرابی مسجد می کنند، جزایشان چیست؟

الف - ذلت و خواری در دنیا و عذاب بزرگ در آخرت

ب - منزوی و رسوا شدن

ج - زندان و شکنجه

د - ستم کردن به آنان

۳. نام کدام یک از مکان های عبادت در آیه آمده است؟

الف - کلیسا ب - کعبه ج - بیت المقدس د - مسجد

۴. خداوند، رونق مساجد را در چه امری می داند؟

الف - امام جماعت ب - ذکر خدا ج - بهداشت د - معماری زیبا

آیه ۱۱۵: ﴿ وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُولُوْا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴾

آدمی هنگام دعا به کدام طرف رو کند تا رو به سوی خدا باشد؟

الف - به هر طرف ب - غرب

ج - آسمان د - شرق

۵. کدام یک از اسماء و صفات خداوند در آیه آمده است؟

الف - الله

ب - واسع

ج - علیم

د - همه موارد

۶. آیه ۱۱۶: ﴿ وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحٰنَهُ ۗ بَل لَّهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۗ كُلُّ لَّهُ ۗ

فَنبُتُونَ ﴿ در آیه، خداوند از چه چیزی منزّه دانسته شده است؟

الف - از فرزند داشتن

ب - از شریک داشتن

ج - از نادان بودن

د - از همتا داشتن

۷. کدام یک از موارد زیر در آیه‌های ۱۱۶-۱۱۷ آمده است؟

الف - خداوند آفریننده آسمان و زمین است

ب - خداوند آسمان و زمین را در مدت شش روز آفرید

ج - هر چه در آسمان و زمین است از آن خداست

د - الف و ج

بله سؤال‌ها را خوب پاسخ دادید، الآن تمام پاسخنامه‌های شما ارزیابی می‌شود.

اگر مایلید من جواب‌های صحیح را یک بار با کمک شما می‌گویم. هر سؤالی که می‌پرسم شما می‌توانید کمک کنید و شفاهی بازگو کنید که از کدام قسمت آیه پاسخ آن استفاده می‌شود.

در انتهای درس از بین پاسخنامه‌ها، برنده‌های فوش شانس انتقاب می‌گردند.

صلوات بفرستید

درس بیست و پنجم
سوره بقره - آیات ۱۱۸ تا ۱۲۳

درس بیست و پنجم سوره بقره - آیات ۱۱۸ تا ۱۲۳

نکته ها: ❁

۱. اعتراض افراد نادان به این که چرا خداوند با آن‌ها سخن نمی‌گوید و یا نشانه‌ای به آن‌ها نشان نمی‌دهد.
۲. بشارت و بیم دادن وظیفه پیامبر است و او مسئول گمراهی دوزخیان نیست.
۳. عدم رضایت یهود و نصاری از پیامبر اسلام مگر در پیروی پیامبر از عقاید آن‌ها.
۴. تلاوت کنندگان واقعی کتاب‌های آسمانی، سرانجام به پیامبر اسلام ایمان می‌آوردند.
۵. بیم دادن خداوند بنی‌اسرائیل را از وقایع روز قیامت.

لغات درس بیست و پنجم

<p>آیه: معجزه، نشانه، آیات قرآنی</p> <p>يُوقِنُونَ: یقین پیدا می‌کنند</p> <p>نَذِيرٍ: بیم رسان</p> <p>مِلَّةً: آئین، دین</p> <p>لَا تَجْزِي: جزا نمی‌دهد، دفع نمی‌کند</p> <p>أَهْوَاءَ: جمع هواء، میل‌ها، خواهش‌های نفس</p> <p>خَاسِرٍ: زیانکار، خسارت دیده</p>	<p>تَشَابَهَتْ: مثل هم شد، مشابه است</p> <p>بَشِيرٍ: مژده دهنده، بشارت دهنده</p> <p>تَتَّبِعَ: پیروی می‌کنی</p> <p>فَضَّلْتُ: برتری دادم</p> <p>عَدَلُ: معادل، تاوان</p>
---	--

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلام علیکم. با یاری حق در این جلسه درباره آیات ۱۱۸ تا ۱۲۳ سخن خواهیم گفت. با صلوات بر محمد و آل محمد.

﴿ آیه ۱۱۸ - وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ أَوْ تَأْتِينَا آيَةٌ كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ تَشَبَهَتْ قُلُوبُهُمْ قَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴾

ترجمه: افراد ناآگاه گفتند: «چرا خداوند با ما سخن نمی گوید؟! و یا چرا آیه و نشانه ای برای خود ما نمی آید؟!» پیشینیان آنها نیز، همین گونه سخن می گفتند؛ دل ها و افکارشان مشابه یکدیگر است؛ ولی ما (به اندازه کافی) آیات و نشانه را برای اهل یقین (و حقیقت جویان) روشن ساخته ایم.

لطفاً به لوح توجه کنید. مشرکان دو درخواست داشتند:

۱. برای حقانیت رسالت محمد ﷺ چرا خداوند مستقیماً با ما سخن نمی گوید؟
۲. چرا آیه و نشانه ای بر خودمان نازل نمی شود؟

اما بشنوید پاسخ قرآن را، قرآن در مورد درخواست اول چون پاسخش روشن بوده در اینجا پاسخی نداده است هر چند در مورد درخواست مشابه آن پیش از این پاسخ داده است در آنجا که یهود از موسی ﷺ خواسته بودند که خدا خود را به آنان نشان بدهد و در کوه طور تجلی کرد و بنی اسرائیل تجلی قدرت خدا را تحمل نکردند و همه مردند و سپس خدا آنان را زنده کرد. در اینجا نیز (بیان می کند) هر کس شایستگی ندارد خدا با او سخن بگوید، این شایستگی برای افراد خاصی مانند پیامبران است. قرآن می فرماید: اگر واقعاً به دنبال حق هستید ﴿ قَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ ... ﴾ همین آیات را که بر پیامبر نازل کردیم نشانه روشنی بر صدق گفتار اوست و لزومی ندارد به هر یک از افراد مستقیماً و مستقلاً آیتی نازل شود.

این ادعا مانند این است که بگوییم چرا برقی که از مولد آن تولید می شود و فشار قوی است مستقیماً به منزل ما وصل نمی شود! مسلماً که مهندسین برق، سهم هر دسته از سیم های برق را

نسبت به کشش آن تقسیم کرده‌اند و هر خانه‌ای نمی‌تواند برق خود را مستقیماً از مولد خود دریافت کند.

﴿تَشَابَهَتْ...﴾ این مشرکان با گذشت زمان هنوز افکار و حرف‌های غلط پیشینیان خود را تکرار می‌کردند، در حالی که انتظار این بود که گذشت زمان افکار آن‌ها را روشن کرده باشد.

﴿ آیه ۱۱۹ - ﴿ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ ﴾

ترجمه: ما تو را بحق، برای بشارت و بیم دادن (مردم جهان) فرستادیم؛ و تو مسئول (گمراهی) دوزخیان (پس از ابلاغ رسالت) نیستی.

این آیه خطاب به پیامبر ﷺ است و وظیفه او را در برابر درخواست‌های بهانه‌جویانه مشخص می‌کند. می‌فرماید تو وظیفه داری دستورات ما را برای همه مردم بیان کنی و معجزات را به آن‌ها نشان دهی و باید این دعوت توأم با تشویق نیکوکاران و بیم دادن به بدکاران باشد. - لطفاً به لوح توجه کنید - اما گروهی از آنان که به رسالت تو ایمان نیاوردند، تو مسئول گمراهی آنان (دوزخیان) نیستی: ﴿وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ﴾. وظیفه پیامبر ﷺ تنها رساندن پیام‌های خدا به مردم است، نه بیشتر، و به عبارت دیگر: وظیفه پیامبر ﷺ راهنمایی مردم به حق و نشان دادن حق است، اما رسیدن مردم به حق از یک سو با اراده خود آن مردم و از سوی دیگر با اراده و لطف خدا است، این رساندن به حق در حیطه وظیفه پیامبر ﷺ نیست از این‌رو در پیش خدا مسئولیت ندارد.

﴿ آیه ۱۲۰ - ﴿ وَلَنْ تَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ قُلْ إِنَّ هُدَىٰ

اللَّهِ هُوَ الْهُدَىٰ وَلَئِنْ آتَبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴾

ترجمه: هرگز یهود و نصاری از تو راضی نخواهند شد، تا (بطور کامل، تسلیم خواسته‌های آنها شوی، و) از آیین (تحریف یافته) آنان، پیروی کنی. بگو: «هدایت الهی، تنها هدایت است.» و

اگر از هوا و هوس های آنان پیروی کنی، بعد از آنکه آگاه شده ای، هیچ سرپرست و یآوری از سوی خدا برای تو نخواهد بود.

یهود و نصاری از پیامبر ﷺ درخواست مهلت کرده و گفته بودند اگر ما را مهلت بدهی ما از تو پیروی خواهیم کرد^۱ و از سوی دیگر: پیامبر ﷺ سعی داشت با راضی نگه داشتن یهود و نصاری آنها را به اسلام دعوت کند. اما این آیه همان طور که در لوح آمده است، می فرماید: آنها هنگامی از تو راضی می شوند که از آیین [منحرفشان] پیروی کنی. پس به فکر راضی کردن آنان مباش.

طبق این آیه پیامبر وظیفه دارد که بگوید: هدایت، تنها هدایت الهی است نه هدایت های آمیخته با خرافات.

حال بینیم اگر پیامبر ﷺ از هوس ها و افکار کوتاه آنها پیروی می کرد چه اتفاقی می افتاد؟ قرآن می فرماید: در این صورت هیچ سرپرست و یآوری از طرف خدا برای تو (پیامبر ﷺ) نخواهد بود.

خدا به این وسیله به پیامبر ﷺ و رهبران الهی تفهیم می کند که هر چند راضی کردن مردم مهم است ولی ضابطه رضایت باید حق باشد نه با پیروی از هواهای نفسانی بعضی از مردم هواپرست.

﴿ آیه ۱۲۱ - الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ أُولَٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ ۗ وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ ۗ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخٰسِرُونَ ﴾

ترجمه: کسانی که کتاب آسمانی به آنها داده ایم (= یهود و نصاری) آن را چنان که شایسته آن است می خوانند؛ آنها به پیامبر اسلام ایمان می آورند؛ و کسانی که به او کافر شوند، زیانکارند.

گفته شد که این آیه درباره سرنشینان کشتی ای نازل شد که همراه جعفرین ابی طالب از حبشه (به مدینه) آمده بودند، آنان چهل مرد بودند که سی و دوتن از مردم حبشه و هشت تن از راهبان

۱- تفسیر مجمع البیان ج ۱-۲ ذیل آیه.

شام و از جمله آنان بحیراین راهب بودند و برخی گفته‌اند این آیه درباره افرادی از یهود مثل عبدالله بن سلام و... نازل شد که به اسلام ایمان آورده بودند^۱.

بنابراین در برابر بسیاری از یهود و نصاری که لجوجانه از پذیرش اسلام سرباز می‌زدند، عده‌ای هم بودند که به اسلام می‌گرویدند. این افراد که با دقت، کتاب آسمانی خود را تلاوت می‌کردند و با تفکر در مبانی اسلام بدان ایمان می‌آوردند؛ اگر آیه می‌فرماید ﴿حَقَّ تِلَاوَتِهِ﴾ منظور همان اندیشه کردن و با دقت خواندن کتاب‌های آسمانی است.

ضمناً این آیه به ما می‌فهماند که کتاب خدا همانند قرآن را نیز اگر به آنگونه شایسته‌اش است بخوانیم گمراه نمی‌شویم و ایمانمان مستحکم‌تر می‌شود.

﴿ آیه ۱۲۲ - ﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اذْكُرُوْا نِعْمَتِيْ الَّتِيْ اَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَاَنْتُمْ عَلٰى الْعٰلَمِيْنَ ﴿

ترجمه: ای بنی اسرائیل! نعمت مرا، که به شما ارزانی داشتم به یاد آورید؛ و (نیز به خاطر آورید که) من شما را بر جهانیان برتری بخشیدم.

لطفاً به لوح توجه کنید. چنان که می‌بینید، خداوند در این آیه خطاب به بنی اسرائیل دو مسئله را عنوان فرموده است:

۱- یاد آوردن نعمت‌ها؛

۲- یکی از نعمت‌ها برتری بخشیدن به آن‌ها - البته برتری بر اهل آن زمان -.

﴿ آیه ۱۲۳ - ﴾ وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِيْ نَفْسٌ عَنْ نَّفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا

تَنْفَعُهَا شَفَعَةٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿

ترجمه: و از روزی بترسید که هیچ کس از دیگری دفاع نمی‌کند؛ و هیچگونه عوضی از او قبول نمی‌شود؛ و شفاعت او را سود نمی‌دهد؛ و (از هیچ سویی) یاری نمی‌شوند.

در آیه قبل سخن از نعمت برتری بنی اسرائیل به میان آمد و این آیه در ادامه به یک مسئله مهم اشاره می‌کند و آن این که: هر نعمتی مسئولیتی را در پی خود دارد. خداوند در برابر هر بخششی،

۱ - مجمع البیان، ج ۱-۲ ذیل آیه.

تکلیف و تعهدی بر دوش انسان می گذارد. آیا این طور نیست؟ در این آیه هشدار می دهد که از روزی بترسید که هیچ کس به جای دیگری جزا نمی بیند و کسی بلا گردان کسی نمی شود و هیچ شفاعتی - مگر به اذن خداوند - پذیرفته نمی شود و کسی در آن روز یاری نمی شود.

در این درس با آیات ۱۱۸ تا ۱۲۳ سوره بقره آشنا شدید.

مالا نوبت مسابقه کتبی است. تقاضا می شود یکی از دوستان این سؤالات و پاسفنامه ها را سریعاً بین مضار ممتزم توزیع نماید.
شما ۱۰ دقیقه وقت دارید به سؤالها پاسخ دهید؛ البته با قرآن و ترجمه آن و همفکری و راهنمایی یکدیگر.

سؤالات مسابقه درس بیست و پنجم

۱. آیه ۱۱۸: ﴿ وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ أَوْ تَأْتِينَا آيَةٌ كَذَلِكَ قَالَ

الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ كَشَبَهَتْ قُلُوبُهُمْ قَدْ بَيْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿

بهانه جویی‌هایی که در آیه به آن‌ها اشاره شده، از طرف چه کسانی است؟

الف - انسان‌های لجوج ب - مشرکان

ج - نادانان د - گمراهان

۲. خداوند کریم، آیه‌های خود را برای کدام گروه روشن ساخت؟

الف - اهل ایمان ب - اهل یقین

ج - اهل علم د - اهل قلب‌های سالم

۳. آیه ۱۱۹: ﴿ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ ﴿

صفات پیامبر ﷺ در آیه آمده است؟

الف - فرستاده شده به حق ب - مژده دهنده به بهشت

ج - ترساننده از عذاب جهنم د - همه موارد

۴. پیامبر اسلام درباره کدام گروه مورد سوال قرار نمی‌گیرد؟

الف - دوزخیان ب - لجوجان ج - ستمگران د - نادانان

۵. آیه ۱۲۰: ﴿ وَلَنْ تَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصْرَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ قُلْ إِنَّ هُدَىٰ

اللَّهِ هُوَ الْهُدَىٰ وَلَئِنْ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ

مِنْ وَّلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿ چه کسانی هرگز از پیامبر راضی نخواهند شد؟

الف - منافقان ب - یهود و نصارا

ج - کافران د - مسیحیان

۶. آیه ۱۲۱: ﴿الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ أُولَٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَن يَكْفُرْ بِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخٰسِرُونَ﴾ زيانكاران چگونه معرفی شده‌اند؟

- الف - آنان که کتاب خدا را تکذیب کردند
- ب - کسانی که از رحمت خدا دور شدند
- ج - کسانی که به دیگران ظلم و ستم کردند
- د - آنان که به کتاب خدا کافر شدند

۷. کدام مورد از نشانه‌های ایمان به کتاب است؟

- الف - تلاوت قرآن
- ب - تعلیم آن به دیگران
- ج - عمل به دستورات آن
- د - الف و ج

۸. آیه ۱۲۲: ﴿يٰۤاِبْنِي إِسْرٰٓءِيْلَ اذْكُرُوْا نِعْمَتِيْ الَّتِيْ اَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَاِنِّيْ فَضَّلْتُكُمْ عَلٰى

الْعٰلَمِيْنَ﴾ بنی اسرائیل از طرف خداوند به چه کاری مامور شدند؟

- الف - جنگ با فرعونیان
- ب - حفظ ایمان خود هنگام رو به رو شدن با گوساله پرستی
- ج - یادآوری نعمت هایی که خدا به آنان ارزانی داشته است
- د - اطاعت از هارون در غیاب حضرت موسی

۹. از نعمت‌هایی که خداوند به بنی اسرائیل بخشید چه بود؟

- الف - پیروزی بر فرعونیان
- ب - فرستادن حضرت موسی برای راهنمایی آنان
- ج - فرستادن دو پیامبر خدا همزمان برای آنان
- د - فضیلت دادن آنان بر جهانیان در مقطعی از تاریخ

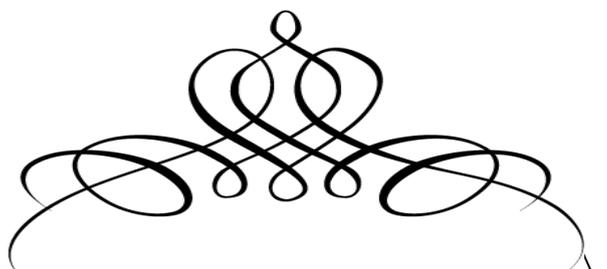
۱۰. آیه ۱۲۳: ﴿وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا تَنْفَعُهَا شَفَعَةٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ﴾ خداوند چه هشداری به یهود می‌دهد؟

- الف - از بهانه جویی دوری کنید
- ب - از قیامت بترسید
- ج - پیامبران را نکشید
- د - گوساله پرستی را رها کنید

بله سؤال‌ها را خوب پاسخ دادید، الآن تمام پاسخنامه‌های شما ارزیابی می‌شود. اگر مایلید من جواب‌های صحیح را یک بار با کمک شما می‌گویم. هر سؤالی که می‌پرسد شما می‌توانید کمک کنید و شفاهی بازگو کنید که از کدام قسمت آیه پاسخ آن استفاده می‌شود.

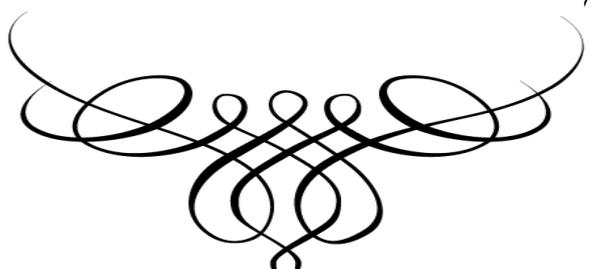
در انتهای درس از بین پاسخنامه‌ها، برنده‌های فوش شانس انتخاب می‌گردند.

صلوات بفرستید

درس بیست و ششم

سوره بقره - آیات ۱۲۴ تا ۱۲۹

درس بیست و ششم

سوره بقره - آیات ۱۲۴ تا ۱۲۹

نکته ها:

۱. پیشوایی (مقام امت) ابراهیم علیه السلام پس از آزمایش های دشوار.
۲. توجه دادن به امنیت خانه خدا و مقام ابراهیم علیه السلام به عنوان جایگاه پرستش خداوند.
۳. دستور خداوند به ابراهیم و اسماعیل برای پاکیزه کردن خانه کعبه برای عبادت کنندگان.
۴. تجدید بنای کعبه توسط ابراهیم و اسماعیل علیه السلام.
۵. انواع دعاها و راز و نیازهای ابراهیم و اسماعیل علیه السلام هنگام تجدید بنای کعبه.

لغات درس بیست و ششم

مَثَابَه (تَوْب) : میعادگاه ، محل بازگشت	إِذْ : آن زمانی که
طَوَاف (طَوَاف) : طواف کننده	إِبْتَلَى : آزمود
مُصَلَّى : نمازخانه ، محل نماز	أُتِّعَ : برخوردار می سازم
سُجُود : جمع ساجد ، سجده کنندگان	رُكِّعَ : جمع راکع ، رکوع کنندگان
عَاكِف : اعتکاف کننده ، مقیم درحال عبادت	رُكِّعَ السُّجُود : نمازگزاران
قَوَاعِد : جمع قاعده ، ستون ها ، پایه ها	مَصِير : بازگشت ، سرنوشت
تَوَاب : بسیار توبه پذیر	عَزِيز : مقتدر شکست ناپذیر
لَايِنَالُ (نَيْل) : نمی رسد، به دست نمی آورد	تُب : بیخشای
أَضْطَرُّ (ضَرَر) : می کشانم ، بیچاره می کنم ، ناچار می کنم	
حِكْمَت : کشف حقیقت ، شناخت حقایق آن طور که هست	
مَنَاسِك (نَسَك ، نُسَك) ، جمع مَنَسَك : محل های عبادت ، عبادت ها	

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلام علیکم. با یاری حق در این جلسه در باره آیات ۱۲۴ تا ۱۲۹ سخن خواهیم گفت. با صلوات بر محمد و آل محمد.

﴿ آیه ۱۲۴ - وَ إِذِ ابْتَلَىٰ اِبْرَاهِيْمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَاَتَمَّهُنَّ قَالَ اِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ اِمَامًا ۗ قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِيْنَ ﴾

ترجمه: (به خاطر آورید) هنگامی که خداوند، ابراهیم را با وسایل گوناگونی آزمود؛ و او به خوبی از عهده این آزمایش ها برآمد. خداوند به او فرمود: «من تو را امام و پیشوای مردم قرار دادم.» ابراهیم عرض کرد: «از دودمان من (نیز امامانی قرار بده.)» خداوند فرمود: «پیمان من، به ستمکاران نمی رسد (و تنها آن دسته از فرزندان تو که پاک و معصوم باشند، شایسته این مقامند).»

توجه کنید، این آیه تا ۱۸ آیه بعد درباره حضرت ابراهیم علیه السلام است. هدف این آیات می تواند سه چیز باشد:

۱- مقدمه ای باشد بر آیاتی که به تغییر قبله اشاره کرده اند تا مسلمان ها بدانند کعبه از یادگارهای این پیامبر بت شکن است.

۲- یهود و نصاری ادعا می کردند ما وارثان ابراهیم و آیین او هستیم. این آیات با توجه به آیاتی که درباره یهود گذشت، مشخص می سازد که آن ها تا چه حد از آیین ابراهیم بیگانه اند.

۳- مشرکان عرب نیز پیوندی ناگسستنی میان خود و ابراهیم قائل بودند. باید به آن ها هم فهمانده شود که برنامه شما هیچ ارتباطی با برنامه این پیامبر بزرگ ندارد.

این آیه همان طور که در لوح می بینید اشاره به آزمایش های خدا از ابراهیم علیه السلام و سربلندی او در آن ها دارد. وقتی آن حضرت از این آزمایش ها سربلند بیرون می آید، باید جایزه ای از طرف

خداوند دریافت کند. فکر می کنید چه جایزه ای گرفت؟ بله، خداوند او را به مقام امامت منصوب کرد.

(انی جاعلك للناس اماماً) یعنی تو را مقتدا قرار می دهم تا مردم به تو اقتدا کرده و از تو در سخنان و کارهای پیروی کنند و تو را پیشوای خود قرار بدهند.^۱

ابراهیم علیه السلام برای این که این رشته امامت و نبوت از خاندان او قطع نشود درخواست می کند که در دودمان او نیز امامانی قرار گیرند. اما خداوند چه جواب می دهد؟ به لوح نگاه کنید، خداوند می فرماید: پیمان من یعنی مقام امامت، به ظالمان هرگز نخواهد رسید. بنابراین خداوند تقاضای ابراهیم علیه السلام را پذیرفت اما تصریح کرد که به آن دسته از ذریه ابراهیم که اهل ظلم باشند چنین مقامی اعطا نخواهد شد.

سؤال: ابراهیم علیه السلام چگونه آزمایش شد؟ در آیه می فرماید: او به کلمات آزمایش شد. منظور از کلمات تمام اتفاقاتی است که در زندگی او رخ داد و وی از همه آن ها سربلند بیرون آمده مثل: بردن فرزندش به قربانگاه، رها کردن زن و فرزندش در بیابان بی آب و علف به فرمان خدا، قیام در برابر بت پرستان بابل، قرار گرفتن در دل آتش و صبر در برابر آن، مهاجرت از سرزمین بت پرستان.

اما مقام امامت چیست؟ امامت به معنای الگو و پیشوا است و مقام امامت موهبت ویژه الهی است که تنها به کسانی می رسد که دل و جان آنان از آسیب هر گونه وسوسه و گزند هر گونه گناه معصوم و مصون باشد.^۲

اگر نبوت و رسالت، دریافت اخبار از سوی خدا و ابلاغ آن به مردم است، امامت، علاوه بر آن، اجرای احکام و تربیت انسان ها نیز می باشد. بدیهی است که تعدادی از پیامبران، مقام امامت نیز داشته اند از جمله پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و مقام امامت پس از آن حضرت به علی علیه السلام و

۱ - المیزان، ج ۱ ص ۲۷۳.

۲ - تسنیم، ج ۶، ص ۴۱۹ و ۴۴۰.

یازده فرزند معصومش رسیده است، هر چند ستمگران آنان را از حکومت ظاهری بر مسلمانان محروم کرده‌اند تا امام زمان علیه السلام بیاید و حکومت جهانی را براساس امامت الهی برپای دارد. از آیه روشن می‌گردد که فقط خداوند تعیین کننده امام است.

﴿وَأَذِّجَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنَا وَآتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى وَعَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَن طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ﴾

ترجمه: و (به خاطر بیاورید) هنگامی که خانه کعبه را محل بازگشت و مرکز امن و امان برای مردم قرار دادیم. و (برای تجدید خاطره،) از مقام ابراهیم، عبادتگاهی برای خود انتخاب کنید. و ما به ابراهیم و اسماعیل امر کردیم که: «خانه مرا برای طواف کنندگان و مجاوران و رکوع کنندگان و سجده کنندگان، پاک و پاکیزه کنید.»

در آیه قبل، سخن از عظمت ابراهیم علیه السلام به میان آمد و در این آیه به بیان عظمت کعبه می‌پردازد. در این آیه، چنان که در لوح آمده، کعبه به عنوان «مثابه» یعنی محل بازگشت و توجه مردم معرفی شده است؛ چرا که مردم هر ساله آن را مورد توجه خود قرار داده و نزد آن جمع می‌شوند و به نوعی به فطرت خداخواهی خود، بازگشت می‌کنند و در آن به نوعی آسایش و آرامش دست می‌یابند. چنین چیزی در حقیقت اجابت یکی از درخواست‌های ابراهیم علیه السلام بود که ابراهیم از خدا خواسته بود که بعداً به آن اشاره می‌شود.

﴿وَآتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى﴾ مقام ابراهیم همان مقام (قدمگاه ابراهیم) معروف است که در نزدیکی کعبه قرار دارد و حجاج بعد از طواف، نماز طواف را در آن جا (پشت سر آن) به جا می‌آورند (به طوری که مقام ابراهیم در جهت قبله قرار می‌گیرد) و این مکان همان مصلی است.

در پایان آیه، خداوند دستور پاک کردن کعبه از آلودگی‌های ظاهری و معنوی را صادر می‌کند. این که خداوند در باره کعبه فرموده: «بیتي؛ خانه من» برای بیان شرافت و عظمت این خانه است؛ مانند ماه رمضان که درباره آن می‌گویند: «شهر الله؛ ماه خدا» کعبه را هم بیت الله می‌گویند.

ملجأ و وطن اصلی مردم، کعبه است و کسی که خود را رو به کعبه قرار می‌دهد به اصل خود رجوع می‌کند، این رجوع گاه از نزدیک و به صورت حج و زیارت انجام می‌گیرد و گاه از راه دور و در دعا و دیگر حالات است و کسی که از کعبه منصرف شود از حالت اصلی خود بر می‌گردد، زیرا کعبه مظهر فطرت توحیدی انسان است، ارتباط مستمر و مستقیم مسلمانان با کعبه به گونه‌ای است که جز در موارد اندک - که در آن‌ها رو یا پشت به کعبه بودن حرام یا مکروه است - در دیگر حالات و شئون، حتی در حال احتضار و دفن رو به کعبه بودن یا متعین است و یار جحان دارد!

❁ آیه ۱۲۶ - ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَأُمْتِعْهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَيَتَّسِ الْمَصِيرُ﴾

ترجمه: (به یاد آورید) هنگامی را که ابراهیم عرض کرد: «پروردگارا! این سرزمین را محل امنی قرار ده؛ و اهل آن را - آنها که به خدا و روز بازپسین ایمان آورده اند - از ثمرات (گوناگون)، روزی ده.» گفت: «دعای تو را اجابت کردم؛ و مؤمنان را از انواع برکات، بهره مند ساختم؛) اما به آنها که کافر شدند، بهره کمی خواهم داد؛ سپس آنها به عذاب آتش می‌کشانم؛ و چه بد سرانجامی است!»

با توجه به لوح می‌بینید که طبق این آیه، حضرت ابراهیم علیه السلام از خداوند خواسته‌هایی دارد. اول این که این سرزمین (مکه)، شهر امنی باشد؛ که البته در آیه قبل خداوند خبر از اجابت این دعا داده بود. دوم این که اهل این سرزمین - آن‌ها که به خدا و روز قیامت ایمان آورده اند - از ثمرات گوناگون برخوردار باشند.

اگر توجه کنید می بینید که ابراهیم علیه السلام ابتدا تقاضای امنیت می کند و سپس درخواست مواهب اقتصادی. به این معنا که امنیت مقدم است؛ هر چند که کلمه ثمرات می تواند به معنای مواهب مادی و معنوی، هر دو باشد.

«قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَأَمْتُهُ قَلِيلًا» آیه نشانگر رحمت عام پروردگار است که از خوان نعمتش همه بهره مند می گردند؛ چرا که می فرماید: آن ها که راه کفر را پیموده اند، به طور کامل محروم نمی شوند، بلکه بهره کمی از ثمرات به آن ها خواهد رسید. اما در پایان آیه ببینید چه وعده ای به آن ها داده است می فرماید در سرای آخرت، آن ها را به سوی عذاب آتش دوزخ می کشانم.

❁ آیه ۱۲۷ - «وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ»

ترجمه: و (نیز به یاد آورید) هنگامی را که ابراهیم و اسماعیل، پایه های خانه (کعبه) را بالا می بردند؛ (و می گفتند): «پروردگارا! از ما بپذیر، که تو شنوا و دانایی.»

این آیه نشانگر این است که کعبه قبلاً نیز بنا شده بود؛ چرا که می گوید: «يَرْفَعُ؛ پایه های آن را بالا بردند»، نه این که آن را ساختند. تاریخ می گوید که کعبه از زمان حضرت آدم بنا شده است و در طوفان نوح فرو ریخت و سپس به دست ابراهیم و فرزندش اسماعیل تجدید بنا گردید. ولی در روایت امام باقر علیه السلام آمده است: خدا پیش از آفرینش زمین، کعبه را آفرید و پس از آفرینش کعبه زمین را از زیر کعبه گسترش داد.^۱

«بازسازی کعبه عبادتی بود که به امر و هدایت خدای سبحان انجام می گرفت، زمزمه و نیایش مستمر ابراهیم علیه السلام و دستیار وی اسماعیل علیه السلام هنگام ساختن و بالابردن پایه های کعبه جمله آهنگین (رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا) بود و همه اجزاء کعبه با این ذکر بالا آمد که نشان خلوص محض آن معمار و دستیار بود^۲».

۱- تسنیم، ج ۷، ص ۴۱.

۲- تسنیم، ج ۷، ص ۲۸.

﴿ آیه ۱۲۸ - رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴾

ترجمه: پروردگارا! ما را تسلیم فرمان خود قرار ده؛ و از دودمان ما، امتی که تسلیم فرمانت باشند، (به وجود آور) و طرز عبادت‌مان را به ما نشان ده و توبه ما را بپذیر، که تو توبه پذیر و مهربانی.

این آیه و آیه بعد، بیانگر چند تقاضای مهم ابراهیم و اسماعیل از خداوند است که هنگام تجدید بنای کعبه اظهار کرده اند و شامل همه وظایف یک انسان است

۱- پروردگارا! ما را تسلیم فرمان خودت قرار ده؛

۲- از دودمان ما نیز امتی مسلمان و تسلیم در برابر فرمانت قرار ده؛

۳- روش پرستش و عبادت خودت را به ما نشان بده و ما را از آن آگاه ساز؛

۴- توبه ما را بپذیر و رحمتت را متوجه ما گردان .

مناسک اعمال و واجبات حج را می گویند، ابراهیم علیه السلام و اسماعیل علیه السلام تنها درخواست تعلیم مناسک را ندارد بلکه درخواست کردند جزء جزء مناسک حج و محل های آنها را به آن دو نشان دهد از طواف، سعی، وقوف در عرفات، مشعر و منی و قربانی و تقصیر و رمی جمرات را.

﴿ آیه ۱۲۹ - رَبَّنَا وَأَنْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴾

ترجمه: پروردگارا! در میان آنها پیامبری از خودشان برانگیز، تا آیات تو را بر آنان بخواند، و آنها را کتاب و حکمت بیاموزد، و پاکیزه کند؛ زیرا تو توانا و حکیمی (و براین کار، قادری).
این آیه پنجمین تقاضا را بیان کرده و آن این است که: پروردگارا! در میان آنان پیامبری از خودشان مبعوث کن. در این آیه به سه هدف مهم از بعثت پیامبران اشاره شده است که ما در لوح شاهد آنها هستیم.

۱- با استفاده از تفسیر پرتوی از قرآن، ج ۱، ص ۳۰۷ و تفسیر تسنیم ج ۷، ص ۷۱.

اول، تلاوت آیات خدا بر مردم؛ یعنی مرحله بیدارسازی اندیشه‌ها.
دوم، تعلیم کتاب و حکمت؛ یعنی آگاهی بخشی با تعلیم کتاب آسمانی و بیان اسرار و علل و نتایج احکام الهی.

سوم، تزکیه؛ یعنی تربیت و زدودن جان انسان‌ها از آلودگی‌های درون.
تربیت اصولاً مقدم بر تعلیم است؛ چرا که تعلیم مقدمه‌ای است بر هدف نهایی که تربیت است و در سه آیه دیگر قرآن - ۱۵۱ بقره، ۱۶۴ آل عمران، ۲ جمعه - تربیت مقدم شده است اما در این آیه تعلیم مقدم شده زیرا طبق روال طبیعی تا تعلیم نباشد تربیت صورت نمی‌گیرد و تعلیم مقدمه است برای تربیت. اما فراموش نکنیم که هدف اصلی، تربیت و تزکیه و پاک شدن انسان است از این‌رو در آیه ۱۵۱ سوره بقره و سوره آل عمران و سوره جمعه تزکیه را بر تعلیم مقدم ذکر کرده است. در پایان آیه می‌فرماید پیامبر باید از خودشان باشد؛ زیرا در این صورت با داشتن نیازها و غرایز انسانی و طبیعی می‌تواند الگوی خوبی برای مردمش باشد.
مقصود از «رسول» در آیه که درخواست ابراهیم علیه السلام از خداوند است و نیز مقصود از رسول در آیه ۱۵۱ سوره بقره و آیه سوره آل عمران و سوره جمعه پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله است، از پیامبر صلی الله علیه و آله نقل شد که فرمود: «من دعای پدرم ابراهیم و بشارت عیسی هستم»^۱.

در این درس با آیات ۱۲۴ تا ۱۲۹ سوره بقره آشنا شدید.

مالا نوبت مسابقه کتبی است. تقاضا می‌شود یکی از دوستان این سؤالات و پاسفنامه‌ها را سریعاً بین مزار ممتزم توزیع نماید.
شما ۱۰ دقیقه وقت دارید به سؤال‌ها پاسخ دهید؛ البته با قرآن و ترجمه آن و همفکری و راهنمایی یکدیگر.

۱- مجمع البیان، ج ۱-۲ ذیل آیه.

سوالات مسابقه درس بیست و ششم

۱. آیه ۱۲۴: ﴿وَإِذْ أَبْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ ۖ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا ۗ قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي ۖ قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ﴾ خداوند متعال چه زمانی حضرت

ابراهیم را رهبر و امام مردم قرار داد؟

الف - بعد از آن که خانه کعبه را بنا کرد

ب - هنگام بردن اسماعیل به سرزمین خشک

ج - بعد از موفقیت در امتحان‌های الهی

د - بعد از این که بت‌ها را شکست

۲. با توجه به آیه کدام گزینه صحیح است؟

الف - امام و پیشوای مردم را خدا بر می‌گزیند

ب - لحظه برقراری قیامت را خدا می‌داند

ج - فرزندان امام، رهبر هستند

د - امام را باید مردم انتخاب کنند

۳. با عنایت به آیه کدام یک از گروه‌های زیر شایستگی امامت مردم را ندارند؟

الف - ظالمان ب - منافقان ج - مشرکان د - کافران

۴. آیه ۱۲۵: ﴿وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنَا وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى وَعَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَن طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ﴾ پیمانی

که خداوند از حضرت ابراهیم علیه السلام و حضرت اسماعیل علیه السلام گرفت چه بود؟

الف - حرم خدا را از منافقان پاک گردانید

ب - بیت الله را پاکیزه کنند تا مردم به طواف، اعتکاف و نماز پردازند

ج - خانه خدا را از وجود کافران پاک گردانید

- د - خانه خدا را از مشرکان پاک کنند
۵. مقام ابراهیم علیه السلام چگونه جایگاهی است ؟
- الف - محل رسیدگی به اختلافات مردم ب - محل ذبح اسماعیل
- ج - محل انجام امور مذهبی و مردمی د - محل نماز و پرستش خداوند
۶. نام پدر و فرزندی که در آیه آمده است، چیست ؟
- الف - حضرت یعقوب علیه السلام و یوسف علیه السلام ب - حضرت سلیمان علیه السلام و داوود علیه السلام
- ج - حضرت ابراهیم علیه السلام و اسماعیل علیه السلام د - همه موارد
۷. آیه ۱۲۶: ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمِنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَأُمْتِعُهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ حضرت ابراهیم علیه السلام چه دعایی در حق سرزمین مکه کرد؟
- الف - خداوند آن جا را حاصل خیز قرار دهد
- ب - خداوند آن جا را سرزمین امن قرار دهد
- ج - فرزندان او را فرمانروایان آن قرار دهد
- د - ب و ج
۸. آیه ۱۲۷: ﴿وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ چه کسانی دیوارهای خانه خدا را بر افراشتند؟
- الف - آدم و حوا
- ب - ابراهیم علیه السلام و اسحاق علیه السلام
- ج - اسماعیل علیه السلام و اسحاق علیه السلام
- د - حضرت ابراهیم علیه السلام و حضرت اسماعیل علیه السلام
۹. آیه ۱۲۸: ﴿رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ کدام یک از دعا های زیر در آیه آمده است؟

الف - خدایا! ما و فرزندانمان را فرمانبردار خودت قرار بده

ب - خدایا! توبه ما را بپذیر

ج - خدایا! ما را امت خود قرار بده

د - الف و ب

۱۰. آیه ۱۲۹: ﴿رَبَّنَا وَأَبْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ

وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿ - کدام مورد از وظایف پیامبر است؟

الف - تلاوت آیات الهی برای مردم

ب - آموختن کتاب و حکمت به مردم

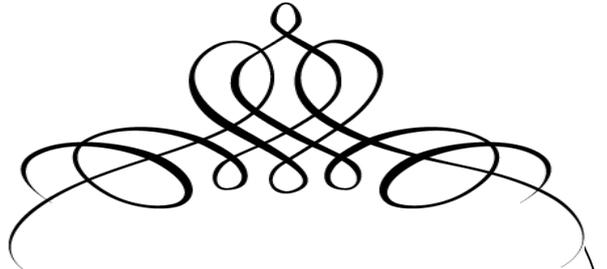
ج - پاکسازی روح مردم

د - همه موارد

بله سؤال‌ها را خوب پاسخ دادید، الآن تمام پاسخنامه‌های شما ارزیابی می‌شود.
اگر مایلید من جواب‌های صحیح را یک بار با کمک شما می‌گویم. هر سؤالی که
می‌پرسم شما می‌توانید کمک کنید و شفاهی بازگو کنید که از کدام قسمت آیه پاسخ آن
استفاده می‌شود.

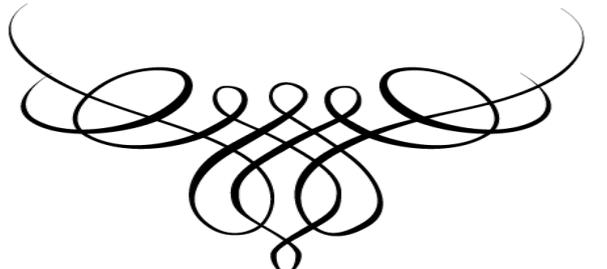
در انتهای درس از بین پاسخنامه‌ها، برنده‌های فوش شانس انتصاب می‌گردند.

صلوات بفرستید

درس بیست و هفتم

سوره بقره - آیات ۱۳۰ تا ۱۳۵

درس بیست و هفتم

سوره بقره - آیات ۱۳۰ تا ۱۳۵

نکته ها: ❁

۱. روی نگرداندن کسی از آیین ابراهیم، مگر افراد سفیه و نادان.
۲. خبر از تسلیم بودن بی چون و چرای ابراهیم در برابر فرامین الهی.
۳. توصیه ابراهیم و یعقوب به فرزندان‌شان برای پیروی از آیین پاک یکتاپرستی ابراهیمی.
۴. باطل بودن سخنان یهود مبنی این که ابراهیم و اسماعیل و اسحاق یهودی بودند.
۵. مسئول بودن هر کسی در قبال اعمال و رفتار خود.
۶. توجه دادن مردم به این که دین خالص ابراهیمی هدایتگر است نه دین یهود و مسیحی تحریف شده.
۷. عدم تعصب در پیروی و احترام به تمام پیامبران الهی.

لغات درس بیست و هفتم

یَرْغَبُ فِی: میل پیدا می کند	یَرْغَبُ عَنْ: میل و گریزان می شود
وَصَّى: وصیت و سفارش کرد	خَلَّتْ: گذشت، سپری شد
شُهَدَاءُ: جمع شهید، گواهان	
حَنِيفٌ: حق گرا، موحد، راه رونده در راه راست	
لَا تُسْئَلُ: پرسیده نمی شوی، بازخواست نمی شوی	
إِصْطَفَيْنَا (صَفَوُ): برگزیدیم، ناخالصی را زدودیم	

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلام علیکم. با یاری حق در این جلسه درباره آیات ۱۳۰ تا ۱۳۵ صحبت خواهیم کرد. با صلوات بر محمد و آل محمد.

❁ آیه ۱۳۰ - ﴿وَمَنْ يَرْعُبْ عَن مِّلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَن سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدِ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ﴾

ترجمه: جز افراد سفیه و نادان، چه کسی از آیین ابراهیم، (با آن پاکی و درخشندگی) رویگردان خواهد شد؟! ما او را در این جهان برگزیدیم؛ و او در آخرت از صالحان است. همان طور که در لوح هم آمده این آیه به معرفی حضرت ابراهیم و آیین او پرداخته است و در ادامه می‌افزاید: جز افراد سفیه و بی‌خرد کسی از آیین او روی بر نمی‌گرداند. فکر می‌کنید چرا؟ زیرا این کمال بی‌عقلی است که از راه پاک عقل و فطرت به بیراهه‌های شرک و کفر و فساد گام گذارد و از آیینی که با روح و فطرت و عقل انسان سازگار است به سراغ برنامه‌هایی برود که مخالف عقل و فطرت است. در پایان آیه معرفی ابراهیم به اوج خود می‌رسد و خدا می‌فرماید: ما ابراهیم را - به سبب این امتیازات بزرگش - برگزیدیم و او در آخرت از صالحان است.

❁ آیه ۱۳۱ - ﴿إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمَ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾

ترجمه: در آن هنگام که پروردگارش به او گفت: اسلام بیاور (و در برابر حق، تسلیم باش. او فرمان پروردگار را از جان و دل پذیرفت؛ و) گفت: «در برابر پروردگار جهانیان، تسلیم شدم.» این آیه به یکی از صفات ابراهیم علیه السلام و معیار برگزیدگی او از جانب خداوند اشاره دارد که در واقع ریشه بقیه صفات است و آن مسئله تسلیم محض بودن آن حضرت در برابر فرمان‌های الهی است.

در آیات گذشته هم دیدیم که ابراهیم و اسماعیل وقتی خانه خدا را ساختند از خداوند تقاضا کردند که آن‌ها به راستی تسلیم فرمان او باشند.

«حضرت ابراهیم علیه السلام از اوایل عمر و اوان جوانی مسلمان و تسلیم محض خدا و دارای قلب سلیم بود، قرآن کریم با بیان اینکه ابراهیم علیه السلام دارای قلب سلیم بود (اذ جاء رَبُّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ) اسلام خالص وی را امضا کرد، زیرا قلب سلیم آن دلی است که هیچ کسی جز خدا در آن راه ندارد، چنانکه حتی هنگام تهدید و افکنده شدن به آتش از فرشتگان الهی نیز یاری نخواست^۱. آری کسی که این گونه تسلیم فرامین الهی شود، خدا هم او و مکتبش را بر می‌گزیند و به جهانیان معرفی می‌کند و روی گردانی از مکتب او را نادانی معرفی می‌کند، تا جایی که نمرود - دشمن ابراهیم - بی اختیار گفت: «مَنْ اتَّخَذَ إِلَهًا فَلْيَتَّخِذْ إِلَهًا مِثْلَ إِلَهِ إِبْرَاهِيمَ؛ اگر کسی بخواهد خدایی برگزیند باید مثل خدای ابراهیم را برگزیند».

در دو عالم کی دهم من جان به کس

تا که او گوید، سخن این است و بس

❁ **آیه ۱۳۲ -** وَوَصَّيْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ بِرَبِّهِمْ وَيَعْقُوبَ يَنبِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ لَكُمْ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ❁

ترجمه: ابراهیم و یعقوب (در واپسین لحظات عمر)، فرزندان خود را به آیین، وصیت کردند؛ (و هر کدام به فرزندان خویش گفتند:) «فرزندان من! خداوند این آیین پاک را برای شما برگزیده است؛ و شما، جز به آیین اسلام (تسلیم در برابر فرمان خدا) از دنیا نروید.»
به لوح توجه فرماید. همان طور که می‌بینید، حضرت ابراهیم و یعقوب علیهم السلام به فرزندان خود در باره آیین پاک یکتاپرستی، سفارش کرده‌اند. با توجه به این که این دو پیامبر بزرگ، این سفارش را در اواخر عمر شریف خود به فرزندان نشان کرده‌اند به این نکته پی می‌بریم که انسان‌ها فقط مسئول امروز فرزندان‌شان نیستند و باید در برابر آینده آن‌ها نیز احساس مسئولیت کنند.

۱- الصافات، ص ۸۴

۲- تسنیم، ج ۷، ص ۱۴۰-۱۴۱.

همان طور که در مسائل مادی این مسئولیت را به خوبی انجام می‌دهند در مسائل اعتقادی و معنوی نیز باید آینده‌فرزندانشان را مدنظر قرار دهند.

اما چرا در میان پیامبران بعد از ابراهیم، فقط نام یعقوب آمده است؟ شاید بدین جهت باشد که به یهود و نصاری که هر کدام خود را به نوعی به یعقوب ارتباط می‌دادند بفهماند که راه و روش یعقوب یکتاپرستی بود و راه شما که خود را به او مرتبط می‌سازید با آن پیامبر سازگار نیست.

❁ آیه ۱۳۳ - ﴿أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنِّي بَعْدِي قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَإِلَهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِلَهًا وَاحِدًا وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾

ترجمه: آیا هنگامی که مرگ یعقوب فرا رسید، شما حاضر بودید؟! در آن هنگام که به فرزندان خود گفت: «پس از من، چه چیزی را می‌پرستید؟» گفتند: «خدای تو، و خدای پدرانت، ابراهیم و اسماعیل و اسحاق، خداوند یکتا را، و ما در برابر او تسلیم هستیم.»

اعتقاد جمعی از یهود این بود که یعقوب به هنگام مرگ، فرزندان خویش را به دینی که هم اکنون یهود به آن معتقد است - با تمام تحریفاتش - توصیه کرد. خداوند در رد ادعای آنان این آیه را نازل کرد و فرمود: مگر شما هنگام مرگ او حاضر بودید؟ آن گاه حقیقت مطلب را بیان می‌فرماید که در ترجمه آیه و لوح آموزشی آورده شده است.

از آیه بر می‌آید که در وجود یعقوب به هنگام مرگ، آثار یک نوع ناراحتی و نگرانی از وضع آینده فرزندانش احساس می‌شد زیرا آنان هنگام مرگ یعقوب علیه السلام در مصر زندگی می‌کردند بت‌پرستی فکر رایج و دین حاکم بر مصر باستان بود، از این جهت یعقوب علیه السلام برای آینده فرزندان و نسل خود نگران بود. سرانجام این نگرانی را به زبان آورده می‌پرسد: ای فرزندانم! بعد از من چه چیز را می‌پرستید؟ مخصوصاً پرسید: چه چیز را و نگفت چه کسی را و یعقوب می‌خواست واکنش آن‌ها را ببیند.

فرزندان یعقوب به پدرشان می گویند: «نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَآبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَاسْمَاعِيلَ وَاسْحَاقَ...» مگر اسماعیل، پدر یا جد یعقوب بود؟ خیر، او عموی یعقوب بود. پس چرا گفته «آباء»؟ زیرا در لغت عرب گاهی کلمه «آب؛ پدر» به عمو اطلاق می شود. بنابراین اگر در قرآن، آذر را پدر ابراهیم معرفی کرده منظور همان عموی ابراهیم است.

﴿ آیه ۱۳۴ - تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾

ترجمه: آنها امتی بودند که در گذشتند. اعمال آنان، مربوط به خودشان بود و اعمال شما نیز مربوط به خود شماست؛ و شما هیچگاه مسئول اعمال آنها نخواهید بود.

گویا این آیه پاسخ به یکی از اشتباهات یهود است؛ چرا که آنان بسیار به مسئله نیاکانشان و افتخارات آنها در پیشگاه خدا تکیه می کردند و گمانشان این بود که اگر خودشان آلوده باشند در پرتو چنین نیاکانی اهل نجاتند. قرآن می فرماید: آنها امتی بودند که در گذشتند و شما مسئول اعمال آنها نخواهید بود. همان طور که آنها نیز مسئول اعمال شما نیستند. از اینکه بنی اسرائیل (فرزندان یعقوب) هستید موجب نجات شما از آتش دوزخ نمی شود، از اینکه برخی از نیاکان شما پیغمبر بوده اند و بیشترین پیامبران از نسل یعقوب و بنی اسرائیل هستند سبب نمی شود که شما فرزندان آنان به بهشت بروید بنابراین به جای این که همت خود را مصروف مباحات و افتخارات نیاکان خود کنید در اصلاح عقیده و عمل خویش بکوشید.

مسلم است که این آیه مخصوص یهود نیست و هر قوم و ملتی از جمله مسلمانان را نیز شامل می شود و این مثال به جاست که بگوییم: از فضل پدر تو را چه حاصل؟

چنانکه پیامبر ﷺ به فاطمه زهرا ع فرمود: یا فاطمه لا أغنی عنک من الله شیئاً یعنی: ای فاطمه من به هیچ وجه بی نیاز کننده تو از کيفر خدا نیستم.

مقصود این است که نجات انسان در قیامت تنها در گرد ایمان و عمل صالح است، نه به حسب و نسب.

﴿ آیة ۱۳۵ - وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصْرَى تَهْتَدُوا قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا ۗ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴾

ترجمه: (اهل کتاب) گفتند: «یهودی یا مسیحی شوید، تا هدایت یابید.» بگو: «این آیین‌ها تحریف شده، هرگز نمی‌تواند موجب هدایت گردد، بلکه از آیین خالص ابراهیم پیروی کنید؛ و او هرگز از مشرکان نبود.»

این آیات هنگامی نازل شد که تعدادی از علمای یهود و مسیحیان نجران با هم بحث می‌کردند و هر گروه، پیامبر و کتاب خود را برتر می‌دانست و از مسلمانان می‌خواستند که به آیین آن‌ها بگردند. اصولاً چنین تقاضایی نشانگر خودخواهی و خودپرستی آن‌ها می‌باشد.

یهودیان و مسیحیان در حالی مسلمانان را به آیین خود دعوت می‌کردند و دین خود را موجب هدایت می‌دانستند که تحریف‌هایی در آیین آن‌ها ظهور کرده بود. بنابراین قرآن می‌فرماید: آیین‌های تحریف یافته نمی‌تواند موجب هدایت بشر گردد، بلکه پیرو آیین ابراهیم شوید تا هدایت شوید؛ آیینی که خالص بود و هیچ شرکی در آن راه نداشت.

این آیه دلیل بر این است که در دین ابراهیم ﷺ هیچ گونه شرک راه نداشت و یهودیان و مسیحیان هر چند مدعی پیروی از آیین ابراهیم ﷺ باشند آیین آنان ابراهیمی نیست، بلکه کتاب تورات و انجیل آنان تحریف شده و آمیخته به باطل است و تنها دینی که کاملاً ابراهیمی است دین اسلام است که هیچ گونه شرک و تحریف در آن راه ندارد.

در این درس با آیات ۱۳۰ تا ۱۳۵ سوره بقره آشنا شدید.

مالا نوبت مسابقه کتبی است. تقاضا می‌شود یکی از دوستان این سؤالات و پاسفنامه‌ها را سریعاً بین مضار ممتزم توزیع نماید.
شما ۱۰ دقیقه وقت دارید به سؤال‌ها پاسخ دهید؛ البته با قرآن و ترجمه آن و همفکری و راهنمایی یکدیگر.

سؤالات مسابقه درس بیست و هفتم

۱. آیه ۱۳۰: ﴿ وَمَنْ يَرْغَبْ عَنِ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا ^ط وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴾ چه کسانی از آیین ابراهیم علیه السلام رویگردان می‌شوند؟
 الف - مسیحیان   ب - یهودیان   ج - بی‌خردان   د - زرتشتی‌ها
۲. آیه ۱۳۱: ﴿ إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ ^ط قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴾ رمز موفقیت حضرت ابراهیم علیه السلام چه بود؟
 الف - تسلیم شدن در برابر فرمان خدا
 ب - شجاعت و سرسختی در راهی که برگزیده بود
 ج - هوش و پشتکار
 د - فراموش نکردن خداوند
۳. خداوند به حضرت ابراهیم علیه السلام چه دستوری داد؟
 الف - تسلیم امر پروردگار شو   ب - قربانی کن
 ج - کعبه را بنیان گذار   د - بت‌ها را بشکن
۴. آیه ۱۳۲: ﴿ وَوَصَّيْنَا إِبْرَاهِيمَ بَنِيهِ وَيَعْقُوبَ يَبْنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمْ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴾ وصیت حضرت ابراهیم علیه السلام و حضرت یعقوب علیه السلام به فرزندان‌شان چه بود؟
 الف - تا هنگام مرگ تسلیم رضای خدا باشید   ب - پیرو قرآن باشید
 ج - مسلمان بودن ، سعادت است   د - اسلام برترین دین است
۵. آیه ۱۳۳: ﴿ أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ بَعْدِي قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَإِلَهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِلَهًا وَاحِدًا وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴾ حضرت یعقوب به هنگام مرگ به فرزندان خود چه گفته است؟

- الف - بعد از من چه چیزی را می‌پرستید؟ ب - بعد از من با مالم چه می‌کنید؟
 ج - بعد از من منحرف می‌شوید؟ د - بعد از من به کجا می‌روید؟

۶. پاسخ فرزندان یعقوب به پدرشان هنگام مرگ چه بود؟

- الف - پرستش خدای تو و خدای پدرانت ب - تسلیم در برابر خدا
 ج - نابود نمودن بت‌ها د - الف و ب

۷. نام چه پیامبرانی در آیه آمده است؟

- الف - موسی، ابراهیم، اسحاق، یعقوب ب - یعقوب، ابراهیم، اسماعیل، عیسی
 ج - یعقوب، ابراهیم، اسماعیل، اسحاق د - یعقوب، ابراهیم، صالح، اسحاق

۸. آیه ۱۳۴: ﴿ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا

كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾ خداوند درباره اعمال امتی که از دنیا رفتند چه می‌گوید؟

- الف - اعمال آن‌ها مربوط به خودشان است ب - اعمال شما مربوط به خود شماست
 ج - کسی مسئول اعمال آن‌ها نیست د - همه موارد

۹. آیه ۱۳۵: ﴿ وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا

وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴾ از آیین حضرت ابراهیم با چه عنوانی یاد شده است؟

- الف - هدایتگر ب - بت شکن ج - اسلام د - حنیف

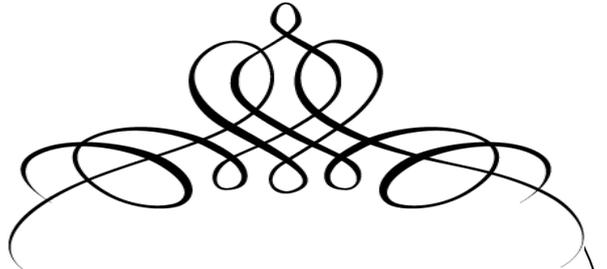
بله سؤال‌ها را خوب پاسخ دادید، الآن تمام پاسخنامه‌های شما ارزیابی می‌شود.

اگر مایلید من جواب‌های صحیح را یک بار با کمک شما می‌گویم. هر سؤالی که می‌پرسم شما می‌توانید کمک کنید و شفاهی بازگو کنید که از کدام قسمت آیه پاسخ آن استفاده می‌شود.

در انتهای درس از بین پاسخنامه‌ها، برنده‌های فوش شانس انتصاب می‌گردند.

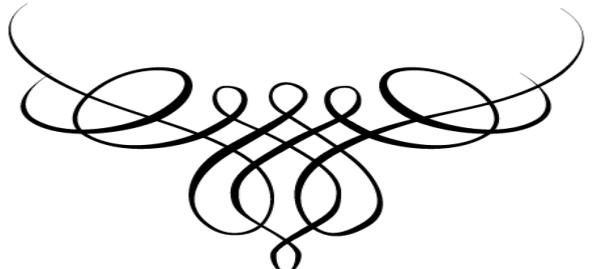
صلوات بفرستید

درس بیست و هشتم

سوره بقره - آیات ۱۳۶ تا ۱۴۱

درس بیست و هشتم

سوره بقره - آیات ۱۳۶ تا ۱۴۱

نکته ها:

۱. ایمان به پیامبر اسلام و راه او تنها راه هدایت مردم از جمله یهودیان است.
۲. توجه به رنگ خدایی در اعتقادات و رفتارها.
۳. یکی بودن خدا در تمام ادیان (نقطه مشترک ادیان).
۴. ستمکار بودن کسانی که گواهی و شهادت الهی را کتمان کنند.
۵. مسئول بودن هر امتی در قبال کارها و اعتقادات خودشان.

لغات درس بیست و هشتم

أسباط: جمع سبط: پسران نوادگان (مقصود در آیه فرزندان یعقوب است)

أحسن: نیکوتر

صِبْغَه: رنگ آمیزی

شِقَاق (شَق): ستیز، منازعه و جنگ

تُحَاجُّونَ (حَجَّ): حجت می آورید، مجادله و استدلال می کنید، بحث می کنید

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلام علیکم. با یاری حق در این جلسه درباره آیات ۱۳۶ تا ۱۴۱ صحبت خواهیم کرد. با صلوات بر محمد و آل محمد.

﴿ آیة ۱۳۶ - قُولُوا ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴾

ترجمه: بگویند: «ما به خدا ایمان آورده‌ایم؛ و به آنچه بر ما نازل شده، و به آنچه بر ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و پیامبران از فرزندان او نازل گردید، (و همچنین) آنچه به موسی و عیسی و پیامبران (دیگر) از طرف پروردگارشان داده شده است، و در میان هیچ یک از آنها سبب نمی‌شود که بعضی را بپذیریم و بعضی را رها کنیم.»

این آیه به مسلمانان می‌آموزد که از خودمحوری و تعصب‌های نژادی بدور باشند تا بتوانند چنین ادعا کنند که: ﴿لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾. مسلمان‌ها می‌گویند ما همه پیامبران الهی را قبول داریم؛ چرا که همه آنها، معلمان الهی بودند که در دوره‌های مختلف، به تربیت انسان‌ها می‌پرداختند و هدف همه آنها یکی بود. چنانکه به قرآن و کتاب‌های آسمانی نازل شده بر پیامبران پیشین (تورات و انجیل واقعی و تحریف نشده) ایمان می‌آوریم.

البته این بدان معنا نیست که همه آنها یک دین و آیین را تبلیغ می‌کردند؛ زیرا پیامبران، همانند معلمان بودند که هر کدام جامعه بشریت را در یک کلاس پرورش می‌دادند. بدیهی است دوران تعلیم هر یک که تمام می‌شد، به دست معلم دیگر در کلاس بالاتر سپرده می‌شدند و روی همین حساب جامعه بشری موظف است برنامه‌های آخرین پیامبر را که آخرین مرحله تکامل دین آن عصر است اجرا کند و این به معنای حق نبودن دعوت سایر پیامبران نیست، چنانکه اگر دانشجویی دکترای خود را از بهترین دانشگاه‌ها و در بهترین رشته‌ها بگیرد به معنای نادیده گرفتن زحمات‌های معلمان ابتدایی و دبیران دبیرستان‌ها نیست.

در باره «أسباط» از پیامبر ﷺ نقل شده است که آنان فرزندان یعقوب علیه السلام و دوازده مرد بوده اند^۱ و از حدیث دیگر از امام باقر علیه السلام استفاده می شود که آنان یوسف علیه السلام و برادرانش بوده اند و برادرانش که به او ستم کرده بودند بعداً از کار خود توبه کردند^۲.

❁ آیه ۱۳۷ - ﴿فَإِنْ ءَامَنُوا بِمِثْلِ مَا ءَامَنْتُمْ بِهِۦ فَقَدِ اهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ ❁ ترجمه: اگر آنها نیز به مانند آنچه شما ایمان آورده اید ایمان بیاورند، هدایت یافته اند؛ و اگر سرپیچی کنند، از حق جدا شده اند و خداوند، شر آنها را از تو دفع می کند؛ و او شنونده و داناست.

هنگامی که آیه (قولوا آمنا بالله - آیه ۱۳۶- نازل شد پیامبر صلی الله علیه و آله آن را برای یهود و نصارا خواند هنگامی که یهود نام عیسی علیه السلام را شنیدند نپذیرفتند و ایمان نیاوردند و نصارا گفتند عیسی همانند دیگر پیامبران نیست زیرا او پسر خدا است، پس آیه «فان امنوا» نازل شد^۳.

این آیه می خواهد به یهود و نصاری بفهماند که اگر می خواهند به هدایت واقعی دست یابند باید مثل مسلمانان، بدون در نظر گرفتن مسائل نژادی و قبیله‌گی، همه پیامبران الهی را بدون استثنا (به عنوان پیامبران خدا، نه پسر خدا) به رسمیت بشناسند. اگر آنها هم مثل مسلمانان چنین اعتقادی پیدا کردند، هدایت یافته اند و گرنه به راه باطل مانده اند.

پایان آیه، به پیامبر صلی الله علیه و آله و مسلمانان دلگرمی می دهد که از توطئه دشمنان نهراسند؛ چرا که خداوند شر آنها را از مسلمانان دفع می کند، همه سخن ها را می شنود و از توطئه ها و اعمال آنها آگاه است: ﴿فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾.

❁ آیه ۱۳۸ - ﴿صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً وَنَحْنُ لَهُ عَبِيدُونَ﴾

^۱ - تسنیم، ج ۷، ص ۲۳۲.

^۲ - همان، ص ۲۳۳.

^۳ - مجمع البیان، ج ۱-۲ ذیل آیه.

ترجمه: رنگ خدایی (بپذیرید: رنگ ایمان و توحید و اسلام.) و چه رنگی از رنگ خدایی بهتر است؟! و ما تنها او را عبادت می کنیم.

همان طور که در لوح می بینید بشر برای رسیدن به یک وحدت واقعی بایستی به داشتن رنگ خدایی فکر کند. این آیه به مردم فرمان می دهد که همه رنگ های نژادی و قبیله ای و سایر رنگ های تفرقه انداز را کنار بگذارند و همگی به رنگ الهی در آیند. رنگ خدایی یعنی وحدت، پاکی، پرهیز کاری، عدالت و برادری.

مفسران نوشته اند در میان مسیحیان معمول بود که فرزندان خود را غسل تعمید می دادند. گاه ادویه مخصوص زرد رنگی به آب اضافه می کردند و می گفتند این غسل به ویژه با این رنگ خاص باعث تطهیر نوزاد از گناه ذاتی که از آدم به ارث برده می شود. قرآن بر این منطق بی اساس، خط بطلان می کشد و می گوید: بهتر است که به جای رنگ های ظاهری، رنگ حقیقی و خدایی را بپذیرید تا روح و جانتان از هر آلودگی پاک گردد.

درباره «صبغه الله» ابن عباس گفت یعنی دین خدا و از امام صادق علیه السلام نقل شد که فرمود یعنی دین اسلام و بعضی گفته اند یعنی فطرت خدایی که مردم بر آن سرشته شده اند!

﴿ آیه ۱۳۹ - قُلْ أَتَحَاجُّونَنَا فِي اللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ وَلَنَا أَعْمَلُنَا وَلَكُمْ أَعْمَلُكُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ ﴾

ترجمه: بگو: «آیا درباره خداوند با ما محاجه می کنید؟! درحالی که او، پروردگار ما و شماسست؛ و اعمال ما از آن ما، و اعمال شما از آن شماست؛ و ما او را با اخلاص پرستش می کنیم؛ (و موحد خالصیم).»

یهود، گاهی خطاب به مسلمانان می گفتند: تمام پیامبران از میان بنی اسرائیل برخاسته اند و دین ما قدیمی ترین دین است و کتاب ما کهن ترین کتاب آسمانی است؛ نژاد ما برای دریافت وحی و

پذیرش نبوت، آماده‌تر و شایسته‌تر از دیگران است و اگر محمد پیامبر بود باید از میان ما مبعوث می‌شد!

قرآن با این آیه خط بطلانی بر سخنان ناروای آنان کشیده و خطاب به پیامبر ﷺ می‌فرماید: به آن‌ها بگو آیا درباره خداوند با ما گفت‌وگو می‌کنید درحالی که او پروردگار ما و شماست. این پروردگار در انحصار نژاد و قبیله‌ای نیست، بلکه خدای همه جهانیان است. این را هم بدانید که هیچ امتیازی برای هیچ کس جز در پرتو اعمالش نمی‌باشد. هر کس از ما و شما در گرو اعمال خود است. البته همان طور که در لوح آمده، این تفاوت میان ما و شما وجود دارد که ما خدا را با اخلاص پرستش می‌کنیم.

درحالی که شما یهود و نصارا به خدا شرک جسته‌اید. چون یهود می‌گفتند عزیر پسر خدا است و نصارا می‌گفتند مسیح پسر خدا است و این اعتقاد شرک به خدا است.

﴿ آیه ۱۴۰ - أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى قُلْ ءَأَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمِ اللَّهُ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَفِيلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴾

ترجمه: یا می‌گویید: «ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و اسباط، یهودی یا نصرانی بودند؟! بگو: «شما بهتر می‌دانید یا خدا؟! (و با اینکه می‌دانید آنها یهودی یا نصرانی نبودند، چرا حقیقت را کتمان می‌کنید؟)» و چه کسی ستمکارتر است از آن کس که گواهی و شهادت الهی را که نزد اوست، کتمان می‌کند؟! و خدا از اعمال شما غافل نیست.

این آیه به قسمت دیگری از ادعاهای بی اساس آن‌ها پاسخ گفته است. اهل کتاب مخالف اسلام می‌گفتند: ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و اسباط، همگی یهودی یا نصرانی بوده‌اند این ادعای جدلی از سوی آنان درحالی بوده است که هیچ گونه دلیلی برای باقی ماندن خود بر دین یهود و نصارا نداشته‌اند و درواقع این نوع ادعا آخرین تلاش آنان برای ایمان نیاوردن به دین اسلام و گمران کردن مردم به ویژه مردم عوام یهود و نصارا بوده است. خداوند

(در پاسخ به ادعای اهل کتاب و در مقام تهدید آنان) می فرماید: «بگو آیا شما بهتر می دانید یا خدا؟ خدا بهتر از همه کس می داند که آن‌ها نه یهودی بودند و نه نصرانی. شما مخالفان کم و بیش می دانید که بسیاری از این پیامبران قبل از موسی و عیسی حضور داشتند و اگر هم ندانید باز بدون اطلاع چنین نسبتی را به آن‌ها دادن تهمت است و گناه و چه کسی ستمکارتر از آن کسی است که شهادت الهی را که نزد اوست کتمان کند. زیرا هیچ ستمی بالاتر از این نیست که افرادی آگاهانه حقایق را کتمان کنند و مردم را در بیراهه‌ها سرگردان سازند. در پایان، قرآن می فرماید: «و ما الله بغافل عما تعملون»؛ یعنی هر کاری که می کنید در دید خداوند است و او از شما غافل نیست.

روشن است که مقصود از این جمله تنها این نیست که بگویید خدا کارهای شما را آگاهی دارد، بلکه مقصود این است که این آگاهی از سوی حاکم عادل است که در کمین ظالمان است، و روزی به حساب عمل آنان رسیدگی می کند و آنان را کیفر می دهد. در این آیه کتمان کنندگان شهادت و گواهی ظالم‌ترین مردم خوانده شده‌اند. و مقصود از کتمان کنندگان شهادت، یهود و نصارا هستند که گواهی تورات و انجیل بر حقانیت پیامبر اسلام ﷺ را کتمان کرده بودند.

﴿ آیه ۱۴۱- ﴾ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْئَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿

ترجمه: (به هر حال) آنها امتی بودند که در گذشتند. آنچه کردند، برای خودشان است؛ و آنچه هم شما کرده اید، برای خودتان است؛ و شما مسؤول اعمال آنها نیستید.

این آیه به گونه دیگری به پاسخ‌گویی پرداخته است. می فرماید: به فرض این که همه ادعاها درست باشد، آن‌ها گروهی بودند که در گذشته پرونده اعمالشان بسته شد و دورانشان سپری گشت و اعمالشان متعلق به خودشان است اعمال آنان برای شما سودی ندارد. شما هم مسؤول اعمال خویش هستید و هیچ گونه مسئولیتی در برابر اعمال آن‌ها ندارید. واقعاً یک ملت زنده باید

به اعمال خود متکی باشد نه به تاریخ گذشته خویش. یک انسان هم باید به فضیلت خود اتکا داشته باشد؛ چرا که از فضل پدر، او را چیزی حاصل نمی‌شود.

گیرم پدر تو بود فاضل   از فضل پدر تو را چه حاصل؟

در این درس با آیات ۱۳۶ تا ۱۴۱ سوره بقره آشنا شدید.

مالا نوبت مسابقه کتبی است. تقاضا می‌شود یکی از دوستان این سؤالات و پاسخنامه‌ها را سریعاً بین مضار ممتزم توزیع نماید.

شما ۱۰ دقیقه وقت دارید به سؤال‌ها پاسخ دهید؛ البته با قرآن و ترجمه آن و همفکری و راهنمایی یکدیگر.

سوالات مسابقه درس بیست و هشتم

۱. آیه ۱۳۶: ﴿قُولُوا ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا مِن رَّبِّهِمْ وَإِسْحَاقَ

وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ

بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَخَنَّا لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ نام کدام یک از پیامبران در آیه آمده است؟

- الف - حضرت ابراهیم علیه السلام و یعقوب علیه السلام ب - حضرت اسحاق علیه السلام و اسماعیل علیه السلام
 ج - حضرت موسی علیه السلام و عیسی علیه السلام د - همه موارد

۲. آیه ۱۳۷: ﴿فَإِنِ ءَامَنُوا بِمِثْلِ مَا ءَامَنْتُمْ بِهِ فَقَدِ اهْتَدَوْا وَإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا هُمْ فِي

شِقَاقٍ فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ سبب هدایت چیست؟

- الف - ایمان به تورات ب - ایمان به انجیل
 ج - ایمانی همانند ایمان مسلمانان د - ایمان به موسی و عیسی

۳. آیه ۱۳۸: ﴿صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً وَخَنَّا لَهُ عَنِدُونَ﴾ بهترین

رنگ چه رنگی معرفی شده است؟

- الف - رسول خدا صلی الله علیه و آله ب - ائمه
 ج - خداوند متعال د - همه موارد

۴. آیه ۱۳۹: ﴿قُلْ أَتَحَاجُّونَنَا فِي اللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ وَلِنَا أَعْمَلُنَا وَلَكُمْ أَعْمَلُكُمْ

وَخَنَّا لَهُ مُخْلِصُونَ﴾ اهل کتاب با مسلمانان در باره چه کسی محاجه می کردند؟

- الف - پیامبر صلی الله علیه و آله ب - حضرت عیسی علیه السلام و موسی علیه السلام
 ج - خداوند متعال د - بهشت و جهنم

۵. آیه از چه پرستشی سخن می گوید؟

- الف - پرستش با یقین ب - پرستش با معرفت
 ج - پرستش با شک د - پرستش خالصانه

۶. آیه ۱۴۰: ﴿أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ قُلْ ءَأَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمِ اللَّهُ وَمَنْ أظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَفِيلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ با عنایت به آیه ستمکارترین فرد چه کسی

است؟

الف - غافل

ب - دروغگو

ج - عیجو

د - کتمان کننده شهادت

۷. آیه ۱۴۱: ﴿تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا

يَعْمَلُونَ﴾ از آخرین آیه جزء اول چه استفاده ای می کنیم؟

الف - هر که نان از عمل خویش خورد

ب - نابرده رنج گنج میسر نمی شود

ج - بهشت را به بها دهند نه به بهانه

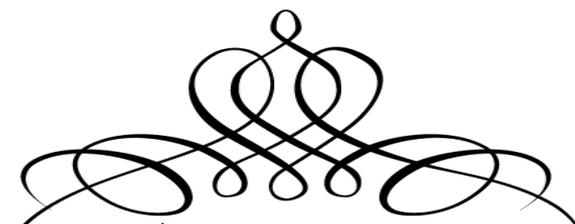
د - همه موارد

بله سؤال ها را خوب پاسخ دادید، الآن تمام پاسخنامه های شما ارزیابی می شود.

اگر مایلید من جواب های صحیح را یک بار با کمک شما می گویم. هر سؤالی که می پرسیم شما می توانید کمک کنید و شفاهی بازگو کنید که از کدام قسمت آیه پاسخ آن استفاده می شود.

در انتهای درس از بین پاسخنامه ها، برنده های فوش شانس انتفاع می گردند.

صلوات بفرستید

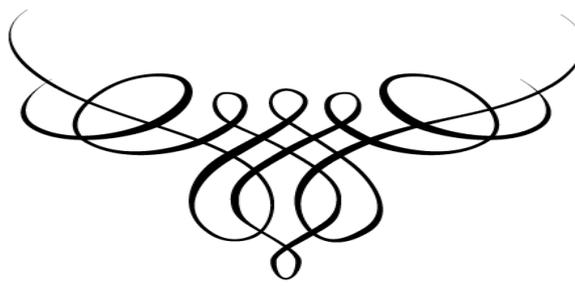

درس بیست و نهم

آزمون دوم

خلاصه درس شانزدهم تا بیست و هشتم

(سوره بقره از آیات ۷۴-۱۴۱)

درس بیست و نهم
آزمون دوم - خلاصه درس شانزدهم تا بیست و هشتم
(سوره بقره از آیات ۷۴ - ۱۴۱)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلام علیکم. با توفیق الهی درس بیست و نهم را که جمع بندی و خلاصه‌ای از درس‌های شانزدهم به بعد است، مرور می‌کنیم با صلوات بر محمد و آل محمد.

❁ **آیه ۷۵**، امید مسلمانان را از یهود بیهوده می‌داند؛ چرا که آن‌ها، حق را می‌دانند و با این حال آن را دگرگون می‌کنند. آیه بعد نیز نشان می‌دهد که آنان با وجود شناخت حق، از همکیشان خود می‌خواستند که این حق را نزد مسلمانان بازگو نکنند.

❁ **آیه ۷۹** به یهودیان تحریف کننده تورات که نوشته‌های خود را به خداوند نسبت می‌دهند اشاره دارد.

❁ **آیه ۸۰ تا ۸۲** به اندیشه انحصارطلبی یهود می‌پردازد که می‌گویند آتش دوزخ جز چند روز اندک، به ما نخواهد رسید و متقابلاً خداوند قانون کلی خود را بیان داشته که: بدکاران، هر که باشند، اهل دوزخند و نیکوکاران اهل بهشت.

آیه ۸۳ به بعد به پیمان بنی اسرائیل اشاره دارد و این که آن‌ها به برخی از مواد پیمان، عمل می‌کنند و برخی را زیر پا می‌گذارند و خداوند نیز سزای چنین رفتاری را خفت و خواری در دنیا و سخت‌ترین عذاب‌ها در آخرت معین کرده است.

❁ آیه ۸۸ نیز به رفتار زشت دیگر از یهود پرداخته است که گروهی از پیامبران را تکذیب و گروهی را به قتل می‌رساندند.

❁ آیه ۸۹ تا ۹۱ به نژادپرستی یهود اشاره دارد؛ چه آن که از قبل خود را آماده ایمان آوردن به پیامبر خاتم صلوات الله علیه کرده بودند اما چون او را از دودمان بنی اسرائیل نیافتند، از ایمان به پیامبر اسلام صلوات الله علیه سر باز زدند و حتی گفتند: ما به آنچه بر پیامبر خودمان نازل شود ایمان می‌آوریم.

❁ آیه ۹۲ به گوساله‌پرستی بنی اسرائیل در غیاب موسی علیه السلام توجه داده است.

❁ آیه ۹۴ می‌فرماید اگر شما یهودیان، آخرت را سرای خود می‌دانید پس آرزوی مرگ کنید تا زودتر به سرای خود بروید. اما خداوند در آیه بعد می‌فرماید: آنان هرگز چنین آرزویی نخواهند کرد؛ زیرا آزمندترین مردم به زندگی دنیا هستند؛ به طوری که دوست دارند هزار سال در دنیا زندگی کنند.

❁ آیه ۹۷ و ۹۸ از دشمنی یهود با فرشتگان پرده برداشته است؛ زیرا آن‌ها در توجیه این که چرا به پیامبر اسلام ایمان نمی‌آورند، می‌گفتند: چون جبرئیل پیک وحی است و ما با او دشمن هستیم. خداوند نیز، دشمن خود را و دشمنان فرشتگان و پیامبران و جبرئیل را کافر دانسته است.

❁ آیه ۱۰۲ چنین بیان می‌کند: قوم بنی اسرائیل در عصر حضرت سلیمان علیه السلام، از جادوگران شیطان صفت پیروی می‌کردند تا این که سلیمان علیه السلام اوراق جادوگری آن‌ها را جمع کرده و پس از مردن، آن اوراق ظاهر شد و مردم و از جمله یهود گفتند که سلیمان علیه السلام با داشتن این اوراق، جادوگری می‌کرد و هرگز پیامبر نبود بلکه او کافر بود. خداوند در حمایت از پیامبرش می‌فرماید: سلیمان هرگز کافر نشد. البته خداوند برای باطل کردن جادوی جادوگران دو فرشته به نام‌های «هاروت» و «ماروت» را فرستاد.

- ❖ **آیه ۱۰۴** به مسلمانان دستور می‌دهد که وقتی می‌خواهید از پیامبر ﷺ مهلت بخواهید نگویید: «راعنا»، بلکه بگویید: «انظرنا»؛ چرا که یهودیان با کلمه «راعنا»، قصد مسخره کردن مسلمانان و پیامبر ﷺ را داشتند.
- ❖ **آیه ۱۰۸** مسلمانان را از پیروی کردن از روش یهود در تقاضای نامعقول از پیامبرشان باز داشته است.
- ❖ **آیه ۱۱۰** از مسلمانان می‌خواهد که با انجام کارهای نیکو، آینده اخروی خود را تأمین کنند.
- ❖ **آیه ۱۱۳**، از تعصب جاهلانه یهود و نصاری و مشرکان برحقانیت راه خود خبر داده و گوشزد می‌کند که خداوند در قیامت در این مورد حکم خواهد کرد.
- ❖ **آیه ۱۱۵** خداوند را حاضر و ناظر در شرق و غرب عالم معرفی می‌کند.
- ❖ **آیه ۱۱۶** خداوند را منزله از داشتن فرزند می‌داند، درحالی که یهود و نصاری این عقیده باطل را می‌پنداشتند.
- ❖ **آیه ۱۲۰** به پیامبر اسلام ﷺ توصیه می‌کند در پی راضی کردن یهود و نصاری نباشد؛ چرا که آنها در صورتی از پیامبر ﷺ راضی می‌شوند که آن حضرت از آیین آنها پیروی کند.
- ❖ **آیه ۱۲۲** نعمت برتری دادن بنی‌اسرائیل بر مردم زمان خودشان را تذکر داده است.
- ❖ **از آیه ۱۲۴** به بعد پیرامون حضرت ابراهیم علیه السلام و نگاه بنی‌اسرائیل به آن حضرت و فرزندان او بحث کرده و در آغاز سخن، اشاره به مقام امامت حضرت ابراهیم علیه السلام دارد که پرافتخارترین منصب بشری است. در این آیات همچنین از مقام و مصلاهی ابراهیم، امنیت حرم (مسجدالحرام و مکه)، بازسازی کعبه، دعای ابراهیم و اسماعیل علیهما السلام درباره دودمانشان برای این که فرمانبردار باشند و این که پیامبرانی از آنها پدید آیند، بحث کرده است.

- ❖ **آیه ۱۳۵** به بیان تقاضای یهود و نصاری پرداخته که به مردم می گفتند: یهودی یا مسیحی باشید تا رستگار شوید و در آیه بعد ضمن این که خداوند را محور رستگاری قرار می دهد به این نکته نیز می پردازد که هیچ تفاوتی بین پیامبران الهی وجود ندارد؛ چرا که همگی فرمانبردار خداوند بودند.
- ❖ **آیه ۱۳۷**، راه نجات برای یهود و نصاری را، پیروی از پیامبر اسلام و آیین او معرفی می کند.
- ❖ **آیه ۱۴۰** به پندار غلط یهود اشاره دارد که ادعا می کردند ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و فرزندان آنها، یهودی یا مسیحی بودند.
- ❖ **آیه ۱۴۱**، کردارهای بشر را محور قضاوت قرار داده است؛ چرا که اصل و نسب هرگز جای عمل را نمی گیرد. گذشتگان هر چه داشتند، برای خود داشتند از اعتقاد و عمل آنان به شما فایده ای نمی رسد و شما (یهودیان) نیز هر عمل و آیینی دارید، جوابگوی آن خود شما هستید. و عمل شما به گذشتگانتان ارتباط ندارد.

سوالات مسابقه آزمون دوم

۱. آیه ۸۰: ﴿ وَقَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَةً قُلْ أَلَا تَأْتِيكُمْ بَاقِيَ اللَّهِ عَهْدًا فَلَنْ تُخْلَفَ اللَّهُ عَهْدَهُ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴾ پاسخ خداوند، به این باور

یهود که مدت کمی در جهنم می‌مانند، کدام مورد است؟

الف - در این زمینه باید از خدا پیمان مخصوص گرفته باشید، که نگرفته‌اید

ب - دروغ و تهمت به خدا می‌بندید

ج - با این سخنان می‌خواهید به خود آرامش دهید

د - الف و ب

۲. آیه ۸۲: ﴿ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا

خَالِدُونَ ﴾ شرایطی که عامل جاودانه بودن در بهشت است، چیست؟

الف - اعتقاد به پیامبر ﷺ و ایمان علی

ب - توسل و توکل به خدا

د - همه موارد

ج - ایمان و عمل صالح

۳. آیه ۸۵: ﴿ ثُمَّ أَنْتُمْ هَٰؤُلَاءِ تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ وَتُخْرَجُونَ مِنْكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ

تَظَاهِرُونَ عَلَيْهِم بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَإِنْ يَأْتُوكُمْ أُسْرَىٰ تَفْتَدُوهُمْ وَهُوَ مُحْرَمٌ عَلَيْكُمْ

إِخْرَاجُهُمْ أَفْتَوْا مِنْ بَعْضِ الْكُتُبِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضِ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ

ذَٰلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ

وَمَا اللَّهُ بِغَفِيلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴾ در روز قیامت، خداوند شدیدترین عذاب را برای چه

کسانی از بنی اسرائیل قرار می‌دهد؟

الف - ایمان آورندگان به پاره‌ی از کتاب (تورات)، نه به همه آن

ب - آواره کنندگان مردم

ج - قاتلان

د - همه موارد

۴. آیه ۹۱: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا نُوْمِنُ بِمَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ یهود در حقیقت به چه کتابی ایمان داشتند؟

الف - تورات ب - انجیل ج - قرآن د - هیچ کدام

۵. آیه ۹۶: ﴿وَلَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَى حَيَوٰةٍ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُزَحِّزِهِ مِنَ الْعَذَابِ أَنْ يُعَمَّرَ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ﴾ علت آرزوی عمر هزار ساله که یهود دارند، چه بود؟

الف - حکومت بر تمام دنیا ب - نابودی مسیحیان
ج - حرص شدید به زندگی د - علاقه به جمع کردن ثروت فراوان

۶. آیه ۱۰۲: ﴿وَاتَّبِعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيْطٰنِ عَلَىٰ مَلِكِ سُلَيْمٰنَ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمٰنُ وَلٰكِنَّ الشَّيْطٰنِ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا أَنْزَلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَرُوتَ وَمَرْوَتَ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ وَلَيْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ هاروت و ماروت چه کسانی بودند؟

الف - دو انسان مؤمن و صالح در زمان داوود ب - جن و در خدمت سلیمان
ج - دو فرشته که به شهر بابل نازل شدند د - مأموران نزول عذاب بر قوم لوط

۷. آیه ۱۰۴: ﴿يٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا وَقُولُوا انظُرْنَا وَاسْمَعُوا وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ خداوند به چه کسانی دستور داده به جای واژه «راعنا» کلمه دیگری بگویند؟

الف - یهود ب - نصارا ج - مؤمنان د - مشرکان

۸. آیه ۱۱۱: ﴿ وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصْرِيًّا تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴾ از جمله «قل هاتوا برهانکم» چه

استفاده‌ای می‌شود؟

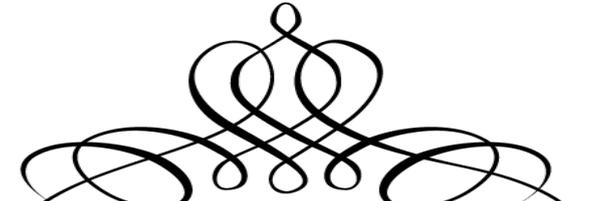
- الف - انسان نباید به آرزوهای باطل دل خوش کند
- ب - انسان باید راه درست را ببیند
- ج - ادعای بی دلیل پذیرفته نیست
- د - سرنوشت انسان در گرو اعمال اوست

۹. آیه ۱۱۴: ﴿ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسْجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهِ أُولَٰئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴾ جزای کسانی که به هر طریقی سعی در خرابی مسجد

می‌کنند، چیست؟

- الف - ذلت و خواری در دنیا و عذاب بزرگ در آخرت
- ب - منزوی و رسوا شدن
- ج - زندان و شکنجه
- د - مظلوم واقع شدن
۱۰. آیه ۱۲۴: ﴿ وَإِذْ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ ﴾ خداوند متعال چه زمانی حضرت ابراهیم علیه السلام را رهبر و امام مردم قرار داد؟

- الف - بعد از آن که خانه کعبه را بنا کرد
- ب - هنگام بردن اسماعیل به سرزمین خشک
- ج - بعد از موفقیت در امتحان‌های الهی
- د - بعد از این که بت‌ها را شکست

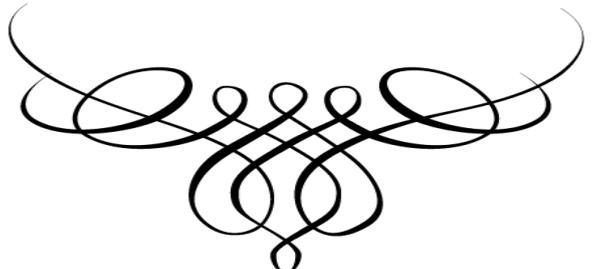

درس سی ام

خلاصه جزء اول قرآن

آزمون نهایی تفسیر تمام آیات سوره حمد و سوره بقره

(از آیه ۱-۱۴۱)

درس سی ام
خلاصه جزء اول قرآن
آزمون نهایی تفسیر تمام آیات سوره حمد و سوره بقره
(از آیه ۱- ۱۴۱)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

همان طور که می دانید این درس آخرین درس جزء اول قرآن است. قصد داریم با توفیق الهی یک مرور کوتاه و کلی به آیات جزء اول داشته باشیم. موافقید؟ با ذکر یک صلوات بر محمد و آل محمد.

در اولین درس، سوره حمد را بررسی کردیم و از خداوند خواستیم که ما را به راه راست هدایت کند. گفتیم دو گروه بودند که در این راه نبودند. چه کسانی بودند؟ غضب شده ها و گمراهان.

اما سوره بقره: آیات آغازین این سوره، مردم را به سه گروه تقسیم کرده است:

۱- افراد مؤمن و باتقوا؛

۲- کافران؛

۳- منافقان.

افراد باتقوا، به غیب و قیامت ایمان دارند و نماز را اقامه نموده و از اموال خود انفاق می کنند. اما کافران در آیه ۶ و ۷ این گونه معرفی شده اند: به سبب گناهانشان، خداوند بر دل و گوششان مهر می نهد و بر دیدگانشان پرده می افکند.

- ❁ **آیه ۸** به بعد به وصف منافقان می پردازد؛ همان‌ها که به ظاهر می گویند به خدا و آخرت ایمان آورده‌ایم و اصلاح گر هستیم، درحالی که دروغ می گویند.
- ❁ **آیه ۳۰** مسئله خلافت آدم بر روی زمین را مطرح ساخته که ارزش انسان را می‌رساند؛ به خصوص که می گوید: همه چیز برای او خلق شده است.
- ❁ **آیات ۳۱ تا ۳۳** درباره تعجب فرشتگان از خلقت انسان سخن به میان آورده است. فرشتگان وقتی به عجز خود در بیان اسرار آفرینش پی بردند و از آن سو آدم را مشاهده کردند که تحت تعلیم خداوند، این اسرار را بیان کرد، به دستور الهی در مقابل او سر تسلیم و خضوع فرود آوردند.
- دستور سجده کردن فرشتگان به آدم در آیه ۳۴ مورد اشاره قرار گرفته است. پس از آن به استقرار آدم و حوا در بهشت می‌پردازد که با وسوسه های ابلیس لغزش پیدا کرده و از بهشت اخراج می‌شوند. سپس آدم از کرده خود توبه کرد و خداوند نیز توبه او را پذیرفت.
- ❁ **از آیه ۴۰** به بعد به سرگذشت بنی اسرائیل می‌پردازد. ابتدا پیمانی را که بسته بودند به ایشان یادآور می‌شود: این که به خدا شرک نورزند و به پدر و مادر احترام بگذارند و با اقوام و ایتم و بیچارگان خوش رفتار باشند و نماز اقامه کنید و زکات را بپردازند و از خونریزی پرهیز نمایند.
- ❁ **در آیه ۵۵ و ۵۶** داستان یاران موسی علیه السلام را بیان می‌کند که خواهان دیدن خدا بودند اما بر اثر صاعقه‌ای مردند و سپس با دعای موسی علیه السلام زنده شدند.
- ❁ **آیه ۵۸**، استهزاء بنی اسرائیل به وسیله کلمه «حِطَّة» را بیان کرده و در آیه ۶۰ جریان جوشش دوازده چشمه را از سنگ یا زدن عصای موسی علیه السلام تبیین می‌کند.
- ❁ **آیه ۶۰** به جریانی اشاره دارد که طی آن کوه طور بالای سر بنی اسرائیل قرار گرفت و آن‌ها از ترس افتادن کوه بر سرشان پیمان بستند اما بعداً آن را زیر پا گذاشتند. آیه ۶۵ اشاره‌ای گذرا به جریان اصحاب سبت (شنبه) دارد.

- ✽ آیه ۶۷ به بعد داستان گاو بنی اسرائیل و بهانه جویی های بنی اسرائیل برای شانه خالی کردن از کشتن گاو را بیان می کند.
- ✽ آیه ۷۵، امید به ایمان آوردن یهود را بیهوده می داند؛ چرا که آن ها حق را می دانند اما زیر بار نمی روند.
- ✽ آیه ۸۰ تا ۸۲ به بیان سخن یهود می پردازد که می گفتند: آتش دوزخ جز چند روزی به ما نمی رسد! اما خداوند می فرماید: جای نیکوکاران بهشت و مکان بدکاران جهنم است، هر کس که می خواهد باشد چه یهود چه غیر یهود.
- ✽ آیه ۸۳ به بعد حقیقت را آشکار ساخته که یهود به برخی از مواد پیمانشان عمل می کردند و برخی را ترک می کردند و خداوند نیز به سبب این کج رفتاری، خواری دنیا و عذاب سخت آخرت را برای آن ها در نظر گرفته است.
- ✽ آیه ۸۷ چهره زشت یهود را از زاویه دیگر به نمایش گذاشته است: آن ها گروهی از پیامبران را تکذیب و گروهی را می کشتند.
- ✽ آیه ۸۹ تا ۹۱ به این نکته اشاره دارد که یهود دوست داشتند پیامبران الهی از بنی اسرائیل باشند بدین سبب به حضرت محمد ﷺ ایمان نیاوردند. با این وجود به موسی ﷺ هم ایمان کامل نداشتند؛ چه آن که پیش از او پیامبران خدا را می کشتند.
- ✽ آیه ۹۲ به گوساله پرستی بنی اسرائیل اشاره دارد.
- ✽ آیه ۹۴ و ۹۵ یهود را آزمندترین مردم به زندگی دنیا معرفی کرده است؛ از این رو هرگز آرزوی مرگ نمی کنند.
- ✽ آیه ۹۷ و ۹۸، یهود را دشمن فرشتگان معرفی می کند. آن ها می گفتند: چون پیک وحی حضرت محمد ﷺ، جبرئیل است، به محمد ایمان نمی آوریم؛ زیرا ما با جبرئیل دشمن هستیم. خداوند هم دشمن فرشتگان را کافر دانسته است.

❁ آیه ۱۰۲ با مسئله جادوگری در عصر حضرت سلیمان علیه السلام اشاره دارد که یهود پس از مرگ او گفتند: او ساحر و کافر بود نه پیامبر. اما خداوند چنین فکری را مردود دانسته است.

❁ آیه ۱۰۴ از مسلمانان می‌خواهد که هنگام مهلت خواستن از پیامبر صلی الله علیه و آله به جای کلمه «راعنا» بگویند: «انظرنا»؛ چرا که کافران به وسیله آن کلمه، به استهزاء پیامبر و یارانش می‌پرداختند.

❁ آیه ۱۱۰ به مسلمانان می‌فهماند که انجام کارهای نیکو، آخرت نیکو (بهشت) را به دنبال دارد و آیه ۱۱۳، یهود و نصاری و مشرکان را در یک چیز مشترک می‌داند و آن این است که هر یک از سه گروه راه خود را حق و راه دیگران را باطل می‌دانند.

❁ از آیه ۱۱۵ تا آخر جزء اول (۱۴۱) این نکات به دست می‌آید:

۱. خداوند حاضر و ناظر در شرق و غرب عالم است؛
۲. خداوند از داشتن فرزند منزّه است در حالی که یهود و نصاری بر این عقیده باطل بودند؛
۳. یهود و نصاری هرگز از پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله راضی نمی‌شدند، مگر این که او از آیین آنها پیروی نماید؛
۴. منصوب شدن حضرت ابراهیم علیه السلام به مقام امامت؛
۵. حضرت ابراهیم و اسماعیل علیهما السلام خانه کعبه را بازسازی کردند؛
۶. یهودیان و مسیحیان متعصب از مردم می‌خواستند که به دین آنها بگردند تا رستگار شوند در حالی که صرف یهودی یا مسیحی بودن باعث رستگاری نمی‌شود، بلکه محور رستگاری، خداوند است؛
۷. هیچ فرقی میان پیامبران الهی نیست؛ زیرا همگی فرمانبردار خداوند هستند؛
۸. راه نجات و رستگاری یهود و نصاری پیروی از پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله است؛

۹. این پندار غلطی بود که یهودیان یا مسیحیان می گفتند: حضرت ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و اسباط یهودی یا مسیحی بودند؛
۱۰. اصل و نسب هرگز جای عمل را نمی گیرد. هر کس جوابگوی عمل و آیین خود است.

سوالات مسابقه آزمون نهایی تمام جزء اول

۱. آیه ۲۶: ﴿ إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ ﴾ خداوند برای هدایت انسان‌ها به چه موجودی مثل زده است؟

الف - عنكبوت ب - پشه ج - هدهد د - کلاغ

۲. آیه ۲۹: ﴿ هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَّا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ أَسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴾ کدام یک از ویژگی‌های الهی در آیه آمده است؟

الف - دانای بر هر چیز ب - روزی دهنده به همه مخلوقات

ج - آفریننده همه چیز برای انسان د - الف و ج

۳. آیه ۵۱: ﴿ وَإِذْ وَعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ ﴾ آیه به کدام انحراف بنی اسرائیل اشاره دارد؟

الف - سرپیچی از دستورات هارون ب - یاری نکردن حضرت موسی

ج - بت (گوساله) پرستی د - کشتن انبیای الهی

۴. آیه ۷۴: ﴿ ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنْ مِنْ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنْ مِنْهَا لَمَا يَشَقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنْ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَفِيلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴾ قرآن، قلب انسانی را که قساوت دارد، به چه تشبیه کرده است؟

الف - سنگ ب - فولاد ج - آهن د - صخره‌ای سخت

۵. آیه ۸۲: ﴿ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴾ شرایطی که عامل جاودانه بودن در بهشت

۶. است، چیست؟

- الف - اعتقاد به پیامبر ﷺ   ب - توسل و توکل به خدا
ج - ایمان و عمل صالح   د - همه موارد

۷. آیه ۸۵: ﴿ ثُمَّ أَنْتُمْ هَٰؤُلَاءِ تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ وَتُخْرَجُونَ فَرِيقًا مِّنكُمْ مِّن دِيَارِهِمْ تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِم بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَإِن يَأْتُوكُمْ أُسْرَىٰ تَفْدُوهُمْ وَهُوَ مُحْرَمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ أَفْتَوْمُنُونَ بَعْضُ الْكُتُبِ وَتَكْفُرُونَ بَعْضٌ فَمَا جَزَاءُ مَن يَفْعَلُ ذَٰلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِغَفِيلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴾ در روز قیامت، خداوند، شدیدترین عذاب را برای چه

کسانی از بنی اسرائیل قرار می‌دهد؟

- الف - ایمان آوردن گان به بعضی کتاب (تورات)   ب - آواره کنندگان مردم
ج - قاتلان   د - همه موارد

۸. آیه ۱۰۰: ﴿ أَوْكَلَّمَا عَاهَدُوا عَهْدًا نَّبَذَهُ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴾ کدام یک از صفات یهود در آیه آمده است؟

- الف - پیمان شکستن گروهی از آنان   ب - مخالفت با انبیاء
ج - بی‌ایمانی بیشتر آنان   د - الف و ج

۹. آیه ۱۱۴: ﴿ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن مَّنَعَ مَسْجِدَ اللَّهِ أَن يُذَكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهَا أُولَٰئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَن يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴾ آن‌ها که به هر طریقی سعی در خرابی مسجد می‌کنند، جزایشان چیست؟

الف - ذلت و خواری در دنیا و عذاب بزرگ در آخرت

ب - منزوی و رسوا شدن

ج - زندان و شکنجه

د - مظلوم واقع شدن

۱۰. آیه ۱۲۵: ﴿وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمَّا وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى وَعَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَن طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ﴾ پیمانی

که خداوند از حضرت ابراهیم علیه السلام و حضرت اسماعیل علیه السلام گرفت چه بود؟

الف - حرم خدا را از منافقان پاک گردانند

ب - بیت الله را پاکیزه کنند تا مردم به طواف، اعتکاف و نماز بپردازند

ج - کافران را از گرد حرم برانند

د - هیچ مورد

۱۱. آیه ۱۳۵: ﴿وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ تَهْتَدُوا قُلْ بَلَّ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا

كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ از آیین حضرت ابراهیم با چه عنوانی یاد شده است؟

الف - هدایتگر ب - بت شکن ج - اسلام د - حنیف